

4⁰ RW

382

P
II

110

De. Jesu augu
Nemesis Karulina:

DIVI KARVLI V.

IMP. CÆS. PP. AVGVSTI,

invictiss. & gloriosiss. Principis,

SACRIQ. ROM. IMPE-

RII ORDINVM,

Leges rerum capitalium,

Annis CHRISTI CLO. IO. XXX. &

CLO. IO. XXXII. sancitæ.

A GEORGIO REMOIC. P. AVG.

*Vind. paraphrasi exposita; Notis ex optimis
quibusq; Iuris interpretibus
illustrata.*

Francofurti ad Moenum: ANNO 1618.

St. 21 Apr. 1618

VIRIS NOBILISS. ILLV-
 STRIBVS AMPLISSIMIS
 DIGNISSIMO
 REVERENDISSIMO
 D. N. HIERONYMO
 HOF. A. G. VIND. E.
 viris Praef. universis; collegio;

etiam de rebus

VERA M. ac vere dicam, plane gemitum T. n. a. o. n. r.
 tis gemitum, v. i. r. i. nobiliss. prudentissim. s. G. r. a. c. i. a.
 sapientum principum sole commendatum, vos quodue
 mecum oraculi instar estimare nullus dubio, quae hunc
 in modum habet: et de v. i. r. i. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s.
 et. Quam quodam epistola commendare sagittas. N. i. c. o. m.
 Ethic. exortat commendare his verbis: et de v. i. r. i. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s.
 v. i. r. i. s. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s. P. r. a. e. f. a. t. e. s. t. a. m. p. l. i. c. i. s. m. a. g. n. i.
 quodue inter philosophos nominis illius Theognidiam velus mentionem
 faciens, iustitiam de v. i. r. i. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s. v. i. r. i. s. a. p. p. e. l. l. a. t. i. s. p. r. a.
 clare sane & hic tenet scripturam. Manus aptissime mentemque n. e. d. u. c. o.
 dum etiam Agellia fortissimi I. a. c. e. d. a. m. o. n. i. o. r. a. m. r. e. g. i. s. a. b. o. p. h. i. c. o. m. i. s. e. r. P. l. a.
 t. a. c. h. o. a. d. u. c. a. m. : A. n. t. i. q. u. e. s. t. i. o. n. e. s. v. i. r. i. s. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s. v. i. r. i. s. a. p. p. e. l. l. a. t. i. s. p. r. a.
 v. i. r. i. s. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s. v. i. r. i. s. n. o. b. i. l. i. s. s. i. m. i. s. P. r. a. e. f. a. t. e. s. t. a. m. p. l. i. c. i. s. m. a. g. n. i.
 Dignus tunc vox. Exortus de iustitia testimonium, P. a. t. e. s. t. a. m. p. l. i. c. i. s. m. a. g. n. i.
 et de causa, non ut vobis tadio sit colligendis illius praecolus, quae opus est
 sum; sed ut meo quod: praedicta illa ad exteros posteris; si qua sunta possit
 cas, testimonio studium iustitiae vestrum commendare; & o. p. a. s. c. a. l. a. m.
 duo discipula illi, seniores, ac rebus illis, quod constituitur de rebus

VIRIS NOBILISS. ILLV-
STRIBVS AMPISSIMISQ.

DN. IOH. IACOB O
REMBOLD O,

DN. HIERONYMO IM
HOFF, AVG. VINDEL.

ii viris Præf. vii virumq; conlegio,

Ἀπολιτῶσαι.

VRE A M ac, verè dicam, planè gemmeam THEOGNI-
DIS gnomem, VIRI nobiliss. prudentissimiq; à Græciæ
sapientum principe ac sole commendatam, vos quoque
mecum oraculi instar æstimare nullus dubito, quæ hunc
in modum habet: ἐν δὲ δικαιοσύνῃ ξυλλήβδην πᾶς ἀρετὴ
'σί. Quam quodam epiphonemate Stagirites v. Nicom.
Ethic. exornat confirmatque his verbis: καὶ διὰ τὸ πολ-
λάκις κρατίστη τῇ ἀρετῇ δοκεῖ εἶναι ἡ δικαιοσύνη. Præclarè. Iamblichus, magni
quoque inter philosophos nominis, illius Theognidiani versus mentionem
faciens, iustitiam τὸ τῇ συμπασῶν ἀρετῇ τέλει καὶ συναγωγῇ appellat: præ-
clarè sanè & hîc sensit scripsitque. Manum abstinere mentemque nequeo,
quin etiam Agesilai fortissimi Lacedæmoniorum regis apophthegma ex Plu-
tarcho adnectam: Ἀγησίλαος δὲ ἀνδρείας καὶ δικαιοσύνης ἐρωτηθεὶς, ποτέραι
αὖν κρείττων εἴη, μηδὲν ἀνδρείας δέησεναι ἡμᾶς, ἔφη, εἰ δίκαιοι πάντες γένοιντο.
Digna rege vox. Exorsus de iustitiâ sermonem, P A T R E S, haut temerè sumo
câ de causâ, non ut vobis tædio sim colligendis illius præconiis, quæ obuia pal-
sim; sed ut meo quoq; qualiquali ad exteros posterosq;, si quæ futura posteri-
tas, testimonio studium iustitiæ vestrum commendarem; & O P V S C V L V M,
quo disciplinæ illi° feuerioris, ac *terribilis argumenti* (quod constitut. *de iure enu-*

P R Æ F A T I O.

cleando Imp. I V S T I N. noster vocat) iustitiæ, inquam, quâ provinciæ ab im-
 probis hominibus, ciuitates ciuibus facinorosis purgantur, præcepta, hoc
 est, *νόμος & πτωχεία*, tractantur tradunturque, sed quibus nulla carere R E S P.
 potest, V O B I S consecrarem deuotissimus, P A T R I Æ P A T R I B V S, vetu-
 stissimæ Romanor. coloniæ præsidibus, ac iustitiæ virtutum omnium lauda-
 tissimæ præsidib. propugnatoribusque acerrimis. Habetis libellum, D. Ka-
 rulo quidem Cæsare, & Ordin. Imperii Roman. auctoribus, vernaculâ olim
 publicatum, sed à me rogâ (nî largiter fallar) indutum, & Notis meis (quas pro
 suis maximam partem *ὁ δὲ ὕνα* pronuper ausus fuit edere venditareq;) com-
 modiores usibus sacratissimarum LL. studiosis redditum; dum digito velut
 indice loca interpretum seu doctorum commonstro, unde, scriniis aliorum
 non compilatis, plura haurire liceret de singulis quæstionibus; quas Notas
 nunc uberiores longè, quàm antehac, profero: ac velut nouas retexere, ve-
 stroque N O M I N I amplissimo inscribere visum. Improbis ciuis sim, nî pu-
 rum eumque affectum canum vel hac iam canâ ætate vobis probare ad labo-
 rem. Magni ponderis res est, quæ agitur: cùm de humano sanguine quæritur:
 non de glande legenda, stillicidio, tigno immittendo in vicini parietē, de calce
 fodienda: neq; de tribus Postumi capellis; non de partibus lucri ex societatis
 contractu debiti; non de aureor. annulor. iure. Agitur de sanguine, inquam,
 humano, qui æstimationem nullam pecuniariâ recipit; neq; semel fusus resti-
 tutionē in integrum à prætore impetrare habet: quo de nulla sera est cuncta-
 tio, ne T H E O D O S I I quidem Imp. XXX. dies. Sed tamen, cùm opus est, cùm
 L E G E S iubent, fundendus; uti pax publica conseruetur, T V R B A T O R E S
 pacis è vitâ deturbandi, deturpandi infamiâ, bonorumque amissione mul-
 tandi, honoreque exuendi ac dignitatibus, scelerati, τὰ κακινώματα. Non lo-
 cus erit bonis, si malis locus erit in urbe: *Ἐπανετῇ*, inquit Gregorius Nazian-
 zenus, Theologus καὶ ἑσυχλὸς dictus, ἡ τῆς κακίας πτωχεία. Modum me-
 thodumque ostendit N E M E S I S hæc Karulina, ne ultra citraque regiam ex-
 orbitemus viam.

Meritissimò autem vobis dedico lucubratiunculas meas, quas pri-
 mùm in patriâ in chartas conieceram, donec tandem in hanc faciem se da-
 rent Leges capitales, Augustæ primùm Vindel. scriptæ propositæque, pòst
 Augustæ Tiberii corroboratæ, & relligiosissimè conseruandæ in vulgum
 datæ. Quod superest, *μεσφώνησιν* hanc ratam gratamque habeatis, demis-
 sè oro; ac thure, vel falsâ molâ litantem, non ad aras vestri splendoris he-
 catombas sacrificantem, me placidâ respiciatis fronte. Oro ac deueneror
 N V M E N maiestatemq; I E H O V Æ, vos I U S T I T I Æ columina Pylios seruet
 fospitet R E I P. B O N O in annos: quod his Kalendis Ianuar. quibus hæc (be-
 ne vortat) conscribo, solemniter voueo, ut sub vestrà tutelâ magis magisque
 nostra

PRÆFATIO.

nostra caput attollat A V G V S T A: Iustitia, quæ firmamentum Regii throni à
S O L O M O N E indigerata, in vrbe floreat vigeatque; & A V G V S T A ὀντως
augustissima euadat. Quò & Iurisconsultorū vestrorum studia, vigilæ, ac su-
dore collimant, quos viros Excellentissimos nominare habeo, mihi fauen-
tissimos, D.D. Adamum Schillerum, νομοφύλακα, D.D. Simonem Foelman-
num, Pomeranum; D.D. Leonhart. Weinhardum; D.D. Ioh. Müllerum; atq;
etiam gentilem affinemque meum, D.D. Paulum Remum; tot Astrææ sacer-
dotes, tot Sulpitios, tot Vlpianos. Verum nimius sum, si plura addam:
Bardos & blennos esse loquaces garrulosque patiamur. Valete, V I R I
magni, & P A T R E S P A T R I Æ. Norimbergæ, ipsissimis K A L. I A N V A R.
c l o. i o. c x i i x.

VV. NOBILISS. ET ILLVSTR.

Amplitud. deditist.

Georg. Remus.

AD CL. CONSULTISSIMVM-

QVE VIRVM D. GEORGIUM REMVM

V. I. D. Patritium Augustanum, eiusdem
Ioannis à Münster, &c.

Enpawc.

Salue docte liber, Karuli Rhamnusia salve:
Salve o Interpres, mi REME, mi Pylade.
Quo mihi (iuro Iouem lapidem) ista Wididos ora
Quam magna est, nemo carior esse potest.
Cuius nolle, meum nolle est: & velle voluntas:
Nomine nunc satago scribere digna tuo.
Salve iterum Nemesis, nulli violabilis unquam,
Nullum qui temere despicias orbe reum.
Salve iterum REME, amor Nemesis: quo non bene nemo
Commeritum subeat iudice supplicium.
Viue diu REME mi felix, & ritè mereri
Latus, de multis perge labore tuo.

Ex arce Widana 15. Decembris,
anno 1593.

MARQV. FREHERIC.

CONS. PAL.

Terribiles Legum titulos Nemesisq; seueram,
Sancta Imperii Carole diue tui;

Explicat humana Themidos diæq; sacerdos,
Romulei haud abs re nomina fratris habens.

Doctrinam & solidas vires liber ipse probabit,
Affectos plures dum premit arca libros.

Cuiusuis nec opus, capitalia iura docere,
Eius at, ingenium cui capitale viget.

EIVS.

E I V S D E M

Criminibus poena, bene factis premia sunt.

Hic tractans poenas premia digna feret.

AD HVMNANITATIN OVATIONA

tum librum, Nemefin D. KAROLI VI. Imp.

continentem.

I Liber, i felix supremo numine LEGVM
Tutus, doctrinâ & nobilitate potens.
Sanctus es, & THEMIDIS spiras cœlestia totus
Dogmata, RES ut sit PUBLICA tuta, facis;
Sectariq; mones præcepta salubria vitæ;
Tu scelerum vindex crimina quæq; fugas.
Diva quidem genitrix fuit hac tibi TEVTONA LIN-
GVA

Nostra; loqui nostris te voluisse, patet.
Nunc quoq; te docuit REMVS clarissimus inter
Lumina IUSTITIÆ verba LATINA loqui:
In te nec fucus, nec sermo tortus & asper,
Nec quid sit dubii, REMVS utrumq; cauet.
GLOSSA tibi docta est passim, succinctaq; GLOSSA
Plus multis aliis utilitatis habet.
Hinc doctis placiturus abis, studiisq; iuuentus

Te sacrata piis undiq; suscipiet.
IUDICIUM ut promant rectum, tu quosq; docebis,
Et crimen fugiant, te metuantq; MALI:
I felix igitur tutus, sis gratus in vrbe:
Et pergat REMVS

Iohannes Goeddaus Suertensis V. I. D.

& Antecessor Acad. Marburgensis.

IOH. PINCIERI D. MEDICI
ET PROFESS.

Non, nisi Teutonice cui nota vocabula lingua,
Istius potuit sensa tenere libri.
Nunc usurpatum prisca idioma Latinis
Qui novit, potis est hunc quoque nosse librum.
Maeste igitur Lector, cui fert hac versio fructum,
Autorem meritis laudibus euchito:
Et, quos non tetigit, nemo temerato labores.
Iudicium ignarus non bene format homo.

AD GEORGIVM REMVM IC.
interpretem Constitutionum Karularum.

ΠΑΣ ἀρχὴν φορέει ὑπὲρ ἐσθλῶν φάργανον ἀνδρῶν,
Ἐῖτα καὶ ὧν ὁ εἶς ἄθεος οἷα λόγος.
Χρὴ ἄρα περὶ βασιλεῖ καὶ κύρτος ἔχοντι,
Εἶνεκα τῆς τε δεξιᾶς, τῆς τε ὑποθυμοσύνης.
Τοῖς γὰρ μὴ πιδέσσι νόμος τὰ μάλιστα γέγραπται,
Οἷς φόβος ἐγκείται, οἷς σφόδρα, ἡδὲ πίστις.
Καὶ ὅπῃ πλείονες εἰσι κακοὶ, παῦροι δὲ τοὶ ἐσθλοὶ,
Ποιῆς καὶ ἰδέσθαι εἰσὶν αὖ αἱ πλέονες.
Ταῦτά Δίκης Θέμιδος τ' ἐνστάματα Κάλλος ὁ Πέμπτος.
Ἀυτοκράτωρ δὲ τὰ τοιαῦτα γράψας ἔδωκε.
Ταῦτα μεταφράζων, σὺ Γεώργιε, εἰς ἰδίωμα
Λυσόνιον, δηλοῖς φίλτρα Δικαιοσύνης.

David Haeschelius, ἐν τῇ Σεβαστῇ
Οὐνιδελικῶν.

AD EVNDEM, GEORG. MOESCHIVS.

ΤΩΝ ἐν Ἀθηναίοις σεμνῶς πρὸς εἶπε λεγόντων
Ῥήτορι ἀντιπάλλας ὅστις ἔγραψε λόγους:
Ὅτι πόλις καὶ τῇ ἀδικεῖν μὴ πῶς ἔχουσα
Νόμος, εἰδὲν παρέχῃ τοῖς βροτέοις ὄφελος.
Τενεκεν ἀγγεῖε καὶ χρυσίον ἀπὲρ ἐλέως
Εχθρῶν, οὗς Κάρολος Πέμπτος ἔθηκε νόμος.

Οἷα περ

Οἷον ζῆμίας δεινὰς ἀπένειμε χαλκέρους,
Καὶ βλάπτει δόλους ἡδὲ μία ἑτέρους.
Ἄρα σοι, ὦ χαεῖρι ῥέμε, κῦδ' ἔποιτο χάεις τι,
ῥήμασιν Αὐσονίοις Τάτονικ' ὅπῃ δίδως.

AD INVIDIOS, LIVIDOS, G. REMVS.

Mirum, ubi Aristarchi calamum dentesq; Theonis
Effugiam, meus aut hic labor effugiet.
Qua caret inuidia, fortuna miserrima. Momo
Quondam non caruit Iuppiter ipse suo.
Auspicium infelix, si me censore carere
Contingat. morde hic Zoile, carpe: licet.
Augurium faustum, & lucro tua deputo Mome
Scommata: sarcasmos ὁ halophanta tuos.

AD CANDIDVM LECTOREM.

TE veniam pro laude peto, laudatus abunde,
Non fastiditus si tibi, lector, ero.
Cur tetricis placeam criticis? fauitoribus illis
Non egeo, possim dum placuisse bonis.

ODERINT MALI, DVM DILIGANT BONI.

MAGISTRATVS IN PV-
niendis delictis officium.

GENESEΩS CAP. IX. ὧ. VI.

Qui effundit sanguinem hominis, per hominem sanguis illius effundi-
tor: quoniam ad imaginem suam hominem fecit DEVS. Conuenit l.
nemo. C. de Episcop. audient.

EXODI CAP. XXII. ὧ. XVIII.

Maleficum non fines viuere.

IEREMIE CAP. XLVIII. ὧ. X.

Maledictus, qui cohibet gladium suum à sanguine.

I. REG. XX. ὧ. PENULT.

Dixit vir quidam è filiis Prophetarum regi Achabo, Syrum recipienti
in amicitiam: Sic ait IEHOVA: Eò quòd virum à me anathemate deuotum

):():(

dimisisti e manu: ideo erit vita tua pro vita eius, & populus tuus pro populo eius.

Pariter abdicatus est à D O M I N O Saul, qui non occidit Agagum. 1. Samuel. 15.

D. PAVL. ROM. XIII.

Non est *ἔξουσία*, nisi à D E O. Principes non sunt timori boni operis, sed mali. Si malum feceris, time. Non enim sine causa gladium gerit. Dei enim minister est, vindex in iram, ei qui malum agit.

GREGORIVS NAZIANZENVS HOMILIA de S. Pentecost.

Ἐπαινετὴ ἡ τῆς κακίας κόλασις.

Idem *πρὸς Θεολογίας λαοβ.*

Ἀπολείται κακὸς κακῶς.

Publ. Mimus: Bonis nocet, quisquis pepercerit malis.

AUGUSTIN. DE AGONE CHRIST. CAP. VII.

Boni, inquit, secundum Leges faciunt: mali secundum Leges patiuntur.

GREGOR. M. LIB. IX. EPIST. IX PAVLO

ante finem, ad Serenum Massil. episc.
hoc benè:

Confiderate, ait, quantum & hominibus execrabile & periculosum ante DEI sit oculos, si per eum, à QVO PLECTENDA sunt crimina, NVTRIRI vitia videantur.

PLATO LIB. VIII. *πρὸς Νόμ.*

Ὁν αὐιάτως εἰς ἀδικίαν ἔχοντα αἰσθεται νομοθέτης, δίκην καὶ νόμον δέσσει πινά: γινώσκων πού τοις ποικίλοις πασίν, ὡς οὐτε αὐτοῖς ἐπὶ ζῆν ἄμεινον, πού τι ἄλλες αὐτὸν διπλῆ ὠφελοῖεν, ἀπαλλομένοι τὰ βίαι: πρὸς δὲ ἄδειγμα μὲν τὸ μὴ ἀδικεῖν τοῖς ἄλλοις γενόμενοι, ποιεῖντες δὲ ἀνδρῶν κακῶν ἔρημον τὴν πόλιν. Hoc est: Quem ita comparatum, ut curari non possit, agnouerit Legislator, huic poenam & legem quandam constituet, & omnibus huiusmodi decernet, MELIVS IPSIS EVTVRVM, NE AMPLIVS VIVANT. Nam aliis etiam duplex utilitas eueniet; illorum enim exemplo ceteri à sceleribus reuocabuntur, & ciuitas profligatis hominibus purgabitur. Pag. 862.e.

APPIAN. IN SELECTIS.

Iniuriam inferentes vltà NEMESIS est.

SAL.

SALVST. IN IVGVNTHA:

Ne ignoscendo malis, bonos perditum eatis.

C I C E R O.

Nec domus, nec Resp. ratione quâdam & disciplinâ designata videtur, si in ea nec rectè factis præmia existent ulla, nec supplicia peccatis.

L V C R E T. LIB. III. DE RER. NAT.

*Sed metus in vitâ pœnarum pro malefactis
Est insignibus insignis, scelerisq; luela
Carcer, & horribilis de saxo iactu reorum,
Verbera, carnifices, robur, pix, lamina, teda.*

N A S O.

Immedicabile vulnus

Ense recidendum est, ne pars sincera trabatur.

D I O N C A S S I V S I N A V G V S T O.

Quemadmodum medici in sanandis hominum corporibus ea membra, quæ putredini dedita omnes medelas respunt, adhibito ferro amputant, ne cætera membra inde inficiantur: Ita magistratus eos, qui in Rep. vitiis dediti omnem admonitionem contemnunt, ferro etiam separabit, ne tanto malorum consortio cæteri in peius ruant.

B O E T H. DE CONS. PHIL. LIB. IV.

Perspicuum est, numquam bonis præmia, numquam sua sceleribus deesse supplicia.

C H R Y S O S T. A P U D S T O B. S E R M.

C X L I X.

Οὐκ ἐν τῇ χλαυίδι καὶ τῇ ζώνῃ, ἀλλ' ἐν τῇ φωνῇ τῆς κήρυξεως ἀρχῶν, ἀλλ' ἐν τῇ πεπονηκότῃ ἀνακτῶν, καὶ τῇ κακῶς ἔχοντι διορθῶν, καὶ κολάζειν μὲν ἀδικίαν, μὴ συγχωρεῖν δὲ ὑπὸ δουρασείας τὸ δίκαιον ἀπελάυνεσθαι. Id est: Non in veste & zona, nec in tubicinis voce cernitur princeps, sed in refectione fractorum & fatiscentium, & correctione male constitutorum, & in puniendis facinorosis; & in non permittendo, ut ius suum tenuiori potentia a dversarii cripiatur. Verum hoc perspicendum est iudicanti, ne pœne delictis graviorēs sint, sed in iustitia clementia adpareat.

H O R A T.

*Qui teneros caules alieni frugerit horti,
Et qui nocturnus sacra diuūm legerit, adsit
Regula peccatis, quæ pœnas irroget aquas,
Ne scuticâ dignum horribili sectere flagello.*

TERTULLIAN. AD SCAPVLAM CAP. IV.

Potes, pater, provincie & officio iurisdictionis tue fungi, & humani-
tatis meminisse.

OVID. I. DE PONTO, ELEG. III.

Sit piger ad penas princeps, ad premia villex,

Et deleat, quotiens cogitur esse ferax.

Augustin. Serm. C CIII. de Tempore: In iudice misericordia & disci-
plina debet esse: quia una sine altera bene esse non poterit. Misericordia sola si
fuerit, securitatem faciet peccandi subiectis: iterum si disciplina semper ade-
rit, vertitur animus delinquentis in desperationem.

D I O D O R V S.

Δὲ τὸν καλῶς βασιλεὺς διορτὰ δίδωκεν, καὶ μεγαλόφρον, καὶ ἀληθῆ, καὶ μετα-
δοτὴν εἶναι, καὶ πάσης ἐπιθυμίας κρείττονα καὶ τὰς μὲν πικρίας ἐλάττωει τῆς ἀξίας,
τοῖς δὲ χάριτας μείζους τῆς διεργασίας ἐποδιδέσθαι τοῖς ἰσχυροῖς καὶ φίλοις. Quod sic
vertit Gesnerus: Regem (seu principem, quemlibet magistratum intellige) be-
ne fungentem suo munere, decet iustum, & magnanimum, & veracem, & li-
beralem esse; ac quavis cupiditate siue adfectu superiorem: supplicia delicto
leuiora decernere: gratiam autem beneficio, subiectis & amicis, maiorem re-
ferre.

Valentinianus Imp. Nouell. tit. tertio: Nocentes lex persequitur, ait.

Fulgent. epistolâ primâ, circa finem:

Quando iustitia persequitur culpam, non desit misericordia, quæ mo-
deste nouit tenuare (malo, temperare) vindictam.

Melius est, ait Ioh. Chrysost. rationem reddere de nimia misericordia,
quàm seuitiâ.

AUGUSTIN. TRACT. PRIMO IN
IOHAN.

De poena tuâ peccatum tuum accusa, non iudicem.

APVLEIVS LIB. X.

Patefactis sceleribus procedit in medium nuda veritas, inquit.

Idem lib. 3. Prouidentia deûm nihil impunitum nocentibus permittit,
ait.

AMBROSIVS DE PILATO LOQVENS

ad cap. 22. Lucæ, pag. mihi 750.

Iudex, inquit, nec inuidiæ cedere debuit, nec timori, ut sanguinem in-
nocentis addiceret.

EN ONO.

ΕΝΟΝΟΜΑΤΙ ΤΟΥ ΚΥ.

ΠΡΟΤΟ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ἡΜΩΝ

Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀμὴν. α

PRO O E M I V M^b, CON-

FIRMATIONEM LEGVM PV-

BLICORVM JVDICIORVM

CONTINENS.

ARVLVS QVINCTVS, fauente Dei

clementiâ, Imp. Rom. perpetuûm

Augustus, Rex Germaniarum c,

Hispaniarum d, Siciliarum, Hiero-

solymorum, Pannoniarum, Dal-

matiaë, Croatiaë, Sardiniaë, Corficaë, Balearum,

Insularum e Canariarum, Indiarum, & littoris

Oceani, dominator & c. Exarchus Austriaë; Dux

Burgundiaë, Lotharingiaë, Brabantiaë, Stiriaë,

Carinthiaë, Carniolaë, Limpurgi, Geldriaë, Wir-

tembergæ, Calabriaë, Athenarum, Neopatri-

dis & c. Comes Habespurgi f, Flandriaë, Tiro-

lis, Goritii, Atrebatum, Burgundiaë: Palatinus

Hannoniaë, Batauiaë, Zelandiaë: Landgravius

A

a ἀμὴν) Hæcto-
ta Epigraphæ i-
psi Iustiniano
Imp. Aug. usi-
tata in Dig. &
Cod. desumpta
ex Divo Paulo
ad Coloss. c. 3.
vers. 17. facit
c. principatus.
1. quæst. 1. Cic.
2. de Leg. & in
Vatin. Pausa-
nias asserit, ve-
teres boni au-
gurii & ominis
gratiâ in cuius-
que operis ve-
stibulo, & de
deus, ingemi-
nasse. Et Pla-
to, in omnibus
qua dicimus &
cogitamus, à
Deo ducendum
esse initiû, mo-
nuit. Ratio,
quia Deus fons
& auctor, &
largitor omnis
boni doni; Ia-
cob. 1. neq; ôvei-
δίζεις. b Διὰ πα-
ξίς βεβαιῶσαι
τὴν δὲ τὴν βί-
βλον. Leges ve-
rò seu constituit.

publicor. iudi-
cior. qua quo-
modo dicantur
exposuit Hu-
bert. Giphanius
JC. comment.
ad lib. IX. Cod
Iustin. in prole-

Alfaria, Marchio Burgauia: & Princeps Sue-
uia g, &c. Dominus Phrysia, &c. P I V S, felix,
inclutus, victor ac triumphator: IVDICIBVS h, ET
CVPIDIS Legum STVDIOSIS, S.

gom. c Gemina est Germania, superior & inferior. d Hac sequentia nomina sunt earum prouinciarum, qua
parent Austriaca familia. e Νῆσων μαγνέων, qua apud Græcos in Proverb. abiērunt, quod apud Platonem cre-
brum est. f Hac illius familia prima origo, qua in tantum excreuit. Ios. Simlerus lib. I. de Rep. Heluet. Ioh. Ras-
sius in Genealog. Austriaca in 4. edita Constantiæ. & Gerardus de Roo, Veter-aquinas lib. primo Annalium
Domus Austriacæ, nouissimè. g deficiente familia Principum Sueuorum in Conradino. Peucer. lib. 5. Chronic.
Michaël Ritius lib. 3. de Regib. Sicilia. h Ad quos Caesar τὴν ἀρετὴν φωνῶνται dirigat.

a τὴν μεγαλο-
πρέπειαν βασι-
λικήν. Theophi.
Hac est harum
Legum feren-
darum occasio,
querela ordi-
num Imperii.
b Ordines Im-
perii qui dican-
tur, vide D.
Gail. I. Obs. 21.
m. 2. Diuisum
autē Imperium
est in sex orbes,
quos ita vo-
cant. Ordin.
Cam. par. I. t. 2.
c Vox est Ger-
manica. quasi apud quem debita exigantur. Belga, L' Escontet, vocant. d Saxonibus nota vox. Land-
recht / lib. 3. art. 20.

P O S T E A Q U A M apud Maiestatem a nostram ab Electori-
bus Septemuiris, Proceribus, Principibus, nec non reliquis
sacro sancti Imperii Romani Ordinibus b diu multumque con-
questum fuit, in multis passim minorum oppidorum & commu-
nitatum foris, homines tam veteris iuris, quod ne summis qui-
dem labris degustarint, quàm nouissimarum Constitutionum, a
maiorum honoratissimæ memoriæ præcessorum nostrorum o-
raculo, atque etiam ore nostro prodeuntium ignaros, ceterisque
in rebus ad iudicia eorumque exercitationem pertinentibus mi-
nimè expertos versari: Et eorum quidem alios Iudicum seu Scul-
tutorum c, alios Adsefforum seu Scabinorum d personas magis
ludere quàm agere; idque non sine pernicioso Reipubl. dedeco-
re: Sanè nos pro eo ac debuimus, isti malo competens reme-
dium adhibere cogitauimus sedulo.

e Pacis elogia
quare apud
Cassiodor. lib. I.
variar. Epist. I.
Stobæum, serm.
75. 166. & 172.
f Prudentium
in Psychoma-
chia: Gail. lib. I.
de pac. publ. c. I.
Alber. Gentil. lib. 3. de iure belli. cap. I. Cattelianum Cottam, memorab. verbo, Pax.

§. I. Nam cùm ante omnia nobis incumbere non ignoremus,
vt pacem e (qua mortalium generi ab immortali Deo nihil ma-
ius, neq; melius, nihil præstantius neq; optatius dari in hac qui-
dem vitâ potest) & publicam omnium quietem summo studio
atque vigiliis curemus & conseruemus: quam iniquis iudicum,
cùm imperitorum, tùm callidorum sententiis labefactari ac pla-
nè conuelli constat; eò iustiore hanc Procerum atque Ord-
inum querelam esse cognouimus. Tales enim iudices (vt de iis ali-

quid

quid attingamus) quia cotidie plurima contra jus scriptum, sanctas & à nemine violandas Leges, sanam denique rationem a committere, necessum est: duo *b* periculosissima Reipub. vulnera infligi, hoc est, maxima & irreparabilia emergere incommoda, cum pacis publicæ iacturâ, contingit: quorum alterum est, inson-tes in vincula coniici, quæstionibus temerè subiici, & maiori eti-
am audaciâ pœnis immeritis affici: alterum verò, criminum verè
reos diuturnâ & fraudulenter interpositâ morâ, non sine accu-
satorum frustratione, ac subdolâ elusione, iustæ *c* condemna-
tioni eximi, & carceribus liberatos absolui: quod nihil aliud est,
quàm peccandi impunitatem *d* in medium effusis habenis pro-
ponere.

a Gracis ὁσίων
Νόμῳ.

b Quid damni
capiat Reip. à
malis & inde-
etis iudicibus,
scire & perpen-
dere utile est.

c Qui parcat
lupis, necat o-
ves: qui malis,
nocet bonis.

d Fac. l. si quis
seruo. in fin. C.
de furt.

§.2. Atque hæc quidem, dum pessimis hætenus fiebant exem-
plis, neque vlla de corruptelis eiusmodi tollendis, iudiciisque
conuenienti formæ restituendis, spes aliunde affulserat; ne iudi-
cia planè corruerent, & Iustitia penitus exularet, metuendum e-
rat. Ideò nos, ne talia scientes dissimulando ac tolerando adpro-
bare, qui prohibere *e* possemus, videremur, ut sanis occurrere-
mus consiliis, manifesta crebraque flagitatione officium nostrum
interpellatum est.

e arg. l. nullum
crimen. D. de
Reg. iur. c. pen.
26. qua. 2. c. 4.
distinct. 86.

f Homer. Iliad.
γ. pagina 112.

Theophil. τοῖς
ὁπλοῖς καὶ νόμοις
ὁπλιζέσθαι. Et
hoc boni princi-
pis est, non ut
potentia sua
propaget, quo
iure qua iniu-
ria, sed ut ter-
minos, vel an-
gustos, rectè ad-
ministret.

g Max. Imper.
laudent Iouius
in Elogiis: Za-
sius duab. ora-
tionibus, & hi-
storici passim.

h Franc. Guic-
ciard. libr. 13.

§.3. Constare igitur omnibus debet, quàm ne hunc quidem in
toga laborem non contemnendum, non magis quàm bellicos
sudores subterfugere, & istud in nobis diutius desiderari votis
hominum voluerimus. Nouimus enim, omnem boni Principis
laudem (quam meritò affectamus) in eo consistere, ut sit *f* ἀμφο-
τερον, βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' ἀρχηγός, & tam legibus armatus,
quàm armis decoratus: qui non quàm latissimè, sed quàm lauda-
tissimè fines suos gubernare studeat. Vnde nos quoque pro salute
eorum, qui Sacros. Rom. Imperio parent, domi foris, bello & pa-
ce, dies noctesque desudamus, ab eo usque tempore, quo fortissimo,
dum fuit, heroi, Diuo Maximiliano *g*, opt. Principi, à Deo coro-
natò, auctore nostro, Septemviriū creandis Cæsaribus suffragiis in
Imperii, ac virtutis, nū fallimur, heroicæ successionē *h* subrogati
sumus. Et sanè perquam felix noster ad huius honoris fastigium

h Franc. Guicciard. libr. 13.
h Franc. Guicciard. libr. 13.
h Franc. Guicciard. libr. 13.

ingressus fuit; quo diuina Orbi L V X inducta est: cum illis annis, Cimmeriis depulsis tenebris, quæ artes omnes & liberales

^a In Italia viri eruditissimi vivere, quos suis

professiones obsidebant, disciplinarum atq; linguarum dignitas ubique terrarum refluoruerit.

elogiis eam in rem scriptis ornavit Paulus Iovius: In Germaniam hospites venerant Græcæ Musæ traiectis Alpibus, cum Capnio, Erasmus, Melanthon & alii elaborarunt in litteris & artibus. In Gallia, Budæi operâ, instituit Franciscus I. rex Professores regios.

^b Guicciard. lib. 15. Hist. Ital. Sleidan. lib. 4.

Comment. sub anno 1524.

^c Guicc. lib. 18. in princip. Sleidan. li. 6. Com-

ment. an. 1527.

^d Guicc. lib. 19. ante finem.

Onuph. Panvinius in vita

Clementis VII. Id accidit anno

1529. ut attestatur inscri-

ptio Bononiensis pratorii.

^e Sleidan. lib. 6. ante finem.

^f Vide Turcicâ Hist. Leunclavius, in fine.

^g Vienna Austria metropolis

celeberrima.

Sunt, qui Viannam vocare

malint.

^h Virgilius 8. Æneid.

§. 4. Præterea & bellicos sudores non paucos neq; sine arduis periculis confecimus, qui in Insubribus, clientium nostrorum industriâ & peritiâ, hostium Rege ad Ticinum ^b capto, & Mediolano, regiâ vrbe, recuperato, inexpectatâ victoriâ potiti sumus. Paulò post, V R B E M, ^c fatali periodo & ordine urgente, in ordinem redegitur: Diadema ^d etiam, gestamen nostrum, solemni ritu & cerimoniis receptis, Bononię suscepimus. Tandem quod nō solū nomini nostro apud subiectos nostros, sed omnes omnium nationum & ætatum homines (nullâ factum ^e nostrum obliuione oblitteraturâ) longè gloriosissimum futurum auguramur: auxiliatrice supremi Numinis gratiâ, quæ conatibus magnanimis à nobis susceptis hucusque propitia fauit, infensissimos CHRISTO, & Christiano sanguini hostes, Eoos Getas ^f, crudelissimos Turcas, PHILIPPO, COMITE PALATINO Principe, ductore, è Germaniæ finibus, victricibus aquilis, eiecimus, expulimus, propulsauimus, & barbaricam proteruiam attriuimus: tum videlicet, cum V I E N N A M ^g obsidione, Christianos verò penè cunctos internecone opt. max. Dei munere peculiari liberauimus: cum inuictam, cœlestique præsidio munitam urbem tyranni faucibus, velut alterius ^h Caci, vastationes & incendia spirantis, præripuimus. Iam, quid non posthac auxiliis D E I speremus & expectemus? Animum paratum ad præclara facinora geramus, & semper in procinctu stemus.

§. 5. Quare deuicto Soleimanno, pacatis & compositis Imperii rebus, inter alia, quæ nos vrgebant negotia, ad publicorum iudiciorum Leges renouandas, atque in vsum reuocandas maturè descendimus: vt tanta mala, quæ antè commemorauimus, anticipantes, Reipub. corpus saluum & incolume præstemus, è quo cum la-

cum labes & vitia atque corruptelas noxias tollimus, velut archi-
iatrum *a* quendam agimus. Nec alia de causa, Augustæ Vind.
b calatis celebratis comitiis, in frequentissima Ordinum pane-
gyri, illustres viros *c*, quorum præter facundiam, legû scientiam,
solertiam, & circa iussiones nostras fidem ex multis rerum argu-
mentis antè perspexeramus, pro auctoritate quâ pollemus, con-
uocauimus, eamque potestatem dedimus: quò, quâ Iuris peritiâ
& variarum per Imperii prouincias consuetudinum cognitione
excellerent, rerum magis pondere, quàm inani verborum disce-
ptatione & opinionum compilatione, graui **LIBRO**, Leges pu-
blicorum iudiciorum hinc inde dispersas, & antè confuse tracta-
tas, tum etiam per prauas, quæ cateruatim irreperant, consuetu-
dines *d* antiquatas, vnum in fascem colligerent: materias, cemen-
ta, tigna, methodi ratione seruata, peritorum instar architecto-
rum, rectè disponerent: ad nostri mores sæculi adcommodarent:
omnia ex æquo-bono statuerent: quem librum *e*, **ROMANÆ**
KARVLINÆ NEMESI, (non Adraстіæ *f*, neque Rhamnusiæ, quas
veteres memorant Geographi & poëtæ) hoc est, **IUSTITIÆ**
VINDICI, quoddam velut augustissimum **TEMPLUM** per vni-
uersas Imperii regiones consecrarem; **OPVS**, Pyramidum *g* situ
perennius, quod nec Iouis ira, nec ignes *h*, Nec posset ferrum,
nec edax abolere vetustas.

Chiliad. Adraстіa Nemesis; & Rhamnusia Nemesis, ex Strabon. lib. 13. Geograph. g Horat. lib. 4. Od. 1. h Ovid. in Epilog. Metamorph.

§. 6. Has itaque Leges, vti hoc codice perscriptæ sunt, cum
nobis consignatas, ducentis & viginti plus minus articulis com-
prehensas in alterâ Augustæ Tiberii *i*, altero à trigesimo anno ce-
lebrata Imperii synodo viri illustres nostro mandatu obtulissent:
& vnanimi Ordinum calculo adprobarentur atque acceptaren-
tur: eas promulgari, ac typis mandari curauimus. Et nunc qui-
dem eas publicè proponi, in *k* auditoriis legi, doceri, explicari, al-
legari, in foro teri, iudicando sanctè obseruari volumus: vt, quot
quot in Orbe Rom. legum studiosi erunt, hinc maleficiorum pu-
niendorum ordinem discant: prudentes alios instruant: & *k* qui
potestatem legitimè vsurpant, hîc habeant, quòd ius gladii exer-

rebus credit. Grac. & poëtæ. Iac. Curtius lib. 2. c. 43. l. imperium. D. de iuris d.

*a Principes esse decet populi pa-
tres, & χάριτες
& ποιιδίας λαῶ.*

*b Sleidan. lib. 7.
Comment. ha-
bita sunt Comi-
tia anno 1530.*

*c Eadē ratione
Iustinianus v-
sus est in com-
ponendis Dig.
Cod. & Instit.
præf. 3. Dig. §.*

*qua omnia. præ-
fat. 2. Cod. §. ad
istum. Instit. in
procem. §. cum q̃
hoc.*

*d ut cap. 135. &
c. pen. infra, &
passim.*

*e Digest. Iustin.
Iustitia Rom.
templum se adi-
ficasse testatur
in præf. 3. §. Ne
autem.*

*f Erasmus in
g Horat. lib. 4. Od. 1. h Ovid.*

*i Sleidan. lib. 8.
in med. hodie
vsitata voce,
Ratispona, Bo-
iaria metropo-
lis: de qua A-
uentinus.*

*k Auditoria,
tam ubi doce-
tur, quàm ubi
litigatur, dicū-
tur l. lecta. in
princ. D. de*

centes, tam pœnis reos addicendo sequantur, quàm absoluendo in fontes fugiant: & quotiescunque de causis capitalibus, quæ hominum caput, salutem, famam, fortunas, non oleum, triticumve legatum, neque stillicidium auertendum, aut flumen excipendum, tignum immittendum, aut contra nec glandem legendam concernunt, decernendum erit, H A N C in æternum valituram Constitutionum nostrarum EPITOMEN sibi ob oculos religiosè versandam proponant. Quippe hæ sanctiones nostræ è vetustissimarum Ciuium Legum fontibus ut plurimum haustæ, æquitati, quæ omnia antiquitate vincit, nec non aliis laudatis consuetudinibus sunt congruentes: ad quarum tenorem, superstitionis sententiarum rigorem iudices emollient; atque etiam in tempestiuam erga proiectæ ac deploratæ malitiæ homines clementiam *a*, quæ effœminatæ leuitatis, non moderatæ lenitatis nomen meretur, penitus ex animis euellent: deniq; amicorum, quoties iudicum induent personas, exuent.

§.7. Quod quidem, quæ nos spes fovet longè optima, cordatos iudices, depositis consulatoribus pessimis, priuatis affectibus, sponte suâ, nullo exhortationum calcari adhibito, facturos confidimus. Sic enim sibi prudens & circumspectus iudex tutò, & in hac vita *b*, & in altera meliore, post mille exantlatos labores & deuoratas molestias, præmia à DOMINO, politiarum & iudiciorum auctore ac vindice pollicebitur: si modò, neq; periculi à sceleratis metu, neque turpis lucri spe, quod Æquum-Bonum erit, ex rectâ conscientia & legum scientia, quarum meditatio frequentissima adprimè necessaria est, iudicârît. Huius sedatæ administrationi accepta ferent ciues, secundum DEUM, bona plurima, securas opes, immunes à prædonum incurfibus agros, inuiolatam coniugum ac liberorum *c* pudicitiam, commerciorum libertatem, & pulcerrimam quietem *d*, deniq; iuge religionis studium, atque Ecclesiæ CHRISTI Alcedonia. Verè enim tunc apparebit, nullam aliam compendiosiore esse viam, à fide CHRISTI alienos, aut in auia dilapsos, in viam reducendi, & ad spontaneum DEI cultum revocandi, quàm si verbo *e*, & spiritus potentiâ hæreses conuincantur; errantes sanabilesq; cum man-

suetu-

a Vetat Moses
idem, Exod. 23.

v.3. Deut. 19.

v.13. Repetit.

Imperator infra
cap. 150.

b Vide Hippo-
lyt. de Marsiliis
Præf. crimin.

§. occurrunt.

c Execratur li-
bidity Iustini-
anus Nou. 14.

d Faciunt ver-
ba Pauli, 1. ad
Timoth. cap. 2.

ἡ ἀρετὴ καὶ
ἡ σωτηρία
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

v.2.

e Cujus rei ex-
emplum exhi-
buere Apostoli,

Act. c. 8. v. 20.

Et cap. 17. Item

Alexander E-

piscopus contra

Arium apud

Socrat. lib. 1. c. 3.

Et Theodori,

lib. 1. cap. 4.

fuētudine tractentur. Minimè verò quisquam vi, carcere, tormentis, flagris, ferro, fune, flumine, flamma ad colendum Numen, cui non nisi voluntaria a mentis nostrę victima, & labiorum ac pectoris, non thuris neque hecatombes sacrificium probatur, à nostris iudicibus cogetur: vt neminem vnquam pientissimi Impp. Constantinus b Magn. Iouianus c, Theodosius, Valentianus d, & alii, quorum EXEMPLA Legis vicem præbent, & nos eorum vestigiis insistere, laudis opus arbitramur, violentâ coactione ad suscipiendam religionem adegerunt. Gentile e enim & bestiarum nimis est, & eorum, qui homicidam spiritum ductorem ac doctorem habent, religionem carnificum taureis & euleis inculcare malle, quàm placidè sententias conferre: quod Decium f, Diocletianum g, Maxentium h, Maximinum, Iulianum i Parabatan, paganos, & Valentem k Arianum, quos omnes tragicus ferè excepit exitus, decet. Quare cùm hoc ita multi Orthodoxi / Episcopi & Ecclesię verè Catholicę Doctores sentiant, eum contrà qui sentit, non solùm nihil, sed impiè sentire, credere fas est. Et nos illis in re tanti momenti suffragari ac subscribere, quid vetet?

c Imò & Nerua Cocceius, & Traianus Christianos cogi noluerunt. Xiphilin. in Nerua, in princ. & Plin. lib. 10. Epist. 97. quam laudat Tertull. Apolog. cap. 2. & Lactant. lib. 5. c. 9. & Euseb. lib. 3. Eccles. hist. cap. 30. Philip. Camerar. IC. cent. 1. Hor. subseciu. cap. 58. f De Decio vi de Euseb. lib. 6. c. 40. g De Dioclet. Euseb. lib. 8. c. 3. & seq. h cap. 15. & 16. i de Iuliano Socrat. lib. 3. c. 13. k idem lib. 4. cap. 13. & ult. l Tertull. ea de causa Apologeticum scripsit. Lactant. lib. 5. c. 20. Theophilaet. ad c. 1. epistol. ad Coloss. Iustin. Apol. secundâ c. sicut. extra, de Iudeis. probat fusius Antimachian. parte 3. axioma primo.

§. 8. Quod cùm reuerà ita sit, nos populi nobis diuinitus commissi curam gerentes, ac salutis eiusdem, quæ prima, secunda & postrema lex est, consulentes, omnes omnium locorum Iudices hortamur, vt à consiliis cruentis sibi temperent, neq; ad crudelitatem se armari à malè feriatis ac sanguinariis m hominibus patiantur: ne aduersus voluntatem nostram hîc attestatam, limites officii egrediantur, manusque suas innocenti maculent sanguine. Quin recenti in memoria habeant, quod profanus cecinit vates, Ad generum Cereris sine cæde & sanguine paucos descendere tyrannos: potissimùm verò, quod bis sanctissimis Psalteres repetiit: n Άνδρα αίματων βδελύσεται Κύριος, &: άνδρες αίματων ε μη ήμισυ δόσωι τās ήμέρας αύτῶν. Iure igitur merito maximum arbitra-

tranquillitas, quamdiu visum fuerit DOMINO DEO, consistit, fuisse sancitam anno 1555. Sleid. lib. ult. Comment. n Psal. 5. v. 7. Psal. 55. v. ult. Psal. 82. toto.

a Psal. 50. v. 14. Psal. 51. v. 18.

Psal. 54. v. pen.

Tertul. ad Scapulam. Cypria.

lib. de Bono patientia. p. 286.

& Bernard. super Cant. sermone 66. &

Themistius λόγῳ ὑπὲρ τῶν.

b Euseb. lib. 10. hist. Eccles. c. 5.

idem lib. 2. de vita Constant.

cap. 55.

c Socrates lib. 3. Hist. cap. pen. in fine.

d Idem lib. 4. cap. 1.

& Plin. lib. 10.

Philip. Camerar. IC. cent. 1. Hor. subseciu. cap. 58.

f De Decio vi de Euseb. lib. 6. c. 40.

g De Dioclet. Euseb. lib. 8. c. 3. & seq.

h cap. 15. & 16.

i de Iuliano Socrat. lib. 3. c. 13.

k idem lib. 4. cap. 13. & ult.

l Tertull. ea de causa Apologeticum scripsit.

Lactant. lib. 5. c. 20. Theophilaet. ad c. 1. epistol. ad Coloss.

Iustin. Apol. secundâ c. sicut. extra, de Iudeis.

probat fusius Antimachian. parte 3. axioma primo.

m Hinc consultissimè factum est, Pacem religionis, in qua Germania

a Apophthe-
gma Alexandri
Macedonis.

b Hac olim
Christianis ob-

iecta fuere:
Tertull. in Apo-

log. c. 3. sed falso.

c l. conuenticu-
la. C. de episc.
et cler.

d. si a reo. §. ult.
D. de fidejussor.

Longouall.
Comment. ad l.

Imperium. §. 1.
n. 14.

e πῶτα ἐξ ὧν
ἀπὸ Θεοῦ. Pau-

lus ad Roman.
c. 13. in princ.

f Deut. c. 18.
v. 10. & seq. Je-

rem. 48. v. 10.

g Naturalis a-
quitas est Dig.

rit. Quod quisq;
iur. in alter.

Quod vultis ut
faciant vobis

homines &c. quod Imper. Severus palatii inscribi iussit, teste Lampridio in eius vita. h Dira in iniustos iudices.

c. 1. extr. de sent. & re iud. in 6. Gloss. ult. in c. hoc etiā. 2. quest. 6. l. ult. c. de pœn. iudic. malè iudic.

i Fichard. conf.

165. nu. 3. Tom.

primo, & conf.

112. n. 5. To. 2.

k ἐξ ὧν ἀμεί-
ωτον vocat.

Theophil. in §.

ult. Inst. De his
qui sui vel al.

buntur piaculum, ex præiudicii præcipitio, quacunq; tandem in causa sit, quemquam indictâ causâ, non seruâtâ parti a alteri illi- batâ aure alterâ, condemnare.

§. 9. Veruntamen nec in sinistram nutantes partem, blasphemias, lychnomœchiis, vagis libidinibus, infanticidiis b, conuenticulis c illicitis, & aliis quibuscunq; delictis, habenas laxabunt: ita enim publica subuerteretur pectusq; daretur disciplina: nam pœnas ob maleficia solui, magna d ratio suadet. Atq; cum in finem bipitem accepere rhomphæam Reges & Principes terrarum, qui regna & imperia sua in feudorum vicem e à D E O agnoscunt, ut malum è medio f populi eradicent: seuerissimum est mandatum, quod interpretationem omnem respuit. Statuant iudices, & id iuris g condant promant, quo ipsi vti non recusent. Hac autem adeo proluxa parænesi iustis iudicibus nihil opus esse quis dixerit? Ergo præuaricatores callidi, & emptitii iudices, qui è Iure Lesbiâ faciunt regulam, norint, se primum implacabilem Dei iram, deinde & nostram & successorum nostrorum indignationem sensuros. Inueniant, qui tales sunt h, sibi nunquam non aduersans Numen; immaturè ex hac vita excidant potius quàm excedant: incommodis insuper afficiantur perpetuis: eorum ædium fundamenta ignis tandem deuoret, & posteritas eò redigatur inopiæ, ut panem ostiatim quæritet.

§. 10. Cæterum, has dum in medium proferimus Leges, & Iudiciorum capitalium ordinem integritati suæ restituimus; nihil Electorum Septemuirum, nihil Principum & Ordinum reliquorum, Nobilitatis, Ciuitatiumque priuilegiis, prærogatiuis, regionum moribus, & à longissimâ annorum serie deductis i consuetudinibus, quemmodò à rectâ ratione & Æquo Bono nihil discrepent, detractum volumus: ne quod bene salubriterque à maioribus diuturno studio introductum est, ex improviso turbare videamur: sed unicuique ius suum intactum k illibatumq; relinquimus. Valete. D. Augustæ Tiberii, in Comitibus. Anno ab Orbe redempto M. D. XXXII. Imperii nostri anno XIV.

*CAP. I. De Iudicibus a, Adfessoribus, Consi-
liariis, Senatoribus, cæterisque personis in iudi-
cio capitali versantibus.*

a Basis iudi-
ciorum est, eo-
rundem recta
constitutio.
Rectè igitur
hinc sumptum
exordium.

PRINCIPIO præcipimus, constituimus & manda-
mus, ut iudiciis capitalibus, viri religiosi b, honesti, in-
tegræ opinionis, prudentes, & rebus forensibus exer-
citati, hisce negotiis pares c, habito delectu (in quibus
eorum, qui stemmatis d nobilitate, legumve e scientiâ clari offe-
rentur, ratio præ aliis habebitur) iudices, adfessores, consiliiarii,
senatores f (Sculditi & Scabini) atq; etiam actuarii præficiantur.
Qua in re magistratus superiores (qui iudiciorum constituen-
dorum ius, vel à nostrâ Cæsareâ clementiâ, vel suo quodam iure,
more maiorum habent) adnitentur, ut tribunalibus capitalibus,
de viris, quos istis dotibus largiter ornatos & laudatos esse oportet,
quàm rectissimè prospiciatur: à quibus nemini g iniuria fiat,
sed qui æquum omnibus ius, ἀνὰ πάθων καὶ περισσοληψίας dicant,
reddant, condant, promant: idque eâ de causâ diligentius cura-
bitur: quòd permulti nonnunquam innocentissimi, de opibus,
existimatione & sanguine periclitentur: qui si lædantur, omissis
συνωπλήσειον, ὃ δὴ πέρτερον καλῆσι, mittat. Plato in Gorgia, pag. 523. Iurant autem omnes magistratus in qua-
tum symbola, καὶ ὅτι κρινωνικὸν εἰσιν τῇ ἀγίᾳ Θεῷ ἐκκλησίᾳ. Nouell IX. c. xv. ut cum de app. cognosc. cap. 3.
c Opifices enim & rustici ignari LL. super sellam iudicis non sedebunt. Sirac. cap. 38. v. 37. d Nobilitas triplex:
virtutis; stemmatis; census. Tiraquell. in tractat. de Nobil. Cic. pro Publ. Sext. Vtile esse Reipubl. homines nobiles
dignos esse suis maiorib. ait Plato lib. 4. de legib. pag. 715. ἡμεῖς τῇ πόλει δόξα, καὶ ὅτι πλεονέχῃ ἐστὶν πρὸς δώσωμεν.
καὶ ὅτι ἄλλο ἔδεν κεκτημένη, ἰχμὼ, ἢ μέγεθος, ἢ πλύνῃ ἔχῃ. e Papinianus singulos vincit, si cum aliis compa-
retur. Magna est auctoritas Iurisprudentum: quod idem cap. 20. l. honor. §. de honoribus. verb. origo natal. D. de
mun. & honor. & l. honores. §. is qui. D. de decurion. Bartol. ad l. 1. col. 3. & s. C. de dignitat. lib. XII. Cicero in
C. Aquillio συγγρόνῳ suo contra Æbutium pro Cacinna ostendit. Vnde illud est, quòd audiant & vocentur
pars principis, amici Cæsarium. l. diui fratres. D. de iure patr. l. secundum. C. de contrah. stipul. l. quisquis in princ.
C. ad l. Iuliam maiest. f Iohan. Althusius lib. 3. Dicaolog. cap. 1. n. 6. 7. 8. huc facit apprimè. g Ut iudicibus
immodicè sauiantibus frangi quadam temperies adhibeatur, l. 2. in fin. C. de cust. reor.

verè facinorosis, de publicâ salute actum conclamatumque esse, necessum sit. Unde hoc loci, si vllibi alibi, excitatâ industriâ atq; exercitata diligentia assiduitate, opus adprimè esse nemo non fanus videt *a*. Quare nec vllus adfessor, qui operam suam locat, neque iudex vllus, aut quiuis alius, circa tribunal verfans, si ius aliter, quàm oportuit, dictum sit, imprudentiam, negligentiam *b* aut imperitiam suam satis excusare poterit *c*: Quin & harum legum robore atque auctoritate, ii magistratus, qui imperitorum *d* aut socordium hominum operâ vtentur, præsertim in tanta eruditorum virorum huius *e* seculi messe accopiâ, pro commissiratione (quibus magistratibus, ne se non præmonitos causari & cõqueri possint, omnem excusationis colorè hoc in ipsius operis limine, & post etiam in calce, præcidimus) si quæ ad nos iustæ, super denegatâ, aut minùs quàm oportuit bene administratâ iustitiâ, querelæ deferentur *f*, iure meritò puniendi venient.

a Latè Hippolytus de Marfallis in pract. criminali. §. occurrunt. Gaudin. tit. de præsumpt. per l. qui sententiam.

c. de pœn. l. singuli. l. fui. C. de prob.

b Iudex adfessor ac resupina ceruice titulum gerens multatur, l. de his, in fine. C. d. tit. de

*c*ust. reor. Indiciu contra se dat participationis delicti, quod negligenter punit Blanc. de indic. num. 310. Idem Althus. Dicaol. lib. 2. par. 5. cap. vndecentesimo. *c* l. ult. C. de pœn. iud. malè iudica. *d* l. 2. D. Quod quisq; iur. *e* Nota. Hac nostrâ atate scientia plus satis est, conscientia parum. Hinc tot abusus Iurisprudentia irrepsere, tot cautela, imò sutele, ut is primas in foro tenere videatur, qui sycophanta legum acutissimus. Sancta res est Iurisprudentia, & non nisi sanctè, hoc est, integrâ conscientia candidè & sincerè tractari vult. Extra ordinem.

g Hotoman. illustr. quest. 26.

h Vide ca. dilecti filii. extr. de arbitris.

i Solomon in Prou. c. 31. v. 8. & 9.

k In magistratu versari, honos est: qui sinistra interpretatione non debet in ignominiam verti.

Bar. in l. ne quis officialium. C. de Decurion.

lib. 10. Neque vlli ea damno verti, qua commodo cedere debent. cap. exs. extra. De donat. inter virum & uxorem.

§. I. Verùm, cùm nonnullos *g* equestris ordinis homines, aliosque *h*, quorum officii capitalibus iudiciis præesse, eaque exercere fuerat, munus istud, Deo primùm, deinde iustitiæ, tum Reipubl. adeoque Maiestatì nostræ Imperatoriæ debitum, atque societati humanæ, non minùs, quàm istius solis beneficium esse potest, necessarium, subterfugere, & subrustico *i* (citra aliam iustam causam) pudore tantùm deterritos subire recusasse, ad nos delatum sit: quibus antè officio suo vtiliter fungentibus, iustis sententiis delicta punita, & malis multis ansa prærepta, occasioque præcisa sit: Hos eosdem nobilitatis insignibus conspicuos viros, cæterosque omnes, (quòd iudiciorum capitalium exercitatio non solùm non debeat, neque etiam possit vllius bonam existimationem, aut profapia laudem, vel bonos mores, nihilum quidem apud bonos suggillare *k* vel lædere: ac nemini

vitio verti queat: sed contrà longè verius sit, hac ex bene admistratæ Reipubl. parte multos ad maiorum honorum fastigium conscendisse, & principibus viris, à quibus laudari & amari magnus virtutis fructus, gratos, charosque effectos) iis qui hactenus iudicia capitalia exercere neglexerunt, quâ debent auctoritate & diligentia, quoties opus fuerit, præsidere vel adfidere *a*, serio volumus & mandamus: Atque eosdem secundum à nobis promulgatarum legum tenorem statuere, iudicare, decernere, & hoc in negotio progredi iubemus: Quod è re Reip. esse non ignoremus: vetustis è familiis ortos *b*, bene eductos & educatos liberaliter, non levem apud vulgus & alios inferioris conditionis viros auctoritatem obtinentes, iudiciis ipsosmet præsidere & præesse: à quibus lumen & dignitas toti curiæ accedat *c*. Quare nobiles viri suâ præsentia, iudicum adsefforumque animos excitabunt, & erectos conseruabunt: & iudicii locum, qui idem iustitiæ sedes & sacrarium est, cohonestabunt. Cuius in rei præmium, in omne æuum sub nostro & successorum nostrorum felicissimis Imperiis suâ iurisdictione (in qua absit, ut impediatur ab aliis, aut interpellentur) læti vtantur fruantur, atque gaudeant.

a Ad exemplum Samuelis qui iudiciis præses fuit, & cunctis diebus vite sue iudicabat. Israël. i. Sam. cap. 7. vers. 15. 16. 17.

b Fortes creantur fortibus & filii parentum moribus. fere respondent. Est tamen videndum, ubi locum habeat. Prov. ἡ πόλις τῆς ἀρετῆς. Erasmus. in Chiliad.

c Lege Ioh. Sarisberiensis lib. 5. Policratici, cap. undecimo: Claudianum de quarto consulatu Honorii, Panegyrico toto. Cassiodor. lib. 1. x. Variar. Epist. 24.

CAP. II. De officio eorum, quorum prædiis iudicandi munus coheret, & indices vel scabini esse nequeunt.

* Feudis Imperialibus eis concessis.

SI quis eam ob causam, quòd in territorio aliquo res soli, villas, castra prædiave habeat *d*, possideat, capitale eius loci tribunali præsidere vel adfidere teneatur: qui tamen morbo fontico *e*, aliove animi vitio laboret: impubes, vel admodum senex aut militie addictus sit, iudicio viribusve destitutus: aut ob absentiam necessariam, munus iudicandi subire non possit; aut si fœmina sit, quæ res illas possideat, habeat: Horum seu vnus, seu plures pro in-

d Longouall. parte 4. Comment. ad l. imperium. n. 14. de iurisdictione. omn. iud. *e* Iudicare munus publicum est.

l. quippe. D. de iudiciis. Ideo quidam lege, quidam naturâ, quidam moribus iudices dari vetantur. l. cum prætor. h. non autem. D. eod. l. 2. D. de reg. iur. ubi Decius. De fontico morbo vide Alc. Fornerium, Breehaum, Gædden, & ceteros in l. Morbus. De verb. sig. Neq. etiam permissum est mulieri, publico iudicio quemquam reum facere, l. 1. D. de accusat.

*a Si autem in
confinio dua-
rum iurisdic-
tionum quis
delinquat, &
ignoretur, v-
trius iurisdic-*

diuiso prædium, rem soli, possideant, habeant *a*, de idoneo ho-
mine prospicient; si quem talē perspexerint, eumq; , ne iudicum
numero quidquam defiat, & iustitiæ cursus remoram patiatur,
magistratui probatum, cuius facultate admittetur, subrogabunt
suum in locum *b*.

*ctio, quis hoc casu iudex? remissiuè Andr. Tiraquell. de retract. §. 36. gloss. 3. num. 28. b Quamquam gladii po-
testatem sibi datam nemo possit in alium transferre, l. nemo potest. de regul. iur. l. 1. de offic. eius cui mand. est
iuris d.*

*C A P. III. Iudicis capitalibus causis dati ius-
iurandum c.*

c Adi Contr.

Rittershusium

IC. Antecess.

clariss. Opere

de iure Iusti-

nian. part. 9.

cap. 6. n. 124.

d §. 1. Inst. de

offic. iud. ubi

interpretes: pu-

nitur enim iu-

dex ex L. Cor-

nelia, qui Prin-

cipum Consti-

tutiones negle-

xerit, l. 1. in

princ. v. ult.

D. de L. Corn.

de fals. Plato in

Apol. Socrat.

ὁ δὲ δικαστὴς ὁμολο-

μενεὶν ὅτι καὶ

εἰς ὅς οἱ αὐτὸν

καὶ αὐτὸς, ἀλλὰ δικαστὴν κατὰ τὰς νόμους.

pag. 35. D. Idem repetit libr. 12. de Legib. pag. 948. Senec. 9. con-

trou. 2. damnaturi iurant, nihil se gratia, nihil se precibus dare. Porro sub nomine morum comprehend-

etiam statuta, rectè indicat Hieron. Schurf. consil. 84. per totum, cent. 3. e Idem Plato: λέγει δὲ ἐν αὐτῷ λόγῳ,

καὶ τοῦτον μὲν τὴν δὴ νόμον τὸν δὲ φέρειν, δὲ περὶ. libr. 9. καὶ ἰόντων. pagina 855. Demosthen. λόγος καὶ

σεφῶς. in princip. f Audi iudex; Sic te Deus audiat. Iudicum 9. versu 7. g Ca. quatuor. quest. 3. ca.

cum oporteat. extra. de Accusat. h Vide Exod. cap. 23. vers. 8. Levit. 19. versu 15. Deut. 1. vers. 15. Ecclesiast. 20.

versu 28. l. solent. §. ult. D. de offic. procons. l. eadem. §. ultim. D. de Leg. Iul. repet. l. 1. §. optamus. Cod. de

officio prefect. prætor. African. Nouell. 9. Prosp. Farinacius lib. 3. variarum crimin. quest. 111. num. 235. ac seqq.

i Nec proditores inauditi pereunt, ait Seneca pater, 10. controu. 6. Lactant. lib. 5. cap. 1. institutionum. Sozomen.

lib. 8. cap. 15. Theodoret. Cyr. epistola ad Leonem Rom. Cic. de iuratura urbana: Causâ cognita, ait, multi possunt

IVRO, me in causis capitalibus non secus vnquam iudicatu-
rum, quàm legibus *d*, moribus, constitutionibus proditum,
consuetudinibus rationi conuenientibus introductum sit: æquo
omnibus, egenis, locupletibus, pueris, senibus, exteris, ciuibus,
iure: ἀμφοῖν ἐ ἀκροῶμαι *f*: nullius gratiâ *g*, odio, pollicitationibus
aut donis *h* me corruptum, æquum iustum mutaturum; neu-
tram in partem nutaturum: neminem indictâ (quod nefas ulti-
mum foret,) causâ *i* damnaturum: nunquam apud me, accu-
sasse solùm, suffecturum. Inprimis verò capitales **KARVLI**
Quincti Imper. Aug. & Rom. Imp. Ordinum sanctiones reli-
giosè obseruabo: & quibus rationibus & modis, pro viribus,
potero, factas tectas tuebor. Quæ me, vt verbis concepi, ita
omnia sine dolo, fraude, malâ omni malitiâ, sanctè serua-
turum, ad sancta Euangelia iuro: **SIC ME DEVS AMET**

I V V E T Q V E.

*καὶ αὐτὸς, ἀλλὰ δικαστὴν κατὰ τὰς νόμους. pag. 35. D. Idem repetit libr. 12. de Legib. pag. 948. Senec. 9. con-
trou. 2. damnaturi iurant, nihil se gratia, nihil se precibus dare. Porro sub nomine morum comprehend-
etiam statuta, rectè indicat Hieron. Schurf. consil. 84. per totum, cent. 3. e Idem Plato: λέγει δὲ ἐν αὐτῷ λόγῳ,
καὶ τοῦτον μὲν τὴν δὴ νόμον τὸν δὲ φέρειν, δὲ περὶ. libr. 9. καὶ ἰόντων. pagina 855. Demosthen. λόγος καὶ
σεφῶς. in princip. f Audi iudex; Sic te Deus audiat. Iudicum 9. versu 7. g Ca. quatuor. quest. 3. ca.
cum oporteat. extra. de Accusat. h Vide Exod. cap. 23. vers. 8. Levit. 19. versu 15. Deut. 1. vers. 15. Ecclesiast. 20.
versu 28. l. solent. §. ult. D. de offic. procons. l. eadem. §. ultim. D. de Leg. Iul. repet. l. 1. §. optamus. Cod. de
officio prefect. prætor. African. Nouell. 9. Prosp. Farinacius lib. 3. variarum crimin. quest. 111. num. 235. ac seqq.
i Nec proditores inauditi pereunt, ait Seneca pater, 10. controu. 6. Lactant. lib. 5. cap. 1. institutionum. Sozomen.
lib. 8. cap. 15. Theodoret. Cyr. epistola ad Leonem Rom. Cic. de iuratura urbana: Causâ cognita, ait, multi possunt*

absolui: incognitâ quidem nemo condemnari potest. Seneca Medea: Qui statuit aliquid parte inauditâ alterâ æquum licet statuerit, haud æquus fuit. Item, Noli iudicare nisi parte auditâ utrâq; Phocylides. Iohann. 7. v. 51 ex Deuter. 17. & 19.

CAP. IV. Adfessorum, consiliariorum, senatorum, qui iudici capitalium rerum adsident, sacramentum.

OMNES itidem ii, qui adfessorum, consiliariorum, senatorumq; officio fungentes, iudici adsident, conceptis verbis, præeunte ad sacramentum deferente iudice, hunc in modum iurabunt *a*: I V R O, me in causis capitalibus animi mei sententiam, legibus, constitutionibus, moribus congruentem, bonâ fide, quoties rogatus fuero, dicturum & declaraturum *b*: & quantum pollebo, curaturum, ut pari iure pauperrimus *c* æquè ac ditissimus utantur: nullius me gratiæ, *d* odio, promissis, muneribus datis, ullum relicturum locum. Ante omnia capitales Imp. Aug. KARVLI V. & S. Rom. Imp. ORDINVM, Leges, quantum mente perspicere, & animo percipere potero, strictè religioseque observabo, observando sequar, sequendo defendam. Quæ sanctè, sine dolo & fraude servaturum iurantem, ad sancta Evangelia, *e* M E D O M I N V S D E V S cœli terræq; conditor iuuet.

a Neq; valeat, Consuetudo, ut iudicib. tale iuramentum remittatur. Mynsing. Obseru. 76. cent. 2. Idem Rittershusius Juris Justin. par. 9. cap. 8. *b* Nouell. 8. ius iurand. quod præstat. ab his qui administ. accip. *c*. ius iurandum. de defenso. ciuit. l. rem non nouam. C. de iudic. *c* Philipp. Camerar. ICtus Centur. prima Horarum subsec. cap. XXXIII. per discursum. *d* Titio, quod Actio. refert hoc prouerbii Agell. 3. Noct. c. 16. Conf. Deut. 1. v. 16. 17. 2. Paralip. 19. v. 6. & 7. *e* Polydor. Virg. lib. 4. de Rer. inuent. cap. 12. circa finem.

CAP. V. Actuarii f seu scribæ iusiurandum g.

IVRO, me, uti ex officio tenebor, in causis capitalibus bonâ fide & singulariâ, nec non diligentiam accuratâ versaturum: Accusationum, Positionum, Exceptionum, Responsionum capitula, indicia, præsumptiones, suspensiones, probationes, quæstionibus subiectorum confessiones, & quæ tandem cunq; scribi, adnotari, insinuari, agi oportet oportebit, ex muneris mei obligatione sedulò me consignaturum, custoditurum: à me scripta si petantur, debitè recitaturum: Atq; in his dolum omnem abfuturum. Præcipuè, capitales KARVLI V. Imper. Aug. Ordinumq; Imper.

f Sic dictus, q. acta scribat. l. inter eos. D. ex quib. caus. maior. Suet. in Iul. Cæs. cap. 55. vocantur exceptores. Tales in Conciliis adhibitos, ut in Synodo Sirmien. testatur Socr. lib. 2. Hist. Eccl. c. 25. Item ταχυνταφοι, quorum operâ Origenes usus est. Euseb. lib. 6. cap. 35. Notum est Martialis distichon, & Ausonii epigramm. 137. vide infr. cap. 181. *g* neque valet consuetudo, ut remittatur iuramentum. Myns. cent. 2. obseru. 76.

perii Leges, & quicquid eam ad rem pertinebit, seruaturum, adiuturum, promoturum: Ita me ad sancta iurantem Euangelia
DEVS amet atque iuuet.

CAP. VI. De captura reorum a ex officio magistratus.

^a Quod scitè,
publica sollicitu-
dinis curâ, vo-
catur, l. 1. in pr.
C. de custod.

reor. Renard.
lib. quarto va-
riar. cap. 11. &
Longouallius
part. 2. Com-
ment. ad l. im-
perium. n. 4. &
seq. Clarus §. fi-
nal. in princip.

^b Capi potest
reus, antequam

de maleficio constet, ne fugiat. Blanc. ad l. ult. D. de quest. num. 8. Damhouder. Pract. crimin. cap. 9. & 10.

^c Qualis fama esse & quando probari debeat: Clar. in pract. crim. §. fin. quest. 6. & quest. 28. v. & idè dic. Nam
omni verbo non credendum. Quemadmodum communi calculo traditum, famam per se nullum facere indi-
cium. Bart. in tract. de quest. & DD. Ergò necessum est, qualequale indicium & presumptionem contra ca-
ptivandum precedere. Blanc. idem in pract. crimin. fol. 10. num. 15. & seq. & Tract. de Indiciis. num. 6. Confer
l. 1. §. item illud. D. ad SC. Syllanian. d. l. ea quidem. C. de accusa. Duaren. lib. 1. disput. cap. 38. c. Que ca-
pturam precedere debent, & an de delicto prius constare debeat. Aegidius Boss. in tractat. crimin. tit. de
capt. col. 3. & 2. Iodoc. Damhouder. in Enchir. rerum crimin. tit. de citat. real. Marian. Socin. in tract. de
citat. in 2. art. princ. in 24. quest. Clar. pract. crim. §. fin. d. quest. 28. num. 1. Anton. Gomez. cap. 9. de capt.
reor. num. 1. tom. 3. f. A tormentis non esse incipiendum, D. Augustus constituit. l. 1. D. de quest. g. Paulus
in l. ult. D. eod. Nullus in carcerem, priusquam consuecatur, omnino vinciatur, l. 2. C. de exhib. reis. Hip-
polyt. de Marsil. §. constante. num. 1. & sequentib.

SI quis ob delictum in vulgus diffametur ^b, vel aliâs indiciis
verisimilibus, suspicionibus, præsumptionibusve oneretur ^c;
eaq; de causa ex officio magistratus ^d in vincula coniiciatur ^e:
Is non prius eculeo ^f subiicietur, quàm vrgentibus præsumptio-
nibus ^g allatis, & indubitatis indiciis probatis, de crimine à reo
patrato iudici fides facta sit. Quare consultò fecerint iudices, qui
istas tanti ponderis causas tractant, si ante quæstiones, pro ratio-
ne cuiusque delicti, & personæ discrimine, diligentissimè, quan-
tum eniti possunt, inquirent; & quid certi de facto apparere ha-
beri; possit, inuestigent; cuius is qui in vinculis est, in simulatur.
Quod quî fiat, bono ordine pluribus enucleabimus.

CAP. VII.

^h Ad præscriptū
l. diuus. l. 2. D.
de custod. reor.
Vide j. art. 28.
in fine. & art.
81. & c. Novell.
82. §. penult. &
Nov. 113. §. ca-
terum si iudici.
i Cap. extremo.
infra.

SI iudicem adfessoresq; de hoc inuicem dissidere contigerit:
neq; animis conuenire possint, satisne causæ sit, captivum (ne
quid temerè fiat) torturæ subiici, vel secus: eo casu ad magistra-
tum suum, seu Principem, siue Legatum eius, qui eo loci Potesta-
tem obtinet, de lite sua dissidentes ^h referent: simulq; ea, quæ
circa captum acta sint, quæ contra eundem diffamatio emanâ-
rit, quæ indicia suspensionesq; adsint, in scripta redacta transmit-
tent, & se responso edoceri patientur. Poterunt autem & Pru-
dentes consulere: quod quale sit, suo loco ⁱ videbimus.

CAP. VIII.

CAP. VIII.

SI de delicto, quod capitis supplicium mereatur, constet, & (vt loquuntur) notorium sit *a*, aut eius indubitata indicia probata sint: is modus in quæstionibus, & aliarum rerum, quæ ad inuestigandam facti veritatem, & conuincendum reum spectabunt, seruari debet. qui verò ordo, & progressus in iis, qui accusatorem inscriptum nacti sunt, seruandus, paulò post adnotabitur.

a Idem Damhoud. cap. 11. Neq; n. temerè ludendum de hominis sanguine: sed accusatione criminalem & atrocem ac capitalem esse oportet, ac iudiciis oneratum esse decet, & propè conuictum de crimine torquendum, l. 1. & l. 8. D. de Quæst. Ubi Wesenbec. in pæg. num. 5. & seqq.

CAP. IX.

AT si reus delictum, neq; sponte, neq; (dolorib. eculei *b* spre-
tis) per tormenta fateri velit, cuius tamen criminis, quod proteruè negat, coargui possit, tunc ea agendi ratio, qua reus nolit velit conuictus fateri cogatur, & is de delicto cognoscendi processus obseruandus, quem itidem in iis seruari, qui accusatorem suum habent *c*, mox ostendemus.

b Sunt enim siue natura robore quodam bestiarum, siue amuletis silentiariis muniti, vt fieri docet experientia:

sunt, inquam, qui duritia tormentorum ita tormenta contemnant, vt exprimi eis veritas nullo modo possit. l. 1. §. quæstioni. D. de quæstion. Baldi verba in ca. ad nostram. extra de probation. adnotanda hic sunt: Dicit: quod tum inquisitus testibus & probationibus conuincitur, licet perseueret in tormentis negando, & nullatenus confiteatur, tamen damnari poterit. vide Thom. Grammat. Decis. Neap. 8. num. 3. c. Cap. 69. infra. Lege Val. Max. lib. 8. Memorab. cap. 4. Ælianum lib. 7. var. Histor.

CAP. X.

SI verò quis plenâ, manifestâ, & numeris suis absolutâ probatione delicti reus peractus sit: & ob admissum à magistratu ex officio (quo IUSTITIÆ *d* indissolubili vinculo obstrictus tene-
tur) puniendus sit, secundùm nostras Romaniq; Imperii Ordinum sanctiones eo pœnæ genere, quo neque vita ei auferatur, neque etiam (quæ duo æquiparantur) perpetuis vinculis *e* ad-
dicatur; sed (verbi gratiâ) membro mutiletur, castigetur virgis: in eiusmodi pœnis decernendis quid fieri velimus, capite centesimo nonagesimo sexto exponemus.

d Immo, ipsi DEO OPT. MAX. qui omnium est Iustitia, à quo gladium omnes magistratus accipiunt, & per quem Iudices ad Reges Principesq;

terrarum regnant. Rom. 13. Proverb. 8. vers. 22. c. Veteri iure prohibitum est, ne quis perpetuis vinculis damnetur. l. mandatis. D. de pœnis. Mar. Mantua. Obseru. 96. Cuiac. 14. Obseru. cap. 34. Iul. Clar. §. fin. quæst. 70. Bartol. Tract. de carcer. Jac. Menoch. lib. 1. Arb. Quæst. 89. num. 1. Prosp. Farin. Quæst. 19. num. 31.

CAP. XI. De captura reorum, contra quos se accusator offert.

Accusator *a*, qui à magistratu vel iudicè adito, alterum quempiam publicis constringi vinculis petit *b*, primùm delicti à delato commissi genus, eiusq; indicia certa, quibus postea latius ac sufficienter probatis pœna decernenda sit, summatim edere debet: (Neque satis erit, ob hominum scilicet, suo quandoque damno etiam innocentium famæ & saluti infidiantium, malitiam, de accusatione persequenda accusatorem satisdare:) & unà se cum delato *c* custodiæ offerre. Quod si præstiterit accusator, vinculis demum accusatus constringetur: accusationis autem capita ab actuario diligenter consignabuntur. Vbi silentio præterire non possumus, quod olim iuris religiosissimus V L P I A N V S *d* prodidit: Carceres ad continendos homines, non puniendos, aut excruciandos, aut malè tractandos haberi atque destinari debere. Quibus & illud addimus: Quoties plures eiusdem delicti socii fuerint, segregandos esse; ne de confictis confessionibus edendis clàm *e* conspirent: aut de supprimendo crimine *f* deliberent. Vnde maior difficultas verum probandi accusatori, tum etiam inueniendi iudicibus molestia creetur: carceres itaq; plura habere receptacula consultum fuerit.

a Quandoque plures accusatores se offerunt: Tunc iudicis officium est idoneum eligere. *l. si plures. D. de Accusation. Job. Fichard. consil. 70. nu. 1. vol. 1. & consil. 109. nu. 1. vol. 2.*
b Ita fieri præcipit Iustinian. *l. ult. C. de Accusat.*
c Quod si fecerit, non est in vincula coniiciendus, ex epistola D. Pii, *l. Diuus Pius. D. de custod. reor. l. qui crimen. C. de his qui accusare. l. nullus. C. de exhib. reis. d. l. aut damnum. §. solent. D. de poenis. & Constant. repetiit in l. 1. C. de custod. reor. Deniq; & infra, c. penult. inhibetur. Menoch. libro 2. arbitr. cas. 305. num. 2.*
e Quod ex Daniele propheta desumptum videri possit, qui senes adulteros separavit & conuicit. *cap. decimotertio. quod quidem cum sit apocryphum, ingeniosum tamen, vers. 51.*
f Vel etiam conspirent, ut ruptis vinculis & effracto carcere euadant. *l. in eos. D. de custod. reor.*

CAP. XII. De detinendo accusatore, donec idoneè cauerit.

Igitur, cum delatus in carcere erit, accusator aut procurator eius, quem cum mandato accusationi substituit, custodiæ *b* dari debet, quousque prædibus prædiisve cauerit. Quam satisfactionem *i* Iudex unà cum quatuor adfessoribus seu consiliariis suis, pro grauitate causæ & accusatoris rei que dignitate, decreto

g An in criminalibus procurator interuenire possit, tractant. Bart. & Dd. in *l. pen. §. 1. de publ. iudic.*
 & in *l. seruum. quoq; §. publ. D. de procur. Johan. Fichard. consil. 70. num. 33. vol. 1. Damhoud. cap. 24. Gail. obseru. 65. lib. 1. Menoch. de arbit. iud. quest. lib. 1. quest. 79. & 80. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. qu. 32. 33. infr. art. 88. h* Hipopol. prolixè. §. diligenter. n. 208. *i* text. in *l. si cui. in princ. D. de Accusat. l. qui crimen. in princip. D. Qui accusat. non p. l. 1. D. Qui satisd. cog. l. arbitr. Eod. Damhoud. ca. 5. pract. crim.*

decreto interposito, moderabitur, & oblatam accipiet. Id quod hunc in modum fiet, vt Accusator, si accusationem ad exitum non perduxerit, aut in probatione succubuerit: Hoc est, si crimen obiectum, iudiciis legitimis & certis intra tempus *a* modicum, vel constitutum à Iudice diem *b*, non ita quidem verum esse euicerit, vt iudicibus singulis, maiorive iudicum parti si dem fecerit: vel etiam totâ inferior sit causâ: his casibus omnes litis *c* impensas solus sustineat: & delato omne damnum, quod eam ob causam, quia in mala mansione fuerit detentus, tam in bonis, quàm in corpore & famæ læsione passus est, protinùs & penitùs refarciat: quemadmodum ferè in ciuilibus causis, in quibus victus victori in impensas & omnem causam damnatur, iure obseruari *d* atque pronunciari solet. Et vt falsò delatus qui absolutus est, iacturæ à se factæ restitutionem eò certiore consequatur: eidem, vel apud iudicem (accusatoris forum sequendo) ordinarium, vel capitalem eundem iudicem, quo cognoscente se purgauit, accusatorem suum pro restitutione omnium à se factorum damnorum, iudicio conueniendi optio *e* datur. Quæ res citra solemnitatem, strepitum & figuram iudicii (præciso accusatori omni prouocationis vltioris remedio) summarie & de plano decideri debet. Id autem sic iubemus accipi, vt quoties iudex capitalis cognoscet, nullum aliud ius in alterius fori accusatorem reconuentum seu citandi seu pignora capiendi sibi quæsitum, postquam lis de restitutione damni *f* finita erit, intelligat.

a Renuntiasse causa videtur, qui non intra competens tempus accusat. l. si ea. de his qui accus. non poss. *b* Cotta, Memorab. verbo, Iudex, pagina 441.

c Vt definiuntur in l. qui crimen. in fin. C. de his qui accus. non poss. l. qui accusare. C. de edend. l. actor. C. de probation.

d Iac. Mandell. cons. 5. incipit, licet comm. per tot. Socinus Fallent. regul. 193.

e Propter continentiam causa, via posterior expeditior est.

Gail. lib. 1. observ. 32. Et l. qui crimen. in fine. C. d. tit. qui accus. l. qui accusare. C. de edend. l. actor. de probat.

Cap. XIII. De satisfactione accusatoris, cum delatus quidem admissum fatetur, sed excipere poterit.

CUm *g* delatus delictum quidem non inficiabitur, sed facti *g* Non incommodè hic tractabitur de antiqua categoria seu Reconuentione Rei accusati tamen sui causas legitimas (velut cum quis inculpatae tutelæ exceptionem *h* opponet) afferre possit, quibus probatis reatui eximatur: Accusator contra vehemens replicet, falsas & fi-

contra accusatorem, qua de materia Hubert. Giphani. satis accuratè tractat. ad l. 1. Cod. de his qui accusar. lib. 18. commentar. *h* Quæ exceptio pluribus capitib. infra enodatur, quò remittitur hæc questio ad suam sedem.

etas esse, neque admittendas, ac de iis dispici debere contendat: Is accusator in tantum cauere, quantum iudici & adfessoribus quatuor cognoscentibus, pro personarum & causæ quantitate ac qualitate videbitur, debet *a*: Eum scilicet in finem: ut si delatus causas allegatas sufficienter probauerit, neque capitalem subire sententiam cogatur; aduersus accusatorem suum regressum habere, ut loquuntur; & ab eodem, de damno ex carceris causâ ilato sibi satisfieri desiderans, expensarum & incommodorum compensationem eodem iudicio exigere possit: actum accusator delato in omnem causam damnabitur *b*. Quî verò, ab exactâ & præstitâ cautione, admissum iure defendi possit, & quis in tali causâ cognoscendi progressus institui debeat, capite supra centesimum quinquagesimo primo latius exponemus.

§. 1. Cauendum autem Iudicibus singulariter, ne quemquam facile, ante legitimam defensionis per exceptionem peremptoriam peragendæ cognitionem, ad tormenta deposcant.

CAP. XIV. Accusator, si satisfacere nequeat, qua ratione detineri debeat.

Accusator quamdiu vadimonium sistere non poterit, accusationem autem coeptam persequi velit: vnâ cum delato usque ad plenioram cognitionem, an indicia contra reum sufficientia sint, necne, vel carceri mancipabitur, si iudici pondus causæ & personarum dignitatem perpendenti videatur: vel custodię tantum dabitur *c*. Vtrique interea tam reo quàm accusatori (æquitate, quæ neminem in suo iure impediri, aut iuris sui *d* usu prohiberi patitur, suadente) integrum liberumque esto, eos ad se accersi iubere, quorum hic quidem fideiubendo, vel intentatum crimen probando, ille verò defendendo se, & obiecta repellendo, operâ uti voluerint: & ita accersitis liber accessus & abitus concedi debet. Quò pertinet: Quoties Ecclesiastici vel Politici (Sæculares vocant) Principes *e*, aut aliæ in dignitate illustri collocatæ personæ accusationem contra inferioris conditionis hominem

a l. Gracè. §. & post litem. ue p. deiusso. l. cum apud. 20. iudic. solui. l. 3. C. qui accus. non poss. Iul. Clar. lib. 5. §. ult. quest. 18. num. 2.

b d. l. cum apud 20. iudic. solui. Et hac in accusatore: sed quid in reo? potestne

is acceptis fideiussorib. à carcere dimitti? Obtinuit: posse in pari & leuiore causa, consideratis scil. facti ac defensionum ipsiusq. personæ circumstantiis: d. l. Gracè. §. sed & si ex delicto. l. si quis. 56. §. fin. l. si à reo. 70. §. fin. de fideiuss. l. 2. l. 3. l. 4. l. 5. de custod. reor. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. quest. 46. à nu. 6. & de inc. Men. lib. 2. Arb. cent. 3. cas. 303. ac seq.

c l. nullus. C. de exhib. reis. Iul. Clar. dicta q. 18. n. 3. & in fin. d. Qui autē suo iure utitur, nemini iniuriam facit. l. Proculus. l. fluminū. in fine. D. de damn. infect. *e* Sic temperat. rigor l. tunc conuenit. C. de Accus. nec immeritò ex l. fin. C. de procurat. l. fin. C. de injur. §. fin. Instit. eod.

minem instituunt: eiusmodi vadem, qui delato par, & nihilo inferior sit conditione in iudicio sistens, & custodiendum vel carceri immittendum dabunt: qui vas si alios rursus vades *a* offerre, *a* *Vocamus Rückbürgen* aut cautione quavis se liberare possit, dimittetur. *vulgo.*

CAP. XV. De alio cautionis genere, cum accusator indicia probaverit: aut suapte sponte manifestum delictum sit: notorium vulgus appellat.

Accusator, quoties iustam delationem suam per indicia factis probata ostenderit; aut ipso facto crimen notum omnibus sit, reus verò, accusatoris obiectionem, excipiendo, quò reatui eximi posset, depellere nequeat: Tum accusator iste accusationem suam, qua ad poenam capitalem agit (vt hisce nostris Imperiisq; Ordinum sanctionibus cautum est) persecuturum se, iudicialiter cauebit: cauere aliud ne cogatur. Quo sic iacto totius negotii fundamento, reoq; in vinculis constricto, actuarius, (qualem singula iudicia capitalia obstrictum sibi habebunt) pro suo munere, quæ accusationes, exceptiones, satisfactiones, interrogationes, quæstiones, confessiones, inquisitiones, delictiq; commissi evidentes demonstrationes incurrent, proponentur & exhibebuntur, quæve alia incident, & quam tandem sententiam ferri contingeret, diligenter omnia & singillatim consignabit. Sed quæ actuarii partes sint, vbi commodius erit, prolixius declaraturi, hîc exponere superfedebimus.

CAP. XVI. De notoriis b delictis seu criminibus manifestis.

Admonendi nobis sunt tam iudices, quàm adseffores (aut quodcunq; aliud, ii, qui iudici adsident, vel adsunt, nomen sint sortiti) vt, delicta, (extrà tamen quàm iustis de causis vltimo supplicio multari non debebunt) quoties manifestò de iis liquet, aut ex indiciis certissimis ita ad oculum probantur, vt de iis amplius dubitari fas non sit: verbi gratiâ, si quis pacem publicam, consultò, sciens prudens violet, hostemve *c* se alicujus palàm dictis, factis profiteatur & gerat: aut, si quis in crimine aliquo

b Adhibe Herbertum Giphanium J.C. ad l.

7. comment. ad lib. 9. Cod. de his qui accus.

c l. quos nos hostes. de verb. signific. ubi interpp. ordinari.

a l. fin. C. de
probat.

b Facit l. ea
quidem. C. de
accus. c. eviden-
tia extra de ac-
cus. Conf. Iul.
Clar. lib. 5. §.
ult. quest. 8.
aliud est j. cap.
69. neq. pugnat.
Ratio differen-
tia in propatu-
lo est.

c Plato lib. 8.
ἐν τῷ οὐρανῷ locus
s. in princ. libel-
li legatus.
d. Seneca.

ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendatur: aut, si quis rem à se furto manifesto
ablatam, raptōve possellam, abalienare deprehensus sit: quæq;
eius generis erunt delicta vel crimina comperta, & luce meri-
dianâ clariora a: delatum & in carcere custoditum, si fortè præ-
fracto animo, & perfriatâ fronte admissum negare, testibûsve o-
culatis contrâ stare audeat, vi tormentorum ad confessionem
adigant: & veritatem, quò suo ipsius ore conuincatur, (suo ipsius
gladio, quod aiunt, iuguletur) hoc pacto exsculpant b. Quam,
quod abesse non potest, si obtinuerint, sententiam ferre matu-
rent, ut sumptibus, præsertim superuacuis, parcatur: & iustitiæ o-
mnibus modis satisfaciētes iudices executionem sententiæ mi-
nimè differant. Interest enim Reip. & ipsorum puniendorum
utilitas in eo versatur, ut mortuis c quàm citissimè adnumerentur,
qui vitâ indignum patrarunt. Deniq; ut Deo gratum faciant,
qui eradicari animam, quæ execranda commiserit, seriò & sæ-
pe præcipit: cui, secundum Stoicorum acutissimum philoso-
phum, d nulla mactari victima pinguior potest, quàm homo
sceleratus.

Cap. XVII. Delato in vinculis versante, accusatorem aliter terri-
torio excedere non debere, quàm locum certum no-
minarit, ad quem ei, quæ cum reo aguntur,
denunciari possint, & unde ci-
tari queat.

e Multa possunt
esse causa, cur
quis absens esse
debeat, ut stu-
diorum causa,
anth. habita. C.
ne filius pro-
patr. l. si lōgius.
D. de iudiciis. l.
nec non. in prin-
cip. l. sequ. D.
ex quib. caus.
maior. ut Reip.
causa. Bald. in
l. cum quidam.
De adquir. he-
red.

VT verò rarum & insolens non est, accusatione pendente
accusatorem, negotiorum suorum e causâ abire & abesse,
cogi: nos & huic casui salubriter prospiciendum esse, necessa-
rium duximus. Itaque Accusatorem, reo, ut dictum est, in car-
cere detento, sine permissu iudicis, cui locum domumq; ido-
neam, quæ commodè atque sine periculo adiri & accedi possit,
nominatim designabit, ad quam ea quæ opus sit, denunciare cu-
ret; neque aliter exire territorio debere, constituimus: Eundem-
que accusatorem volumus viatori, qui denunciat, à iudicii loco
ad nominatam à se domum decurrenti, in singulos lapides, ad
viatici mercedem exsoluendam, è cuiusque regionis consuetu-
dine.

dine æstimandam, ex hac constitutione teneri: Atq; loci situm *a*, *a* *Vt, urbe Roma, Saburra, Salariâ, cuius mentione facit Plinius lib. 31. c. 7. viâ sacrâ, Horat. in Serm. lib. 1. Sat. 9. vel, in Tusculano: Puteolis; Capua, &c.*
domusque nomen, quam accusator indicauerit, actuarius in acta iudiciaria referet.

CAP. XVIII. De indicibus b delictorum criminumq;: unde ea ferè petantur & sumantur.

Quia hætenus iuri communi conuenientia, de reorum captura, accusatorumque cautionibus & aliis præparatoriis ad processum diximus: Nunc ut indiciorum, præsumptionum, signorumque (& unde peti debeant ac soleant, quibus legitimè probatis ad quæstiones & deuenitur) materiam enucleatim explicemus, restat. Verùm, quæ tanta personarum rerumque varietas est, & quòd permulta, quæ vno quasi obtutu iudicem adsefforesque considerare necessum est, incidere possint, singulorum casuum indicia & circumstantias enumerare nostri neq; laboris. (quia immensum foret) nec instituti ducimus. Ne tamen iudices, adseffores, & quicumque delictis puniendis præfecti sunt, quos erudiendos suscepimus, planè ignaros dimittamus: age, quæ frequentiorum criminum & delictorum indubitata *d* indicia & non contemnendæ præsumptiones feruntur, (quæ inspectio oppidò necessaria) subsequenter aliquot capitibus enucleatius exequamur.

CAP. XIX. De verbi, indiciorum, significatione.

Quotiescunque posthac Indicia *e* dicemus, monitos volumus omnes, à nobis *τεκμήρια, σημεῖα τε*, argumenta, suspiciones non leues, coniecturas iure probatas, adminicula, præsumptiones, & quæ id generis sunt, intelligi: idque eo consilio, vt verborum tum prolixitatem, tum ambiguitatem, si qua hinc oriri possit, euitemus, & spinosis hominibus occasionem argutandi hac velut falce præcludamus.

minimam hominis boni: seu, distans argumentum à specie probationis: quem refert Blanc. in tract. de Indicibus, n. 251. Mynsing. cent. 6. observ. 97. num. 1. Johan. Fichard. conf. 70. num. 32. vol. 1. vide & Gravett. consil. 249. incip. in causa nobilis, parte secundâ. Farinac. prax. crim. quest. 36. Menoch. 1. de præsumpt. quest. 7. n. 2.

* Facit Anton.
Gabriel. lib. 7.
comm. opin.
conclus. 17.

a Indicia au-
tem non quali-
bet, sed urgētia
faciunt, ut ad
torturam pro-
cedatur. Idem

Blanc. num. 11.
Hippolyt. §. dili-
genter. num. 23.

Clar. d. quest.
20. & 21.

b Quia nihil
tam crudele &
inhumanū esse
videtur, quā
hominem ad i-
maginem Dei

CAP. XX. Ne quis sine legitimè probatis indicis tor-
queatur. *

SI quando legitima delicti, quod capto intentatur, indicia a
decerunt, eaq; probari legitimè nequeunt, ad tormēta deposci
nemo debet b. Et, ut maximè fiat, reum per eculei cruciatus cri-
men fateri, eiusmodi tamen confessioni minimè gentium cre-
dendum: & multò minùs sententia ferenda est c. Iudex autem,
aut magistratus, qui per culpam, errorem vel ignorantiam, aut
fraudem contra ea, quæ hîc inhibemus, quidquam commiserit,
litem suam faciet, siue causæ faciendæ obnoxius erit, hoc est, in
syndicatu d, quem pragmatici vocant, tenebitur: in tantum, ut ei,
quem aduersus harum Legum præscriptum torfisse deferetur,
infonti, quodcunque damni, ignominia, iniuriæ, in bonis, famâ,
corpore, fecerit, acceperit, passus fuerit, compenset, restituat &
refarciat e.

conditum, tormentis lacerare, & sic quasi excarnificare, maximè cum tortura sit res fragilis & periculosa, &
qua veritatem sapius fallat. l. 1. §. questioni. D. de quest. c. Gloss. in l. questionis habenda. de quest. Alex. ad l.
qui in aliena. §. Celsus. de acquir. hered. ibid. Ias. num. 36. 37. 38. & Iul. Clar. lib. 5. §. ult. quest. 55. num. 14. Wilhel.
Zepperus lib. 5. de Legib. Mosaic. cap. 10. d. Tum scil. cum magistratus vel iudex temporalis officium resignat.
Novell. ut præf. sine ullâ pec. l. vn. C. ut omnes iudic. tam ciu. quā milit. Clar. in §. ult. q. 64. v. & in hoc. Si verò
officium eius est perpetuum, ut hodie Principum, Comitum, & quorundam iudicum, statim tenebitur: Bart. in l.
de pupillo. §. si quis ipsi. quest. 2. & 3. ibid. Ias. de ope. noui nunc. Ias. ad l. 2. n. 3. ubi & n. 2. plures vide declaratio-
nes huc facientes. D. de in ius vocan. Vnde generalis regula: Iudex partes enormiter ledens, tenetur in syndica-
tu; Menoch. libr. 1. Arbitr. quest. 70. Th. Grammatic. Decis. Neap. 99. c. L. nec magistratibus. ibi nota. à Bart.
gloss. & aliis. de iniur. l. iubemus. ibi gloss. C. ad L. Iul. repetund. & text. in l. si quis 5. §. Si iudex. D. de oblig. & act.
l. ult. D. de var. & extra. cog.

f Vide Wesen-
bec. in Com-
ment. ad Cod.
tit. de Satisd.
g Prosp. Fari-
nacijum parte
tertiâ variar.
criminalium.
quest. 107. per
totum. ubi

§. I. Quam ob causam vetamus, ne quisquam iudicum, ma-
gistratum, vrbiūve rectorum, contra illud cautionis genus,
Vrphedas f idiomate Germanico vocamus, NON VLTVM
IRI, (quibus à puniendis ex iusta nempe causa de vindictâ priua-
tâ; nec per se, neque alios, nec clām, neque palām exercendâ, iu-
dicibus capitalibus cauetur) iure iudicio experiri volentem, qui
se & iniuste tortum, & cautionem illam iniquè à se extortam g
docere possit, prohibeat: extra quam si vi h, quā omnibus inter-
dictum est, agere quidquam attentet.

g Hinc processus relaxationis iuramenti ad effectum agendi impetramus. Ordin. Cam. part. 2. cap. 24.
h Callistratus, ex decreto D. Marci: Optimum est, inquit, ut si quate putes habere petitiones, actionibus expe-
riaris. l. penult. D. ad L. Iul. de vi priu.

CAP. XXI. *Ne indicis, quæ à Magis proferuntur, fidem iudices adhibeant.*

Nemo a, quod à mago, maleficasq; exercente artes, crimen commississe dicatur, & ad hæc indicia Magi delatus sit, in carcerem coniici, multoque minùs quæstionibus subiici potest. Quin potius & accusator & magus, cuius ille pseudouaticiniis malecredulus inductus quem detulit, vterq; grauitè puniendus est. Et si quis iudicum ob magica indicia hominem in vincula coniici & torqueri mandârit: is delato in omnem damni, iniuriarum, ignominia, & corporis dolorum causam, vti capite præcedente dictum, tenebitur.

a Vlp. in litem apud Iulianum. §. si quis astrologus. D. de iniur. Pluribus Blanc. in rep. l. vlt. D. de quæst. n. 397. Vbi hoc male sentit, licere maleficium per maleficium tollere. Nunquam enim malum licet, ut bonum sequatur, nedum ut malum cesset. Ratio est, quia Satan, qui per magos loquitur, pater est mendacii, & ab initio homicida: Joh. 8. v. 44. Et male Baldus, male Hippolyt. §. diligenter. n. 181. Vide Petr. Binsfeld. de malefic. memb. 2. conclus. 7. dub. 2. Johan. Fichard. cons. 108. per totum. vol. 2. & consil. 115. inter consilia Acad. Altorphina. Conferatur Augustini Serm. 103. de temp.

CAP. XXII. *Ad indicia criminis, accusatum torqueri tantum, non etiam pœnâ ultimâ affici posse.*

Observandum est hoc loci: Neminem b ad sola indicia, suspicionem, præsumptionem, capitis damnandum esse: sed indiciorum hunc esse usum, ut, si quæ contra accusatum habeantur, tutò torqueri possit. Namque ut quis ultimo percellatur supplicio, voluntariam rei de crimine admissio confessionem citra metum factam (id quod passim adnotatum his ipsis legibus reperire est) aut probationem plenissimam præcedere, omnino necessum erit c. Igitur iudex, qui hanc non obtinuerit, & præter indicia nuda nihil præ manibus oculisve habuerit, atrocius quidquam ne statuat d, cauebit.

b Vfus indiciorum diligenter attendendus, ne latius trahantur quam debent: quorum quædam generalia & remota: alia propria sunt & proxima. Bart. in l. maritus. D. de quæstio. Hipp. §. diligenter. n. 177. Clarus §. fin. q. 66. v. debent autem. c Illud enim est, probationes luce meridianâ clariores habere, l. vlt. C. de prob. l. qui sententiam. C. de pœnis. d Myns. cent. 5. obs. 12.

CAP. XXIII. *Quomodo indicia, quæ ad torturam sufficiant, probari debeant.*

j. Art. 30. in fin. & art. 67.

Quoduis indicium, ad quod accusatus torqueri possit, duob. e testibus idoneis probari debet f; quod quâ fiat, vbi de *e Blanc. n. 46. f Iul. Clar. d. quæst. 22. n. 3. quæst. 21. n. 3. quæst. 24. 25. 26.*

plenâ probatione pertractabitur, à nobis disferetur. Verùm tamen, si id, quod in causa delicti præcipuum & caput est, vno exceptione omni maiore teste probetur, ea, semiplena à Doctõibus practicis appellata probatio, sufficiens indicium præbet: quemadmodum capite x x x. ostendemus.

CAP. XXIV. Ex indiciis nominatim hic expressis, ad non expressa, neq; nominata, per comparisonem arguere licere.

a l. non possunt.
D. de Legibus.
Valet igitur argumentum à simili ad simile,
Everhard. de
Middelburg. in
Locis legal. à
simili. per tot.
nisi diuersitatis
ratio reddi possit,
ut Logici tradunt. infra
capp. 53. & 143.
fusiùs.

EX iis indiciorum & præsumptionum formis, quas disertis mox verbis exprimemus: argumenta, ad non expressa indicia, quoties similis militet ratio, deducere nil vetat. Fieri enim non posse, vt a omnium factorum, quæ innumera cotidie accidunt, circumstantias indiciorum vicem præbentes, hac præsertim in Epitome, quâ breuitati studemus, singulatim enumeremus, nemo non sanus agnoscit.

CAP. XXV. Indicia omnibus delictis communia quæ sint?

ANte omnia videndum est iudicanti, quæ in quouis delicto singularia sint, & ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ contingere soleant, & quæ inde indicia peti possint soleantque. Sed, vt maximè ea indicia, quæ ad quæstiones habendas sufficere inferiùs declarabimus, desint: ad ea quæ nunc ordine commemorabimus, iudicem progredi, animumque aduertere consultum erit.

§. I. Primum perpendendum est, an delatus talis sit, & iis moribus b, cuius fama c laboret: qui à delicto, cuius insimulatur, non abhorreere videatur: &, num quid ante d ejusmodi facinus commiserit, attentârît, aut admisisse conuictus fuerit. Ista tamen tum demum fidem merebuntur, cùm non à nihili hominibus e, aut quibus cum delatus capitales gerit inimicitias f, sed viris bonis, honestis, constantibus, à quibus nihil temerè confingi appareat, in medium proferantur, aut prolata sint.

b Mores sunt, qui suspectum, quem faciunt, arg. l. suspectum.
D. de susp. tutor.
Ita Mod. in l. eidem. D. de excusat. bonos mores, ἡγεμονίας καὶ ἀρετῆς.
In, praualeere diuitiis, dixit. Flavius Vopiscus in Caro. Non me præterit, inquit, suspicatos esse plerosq; Cari factione interemptum Probum. Sed neq; meritum Probi erga Carum: neq; CARI MORES ID CREDI patiuntur: (locus est elegans) simul quia Probi mortem & acerrimè & constantissimè vindicauit.

c Johan. Eichard.

Richard. egregiè consil. 120. num. 2. & 8. vol. 2. German. Joh. Althusius lib. 3. Dicaol. cap. 37. Vlpian. Servos, probatorum morum sint, necne, ex natione esse cognoscendos. l. quòd si nolit. §. qui mancipia. De ad. edict. Sed quomodo indicia ex persona desumantur, explicat Blancus copiosè, Tract. de Indic. n. 241. d Concludimus bene à prateritis ad presentia. Euerhard. praeses, loco A tempore ad Tempus, num. 4. 5. & 6. Nemo enim subito mutatur. Hoc maximè attendunt Rhetores in Genere Demonstratiuo. Latinus Pacatus Panegyrico quem Theodos. Augusto dixit: Res, inquiens, ipsas interrogemus, & qua certissima coniectatio est, colligamus gerenda gestis. Sic ille, c Viles persona, ob viles natales, vile artificium, comædi, de quib. l. 1. De Postul. Prosp. Farinac. libr. 2. tit. 6. q. 55. & seqq. num. 55. Blanc. de Indiciis. num. 241. & seq. f Inimici enim capitales tam de iure gentium, quàm ciuili veniunt repellendi à testimonio, nec ad torturam indicium faciunt. Iacob. Menoch. lib. 1. arb. iud. quaest. 28. num. 5. etiam in criminibus exceptis. Bart. in l. in quaest. D. ad L. Iul. maiest. Lancelot. in tract. de offic. pratoris in ciuilib. num. 65. Idem Farin. d. l. 2. quaest. 53. n. 3. & seqq.

§. 2. Deinde perspicendum est, Delatusne suspectis in locis a, & ad delinquendum aptis, visus, deprehensus fuerit.

a l. aut facta.

§. locus. D. de poenis. Petron. Arbiter, in Satyr. ut ridens eum consalutauit, quid in loco tam deformi (fornice) faceret, quasi in. Clar. §. fin. quaest. 21.

§. 3. Præterea, num in ipso admissio, & ἐργα, cùm adhuc calentem tremulamque manum haberet; aut dum ad locum maleficio patrando destinatum se contulerit, vel discesserit, visus à quoquam sit; & si de facie cognitus non fuerit, quæri oportet, an ex statura corporis, vel habitu ipso, vestibus b, armis, equo, equiq; colore, aut aliis signis, dignosci potuerit: quæ in testium depositione diligenter aduertenda erunt.

b Ita à vestib. & equis indicium sumit Cicero, Clodium

pro insidiatore proclamandi, Orat. pro Mil. Joseph. Mascard. de Prob. conclus. 830. n. 11.

§. 4. Porro, num c quid cum iis, qui eadem agant, iisdem affueuere, habitari, familiaris fuerit, adierit, salutari, conuenticula habuerit.

c Conuersatio facit indicium, quod pluribus auctoritatibus

comprobat idem Blanc. num. 253. Hippolyt. in Auerold. §. expedita. num. 91. Decian. consil. 18. num. 303. vol. 1.

§. 5. Item aliud indicium esto in cædibus, vulneribus: Odióne persecutus sit læsum, qui defertur: inimicitias d capitales, quibus reconciliatio nulla interuenerit, cum eodẽ gesserit minatusve sit e. Et, Bonone fuerit, quòd L. Cassius f verissimus & sapientissim⁹ iudex, teste M. Tullio, in omnib. causis querere solebat.

d Hoc indicium prolixè explicat Blancus; praesertim verò huc faciunt, nu. 130. 134. & 175. cum seq. &

Anton. Gabriel. lib. 7. com. opin. conclus. 18. e Hippolyt. §. diligenter. n. 58. Idem Dec. d. consil. 18. n. 300. f Cic. hunc Cassium ita laudat, pro Rosc. Am. & pro Milone.

§. 6. Sextum indicium: Num moribundus g ex vulnere ipsemet suo ore certis de causis hominem certum constanti sermone incusarit, & accusationem ingeminarit, idq; ante mortem solemni asseueratione testatum reliquerit, aut iureiurando confirmarit.

g Regulariter, statatur confessioni morientis ad ipsius prauidicium, non in damnum alterius, l. si quis in

gravi. §. si quis moriens. D. ad SC. Syllan. Blanc. n. 390. Thom. Grammat. decis. 56. n. 15. adde Andr. Fach. l. C. lib. 9. controuersiar. iur. cap. sexto. ubi copiosè.

a L. ult. D. de
questionib. Dd.
in lege Cornel.
D. ad Syllan. &

§. 7. Penultimum: Num fugâ *a*, quæ consciam *b* ferè arguit mentem, sibi consulere voluerit: eamque arripere parauerit, aut fugiens apprehensus sit.

Socinus Fallent. Regul. 162. & 163. Degeneres animos timor arguit. Prudent. in Psychomach. fuga descriptionem habet. Vide Clarum in §. ult. q. 21. vers. fuga delinquentis, Menoch. lib. 2. cas. 301. Blanc. de Indic. n. 277. Johan. Fichardus conf. 69. num. 12. volum. 1. pag. 148. col. 2. Decian. cons. præalleg. 18. num. 331. vol. 1. Fuga enim præsupponit metum condemnationis: Idem Decian. cons. 3. n. 192. & n. 196. vol. 1. & non præsumitur fuga in viro integro fama & honoris sui curioso. ibid. n. 198. Quin & fuga sociorum inquisiti inducit indicium contra inquisitum. Th. Grammat. Decis. 11. n. 14. Hippolyt. §. diligenter. n. 41. & seqq. *b* Athanasius fugit Alexandria Treneros usq; ob causam piam religionis orthodoxa.

C A P. XXVI.

c Idem Blanc.
num. 125. Phil.
Camerar. Sub-
seciu. centura.
ca. 91. pag. 465.
d Modest. in l.
euv duo. §. 2. p.
synt. D. de
excusat. §. ini-
micitia. Instit.
eod. Blancus
d. tract. de In-
dic. num. 114.
e Præsumitur

Vltimum indicium: Num qua delato de patrimonio, cum eo qui occisus dicitur, aut de maxima *c* bonorum parte, in qua maximam rei familiaris iacturam faciat, si causa cadat, lis fuerit. Namq; iste (qua etiam de causa à tutela *d* filiorum aduersæ partis arcetur) si tantum non pro hoste aperto, saltem pro eo, qui summâ inuidiâ contra litigatorem suum flagret, ab ipsis legibus iudicatur. Vnde, si is, aduersus quem litigat *e*, clam occidatur, præsumi potest, eum ipsum aduersarium, neq; alium, homicidii reum: præsertim, si moribus talis sit, ut à cæde & sanguine alienus non censeatur: proinde, nî se legitimè purgare possit, velitque, & in carcerem coniici, & ex hoc indicio torqueri poterit.

& odium debito *is* contra creditorem, præsertim si hic *as* suum acerbius exigat. Cic. lib. 8. ad Fam. epist. 12.

C A P. XXVII. Canon, quo declaratur, quando ea indicia, quæ recensuimus, singula, aut iuncta simul plura ad questiones sufficiant.

f Hinc est di-
stinctio indicio-
rum, ut alia le-
uia, alia graviora
sint; l. cum res.
C. de probat. l.
ciuile. C. de
furt. Gravia,
per Cyn. in l.
metum. C. de

Quæ duobus capitibus præmissis octo indiciorum genera in medium attulimus, singula ad torturam nunquam sufficiunt: quod remotiora *f* neque ipsi maleficio quasi insint & inhæreant. Sin verò plura, quæ contra accusatum rectè faciant, concurrere deprehendantur; tum ii qui torquendi potestatem habent, prius ritè rectèque perpendent, suone pondere tantum ea plura indicia valere possint, ut æquiparari simul iuncta uni eorum, quæ post indicabimus, digna sint, quorum quidem singula satis ad questiones habendas esse constituimus.

dolo. Blanc. in rep. l. ult. D. de quest. n. 10. Myns. obs. 97. cent. 6. Binsfeld. d. tract. 2. conclus. 3. pag. 103.

CAP. XXVIII. Canon alius eadem in re.

PRæter hæc meminisse iudicantes volumus: Quoties quis ex aliquot suprâ indicatis indiciis onerari de delicto obiecto possit: duo, quæ sanè magni sunt momenti, obseruanda esse: Primum, vnde sumpta sit, tale quippiam de accusato præsumendi *a*, occasio: Deinde, quæ ipse reus, ex hominis circumspecti *b* remq; omnem iustâ trutinâ examinantis iudicio & sententiâ, ad sui defensionem proferre possit. Inde, habito velut æquilibrio, vbi indiciorû causam & occasionem rationibus defensionis præponderare compererint, torturâ iudicantes vti liberè possunt: At si contrâ, leuiculas, neq; vrgentes esse aduersus reum suspensiones, fortio rem autem defensionem viderint, quæstiones haberi veramus *c*. Quod si se extricare nequeant, qui torsionibus præsumunt, Prudentes consulant, vel ad superiores rem referant: vti in extremo harum sanctionum capite docebimus.

a Ad fontem respiciendum esse, non incon-sulto monetur. *b* Iudex & vir bonus, & legum peritus, ac litiû minuendarum studiosus esse debet. l. quidam in fin. D. de reb. cred. l. i. §. potest. de nou. op. nunc. Menoch. lib. i. Arbitr. lib. i. Arbitr. Menoch. lib. 2.

procem. n. 6.

c Hippol. d. §. diligenter. n. 190.

Idem Mascard. de Prob. tom. 3. concl. 1224. n. 11.

Idem Mascard. de Prob. tom. 3. concl. 1224. n. 11.

Arbitr. cas. 472. Idem tract. de præsumpt. lib. i. quest. 30. & 92. latissimè.

CAP. XXIX. Indicia certissima, indubitataq; ad quæ torqueri reus potest.

QUI, dum delictum committit, quid amittit, à se relinquit *d*, aut dilabi (fortè dum profugit) sinit, vel etiam proiicit, quod quidem in delati, accusati, dominio & potestate fuisse constet: & quàm proximè ante eiusmodi rei amissæ iacturam, ex inquisitione, rei eiusdem fuisse comperiatur, is eculeo subiici potest: nisi tamen equè certis aut etiam liquidioribus rerum argumentis aut testimoniis ea docere & confirmare contrâ possit, quibus innocentiam *e* ostendat, contrariaque refellat. Quod quidem, si se offerat, prius, quàm ad quæstiones vltimum subsidium legibus permissum deueniatur, excuti debet.

d Vt in furto ostendit Blanc. de Indiciis, n. pen. & ult. Farinacius o. per. crimin. part. 7. quest. 176. per totum: Exemplum, baculus, annulus & armilla Iude, Genes. 38. vers. 18. & Empedoclis crepida in Æthiâ reperta. Diogen. Laërt. de vit. philos. libro octauo: & Horat. in Arte poet. in calce. Johan. Zang. de question. cap. 2. num. 13. & seqq. *e* Mynsing. centur. 5. obseruat. 13. ad innocentiam probandam admittuntur domestici testes, quippe innocentie iura multum deferunt. Hippolyt. §. opportune. num. 15. & sequentibus aliquot.

CAP. XXX.

*a Idem Blanc.
nu. 224. Clarus
in §. ult. q. 22.
b Sup. cap. 23.
Joh. Zanger.
tract. de Qua-
stion. seu Tor-
tur. c. 2. n. 11. &
seqq. Vnius
hominis testi-*

CUm huc usque de indiciis, quæ copiam torquendi iudicibus faciunt, tractauerimus, operæpretium esse duximus indicare *a*, semiplenam (ita à practicis dictam) probationem (quæ vno teste *b* omni exceptione maiore, qui iuratus de eo, quod in causa caput est, deponit, perfici solet) tale indicium dare, & præbere. Verùm si quis plures vnius facti circumstantias, signa, indiciaque probare conetur; id nisi duobus idoneis, contra quos nihil obiici, nihil excipi possit, testibus fecerit *c*, vix est ut audiri debeat.

*monium non admitti oportere, & lege diuinâ & humanâ cautum est. Deut. c. 19. v. 15. Matth. 18. v. 16. & aliis locis. l. maritus. D. de quæst. Cuiac. lib. 4. Feud. ad tit. 36. Hippol. de Marsil. §. diligenter. num. 1 & seq. & nu. 20.
c Hieron. de Mont. Tract. de finib. reg. cap. 53. n. 11. Testes invulnerabiles, & ita compositos esse oportet, ut eis nihil obiici possit, nulla inhabilitas, nullus defectus.*

CAP. XXXI.

*d Regulariter,
Reus non debet
de sociis inter-
rogari. l. ult. C.
de accusat. Pro-
lixè hoc dispu-
tat clarissimus*

Conuictus de crimine, cuius socios habuit, si quem eorum nominarit, cuius ope, auxilio adiutus, compertum maleficium perpetrarit: eiusmodi confessio, prægnans est præsumptio, quæ contra indicatû *d* militat: si modò ne aliena salus in alterius arbitrio & leuitate posita esse videatur, neque quisquam temerè crimine alieno prægrauetur, simul istæ inciderint circumstantiæ; absintq; ea, quæ abesse oportet: qua in re subsequentes obseruari distinctiones volumus.

scriptor rer. capitalium Iul. Clarus, cuius testimonio uti sæpè soleo, utpote iudicis, quæst. 21. in prax. crim. v. dictum socii. Blanc. de indiciis. n. 37. & seq. & 375. Thomas Grammat. Decis. Neapol. 25. & 28. Conf. Petr. Binsfeld. de confess. malefic. 2. memb. in princ. & conclus. 3. 4. 5. & seqq.

*e Idem Zanger.
de quæst. c. 2. n.
18. & seq. ubi
ratio exponitur
huius requisiti.
Mascard. concl.
1311. n. 39. Pr.
Farin. de indi-
ciis. q. 43. n. 147
f Zanger. dict.
c. 2. num. 21.*

§. 1. Primùm, ne indici torto in quæstionibus socii *e* correi nomen proferatur: neq; in eam personam singillatim tortus aut quæsitus sit: sed ut generatim de sociis interrogatus, suâ sponte nominatim Titium, vel Mæuium, indicarit, eiusque mentionem suâ sponte iniecerit.

§. 2. Deinde, ut index, qui de socio confessus est, exactè respondere sciat, quo modo, ubi & quando *f* illius socii ope auxilio adiutus sit, & in quæ societatis pacta *g* coierint, coniurârint, con-

g Sive, quos tractatus de patrandi maleficio inter se habuerint. Idem Mascardus vol. 3. de probat. conclus. 1386.

spirâ-

spirârint. Quod cùm compertum fuerit: is, qui auscultandis quæstionibus prærit, consequenter eodem tenore, alia quæ ad rem pertinebunt, inquireret: quò facti veritas & citissimè, & certissimè habeatur. Quod cùm rectè successerit, via ad diiudicationem strata est. Cuncta verò velut præmansum *a* exhibere cibum, regulisq; definire, & de singulis quærendi modum præscribere, quorsum opus sit, haut quidem videmus. Difficilia namq; & magis ardua enodantes, nonnihil iudicantium prudentiæ fidentes, multa consultò relinquimus.

a Plato, lib. 9. de Legib. Τὰ μὲν, inquit, ἐπιτετέλεον διγυγνείαις, quæ scilicet in facto consistunt: τὰ δὲ ἔτι ἐπιτετέλεον, ἀλλ' αὐτῶν νομίζονται, quæ in iure, p. 876. a.

§. 3. Præterea, aduertendum est: Nunquid cum eo tortus, quem socium dicit & defert, simultates gerat, inimicitias exerceat, & vnde ex ortæ sint, sagaciter inuestigandum. Quamprimùm enim de inimicitiiis inter indicem tortum & socium, qui nominatus est, constiterit, aduersario, hosti *b*, inimico contra inimicum, hostem, aduersarium deponenti nequaquam fides adhibebitur: nisi tamen, nulla simultatum, quæ tanti ponderis non sit, ratione habita, iustas causas, & argumenta signaq; sui dicti afferat, quæ ex inquisitione vera dignoscantur, vt fidem mereantur, atq; dictum socii contra socium indicium faciat.

b Inimicus inimico nocere velle, & factis & verbis, præsumitur. Blanc. de Indiciis. nu. 106. Clarus in §. ultim. quest.

24. vers. item quæro. Oldendorp. Enchirid. Except. pag. 220. num. 7: & D. Reuberus tract. de testib. pag. 65. & pag. 127.

§. 4. Porro, vt talis *c* sit socii persona, & iis moribus, quæ de eiuscemodi commisso merito in suspicionem venire possit.

c Vt qui semel malus, semel homicida, semper præsumatur malus in eod. maleficio. Dyn. c. qui semel. de Regul. in 6. Et verum est; Pares cum paribus facillimè congregari. Quod Tull. dixit, similis simili facile adhærescit, argum. l. 3. §. nullus. D. de Excus. tut.

§. 5. Denique, ne quid tortus vacillet, aut ex confessione mutet, sed constanter, citra vim & vincula rogatus, denuò repetat, ratificetq; dicta.

§. 6. Culpandus *d*, neque vllibi locorum tolerandus mos est presbyterorum, qui reis à confessionibus sunt, quos suis malè instructos documentis illud ipsum, quod antè verè apud iudices confessi fuerant, supplicio proximos & ad catastam deductos, inficiari *e* instigant. Igitur seuerè de eo interpellandi sunt: quòd

d Confer cap. 103. infra. Facit adprimè l. addictos. C. de Episcop. audient. Et ad Episcoporum culpā red-

undabit, quod à monachis, clericis, synoditis, hac in parte peccatum cognouerint, nec vindicauerint. Confer cap. 103. j. e sicq; alieno dolo fieret, vt cursus iustitiæ retardaretur, fac. cap. ex insinuatione, in fine Extr. de appellat. & l. rerum. §. tempus. D. pro soc.

nemini licere debeat contra publicam vtilitatem condemnatis & iam puniendis quidquam opis consiliue dare, quo sua crimina celent, aut negent: præsertim, cum, vt fontibus parci, ita & innocentibus noceri facile, nō illud caueatur, possit: & iudices recte officio perfuncti in vulgus non facilius neque improbius traducantur.

a Hippolyt. in pract. crim. §. restat. nu. 1. 2. & seq. Prosp. Farinac. de indicis & tort. quest. 46. n. 74.

§. 7. Si verò tortus ea quæ de criminis sociis, aptè congruentibus circumstantiis, recte prius indicauit *a*, ex animi desperatione ad extremum reuocet, falsò persuasus, hac se in dubium reuocatione dictorum, sociis nonnihil profuturum: vel id à confessionibus presbyteri instinctu fecerit: tunc diligenter perpendenda fidiculis subiecti dicta, & cum iis, quæ extrinsecus cognoscentur, conferenda: indeque colligendum potissimum, legitimūne commissi communicato auxilio maleficii indicium torti dictum faciat, necne: Quibus discussis, delati & nominati socii conditio vitæ, fama, & existimatio, & quibus communionis ac societatis vinculis inter se connexi fuerint, inspicienda.

C A P. XXXII.

b Iactatio facit indicium. Blanc. de indicis. num. 184. Hippolyt. de Marsiliis §. diligenter. num. 36. & num. 78.

SI quis duobus testibus, vt cap. x x x. explicatum est, non risus, ioci, dicisve causâ, sed vt fortis viri, aut potiùs audacis opinionem venetur, de crimine delato, cuius infimulatur aut infimulari possit, vtrò, nemine cogente, extra iudicium per colloquia, se iactasse *b* & confessum esse, conuincatur: minitansve auditus sit, cuius post minas non longo temporis spatio interiecto crimen designatum sit, seque idem antè talem gesserit, vt non iniuriâ suspectus *c* esse possit: hæc indicium legitimum præstant, ad quod talis iactator eculeo subijci possit.

85. 86. Mascard. To. 2. conclus. 871. de probat. Zanger. d. tract. de Quest. cap. 2. num. 15. & seq. adde Jul. Clar. §. fin. Quest. 21. vers. confessio. c Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 331.

D E I N-

DE INDICIIS, QUÆ SINGVLIS CRIMINIBUS PECULIARIA SUNT, VTI EA QUOQUE AD TORTURAM SUFFICIENTIA, IN SINGULA CAPITA REDEGIMUS.

CAP. XXXIII. *Indicia legitima ac propria homicidii clandestini.*

Sis, de quo suspicio est, quique delatus in vinculis detinetur, eo tempore, temporisq; momento, quo homicidium a perpetratum est, vestibus armisve cruentis, pragnante, quam vocant, præsumptione existente, visus fuerit: *VEL*; Si quis ex interempti rebus, bonis, quid acceperit, asportauerit, vendiderit, donauerit, quouis alio alienauerit modo, aut penes se retinuerit, horum si quid *b* fiat, factumve sit, legitimum indicium est, ad quod reus torqueatur *c*: Præterquam si se purgando contrariis in medium adductis probationibus aduersum se vrgentem diluere præsumptionem possit: de quibus ante quæstionem cognoscetur habendam.

a Blanc. de indicis, num. 53. & seq. & num. 297. At sepelire occisum, non est indicium contra sepeli-
tem, Tobia cap. 1. v. 20. & E-
uagr. lib. 2. Hist. Eccl. cap. 1. & lib. 2. Reg. 21. v. 14.

b Quod verum

est, & locum habet in homine mala conditionis; secus, si vita & fama sit integra, tum singula non semper faciunt indicium sufficiens sine aliis adminiculis. Hippolyt. de Marsil. in d. §. diligenter. num. 95. 96. 97. Gomez. variar. resolut. tom. 3. cap. 13. num. 12. & 13. Andr. Alciat. de præsumpt. Reg. 3. præsumpt. 29. num. 1. *c* Clarus §. fin. lib. 5. pract. crim. quæst. 21. num. 40. & 41. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quæst. 89. num. 117. & 135. His adde Tiber. Decian. vol. 1. cons. 39. per totum. Boerius decis. Burdegal. decis. 165. num. 2.

CAP. XXXIV. *Indicium homicidiorum manifestorum, quæ per rixas & clamores in pugnas desinentes concurren-
te vulgò fiunt, quorum tamen au-
ctores ignorantur.*

SI per digladiationes, & pugnas, concursu hominum per clamores facto, cædes admissa sit: & is, qui cum occiso *d* inimici-
rias gesserat, pugnae interfuerit *e*, ferrum e vaginâ eductum
strinxerit, punctim cæsim percusserit, & plenis ictibus in inter-
fectum inuectus sit: hinc indicium sufficiens *f* contra percusso-
cum præsens. Bart. in l. fin. nu. 3. vers. possumus etiam ponere casum. D. de quæst. *c* Andr. Gail. 2. Obs. 109. num. 3. Menoch. de arbitr. iud. quæst. lib. 2. casu 362. Joseph. Mascard. vol. 1. conclus. 72. nu. 6. & seq. *f* Ergo sola inimici-
tia, etiam capitalis, sine aliis adminiculis sufficiens indicium non facit ad torturam; Hippolyt. de Marsil. in §. di-
ligenter. de accus. nu. 70. vers. mihi autem nunquam. & nu. 71. 72. 73. Gandin. de malefic. Rub. de præsump. & in-
dic. indub. Anton. Gabriellus lib. 7. commun. conclus. de malefic. conclus. 18. num. 2. & seqq. qui communem ait. Anton. Gomez. varia. resolut. tom. 3. cap. 13. num. 11. adde Val. Volcui Jcti & Antecessoris comment. ad L. Corn. de Sicar. cap. 354. ubi latè.

d Iac. Mandell. consil. 59. incip. quamuis. n. 19. & precedente cons. 46. incip.

rem peti potest: neque differendæ quæstiones; eoque magis, si eiusdem gladius sanguine madens, tabeque respersus fuerit visus. At si hæc singula, vel quæ maxima sunt, non apparuerint, quantumvis talis forte fortunâ pugnae eiusmodi interfuerit, torsione excruciarî, dum non aliud euidentius appareat, minime debet.

CAP. XXXV. Partus clàm à matre enecti indicium.

SI puella, virgo vulgò habita, de partu edito & clàm sublato suspecta sit: quæri oportet diligenter, num antè vterum solito maiorem habere visa fuerit: Et illud; an vterus subito decreuerit, pallorque faciei atque virium imbecillitas subsecuta sit. De quibus si constiterit, & puella, de stupro furtim passo, suspicioni locum relinquat, quòd moribus virgine indignis, fronte procaci & ore *a* liberiore iudicetur: eius puellæ corporis inspectionem *b* (qui & rarior casus nec impudicum, aut castitati repugnans haberi æquum sit, quod indagandæ veritatis causâ suscipitur) à feminis in arte peritis, velut obstetricibus *c* fieri volumus remotis loco arbitris. Quæ si suspicionem *d* suis dictis confirmet: illa verò inficiando factum pergat, veritati tormentis via patefacienda est.

a πᾶσα πόρνη ἀνείχεται.

Frons meretricia, Ieremia ca.

3. v. 3. Ezech. 3.

v. 7. Erasmi. A-

dagius: Faciem

perfricare.

b Corporum

inspectionem sustulit Iustinianus, l. ult. C. quando tut. vel curat. esse des. §. nostra autem maiestas. Inst. quib. mod. tut. fin. Sed tamen multa de iure conceduntur non male, ut veritas habeatur l. quoniam. C. de hæret. scilicet, ne delicta maneant impunita, l. vulneratus. D. ad L. Aquiliam. quæ magna ratio puniri suadet. l. si à reo. §. ult. D. de fideiuss. *c* Contrà sentire videtur Cuiac. lib. 17. Observ. cap. 27. Mascard. de probat. concl. 1410. num. 14. & 16. *d* Menoch. lib. 1. de præsumpt. q. 3. num. 3. & 4.

CAP. XXXVI.

SI verò ob interemptum recenti nece foetum matri ex vberibus lac adhuc profluat, eius vbera emulgeri possunt. Igitur, cuius è papillis lac promanans distillârit, se ipsa suomet ipsius indicio ἐν εὐχῶς prodit, & hinc ex eculeo crimen fateri cogenda est.

e Hippocrates, medicina parens & princeps lib. 5. ἀπο- εἰσμῶν, cap. 39. & ibidem Galenus eius interpres. Hoc adnotandum Plinio, lib. 7. cap. 15. & lib. 28. cap. 7.

§. Non tamen nos fugit, quod naturalium *e* indagatores rerum prodiderunt: Fieri quandoque, licet rarò, ut femina quæ grauida non sit, neq; etiam pepererit, lac habeat; suppressis men-

sibus

Clem. Alexandr. Pedag. lib. 1. cap. 6. ante finem. Isidor. Pelus. lib. 3. Epist. 180. in fine. vide Ioseph. Mascard. conclus. 1208. num. 10. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 3. num. 3. & sequent. Alberic. Gentilis JC. Tractat. de Nuptiis lib. 7. cap. 9. ubi de probatione virginitatis.

sibus scilicet. Per naturam enim lac tantum foetus tum in utero conclusus, tum in lucem editi nutriendi gratia in mammis generatur. Illo igitur diuerticulo si qua uti velit puella, per obstetrices, aliasve harum rerum callidas matronas experientia fieri potest.

CAP. XXXVII. Veneficii indicia.

SI, contra quem veneficii *a* præsumptio est, venena mala commisit *b*, aut passim tractasse, convictus sit: & cum eo, qui veneno extinctus dicitur, inimicitias capitales gessisse: aut ex morte hereditatem, aliudve commodum sperasse: dignitatis prærogativam, officii, munerisve successionem expectasse, probari possit: aut veneficus eam morum leuitate sit, ut *c*, mercede pactam se conduci passum, probabiliter credatur: fit, ut hinc indicium ad quæstiones enascatur: extrà quàm, si se eo veneno ad res minimè malas, legibusque non prohibitas usum & uti solitum sæpius, liquidò ostenderit.

a Veneficii indicia persequitur Cicero pro Calio, quem à veneficio defendit. Illustris autem locus est apud Liviū lib. 8. ubi matronas quasdam venena coquentes deprehensas memorat, & inde primum Roma de veneficiis quesitum fuisse, anno ab V. C. 424. Val. Max. lib. 2. Memorab. cap. 5. Adde Thomam Grammaticum Decis. Neap. 2. & Iacob. Mandell. consil. 72. incip. constat. per totum. b Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 89. num. 123. & Petrus Heigius par. 2. Quest. 35. c Ideoq; circumforanei è Rep. exterminandi. Lauin. Lemn. lib. 1. de occult. nat. cap. 17.

§. 1. Sed & si quis malum *d* emerit venenum, emptum tamen à se, coram magistratu, aut rectore ciuitatis, vel in iudicio negauerit: qui contrà empti veneni possit convinci (quo enecandus aut iam enectus quis perhibeatur) indicium hinc sumi potest fideculis quærendi hominis, quem in usum venenum pararit.

d Veneni mali non contrahi emptionē scribit Caius in l. quod sepe. §. veneni. D. de contr. empt. veneni scil. mali. bonum enim aliquod venenum esse ex Homeri auctoritate idem Caius ostendit in l. qui venenum. D. de verb. signific. Quidquid verò sit, Emptio veneni grauat, quia qui venenum emit, rem illicitam facit & se suspectum reddit, Bart. ad l. 1. notab. ult. ff. ad L. Pomp. de par. Grauius aggrauatur qui magistratui mentitur, si dicat se velle in bonum usum convertere sed contrà facit: ac talis tutò torquetur. Zanger. De quest. cap. 2. num. 27. & 63.

§. 2. Curandum autem est municipiorum magistratibus, consulibus, præfectis & rectoribus urbium, ut pharmacopœos, aromatarios, seplasiarios, aliosve, qui venena important, tractant,

a Poenam eius, vñum *a* exponunt, ad fidem dandam adigant, ne cui vllum *b* venenum citra permissum indultumve suum diuendant.
indicat. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 369. b Velut Mercurium, Opium, Antimonium, & cetera consimilia.

CAP. XXXIIX. Rapina, seu vi bonorum raptorum indicium.

c Hippolyt. §. diligenter. nu. 91. Ioseph. Mascard. de prob. vol. 2. conclus. 833. Clar. pract. crim. §. fin. q. 21. num. 41.

SI, quem ea bona, quæ rapta dicuntur, detinere *c*, possidere, saliusve vendidisse, aut tradidisse, aliave quavis ratione malâ fide tractasse, constet: neq; tamen is auctorem suum laudare velit: indicium raptorum bonorum contra se præbet, cum ignorantiam, bona rapta esse, amplius prætexere non possit, quod ea bona, Domino contra fidem faciente, legitimam probationis, bono titulo, bonaq; fide ad se translata esse præ se tulerit, neq; probârit.

CAP. XXXIX.

d Herrenlose gardende knecht. contra hos Constitutiones de annis 1548. 1551. & 1555.

HVC accedit, quotiens equites aut pedites *d* publicas in cauponas frequentius diuersantes, passim discursitant, & in sylvas proximas, aut loca minus tuta excurrunt, qui de stipendiis, negociationibus, annuïsve censibus, ex quibus honestè vitam tolerent, sumptuumque onus sustineant, docere non possint: hos malis artibus, præsertim verò ex rapto ac latrociniiis victitare non levis est suspicio. Quod equidem diligenter in Constitutione de Pace Publica, in Imperio Rom. communi omnium Ordinum auctoritate constituta atq; erecta expressum denuò repetere nobis visum est: in qua nominatim mandatum est omnibus magistratibus, vt incertis laribus sedibusque vagantes *e*, nullius professionis, artificii, opificii homines, ociosè degentes, vinculis constringant, eculeo subiiciant, & condignis afficiant suppliciis. Neque minimam curam habeant, vt provinciæ atque vrbes validis *f* mendicis & circumforaneis purgentur.

e Enganos tales esse, nullus dubitat.

f l. vn. C. de valid. mendic. lib. 11. lege Phil. Camerarium C. nt. 1. Subsecu. capp. 17. & 18.

CAP. XL. Indicia contra eos, qui fures prædonésve, ope consilio inuuant: & eorum receptatoribus.

SI quis sciens, malâ fide ex raptâ furtôve sublatâ re, partem portionemve paciscatur, accipiat: aut si quis eorundem delictorum reos sciens, suis impensis, suoque periculo alat, receptet, hospite-

hospitetur: atque etiam si quis res ab iis subtractas, vive aliis ere-
ptas clam possideat, occultet, vendat *a*, abalienet participetque
de lucro rei furtivæ raptæve: aut si quis eiusmodi personas in fur-
tis, rapinis, ope consilio iuuet, siue se socium (contrà quàm tales
legibus contrariæ ineantur societates) addicat, singulis casibus
facultas datur ad *b* quæstiones poscendi eum, aduersus quem
hæc indicia militabunt *c*.

a Damhuder.
cap. 116. num. 2.

b Sed & puni-
endi pari cum
furib. poena, e-

videns est Leos. C. de furtis, & Baldi auctoritate comprobatur Clarus §. ult. quæst. 90. vers. ult. text. in l. i. D. de
Receptat. Gail. 2. de pace cap. 10. P. Farinac. parte 7 Oper. criminal. quæst. 168. nu. 32. & sequ. *c* Alioqui huma-
num est, hominem ab homine recipi: & improbatum est ξενιλασία maximè diuina Legi.

§. 1. Si quis è carceribus effugientes receperit, à quibus cer-
tior *d* fiat, vbi & quæ de causa captiui detenti fuerint: Itemque si
quis iis sit moribus, vt ab occultationibus reorum alienus esse
non videatur, præsertim qui reorum causis apertè faveat: & in-
scio magistratu captiui, pretio interueniente pro liberatione
ius paciscatur, & pretium sibi vel numerari sinat, aut pro eo fide-
iubeat: Hæc duo seu coniunctim, seu disiunctim appareant, vtro-
que casu certa sunt argumenta indubitataque indicia, opem, au-
xilium in crimine latum esse: ideoque iudices ad tormenta de-
scendere possunt *e*.

d Mascard. de
probat. vol. 2.

conclus. 831. nu.
16. & seq. Paul.

de Castr. in l.
inciuilem, nu. 1.

& 2. ibid. DD.
communiter. C.

de furt. Roland.
à Vall. consil.

45. nu. 26. vol.
& Thom.

Grammat. Decis. Neapol. 99. num. 3. *e* Vide Zanger. de Quæst. cap. 2. num. 68. & Damhoud. d. cap. 116.

C A P. X L I. f Incendii g indicia.

f Sebastian.
Medic. Tract.

de fortu. casib.
par. 2. quæst. 7.

g Plerumq; cul-
pâ sunt incen-
dia. l. nam sa-

lutem. §. i. D. de
off. pref. vig. l. si

vendita. de per.
& com. rei ven.

Quandoq; ta-
men & casu, vt

cum Tonante
fulminante a-

des tanguntur.
l. si vt. §. nunc

SI de quo, quasi incenderit, suspicio sit, vel eo nomine accuse-
tur: perspicendum est iudicanti, sitne reus eo ingenio, vt
non abhorre à tanto facinore existimetur. Verùm & hoc in-
quirendum, visusne sit paulò antè, quàm incendium factum sit,
res seu materias ignem occultum diu *h* fouentes, aut facilè con-
cipientes, velut picem, puluerem bombardicum, fomites, qui-
busve incendia excitari soleant, & incendiariis in vsu sint, tra-
ctare: idoneum hoc indicium erit: Nisi tamen viuis & luce meri-
dianâ clarioribus rationibus demonstrare possit, se eâ materiâ vel
re ad finem licitum, neque poenâ dignum adhibuisse, aut desti-
nasse: quo casu immunis abito.

videamus. D. locati. facit consil. Ancharan. 348. & Io. de Anan. consil. 71. Men. lib. 2. Arb. Quæst. cent. 4. cas. 390.
h Quam catè Catisheius & socii puluerem coniurationem in sereniss. Iacob. Magn. Britan. Regem, & consilia-
rios Regni tractarint Anno 1605. donec diuinitus detecta fuerat, memorant annales, neq; vlla obliuio delebit
scelus atrocissimum.

CAP. XLII. Proditionis indicia.

a *Prodere est aliud actu ostendere, aliud animo gerere. l. 1. D. de prauaricat. Blanc. de Indic. num. 192.*

SI, qui proditionis insimulatur, clàm præter solitum & officium, non sine vrgenti præsumptione, iis, quibus suam in prodendo operam locasse dicitur, adfuisse, adstitisse, colloqui, conspectus auditusve sit, à quibus tamen se maximè alienum simulet: sed & homini mala mens inesse appareat, à qua impelli potuisse credatur: hinc indicium sufficiens ad torturam sumi potest.

Fiunt autem proditiones etiam litteris clàm transmissis, ignotis plerumq; characteribus scriptis, quales docet Hieronymus Cardanus, de subtilit. & in steganographiâ Trittenhemius. Ceterum coniurationis indicia & præsumptiones pete à Jos. Mascardo De probat. To. 1. conclus. 420. per totum. & Scip. Gentil. Tractat. peculiari de coniurat.

CAP. XLIII. Furti indicia b.

b *Quæ optimè percenset M. Blancus in d. Repet. l. vlt. D. de questio. nu. 409. & sequen. Anto. Gomez. d. cap. 13. nu. 12. & 13. varia. res. sol. cap. 13. Hippolyt. de Marfil. in d. §. diligenter. num. 95. 96. 97. pract. crim. * infra, cap. 159.*

CVM res furto sublata apud delatum concipietur, vel exstare, eiusque in potestate esse ostendetur, quam vel integram, partemve eius apud se habuerit, vendiderit, donauerit, aut abalienarit: neque auctorem suum laudare, & venditorem nominare possit, vel ite: is indicium furti contra se dat, quamdiu legitimum possessionis titulum, & bonam fidem, vel dominii adquisiti modum, probare non poterit.

§. 1. Pariter, si furtum, ad effringendum vel reserandum paratis instrumentis *, factum dicatur: & qui delatus est, ibi locorum, opportuno ad furtum tempore visus, vel à suis domi desideratus sit: & effractoria eiusmodi instrumenta, quo genere furtum factum appareat, tractare visus sit, & tum etiam si de audaciâ hominis tale quid credendum videatur: hic eculeo subdi potest.

c *Nominatim idem. Blanc. d. Repetit. n. 421. d Nemo citò dices, nisi iniqui aut iniqui heres; dictum est Hieronymi. Et Tull. Nulli aurū domi nasci, &c. dixit in VERRINIS.*

§. 2. Si, cum furtum rei magnæ c & pretiosæ factum erit, is de quo suspicio mota est, post commissum, maiores, quàm per rem familiarem possit, sumptus faciat, liberiùs licentiosiusq; pecunias d profundat: qui tamen subitæ prodigalitatis bonorumq; incrementi (vnde sumptus suppetant,) idoneas edere causas nequeat: & tum maximè si à facinore per mores alienior esse non censeatur, indubitatum hoc contra talem indicium erit.

CAP. XLVI.

CAP. XLIV. *Magia indicia.*

SI quis infelices *a* maleficorum artes profiteatur: aut hominem incantationibus malisque carminibus *b* se fascinatuum aut læsurum minetur: & paulò post eveniat, ut is, cui minatus est, detrimenti quid acceperit: atque is cui minatus est, cum magis, lamiis, sortilegis versetur, tum eiusmodi res, characteres, libros, schedas, signa habeat, verbaque carmen in se continentia effari, ritus & gestus insolitos exprimere soleat; quem itidē fama *c* vulgi pro mago, & qui magiā delectetur, ei que adhærescat, collaudet, excuset, ferat *d*, hæc magiæ certa indicia *e* sunt, ad quæ subiici quæstionibus delatus possit.

a Variis rebus magiam exerceri: cum & varia magia species sint, certum est. Plinius lib. 30. c. 1. & 2. & Bodin. lib. 2. demon. cap. 1. *b* Fieri enim ut rebus noxiis ἐπωδαὶ καὶ κενεὶ δὲ οὐδὲς accedant, refert.

Plato lib. 12. de Legibus. pag. 933. a. ubi & poenam veneficorum capitalem facit. Zanger. de quæstion. cap. 2. nu. 16. *c* Quod si quis dicat ea, quæ maximè abscondita sunt, pro mago etiam haberi potest, velut Pseudo Martinus Guerra. Ioh. Coras. in Arrest. Tholos. adnotat. 71. *d* Bodin. lib. 4. de magor. demonomania c. 2. & 4. *e* Præsertim ubi de pacto cum Satanâ tacitè vel expressè inito, de loco, tempore, presentibus iis (quæ idem confirmant) sociis fateatur.

CAP. XLV. *De quæstionibus.*

IGitur cum præsumptiones, suspensiones, indicia delicti, accusatum non anticipiti probatione onerabunt, & à iudice pro plenè probatis acceptabuntur: **V**EL, cum ad eorum probationem accusator in iudicio admittetur, dies petenti condicenda est, quâ de accusato, si legitimè accusator probauerit, delictum pertinaciter negante, quæstiones habeantur *f*.

f Iul. Clarus lib. 5. recept. sent. §. ult. quæst. 64. in princ. & n. 33. & Althus. lib. 3. Dicaolog. c. 39.

CAP. XLVI.

VErùm priusquam accusatus, seu id iustitiæ officio, seu actore privato existente *g*, tormentis subiiciatur: ante omnia, iudice ipso met, duobusque ad minimum adfessoribus, & actuario præsentib. de spontaneâ confessione, & cruciatu eculei vitando seriò interpellandus est: Et tum iis potissimùm verbis interrogationes concipiantur, quibus ad aperiendum delictum inducatur: Quòd si suo Marte commissa fateri nolit, neque circumstantias omnes, quorumque sibi conscius est, & auctores, hortatores,

g Clar. d. quæst. 64. n. 35. per L. custodias. ff. de pub. iud.

socios, qua spe impulsus, aut quibus de causis delictum aggressus sit, non indicarit, quæstiones subsecuturas minitabuntur; sin constanter neget, id, quibus rationibus & fundamentis faciat, prius audiendum, & ponderandum.

a Defensio iuris est naturalis: itaq, nemini denegari iure potest aut debet. Gail. de pac. publ. libr. 2. obs. octava. n. 5.

qua AUREA REGULA præscribatur Tribunalibus omnibus ac cordibus iudicum inculpatur, oportet.

b Text. l. pen. C. de contrah. stip. in verbo, ABFUISSE.

Cicero alicubi: Si eo tempore, quo occisum hunc dicis, in provincia fuisset, à me occisum suspicari poteratis. Nunc autem cum eo tempore in provincia non fuerim; non est, cur à me hominem occisum suspicemini.

Verissimum enim est quod ait Amphitruo apud Plautum: Nemo antehac vidit, nec potest fieri, tempore vno,

CAP. XLVII. Innocentia a assertio quomodo deducenda sit ante quæstiones: & quid deinceps agendum?

ERgo si accusatus, antequam eculeo subiiciatur, falsò intentatum delictum constanter neget, quærendus est, quâ ratione de innocentia suâ docere iudicem queat: in primis; Numquid se, eo tempore, ipso die, horâ, quibus crimen admissum fertur, cum aliis honestis personis, in *b* loco non suspecto fuisse, ostendere possit. Vnde liquidò, quàm longè abfuerit, quamque nihil horum in eum conveniat, apparere possit. Quod sanè absque præiudicio accusatoris, rei; commodò vllò fieri potest: quippe vsuvenire solet, rusticiores atque etiam plus æquo *c* meticulosos ignorare, innocentia suâ satis peritè & promptè patrocinari, eamque pro magnitudine periculi viuis rationibus, velut ad oculum, demonstrare. Quare si hisce vel aliis ad rem pertinentibus argumentis se accusatus *d* purgârit: iudicis partium erit, de veritate purgationis, ipsius rei delati, vel agnatorum eius sumptu quàm ocyssimè inquirere: Aut, si ita cadat, testes, quos idem reus agnativæ eius sistere habent, qui ea quæ iure exiguntur, præstabunt, deponentes audire: quod quale sit, ad cap. 62. reservabimus. Atque hæc quidem *e* innocentia (quòd favorabilis legibusque amica sit) probandæ & asserendæ per testes ratio, neque in carcere detento, neque agnatis deposcentibus sine magna & graui causa deneganda *f* erit. Sin verò captivus, aut eiusdem agnati per pauperiem, quia vix vitâ tolerent, sumptus ad testium productionem necessarios facere nequeant; ne fontibus effugium latebrasque egestas præbeat: vel etiam ad iniustas temerariasque delationes indefensi in fontes damnentur; cautum est, ut ex publico impensæ persoluantur *g*: & sic iudex in causæ cognitione legitimo tramite pergat.

homo idem duobus locis ut simul sit *c* Ut mulierculas. Atq, hoc pietatis ratio suadet, argum.

argum. l. nec quicquam. §. circa aduocatos. D. de offic. procons. d Purgationes sunt audienda. Decian. respons. s. num. 62. vol. 1. c Simpliciter sorori. §. sed quia stipulationes. Instit. de fideicom. hered. & veritatis. cap. veritatis. extr. de iureiur. f Iul. Clar. pract. crim. §. ult. quest. 49. num. 1. l. si non defendatur. ff. de poenis. Rectè monet hic Lud. Gilhus. IC. iudicem denegare posse defensiones in criminalib. quando videt illas peti cavillandi causâ, per Roland. consil. 12. num. 42. vol. 3. & Dec. consil. 99. n. 22. vol. 2. Oderunt enim leges qualescunq; frustrationes atq; ambages. g Hippolyt. de Mars. in pract. crim. §. Nunc videndum. num. 7. 8. Reus enim indefensus esse debet, l. fin. in fin. Cod. de his qui latron. l. factum. l. accusationis. Cod. de accusat. facit l. 19. D. de poenis.

§. I. At cùm ex inquisitione vel testium depositione innocentia delati non apparuerit, ad indicia priùs allata & probata torqueri tutò poterit, iudice & adsefforibus duobus cū actuario præsentibus: quorum hic in conscribendis torti ex eculeo dictis atq; confessionibus omnem adhibebit diligentiam: è quibus accusatori, quantum eius intererit scire, denunciabitur, confessionumq; exemplum, si petat, dabitur: neque per dolum quidquam celabitur.

CAP. XLVIII. Quomodo ex iis, à quibus per tormentorum cruciatus aliquatenus maleficii exsculpta est confessio, veritas plenè indagari possit: vbi de eade primùm agitur.

Istum in modum quæsitus, cùm aduersum se per tormenta, maleficiū fatebitur: eiusque confessio consignabitur, hoc porrò factu opus erit, vt ii, qui confitentem coràm audiēre, confessionis capita distinctè (quod & pòst attingemus) & eo ordine, qui ad veritatis inuestigationem commodissimus haberi poterit, è torto singillatim exquirent: velut, cùm homicidium quis fassus fuerit, interrogari debet: Quibus id de causis, quâ die, horâ, quo loci, quorum ope consilio, solusve, cōmiserit: quorsum cadauer proiecerit: an terræ, & vbi mandârit: quo teli genere vsus sit, cæsim punctimne vulnerârit, & qua corporis parte læserit, confo-derit, occiderit: quid occisus literarum, pecuniarum, rerumve pretiosarum secum habuerit; num cadauer spoliârit, & spolia quem in vsum conuerterit, seruârit, vñum dederit, donârit, abalienârit, celauerit. Qui omnes interrogationum modi non incommodè furibus, prædonibus, latronibusque, mutatis mutandis, vt vulgus loqui amat, proponi possunt.

CAP. XLIX. Tortus si proditionem fateatur.

a Hic maximè
valet Cicero-
nianum: Nemo
conatur ad ma-
leficium acce-
dere, sine spe

atq; emolumento: pro Rosc. Am. Iscariotes 30. δέσποισις acceptis unum dedit Redemptorem orbis. Facit & Phi-
lippi Macedonis apophthegma, qui quā asinus auro onustus ire posset, ea etiam loca proditione capi posse dixit, no-
tans auaritiā proditorum ubiq; obuiorum. Sic spe luculenti pramii pædagogus Faliscorum pueros sibi commissos
proditoriè in castra Fabricii deduxit; apud Livium.

SI quæsitus fateatur proditionem, interrogari debet: A quo
conductus sit, quid, quantumque eius rei nomine a acceperit,
aut accepturus esset mercedis, vbi locorū, quomodo & quando,
quibus præsentibus, & instigantibus, quibusq; de causis tale in se
susceperit facinus.

CAP. L. Si veneficium quis fateatur.

b §. artic. 37.
§. 1.

QVæsitus de veneficio, si commissum à se crimen, aut com-
mittendi criminis (vulgò intoxicationem appellitant) vo-
luntatem sibi fuisse fateatur: de iis circumstantiis, nonnihil ta-
men pro iudicis prudentiā variatis, interrogari debet: quibus
addi poterunt; vt, quo mali veneni b genere vsus, quibus de cau-
sis veneno hominē extinxerit, aut extinguere voluerit: venenum
vnde habuerit, depromserit, à quo emerit; quemque suaforem,
aut conductorem habuerit, indicet.

CAP. LI. Qui incendium fatebitur.

E Culeo subiectus si incendium fateatur, ex eo cognoscen-
dum erit, quæ ipsi causa fuerit, quo tempore incenderit, quos
socios habeat: & hoc ampliùs; quā materiā ignem iniecerit subii-
ceritve: à quo, & vbi locorum eam coëmerit materiam: numquis
eum precio corruperit, promiseritve, & quantum: quæque eius-
modi erunt pro re natā quærenda.

CAP. LII. Magiæ sortilegiique reum quæ interrogari
oporteat?

c Facit Johan.
Althusius lib. 1.
Dicaolog. par. 5.
cap. 102.

SI magus, sortilegus, lamia, venefica, incantationes confitea-
tur, iisdem de circumstantiis quæ iam ferè γενικῶς indicatæ
sunt, interrogari poterit: Hæc verò peculiariter subiungenda:
Quomodo, & quando, & c quibus characteribus, signis, herbis,
rebus

rebus morticinis, sacrificiis, venenis, liquoribus, pulueribus, suffi-
tibus, aliisve domi latenter adhibitis incantârit: & si quæ defo-
disse humum, aut sibi superesse ex iis rebus dixerit, quorum qui-
dem in fascinis vsus sint, ea refodi & inuestigari debent. Si verò
fortilegium dictis, verborumque conceptis formulis, diris, deuo-
tionibus, cacodæmonis inuocationibus, susurris, chiasmis, aut
aliis gesticationibus se exercuisse ostenderit, pio & caro viden-
dum est iudici, eiusmodine nocendi vires eæ res, facta, dicta ha-
beant; vnaque exquirendum: Quo in magicâ arte magistro vsus,
quâ occasione in consortium magorum illectus illectave, ad sab-
batha perductus, pertractus, pertractave sit; num & aliis, & qui-
bus, & quomodo & quantum incantando nocuerit.

*CAP. LIII. Interrogationum modos generales, pro varietate
personarum, locorum, temporum attemperari debere, ut
confessiones, ab eo qui torquetur, plenè
habeantur.*

QVæ hætenus in genere tradita & præscripta sunt, quemuis
rerum non imperitum forensium hominem (quales capi-
talibus iudiciis adhiberi ipso in limine harum sanctionum volui-
mus) quid in negotio quæstionum agi & suscipi oporteat, docere
possunt: & quid causa quælibet, confessione factâ, exigat, ut facto-
rum veritas eliciatur. Non enim, quod perquam scitè Saluius
Iulianus *a* scripsit, omnes articuli singillatim aut Legibus, aut
Senatusconsultis, (addamus & Constitutionibus) comprehendi
possunt: sed is qui iurisdictioni præest, ad similia *b* procedere de-
bet. Igitur cordati atque exercitati viri satis intelligent, quid
maximè vrgendum sit. Eiusmodi enim si interrogetur, qui verè
insons est, nihil horum ne minimum quidem nosse vel indicare
poterit; quem intus conscientia *c*, foris vultus rectus, & dicto-
rum factorumque suorum constantia absoluet. Eo autem ordine,
quo reus crimen enarrat, iisdemque formalibus, quæ
vocant, verbis, in consignatione actuarius
vtetur.

Conscia mens recti tibi murus aheneus esto. *Joh. Stobæus serm. 106. Theod. Zuvinger. Theatro vitæ humanæ.
lib. 2. vol. 1. pag. 133. & lib. 7. vol. 2. pag. 554.*

a l. non possunt.

D. de LL. infra,

cap. 143.

b Vt c. 24. su-

præ. Euerhard.

Top. Legalib.

loco, à Simili.

Item à Pari.

c Innocentia se-

curitatem præ-

stat. l. si sorore.

C. de his quib.

ut indign. De-

etian. consil. 8.

n. 177. vol. 1.

CAP. LIV. De inquisitione indicatarum à reo circumstantiarum habenda.

a Damhoud.
cap. 39. & 49.
Cuncta quippe
iudex rimari
debet, ne inno-
centem oppri-
mat, vel nocen-
tem dimittat.
Damhoud. cap.
ult. Deut. 13.
vers. 7. 8. 9. 10.
cap. 17. v. 2. 3. 4. & 2. Paralip. cap. 19. v. 5. 6. 7. 3. Reg. 20. vers. 41. 42. Jeschah. 7. v. 22. Damhoud. in prefat. sed
ponderatas & aequissimas sententias proferat, l. 2. C. de sent. ex periculo recit.

Igitur, cum reus ad interrogationes propositas, seu tortus, seu
ultroneus, conuenienter responderit: non prius ad quiescen-
dum est iudici, neque nudè fides habenda confessionibus, quàm
de singulis, aut saltè maioris momenti circumstantiis, quas reus
enumerârit, per inquisitionem certior fiat, quousq; de facto du-
bitandi locus nullus supersit a. Conueniant, nimirum, necne,
eorum, quibus nocitum fuit, delationes, cum rei confessionibus.
Qui enim occasionem, & quid primum, secundum & amplius
fuerit in maleficio, recensere potest: (quod ex inquisitione habi-
ta, ita se habere deprehendatur) quin ab eo crimen admissum sit,
aut adfuerit ad minimū focius: nemo prudens ambigere debet:
præsertim si quis eas deducat circumstantias, quas alios, qui præ-
sentes non fuerint, ignorare necessum sit.

CAP. LV. Si confessiones falsæ confictæq; ex inquisitione
appareant.

b Adde etiam
erroneæ: Nam
error interve-
niens in respon-
sione rei, nullo
dato ad delibe-
randum tem-
pore, quod debet
dari, quandoq;
potest renocari:
ita respondit
Tiberius De-
cianus consil. 8.
nu. 105. & seq.

SIn inquisitione habitâ circumstantiæ secus se habere, & con-
fictæ falsæque b deprehendantur, obiurgabitur acriter eo
nomine reus, neque solum ex mendacio nullum percipere com-
modum, sed ne hoc quidem dum falsa pro veris narrat, impunè
ferre debet: Itaque iam quæstionibus acerbioribus percelli po-
terit, ut citra omnem fucum liquidò veritatem edisserat. Non
enim dolo caret, qui commenticiarum circumstantiarum colo-
re decipere iudices conatur: & cum c mentiendo irritet animos
iudicum, se magis & magis reum prodit, & è mala causam efficit
peiores: & superuenientis inquisitionis diligentia eò manife-
stius redarguitur atq; conuincitur.

vol. primo. Prosp. Farinat. par. 3. criminal. quest. 81. num. 315. c Qui in mendacio deprehenditur, præsumptio-
nes contra se prabet, l. unus. §. testes. D. de quæstion. Blant. de Indiciis. num. 265. Thom. Gramm. decis. Neap. se-
cunda. num. 38. & seq. Et quòd mendacium & variatio indicium ad torturam faciat, tradit Hippol. in pract.
crim. §. diligenter. n. 74. & 98. Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 98. n. 67. 68. & seq. ubi opiniones aliquot refert,
& idem Menoch. lib. 2. Arbitrat. cas. 272.

*CAP. LVI. Ne quis de crimine quasito circumstantias verbis
præiens enarret: sed ut suis verbis suo Marte eas reus
edicat a.*

HActenus explicatum est, quî reus, qui delictum (de quo
tamen nondum liquidò constet) per tormenta confiteretur,
de circumstantiis singulis quærendus sit: & quâ ratione, ut sole
meridiano clariùs veritas facti elucescat, inquisitio instituenda
sit. Quod equidem nonnunquam impediri contingit: & ipsi
hac in re incautiùs agentes suis quasi officiunt luminibus iudices:
videl. cum reo, imprudenter *b* sanè, in interrogationibus aliquas
suggerunt ex opinione suâ & ingenio circumstantias, & ille, si ita
sibi prodesse putet, mox iis adnuat. Talia igitur fieri seriò veta-
mus: & potius esto, ut ad eum, quem cõmonstrauimus, modum,
antè & in quæstionibus, & post quæstiones, reum explorent & ex-
piscantur: quâ nec tutior neq; commodior ratio hætenus exco-
gitata aut tradita est.

§. I. Quamprimùm autem à quæstionum doloribus quie-
uerit *c*, viresque refecerit, reus, è carceris latebris, in lucem & lo-
cum liberiores, unde tamen elabi non possit, quem in vsum
commoda cubicula & conclauia haberi debent, altero *d* post
tertiòve die, dum recenti adhuc memoriâ confessiones recolat,
educi, & coram iudice capitali duobusq; adfessoribus sisti debet:
in quorum præsentia ea quæ antè confessus fuerat, verbotim re-
petentur ab actuario. Quo facto, citra minas, vim, metum, vin-
cula, ciuilibus & mitioribus verbis interrogabitur denuò de ad-
missis: & tum si quæ reuocabit, aut fatebitur, vel rectiùs explica-
bit, vel antè minùs rectè dicta emendabit, ea omnia consigna-
buntur.

CAP. LVII. Tortus si confessiones reuocet e.

Quòd si reuocet *f*, quæ priùs fassus erat, contra quem indicia
probata (basis & fundamentum tormentorum) militent *g*:
is in vincula denuò reducatur: & quòd secundùm torqueatur,

eis. 96. nu. 2. f Idem Grammat. decis. 72. per totum.

*g Secus si non militent: quippe tunc re quidem à minis
tortura iudex incipere potuit, Hippolyt. de Mars. in præf. crim. §. expedita. n. 1. 2. & seqq. 16. & seq. nedum inferre,
Hippol. in §. constante. vel iterare; per ea, qua idem Hippol. in d. §. expedita 16.*

*a Prosp. Farin.
parte 3. variar.
criminal. q. 83.
n. 67. & seqq.
lul. §. ult.
q. 4. v. debet.
& Joh. Althus.
libr. 3. Dicaolog.
cap. 38.*

*b Text. in l. 1.
§. qui quæstio-
nem. D. de
quæstion.*

*c Ratificatio
confessionis à
reo exposcenda.
suprà cap. 22.
Clar. in §. ult.
quæst. 64. v. ca-
terum si reus.
d Mascard. de
probat. vol. 1.
conclus. 353.
num. 11. & 12.
Damhoud.
prax. crimin.
c. 39. n. 7.*

*e Quòd si tor-
tus nihil con-
fessus sit, debet
censeri purga-
tus. Thom.
Grammat. de*

*a Bald. ad lin
bona fidei. col. 3.
C. de reb. cred.
& iureiur. v.
item quaro de
confessione.
DD. ad l. repeti.
de quaest. Salyc.
ad l. i. C. de
custod. reor.*

de se tantum, non alio, queratur *a*. Cæterum, si quas graues reuocationis suæ causas tortus in medium afferet: velut, cum ad eiusmodi confessionem errore magno, quem nunc demum agnouerit, aut sæuitiâ eculei se inductum, dixerit: ex *a* iudice examinandæ sunt: præsertim si quæ sui erroris, crudelitatisve adhibita, argumenta declarabit, pondus habebunt, audiendus erit *b*.

Conf. Hippol. de Marsil. in pract. crim. §. quoniam. n. 3. 4. b Hippol. de Marsil. in d. §. quoniam. n. 4. 5. 6. & in §. opportunè. n. 17. 27. nec post tertiam torturam licet iterare propter reuocationem rursus factam. Hippol. ibid. n. 8. 9. 10. nisi variatio accedat; ut ibid. n. 26. 27.

*c Text. in l. qua-
stionis. & l. de
minore. §. tor-
menta. D. de
quaest. Gra-
dus faciunt
tormentorum
interpretes,
quos Grilland.
tract. de qua-
stionibus expli-
cat: & attingit
Mar. Blancus,
sæpius d. repet.
l. ult. num. 14.
Clarus d. §. ult.
quaest. 64. vers.
nunc de gradi-
bus. Hippolyt. §.
expedita, n. 85.
d. lege Hiero-
nym. epistolâ
ad Innocent. de
muliere septies
ictâ. tom. prim.
oper. locus est
insignis ob mi-
raculum.
e Singulare
illud lumen &
ornamentum*

CAP. LVIII. Tormentis qui modus c adhibendus.

QVæstio, res dira, corporibus hominum admodum noxia, & quandoq; lethalis: cui & mors ipsa propè præponenda, quòd dolor, ut ait Mimus, etiam innocentes mentiri cogat *d*: mori autem vir bonus & pius centies, quàm mentiri semel, & mentiendo peccare, & peccando DEVM offendere malit. Eoque miserior iudicum conditio est, quorum ignorantia plerunq; calamitas est innocentis; quibus consecutanea multa in medium attulit sanctissimus prisca Ecclesiæ Antistes & Doctor, A V R. A V G V S T I N U S e magno illo opere, quod de ciuitate DEI inscripsit, & posteritati piæ euoluendum reliquit. Quâ de causâ, modum quæstionis (quam verè Tarquinii Superbi, aut Mezentii, vel Phalaridis, alteriusve immanioris tyranni inuentum non immeritò credimus, quo tamè rectè uti *f* & in loco nihil prohibet) magis est, iudicem arbitrari oportere: qui sedulam operam nauabit, ut, quantum personarum *g* ætas, sexus, vires, conditio, & ratio ipsa permiserit, tormenta attemperet, sæpius, rariùs; remissiùs, intentiùs, habeat: quòd vel innocentia *h* vel supplicio torti salui permanere debeant. Neq; iis, quæ mediis profundent rei cruciatibus, credet: sed iis demum, quæ recens quæstionibus exempti indicabunt & confitebuntur, perscribenturque; tanquam ea quæ momentum ad veritatis investigationem sint allatura *i*.

*Ecclesia Africana, abhorrere se à fideculis, ungulis, taureis, eculeis non obscure profitetur, lib. 19. de ciuit. Dei, c. 6. quo loci ei suffragatur ὀλιάνης Vines. Cui utiliter coniunges Guilielmi Zepperi lib. 5. cap. x. de Legum Mo-
saicar. forens. explanatione, pag. 742. & seqq. adde Thomam Smithum de Republ. Anglorum lib. 2. cap. 27.*

f Num.

¶ Num quid adeò malum est, quo non benè uti liceat? g Neq; hoc pratereundum, ne torqueat, quos torquere fas non est, ut minorem 14. annis, l. de minore. in princ. D. de question. ut decurionem, l. decuriones. C. de question. l. cum adoptivum, l. omnes. C. de decurion. lib. 10. & alios, quorum enumerationem instituit Iul. Clarus in prax. crim. quest. 64. vers. ubi subsine. ut Doctores, in dignitatib. positi, milites, nobiles, senes, & mulieres pręgnantes. Excipitur tamen laesa maiest. crimen, l. nullus. C. ad L. Iul. Maiest. & d. l. de minore. Damhoud. prax. crim. cap. 41. h l. 4. §. ult. D. de re milit. l. si quis in gravi. §. ignoscitur. ad SC. Syllanian. l. questionis modus. D. de quest. Menoch. lib. 2. Arbit. cas. 271. tot. i Aristotel. Rhetor. ad Alexand. cap. 16.

CAP. LIX. Vulneratus quemadmodum torqueatur.

Accusatus, si periculum sit, ne inter vel post tormenta ob vulnera exspiret, eâ arte torquendus est, ne quid damni accipiat. Eadem penè ratio pręgnantis a mulieris: de qua ne quæstio habeatur, observatum à se magnus Vlpianus memoriæ prodidit, ne calamitas scil. matris ei, qui in utero est, noceret.

a l. pręgnantis. D. de pœnis. Clar. d. quest. 64. vers. quaro

modò. Ratio est reddita à Marciano in l. & servorum. §. ingenui. D. de stat. hom. & confirmatio eius videnda in l. quaritur. in princ. D. de Ædil. Ed. Vide Didac. Couarruv. lib. 4. Resolut. cap. 4. Menoch. lib. 1. Arbitr. quest. 86. num. 12. & seq. Barnab. Briffon. lib. 2. Select. ex iure civ. cap. 20.

CAP. LX. Materia questionum epilogus.

Qvandoquidem quæstioni fidem non semper, nec tamen nunquam habendam b, Constitutionibus Principum declaratur c: quòd res sit fragilis & periculosa, & quæ veritatem tam propter patientiam, aut potius duritiam, quàm impatientiam quorundam d fallat: uti & disertissimus Cicero, & post eum Fabius, & hos secutum Rhetorum vulgus, rectè monuere: Nimirum, quando confessioni per tormenta factæ standum sit, magnæ opus esse dexteritatis; & maturæ prudentiæ, cum animaduvertere, tum declarare. Itaque cum vel testes idonei, vel apertissima documenta e cognoscentis religionem instruere poterunt, eculeus, non aliter, quàm dictum suprâ est, expeditur. Ut cum postea torti confessioni inquisitio instituta responderit (præsertim cum utrobique ex circumstantiæ indicabuntur, præter quas tale quod facinus committi non potuerit, quasve nemo alius nisi criminis conscius aperire possit) tunc firma fides confessioni tutò adhibeatur: & hinc de pœnæ genere deliberatio f exoritur: quod fusiùs cap. 104. persequemur.

b Vlpian. in l. 1. §. questioni. & l. edictum 8. §. quas efficaciss. D. de Quest. Clar. §. ult. quest. 44. & seq. Exempla citat Valerius Max. mira per tormenta constantia, lib. 8. c. 4. Cicer. 2. de Inuen. Rhet. & Part. Orat. ad Heren. lib. 2. Quintilian. lib. 5. Instit. Orat. circa princip. Menoch. lib. 2. Arb. cas. 272. c l. 1. §. questio-

ni. D. de quest. d Menoch. de præsumpt. lib. 1. quest. 1. num. 46. e d. l. 1. §. Diuus Severus. f Ex facto oritur ius; vulgò dicitur.

CAP. LXI. Si, qui ad idonea tortus est indicia, innocens deprehendatur, neque conuinci de crimine intentato possit.

Cum verò accusatus, ad indicia legitima, (quibus habitis quæstiones haberi permittunt iura) in carcerem coniectus, neque accusatoris probatione, neque à se confessione extorta criminis intentati coargui possit: nullam neque iudex, neque actor *a*, qui ordinariis & iure concessis modis ac mediis veritatem inuestigare, nec aliud quærentes, institerunt, pœnam incurrunt: quòd indicia probata causam torturæ dederint. Nam hoc sanctissimæ leges exigunt, vt non solum crimine ipso, sed & suspicione *b* criminis, vnde indicia desumuntur, carere, sibi parentes, oportere iudicent: Et olim idem de suis Romanæ monarchiæ fundator *c* responderit. Igitur ne moribus quidem quisquam talis esse debet, vt non alienus à maleficio esse videatur: hocque potissimum pacto se traducat, & famam *d* suam, quæ vitâ nobis commendatior chariorque esse debet, falsâ criminis simulatione inconsultò lædat: vnde meritò inter bonos suggillari possit. Commisit enim illud, cuius causâ non iniuriâ quæstionibus subditus est: licet puniri, deprehensa simulatione, non debeat. Porro, si ita eueniat, sibi sumptus accusator imputabit: æquè accusatus & tortus ex suo alimenta sua exsoluet, & carceris squalorem, quæstionumque dolores æquâ mente feret: iudex autem ex publico, quæstionum impensas, lictorum sportulas, tortoris mercedem, & quidquid ex eâ causâ impensum est, depromet. Si verò iudices, contra Legum Imperialium sanctiones, quæstionibus sæuiant; ii, qui iniuste torsisse probabuntur, in pœnam (syndicatus *e*) incident: Atque pro ratione crudelitatis suæ puniti, iniquè torto de damno & doloribus satisficient: quo nomine conueniri apud superiorem suum iudicem possunt.

a l. qui non probasse. C. de calumn.
b Vehemens suspicio. Tib. Decian. cons. 8. nu. 59. vol. 1.
c Iulius Cæsar, interrogatus, cur uxorem repudiasset, & in adultero tamen Clodio se quidquam reperisse negaret: respondit: Meos tam suspicione quam crimine iudico oportere carere. Sueton. in Iulio, cap. 74. in fine. Ita & tutor suspectus ex l. 12. Tab. accusatur, l. 3. §. nunc videamus. D. de suspect. tut. §. ult. Inst. eod. Ita & heredem suspectum prætor de minuire vetat, l. qui fundum. §. qui sciens. pro empt. l. si creditores. vers. si quidem. De reb. auct. iud. possid. Abstinere non solum à malo, sed etiam à specie mali decet Christianos, per doctrinam D. Pauli. 2. ad Thessal. ult. vers. 22. d. Crudelis est qui famam suam negligit. cap. si quis presbyter. ext. de purg. canon. ca. nolo. 12. quæst. 1. ca. facta. 11. quæst. 3. l. infamia. C. de decurion. lib. 10. *e* Vt supra cap. 20. dictum est. adde Hieron. Schurff. cent. 3. consil. 84. per totum.

CAP. LXII. *Accusatorem probare volentem
audiendum esse.*

Quia actori omni iure a probatio incumbit, reus verò, quantumvis nihil præstet, absoluitur: accusator ad probationem criminis, accusato nihil confitente, (modò aliud nihil prohibeat) utique admittendus est, si id postulet, & audiendus, quousque solemnities accusationis perficiat.

a l. ei. D. de probat. l. actor. C. eod. l. qui accusare. C. de ead. Mantua. lib. 5. observ. 43. l. verius. D. d.

tit. 7. §. ult. de liber. caus. b Clarus in §. ult. quest. 62. Ios. Mascard. Tom. 1. concl. 36. de prob. & Grauetta conf. 244. incip. in causâ inquis. parte secunda. Apuleius lib. x. Asini aurei: Veritatem, inquit, criminum fidemque probationibus certis instrui, nec suspensionibus tantam coniecturam permitti placet.

CAP. LXIII. *Si testes ignoti producantur.*

Testes c quos reus, neque de auditu, neque visu, notitiâve quamvis leuissimâ, agnoscit, si repellat, atque contra eos excipiat: tum neque iurare neque deponere admittentur: Nisi tamen actor, testes & exceptione maiores, & à calumniâ alienos, & testimonium non impedire, quòd eos reus nō nōrit, probauerit.

c Farinac. de testib. tit. 2. qu. 62. Mascard. conclus. 222. num. 14. & lac. Menoch. lib. v. presumpt. 1. num. 36. & seq.

CAP. LXIV. *De pretio corruptis testibus.*

Si quis testes, d pecuniis corruptos, aut polliticis ad testimonium illectos, liquidis probationibus ostenderit, ii testes omnium iure reprobantur: qui quidem, tantum abest ut audiantur, ut etiam competenter e sint puniendi.

d Poena testium exponitur l. 13. & l. 15. quarum utraq. Graca est. C. de testib.

& edita à Cui. lib. 13. Observ. cap. 38. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 310. Vant. Tract. de nullit. cap. 13. num. 138. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1358. num. 1. e l. qui falso. D. de testib. Pr. Farinac. quest. 56. num. 131. 180. 240. And. Fachineus lib. 9. controuv. cap. 13. & nouiss. Iohan. Althusius lib. 3. Dicaolog. cap. 33. num. 9.

CAP. LXV. *Quibus de rebus testes deponere
debeant.*

Testes iurisiurandi f religione arctati de eo quod ipsi met in re præsentibus viderunt, & per causas g sciunt, non opinantes, deponent: suæque scientiæ causas idoneas exponent. Si quid ex vulgi famâ auditum proferent, pro legitimo h testimonio non habebitur, neque recipietur.

f l. iurisiurandi. C. de testib. Testis veritatem deponere debet. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 310.

num. 2. Solom. Proverb. 19. vers. 28. & cap. 21. vers. 28. & cap. 24. vers. 28. g Hippolyt. de Marsil. pract. crimin. §. diligenter. num. 31. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1369. num. 47. & sequ. h l. decurionum filii. C. de decur. neque testis auritus probat. Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 475. num. 4. Blanc. de Indiciis. num. 312. Farinac. quest. 69. lib. 3. num. 1.

CAP. LXVI. *Testes idonei qui dicantur.*

*a l. popularis.
D. de popu. act.
b Menoch. idem*

IDonei testes *a* sunt, qui sine exceptione legibus fundatâ reprobari non possunt: nec à iure *b* repelluntur.

lib. 1. Arbitr. quest. 27. Testes inhabiles quandoq; admittuntur; si aliter veritas haberi non possit, Blanc. num. 353. Idem num. 317. cum sequ. Thom. Grammatic. Decis. Neap. undecima. Mascard. de probat. vol. 3. conclus. 1360. num. 4. nouissimè Conrad. Rittershusius JC. in opere Iuris Iustiniani, part. 9. cap. 22. num. 7. ubi latè: atq; Iohan. Althusius lib. 3. Dicaolog. cap. 35.

CAP. LXVII. *Idoneum testimonium quod sit.*

c E veteri Legge, Deut. c. 19. vers. 15. Matth. 18. vers. 16. & Ioan. 8. vers. 17. per notissimum textum in l. ubi numerus. D. de

SI duobus *c* ad minimum, tribusve idoneis fideq; dignis, & omni exceptione maioribus testibus, qui de crimine deponunt, admissum probetur, & sic accusatus conuincatur: de eo facto, pro qualitate eius sententia ferri, publicari, & executioni mandari debet.

Test. Gail. de pace publ. cap. 15. num. 7.

CAP. LXVIII. *Dè falsis testibus.*

d Iul. Clar. §. falsum. vers. producens. Mascard. vol. 3. de probat. conclus. 1168. num. 5. &

QVicumque *d* falsis & subdolis attestationibus seu depositi-
onibus suis quenquam malitiosè onerârint, siue taliter præ-
grauatus supplicium sustinuerit seu non: eos testes ad vindictam
iusta poscit criminis intentati talio *e*.

*Prosper. Farinacius parte sextâ operum criminal. quest. 159. per totum. c Deuter. cap. 19. vers. 19. 20. 21. Pro-
verb. cap. 19. vers. 5. Daniel. cap. 13. vers. 62. idem in accusatore Mascard. de probat. vol. 1. conclus. 24. num. 1.*

CAP. LXIX. *Si reus de crimine conuictus, id
confiteri nolit.*

REo, à plenâ & indubitâtâ probatione confiteri delictum
recusanti, demonstrare oportet, iudicem pro conuicto eum
habere: eo id consilio, vt vel hac ratione ad confessionem per-
moueat: Planè, sine tormentis, atque etiam tormentorum re-
petitione, de crimine satis superq; conuictum, licet nihil
fateatur, vltimâ condemnari sententiâ,
nihil *f* vetat.

f Vide qua s.

*cap. 9. Clar. §. fin. quest. sexagesima sexta. Hippolyt. de Marsil. in præct. crim. §. quoniam. num. 51. 52. 53. præser-
tim in §. secund. num. 1. & 14. Anton. Gomez. variar. resolut. tomo 3. cap. 11. num. 9. & Thom. Grammat. de-
cis. Neapol. 15. num. 16. & Dec. 96. Reipub. enim interest, delicta puniri. Bald. ad l. ita vulneratus. D. ad
L. Aquil.*

CAP. LXX.

CAP. LXX. De productione & a examinatione
testium.

QVia verò testimonia, ad quæ quis ultimo affici supplicio possit, liquidissima nec non apertissima esse debeant: Con-
stituimus, ut quoties certum quidem maleficio, incertus ta-
men auctor fuerit, (quod fit, cum is qui defertur, id inficiatur, ne-
que ad interrogata respondet) accusator, qui coeptæ accusatio-
nis cursum perficere desiderat, & accusatum, se conuicturum
offert, accusationis suæ capita, quæ probare volet, bono ordine
consignari curet, consignata iudici insinuet, testiumque, quos
audiri necessum erit, nomina exprimat, & ubi domicilium ha-
beant. Hoc enim commodius examinandis testibus, & qua fieri
poterit industria celeritateque testimoniis audiendis, commissarii
dati vel deputati operam suam nauabunt.

a Aristotel.
Rhetor. ad A-
lex. cap. 15. Io-
han. Fichard.
consil. 109. nu. 3.
vol. 2. German.
Iohan. Alibui-
sius lib. 3. Di-
caolog. ca. 29.

b Nempe ut
ὁφθαλμοφαν-
ώς, evidentér-
que deprehendi
possit, factum
cum omnibus
circumstantiis,
& quis sit au-
ctor.

CAP. LXXI. Quod sit officium eorum, qui ex iudicii corpore si-
ue collegio delecti depositiones testium audiunt.

CVM in iudicio capitali tales personæ esse debeant, quæ ad
audiendos & examinandos testes idoneæ sint: Iudex vnà
cum duobus ex eorum numero, quos ad hoc negotium desu-
met, quosve ordo tanget, aut necessitas postulârit, adiunctoque
sibi scribâ, depositiones, non secus quàm in ciuilibus causis ob-
seruari solet, iisdem adhibitis solemnibus, cum attentione au-
dient: ubi quidem diligentia erit iudicantis explorare: sitne quis
testium in depositione c inconstantior: qui vel in substantiâ rei,
vel qualitatibus, & accidentibus à semetipso vel aliis discrepet:
siue etiam in testis moribus d, sermone animique motibus e per-
spicere quidquam possit, quod notasse ad rem faciat, eaque con-
signari mandabit.

c Testem va-
rium non face-
re fidem. Clar.
§. ult. quest. 53.
vers. quartus.
d Quæ conditio
testium esse de-

beat, ostenditur in l. testium. D. de testib. & ca. forus. ext. de verb. signific. e Prout habet triuio notus ver-
siculis: Heu quàm difficile est animum non prodere vultu! l. ubi apparet §. qui illud. D. de verb. oblig.

CAP. LXXII. De audiendis testibus extra
territorium.

SI quod verò tribunal capitale homines examinandis testibus
aptos non habuerit: hoc discutiendum necessario incidit,

a Non valet depositio testiū extra debitam commissionem, & planè nulla est. Sebast. Vāt. copiosè, tr. de Nullitat. tit. de nullit. ex defe. iuris d. deleg. nu. 2. & seq. Gail. lib. 1. obseru. 96. vers. ult. & obseru. 100. nu. 20. eod. lib. 1.

b Clarus §. ult. quest. 26. vers. sed quero.

c Litteras compulsius, seu compulsores appellat, & iuris subsidiales.

d De forma publicat. testium vid. Ferrar. in pract. in form. pub. test. in gl. 1. nu. 1. Gail. 1. obs. 104. & seq.

e An sententia propter intermissam publicationem attestationum sit ipso iure nulla. Myns. Cent. 4. Obs. 52.

quod iure communicatum nouimus *a*: Ne extra eos, qui iudicium constituunt, quisquam commissarius audiendis testibus destinetur. Igitur, ne cui iniuria fiat, aut præiudicio temerè prægrauetur: quod pronum adeò est, si debita testimoniis recipiendis datis & deputatis examinadoribus desit dexteritas & exercitatio, in qua maximum sæpe rei periculum, immò totius negotii cardo versatur: Ideò sancimus, & istam animi nostri sententiam declaramus; vt, vbicunque eiusmodi hominum penuria erit, capita accusationis, prout paulò antè dictum, insinuata, iudex & quatuor adseffores, peculiarem negotii curam gerentes, citra partium sumptus superiori suo magistratui vel principi transmittant: ad quem de iis simul, quæ ad rem spectare cognouerint, referent. Atque ille magistratus interpellatus idoneas examinandis testibus personas, quas quidem ex eo iudicio, in quo accusatio pendet, non esse nihil prohibet, consultò designabit, quò succurratur ei qui testes ad probandam intentionem producere potest: Et eas personas litteris mutui passus *b*, quas vocant, nec non iis, quibus legitimè possunt *c* compelli testes inuiti testimonium ferre, si ita opus fuerit, & litigator desideret, idem ille magistratus instruet; qui hoc amplius curabit, vt negotium ritè expediatur: vsque adeò, vt si quid casibus incidentibus dubiis minus nouerit, quid iuris sit, Togatos, viros legum consultissimos adeat; quò testes eum ad modum audiantur, quem iura dictant; & vt omnia sine præiudicio partium peragantur, cauebit.

CAP. LXXIII. De publicatione testimoniorum d siue Rotuli, quod vocant.

Igitur cum testimonia audita sunt, hunc in modum publicari debent: vt si ea testimonia à personis è corpore iudicii capitalis aptis & delectis audita & recepta sint, iudex publicationi diem certum constituat: quibus si quis contradicere, vel contra eadem excipere in scriptis velit, potestatem habeat, vt iam declarare aggredimur.

§. 1. At, cum audiendis testimoniis testiumque depositionibus re-

bus recipiendis nemo è iudicii collegio idoneus esset, si testimonia per commissarios audita fuerint: vel adseffores eius iudicii non in eodem loco, oppido, communitate, castro, domicilia habuerint, ad quos conuocandos sumptū fieri oporteret, multumque temporis in eâ re insumeretur, præsertim, cum eorum conuocatio ad singulos actus neque necessaria neque commoda sit, vt dilationes sumptusque inutiles vitentur: Mandamus & sancimus, hoc casu, eos commissarios hunc in suo munere obeundo ordinem, quem sequentibus præscribimus, obseruare debere.

§. 2. Primū, Dati commissarii & testimoniorum auditores diem partibus nominabunt, qua testimonia publicent: & ad constitutam publicationi diem exempla (copias *a* appellant) testimoniorum pro tolerabili descriptionis pretio partibus offerant: deinde, tantum temporis concedant, quantum causæ magnitudo & necessitas ipsa postulârit, quò omnia ad eos quorum interest, in primis *b* ad reum deferri, ei que denunciari, cuius res agitur, commodè possint: neque enim à reo ii, quorum patrocinio vitur, arceri debent. Posthæc vnaquæque partium, si quid aduersum testimonia proferre habeat, de eo ad testimoniorum auditores ad diem, quem iidem pro causæ qualitate breuiorem, aut longiorem præfigent (ita tamen, vt nullum interstitium longius admittant, neque nimis festinent) in scriptis duplici exemplo exhibitis referet: quorum alterum sibi auditores asseruabunt: alterum aduersariis exhibebitur, vt exceptiones si quas habent opponant.

§. 3. Denique si quid sit, quod contra testes, personas, vel dicta eorum *c* excipere partes possunt, vicissim duo exempla eius scripti ad diem, quem testimoniorum auditores constituere, offerent: vt tamen neutri partium amplius quàm duabus vicibus, quibus fundamenta sua, defensionesque (ne in infinitum inutilibus disputationibus negocium, quod breuibus expedire queat, extrahatur) in medium afferent, inque causâ concludent, agendi facultas detur. Nisi fortè iustis & magnis de causis aliud necessarium iudicent commissarii: neque aliter causam enodari posse videant, tertia vice

a Inquisitionis copia reo pro defensione facienda dari debet. Marqu. Freher. lib. 3. de Infamia, cap. 2. num. 17. fusius rationem explicat.

b Non debet peior conditio esse rei quàm actoris. cap. 2. X. de mutua petit. cap. non debet. de Reg. in 6. Nam de iis disputandū est testimoniis & iudiciis.

Blanc. de Indic. num. 25.

c De forma opponendi contra testes post publicationem, Ferr. in pract. de form. opp. contra test. fol.

163.

^a Iudici enim
numquam con-
cluditur, quem
omnia rimari
diligenter oportet;
et REO de-
fensionis via, si
qua ex post-fa-
cto appareat,
sequi aperiat, non
est praecluden-
da: per l. unus
§. cogniturum,
verb. quocumq;
ubi Bart. nu. 3.
D. de Quast.

b Clarus §. fin.
quast. 52. De-
cian. cons. 18.
nu. 296. vol. 1.
c contra quam
iure cautum
est. l. fauora-
biliores. de reg.
iur.

d Sunt enim o-
mni iure licite.
vulg. l. ut vim.
ubi DD. de iustit. et iur. l. 1. de appell. ideoq; nemini etiam propalam delinquenti, auferenda, Gomez. de
delict. cap. 1. num. 43. Iul. Clar. d. §. ult. quast. 49. num. 14. Eman. Soarez. in thesaur. comm. opin. vers. defensio.
num. 25. sed et post conclusionem, imò post sententiam quoque audienda. Hippolyt. de Marsil. in pract. crim. §.
opportune. num. 8. 16. 17. §. ultim. num. 26. §. occurrunt. num. 2. et 3. nec iis reus renunciare potest, Eman. Soarez.
d. vers. defensio. num. 27. Clar. d. quast. 49. num. 16.

a scriptum suum (omni vltiore disceptatione exclusâ) sine ta-
men morâ longiore exhibere concedant. Itaque cum ad hunc
modum à nobis demonstratum, testimonia audita, & publicata,
itemque obiecta, quæ potuere, fuerint, & in causa conclusum e-
rit: commissarius, vel testimoniorum auditor magistratui, à quo
sibi hanc prouinciam impositam agnoscit, acta omnia ocyus
transmittet, & magistratus ad iudicem, qui rebus capitalibus præ-
est, reumque in vinculis detinet, eadem acta, & quæ fieri debere
statuet, quamprimùm remittet.

CAP. LXXIV. Si testimoniis innocentiam suam pro-
bare reus velit.

Accusatus b contrà, si testimonia aut probationes exhibere
vel deducere velit, quibus aut excusetur ab intentato cri-
mine, aut purgetur, ne peior rei quàm actoris conditio esse dica-
tur c: si alicuius momenti futuras iudex præuiderit, aut aliàs è
re esse, testimonia non repudiari, & defensiones audiri existima-
uerit d, non alia ratione id fiet, quàm superiùs in testimoniis
ab accusatore adductis ostensum est, & postea, ubi de innocen-
tiæ probatione pleniore manu agetur, cap. 151. & aliquot sequen-
tibus capitibus fusiùs explicabitur.

CAP. LXXV. Cuius sit in testes euocatos sumptum facere.

Qui in causa capitali testes euocat, (quod sanè non temere
faciendum, & de iis accipiendum, qui ad inuestigationem
vel criminis aut innocentiae necessarii erunt e) is testibus singu-
lis, qui quidem è plebe erunt, & pedites iter facere solent, in dies
singulos, quamdiu testimonii ferendi causa à rebus suis absunt,
numulos cruciatos f non minus octo, aut pretium æquiualens
(mutant enim numismata pro regionum varietate) numerabit:
idque ne cui officium suum damno aut oneri sit. Quid verò si

e l. 1. §. quam-
quam. D. de
Testibus. et l.
testium. §. ult.
sod. l. quoniam.
10. C. de Testib.
et l. eos qui. §.
si quis. C. de
appellat.

f Menoch. 2. Arbitr. cas. 310. num. 10. Gail. 1. observ. 99. num. 4.

quis no-

quis nobiles, illustres, aut clarissimas personas ad ferendum testimonium euocet? quid si magnam a testium multitudinem, quâ non adeò opus sit, euocet? Eâ de re commissarii, ex viri boni arbitrio quod iustum æquum erit, statuent; & ex numero testium, quot volent, refecabunt.

a *Vltra 40. testes in una causa & super uno articulo non esse audiendos, dicunt communiter.*
b *Albericus Gentilis lib. 2. de iure belli, cap. 14.*

C A P. L X X V I. *Testes in ius b saluo conductu dato, non vocandos.*

NVlli partium aut testium à iudicibus aut commissariis (quòd in iure nemini iniuria expectanda aut metuenda sit) saluus conductus concedendus est. Nisi tum, cùm vis ab extero aut potenti aduersario metuenda erit, rectè saluus conductus, aut quam appellant, salua guardia elargienda erit.

Schurf. conf. 87. num. 9. cent. 3. At metus iustus non dicitur, quando

proceditur per viam iustitiae. Decian. consil. 18. num. 133. vol. 1. & Fachinaus. libr. 9. controuers. capp. 59. & seqq. quat.

C A P. L X X V I I. *Ne mora c longa in processu toto interponatur.*

SVmptuum præter necessitatem effugiendorum causa, nève frustra tempus teratur, sed melioribus aliisq; causis seruetur, Constituimus, vt in causis capitalibus, eum ad modum, quem d Leges definiunt, maturè progrediantur iudices: ne qua dolo aut culpâ eorum mora fiat.

c *Dilationes necessariae, non supervacue danda partibus. l. nouerint. C. ut intra certum tempus. Ita tamen properandum, ut omnes Theo-*

dosi Imp. facto sapiant, quòd in Thessalonicenses peccauit, ut refertur in cap. duo sunt. Distinct. 96. & cap. cum apud 11. quæst. 3. August. de ciuit. Dei, lib. 5. cap. pen. ubi ὁλοκαύτωσι. l. si vindicari. C. de pœn. Cuiac. lib. 20. observ. cap. 32. Longissima autem mora, biennii est, ut Iustinian. constituit in l. ult. C. d. tit. ut infra. Causarum civilium terminus triennii est, l. properandum. C. de iudiciis. (Cur verò hodie viuaciores agitantur lites ipsis hominibus?) Locus Platonis est adscribendus ex Apolog. Socr. νόμος ἄλλ' αὐτοῖσι, καὶ ἰσχυρὰ μὴ μίαν μόνον ἡμέραν κέλειν, ἀλλὰ πολλάς. pag. 37. a. coniunge Decian. aliquoties. allegato consilio decimo octauo. nu. 105. vol. 1. d. l. ult. C. ut. infr. cert. Gail. de pace publ. cap. 9. num. 14.

C A P. L X X V I I I. *De constitutione diei, qua de crimine cognoscatur ac decidatur.*

ACcusator, si ad confessionem à reo factam, aut plenam absolutamque per testimonia deductam probationem, & in causa conclusionem, capitalem reo diem constitui petat, eius desiderio e iudex deesse non debet, atq; omnino diem condicet. Quòd si accusator hoc nolit petere, ad ipsius rei (qui vel absol-

e *Iusta petenti facile assentiendū, l. 2. D. de his qui sui. l. & Atticilinus. De serv. rust. prad.*

uendus vel condemnandus est) petitionem, dies constituetur Ex officio.

C A P. LXXIX. Ut reo dies capitalis denuncietur.

EI, aduersus quem ad accusatoris petitionem sententia vltima ferenda est, triduo antè denunciari oportet, vt tempestiuè commissa sua, quibus tum **D E V M I E H O V A M** conditorem & benefactorem, tum homines proximos suos grauiter offendit & læsit, seriò lugeat, deprecetur, toto pectore resipiscat, & ad **D O M I N V M**, qui **M V L T V S E S T A A D I G N O S C E N D V M**, sese conuertat: nec puniendo, verâ pœnitentiâ præparato, si sacræ Eucharistiæ *b* particeps fieri efflagitet, deneganda est, sed omnino ei hoc officii deberi pietatis causâ volumus. Quæ vt rectiùs perficiantur, & æterna hominis salus *c* diligentissimè curetur, ad eundem adducantur, à quibus consternata illius conscientia diuinis solatiis erigatur, corroboretur & confirmetur, nec non de Christi Soteris & Mediatoris erga resipiscētes clementiâ abundè instruatur: Simul ac cauendum, ne reus mortis meditationibus occupatus cibo potuue sese oneret, quibus ratio obruta, istius vitæ muniis, ne dicam pietati, ritè vacare nequit.

C A P. LXXX. Iudicum conuocatio.

QVoties causa capitalis definitione ultimâ decidenda est, cuncti, qui è corpore iudicii sunt, pro more, quibusq; locis bene recepto, per viatorem publicum, aut campanæ signo, conuocari debent; neq; eorum vlli sine causâ legitimâ *d* abfuisse, impune erit.

C A P. LXXXI. Iudicum ante diem ferenda sententiæ consultatio quæ sit?

DEbeant etiam iudices, præparationis loco, ante sententiæ capitalis definitionem, sibi acta recitari curare: & antè bene cognitis ac perponderatis, quæ ad causam faciunt, momentis & circumstantiis omnibus, quid decidendum sit, sententiarum collatione factâ, deliberabunt. Si quis oriatur scrupulus; Prudentes, vel

*a Ieschahia 55.
v. 7. Psal. 103.
v. 8. & Ps. 145.
v. 8.*

*b Clarus in §.
vlt. quæst. pen.
v. sed quæro.
Damhoud. cap.
150. n. 2. 3. & 4.
Anton. Gomez.
c. 14.*

*c Saluti vnius
anima non est
aitur dædæ.*

*d Quæ sint im-
pedimenta:
Mynsing. cent.
4. obs. 57. cum
seq. & cent. 3.
obs. 92.*

*e Ne ledant
consciētiās suas,
per cap. iudi-
cantem 33. q. 5.
Cov. lib. 1. resol.
c. 1. nu. 8. Iul.
Clar. q. 66. n. 3.
§. final.*

vel alios (vt in calce harum Legū monebimus) de iure consulent. Si quid decreuerint, adscribi actis curabunt. Sic enim sibi per optimē viam ad ipsam sententiam capitali die ferendā muniunt: vt cū ea pōst aduenerit, sine ambagibus & morā vllā sententiam confirmare atq; publicare possint.

*CAP. LXXXII. De solemni iudicum confessu, & signo con-
uocationis dando.*

Die capitali, cū hora est, signum tubā, ære, vel campanā, vt fieri affolet, dandum est: iudex autem & adseffores in prætorio seu curiā, aut aulā iudicii, præsentēs adesse maturē debent: quā ex consuetudine, iudicis mandatu, ordine * confideant: & ipse iudex pedum iudiciale, gladiūve vaginā exertum, pro regionis cuiusque more non illaudato, erectum dextrā teneat, debitamque præ se ferens auctoritatem, præsideat iudicio tantisper, donec, quæ ad actum requiruntur, omnia ritē peracta transacta sint.

* Sedens enim anima sapientior, quod ex trivio collectum dici solet.

*CAP. LXXXIII. Harum capitalium nostrarum sacriq; Rom. Imperii
sanctionum codicem in medium proponi in iudicio debere: nec
non partibus ipsis, ea quæ scire debent, aperi-
enda esse.*

Mandamus, vt in omnibus, quæ criminum delictorumque pœnas concernunt, iudiciis harum sanctionū capitalium Volumen, in conspectu a propositum sibi iudices & adseffores, dum iudicant, religiosē versent: vt hinc agendi modū accipiant, & nihil diuersum à nostris Constitutionib. dicant, faciant. Tum etiam partibus, cū edoceri de aliquā re petent, quantum necessitas postulabit, iudices explicent, ne per imperitiam ineptas fortē instituant accusationes, aut ordine inuerso contra præscriptum harum legum agant, vel iniuriam cui inferant: quod

a In negotio, scilicet RELIGIONIS, disceptando, Constantinus Mag. in Concilio Nicæno, quod contra Arium celebratum est à Patribus 318.

iussit proferri sacra Biblia, è quibus heresiarcha ille condemnaretur. Euseb. lib. 3. de vita Constantini & Theodoret. lib. 1. Histor. Ecclesiast. cap. 5. testibus. Alexan. M. puluinari Homericam Iliada subiecit, è qua fortissimi ducis officium edisceret. At Codex Iuris is est, è quo leges haurire, ac iustitiam discere vix Imperator debet. iudex bonus.

* omnibus modis anticipandum præcidendumque ducimus. Danda autem sunt partibus ea capita huius Codicis descripta tolerabili pretio, si quæ erunt, quorum plenior considerationem & intellectum pro sui informatione requirent.

* Guntherus
in Ligurin.
lib. 7. vers. 136.

————— in cunctis causis & tempora rebus
Adspiciat, qui vera cupit decernere I V D E X.

*CAP. LXXXIV. Quomodo iudex de iudicio rectè constituto
querat?*

a Septem iudices cuiusdam rei constituit Agell. lib. 9. cap. 15. Ferè enim impar iudicum est numerus, ut imparibus votis res citius diiudicetur. cap. si quis episcopus 6. quest. 4. cap. 1. Distinct. 79. & cap. licet de vitanda. x. de Electione. & iudices in dubio mitiorem pœnam eligent, qua de re Philipp. Camerarius Ictus & Consil. Norib. cent. 1. historiar. subseciuarum capite ultimo.

Postquam ita in iudicio confessum erit, singulos adseffores iudex in hæc compellans verba interrogat: **L V C I, S E M P R O N I**, ex te scire & cognoscere iura me volunt, iustumne & sufficientem hunc adsefforum, qui adsunt, numerum esse, à quo capitalis sententia in **C A I V M** feratur, ex animo credas? Vbi ergo non minùs septem a adsefforum, collegarum, consiliariorum, senatorum, scabinorum (quos variis nominibus appellant) aut octo aderunt, singuli, ut ex serie compellabuntur, respondebunt: **C L A R I S S. I V D E X**: Hoc iudicium, ut nuncupasti, quo de crimine **C A I I** ultimo supplicio coercendo agatur, ad præscriptum **S A N C T I O N V M** à **K A R V L O V. I M P. P P. A V G. & S. Roman. Imp. Ordinib. latarum**, rectè consideri & concelebrari aio.

CAP. LXXXV. Si reus publicè in numellis aut compedibus exhibeatur.

b Galli appellant, Emende honorable. Coras. in Arresto Tholosano, adnot. 89.

CVm iam contra reum condemnatoria sententia lata est: si quâ locorum id moris sit, ut ante executionem puniendus aliquot diebus vel horis, compedibus vinctus, aut numellis collo inserto publicè in foro vel ante templum b, aut alio loco, quo frequens it vulgus, ostendi & produci soleat, istam consuetudinem sublatam nolimus.

CAP.

CAP. LXXXVI. Ut reus in iudicio sistatur.

Hinc per iustitiæ administrum, carnificem, lictorem aut apparitorem, mandet iudex reum ligatum in iudicio sisti a.

a Clar. §. ult. quæst. 6.

CAP. LXXXVII. De diffamatione reorum b.

b Videtur hoc caput alieno possum loco: nihil tamen muto: & abstinere sciens manum.

IN diffamatione instituenda ea ad postulata accusatoris observari præcipimus, quæ hætenus servari in quibusq; iudiciis solita sunt. Cum autem accusator, quia accusati fama de eo crimine non laboret, eremodicio facto accusationem persequi nolit, & contrà, reus sibi ius dici, seq; absoluto sibi regressum dari aduersus accusatorem desideret, eo casu diffamatione opus non erit.

CAP. LXXXVIII. De procuratoribus & defensoribus utriusque partium dandis c.

c De his etiam prolixè Hippol. de Marfil. in pract. crim. §. sequitur. à n. 1. ad fin. Supr. artic. 12. & ibi allegat. Coniungenda hæbet Prosper. Far. par. 3. var. crim. q. 99. n. 275. Joh. Althus. Dialectolog. lib. 3. c. 51. nu. 8. & 9. Rittershusius de Iure Iustinia. par. 9. cap. 9. num. 20. M. Antonius Rubens scripsit de offic. procur. in criminal. ex professo.

Quia neminem causâ nõ priùs legitimè discussâ atq; cognitâ damnari vel absolui fas & ius est: tam accusatori, quàm reo, si nominatim petant, huic defensor, illi procurator è iudiciũ numero concedi & designari debent. Et qui dantur, omnẽ operam & studium in hoc collocabunt, vt quod iustũ erit, quantum & de facti controuersi veritate illis cõstabit, & iuris scientiã poterunt, ante omnia secundũ præscriptum capitalium nostrarum Constitutionum tam agant accusando, quàm excipiendo defendant: neque dolo malo malitiãve scientes volentes ius calumnientur, personas crimentur: hocque pacto, quò minùs rectè de delicto statuatur, impediant, animosq; iudicum peruertant, & in transuersum quouis colore rapiant. Quamobrẽ eos iudex sacramenti religionẽ ad officium adiget: neq; in confessum eo tempore quo sententiã rogantur, admittet: quò iudex cum reliquis adfessorib. suis liberè in causa dicat sententiam. Integrum a. esto & actori & reo, vel ex adfessoribus electos, vel personas extra iudicium constitutas, causæ suæ procuratores vel patronos, à quib. defendantur, dare: quin ne hoc quidem prohibemus, vt si id malint, suam ipsorummet causam agant, sibi patrocinentur. Qui verò extra numerum adfessorũ offeretur: hunc iudex priùs iureiurando adstringet, eadẽ fide versandi in causâ, qua patronum ex adfessorum numero debere nunc commemoratum est.

Ut, dominus potest & debet dari seruo suo defensor, l. si cuiusdam. C. de accusat. adde Iul. Clar. §. fin. quæst. 32. vers. item quaro.

H

§.I. Porro, ad sequentis capitis, quod accusationis formulam continet, faciliorem intellectum spectat, ut vbi Titii nomen, actor; vbi Caii, reus; vbi delictum, genus pro specie dicetur; nomen maleficii expressè, verbi gratiâ, homicidii: assassinii, furti, incendii &c. alteriusve, de quo quæstio est, verborum compendio accipiatur & intelligatur: idque procuratores observare meminerint. Neq; hîc silentio à nobis prætereundum est, ut in accusatione ex officio, libellus edatur; & inscribatur: Accusatio ex officio.

a Joh. Fichard.
conf. 119. nu. 2.
et 4. vol. 2.

CAP. LXXXIX. *Petitio procuratoris a, qui ex officio, vel ab accusatore datus, accusat.*

Germanic.

Text. in l. libel-

lorum. D. de ac-

cusat. l. l. Clar.

§. fin. quæst. 12.

vers. præterea.

b Ex lege At-

ticâ, et de reg-

is apud nos.

Apuleius lib. x.

interpretatur,

Neq; principia

dicere, neq; mi-

serationem

commovere.

c l. bona fides.

in princ. vers. ult.

D. de positi. et l. omne.

§. qui in acie. D. de re milit. ac similibus.

Bodinus lib. 4. Dæmonom. cap. 5.

Duaren. Comment. ad tit. D. de poenis. c. 1.

Clariff. Iudex b, Titius accusat Caium, in iudicio præsentem, delicti, quod (latrocinando, incendendo, incantando &c.) commisit: prout iam antè accusatio in iudicium deducta & ventilata est: simulque petit, ut in eâ, probationibus indubitatis confirmatâ, non aliter, quàm ex Karuli V. Imper. Aug. sacriq; Rom. Imper. Ordinum Constitutionibus laudatissimis, & forensi usu frequentatis, ius in consimilibus criminibus antehac dictum est, & dici debuit, pro prudentiâ tuâ statuas: ut maleficium, conuicto reo, probatum, ultimâ sententiâ tuâ ex iustitiæ debito seuerè plectatur, & hinc c delinquendo alii deterreantur: & omnia in ea re fiant, uti leges iudiciorumq; ordo postulat.

§.I. Si verò procurator accusationem suam & petitionem coràm effari non possit, tunc in scripta relatam, apud iudicium insinuare potest, his præfatis: Clarissime Iudex, peto, ut quæ accusatoris nomine accusationis capita cum adnexâ petitione offero, ea ab actuario ex hac ipsa scheda, quam insinuo, publicè recitentur.

d Vide Joh. Fichard. conf. 109.

vol. 2. in Ger-

manic. pag.

200. col. 2. Idem

conf. 114. vol. 2.

n. 4.

CAP. XC. *Quid reus petere & agere per defensorem suum possit d.*

Cum iam maleficium reus liberè & constanter confessus est: aut viuis probationibus conuictus erit (quæ quidem quo se modo

modo habeant, satis nisi fallimur superius indicatum est) & nihil aliud sibi superesse videbit, quàm vt ad extremam recurrens anchoram, iudicis & clementiam imploret, ad quam vt patronus confugiat, atq; animum iudicis ad eam, quâ potest ratione, per-moueat, petet, petique curabit.

*a Petitio venia
in iudicio, con-
fessio est delicti.
Blanc. de In-*

dictis. n. 308. Damhoud. pract. cap. 53. Et P. Syrus: Mala, inquit, causa est, qua requirit misericordiam. Menoch. Arbitrar. quest. 8. Alber. Gentil. de iure Belli, lib. 2. cap. 17.

§. 1. Sin verò maleficium non ita atrox se admisisse asserat, vel inficietur nonnulla: aut si factum quidē fateatur, exceptione tamen eiusmodi sese tueatur, cuius beneficio liberatus supplicio, reatui eximi, & leui pœnâ defungi se posse speret: hunc in modum verbis conceptis apud iudicem per patronum agere poterit: Clariss. iudex, Caius contra accusationem Titii, quâ hoc vel illud ei delictum intentatur, repetendo excipit, quæ antè excepit, & vera esse liquidò probauit: instanterque petit, vt tam de accusatione, quàm exceptione, exactis, quæ in iudicium deducta sunt, secundum capitales Karuli V. Imp. PP. Aug. sacratissimiq; Imp. sanctiones nunquam satis laudatas, iure & æquâ lance dispicias: vt eius innocentia cōpertâ, & manifestâ factâ, sententia tuâ reatui exemptus absoluator: & Titius iniustus accusator in impensas omneq; damnum, Caio, quanti eius interest, captum, tormentis subiectum, diffamatumq; non fuisse, ante exitum huius iudicii, ea formâ & modo, quem eadem Sanctiones optimè definiunt, damnetur.

§. 2. Vt verò defensor à reo datus hanc exceptionis formulam petitionemque absolutionis coram iudicio (recessando) eloqui nō possit, vel id moris non sit, in scripta redactâ insinuans, iudicem compellabitur: Clariss. iudex, Caii rei exceptionem atq; petitionem, ex schedâ à me hîc oblatâ, palàm à scriba recitari desidero. Hinc iudicis partium est, ad desideria patroni, schedas iudicio oblatas prælegi curare.

CAP. XCI. Si reus, quod antè confessus erat & ratificauit delictum, ad b extremum reuocet.

SI reus quod antè quidem constanter & liberè confessus erat Scrimen, indicto capitali sententiæ ferendæ die, dolo, qui

H 2

*b Cum iam in
ius deducitur,
& coram Tri-
bunali sistitur
proximus mor-
ti, supplicium ante
oculos habens.*

a Hinc liquet
differentia c. 57.
69. & huius
loci.

nulli prodesse debet a, reuocet atque inficietur: contra, iudex ex inquisitione habitâ ab eo admissum, omnibus circumstantiis congruentibus, deprehenderit: & hoc tantum à reo quæri animaduuerterit, ut differat diem, impediâtq; executionis processum: Huic malo competens afferentes remedium, constituimus, ut iudex eos adseffores (quibus cum tam confessiones tormentis excussas, quàm liberas & citra vim factas, & à reo liberâ voce confirmatas ratificatasque audiuit) iureiurando adactos publicè in iudicio interroget: Rectène à reo confessiones alterâ vice editas, & nunc in iudicio recitatas, audierint? Quòd si illi rem ita habere adnuent: iudex, quid iure de reo ad extremum reuocante maleficio fieri debeat, & quam pœnam maleficio mereatur, Legum peritissimos viros, superiorésve suos, consulat. Quod cum obseruabitur, ii adseffores non amplius testium loco habebuntur, sed ut coniudices adhiberi, nec villo modo à confesso excludi poterunt.

CAP. XCII. Quomodo iudices, adseffores, & qui iudicio præsumt, post accusationem & exceptionem in medium allatas, factamque in causa conclusionem ad sententiam ferendam pergere debeant, quidq; iudex ex adsefforibus querat?

Agitatis iudicio accusationis & exceptionis probationibus, factaq; causæ conclusionem, iudex, adseffores, & qui suffragii ius habent, acta diligentissimè visa examinent & ponderent. Quod quò accuratiùs fiet, eò magis sententiam hisce nostris Imperiique sanctionibus accommodatam, hoc est, maleficio condignam, concipient, quæ mox in b scripta redigetur: ea perscripta, IUDEX, qui iudicium moderatur, è singulis adsefforibus quæret: LVCII, SEMPRONI, &c. Hòcne isto casu iuris esse statuis? Hoc crimen hunc in modum, neque aliter, & hac pœnâ secusve puniendum, ex animo credis? decernis?

b Per notissimum text. in l. 2. Cod. de sent. ex breuiculo recitat. Oculatum verò & planè Lynceum vult esse iudicem Marcianus in l. perspicendum. in princ. D. de pœnis, facit l. cum rei. §. igitur. Cod. eod.

CAP.

CAP. XCIII. *Quale responsum adfessores subiiciant.*

CLARISS. Iudex, uti acta plectta à nobis audita, & probè excussa sunt, iudicii que ordo relligiosè a seruatus est, neque à pœnâ lege præscripta discessum: ita ritè, & solemniter proferendam è breuiculo esse sententiam aio, suffragioq; meo adprobo.

a Hinc relligio iudicis totiens inculcatur in iure nostro, per text. l. eum quem. 79. §. 1. D. de iudic. l. quesitum. 13. De testibus. l. general. C. de non num. pec. l. D. Hadrian. D. re iudic. passim. b l. ult. C. de sentent. ex brevic. recit.

CAP. XCIV. *Sententia quemadmodum publicentur.*

VBi ex ordine ab adfessoribus responsum datum erit, statim sententiam condemnatoriam, per præconem, aut actuarium iuratum præsentibus & accusatore & reo, curabit iudex è breuiculo b publicè recitari: & cum pœna corporalis decreta fuerit, disertè & singillatim exprimi debet, quomodo ea pœna in corpore puniendi, executioni mandari debeat: quod conceptis in eam rem verbis fieri, inferiùs cap. 104. ostendemus. Quadeniq; ratione actuarius sententiam publicandam & proferendam in ordinem redigere debeat, illud cap. 190. habebitur.

CAP. XCV.

VTut leuiculum c videri possit, admonendos tamen esse duximus actuarios: Nostras loquendi formas, accusatoris & rei vnus tantum mentionem facere. Ne quis hoc miretur. Nam cum plures accusatores, reive concurrent, sermo plurium numero efferendus est.

c Plinius in Epistol. Levis est questio, sed tamen questio.

CAP. XCVI. *Solenne, quando iudex d bacillum manibus medium elidat.*

EXtremum hoc restat, ut, accusato sententiâ supplicio addito, iudex baculum, quem ex more manu gestat, medium e collidens infringat, atque damnatum carnificis potestati traditum, rectè custodiri mandet: carnificem iureiurando adigat, ut omni studio pœnæ destinatum commérito afficiat supplicio. His peractis è iudicio disceditur, & sententia è vestigio executioni mandatur.

d Græcas litteras θ & η condemnationis litteras, quas in urnas coniiciebant, Romani habebant: Livius tristem notam vocat. e Baculi infringendi mos, quo typicōs denotatur.

etur η κλάσις corporis rei condemnati. Vnde verò mos iste demanarit, dignum est inquisitione. Habet istum morem Germania, quem & Constitutiones Papabergensinsinuant, ab antiquis temporibus.

CAP. XCVII. *Ne vis fiat carnifici a.*

a Certi sunt
homines, qui
iustitia exequē-
da destinantur.

Quid autem si
desit? Ex proxi-
mo loco, qui e-
rit, vocari po-
test: vel, iudex
eò aliquem adi-
git, ut docet.

Clar. s. ultim.
quest. pen. vers.
sed pone. Dam-
housen. pract.
crim. cap. 152.
Coras. d. Ar-
resto Tholos.
adnot. 91.

b Andr. Fach-
neus lib. 9. con-
trou. cap. 16.

c Ut cap. 12. su-
pra declaratu
est. Confer etiā
cap. 199. infra.

Sup. art. 77.

d Innocentes. n.
sua innocentia
fructum, liber-
tatem plenaria
omni morā re-
motā percipere
debent: contra
fontes promeri-
tis pœnis sub-
iici.

Sententiā publicatā, baculoq; manibus iudicis confracto, iam
Siamq; reo ad supplicii locum pertracto, iudex, seu qui vica-
riam iudicis vicem agit, sub pœna violatæ publicæ pacis prohibe-
bit, Ne quis iustitiæ administrum, dum officium suum peragit,
impediat, neve vim, quantumvis casu aliquo minùs feliciter mu-
nere defungatur, inferat.

CAP. XCVIII. *Ab executione supplicii
quid fiat.*

TAndem peractā executione, rogat iudicem carnifex, Recte
ne executioni sententiam mandarit. Cui iudex, si nihil defi-
deret, respondebit: Si tu quidem officio secundum sententiæ la-
tæ tenorem perfunctus es, acquiesco.

CAP. XCIX. *Accusatus si absolvatur b.*

SIn accusatus iudicum suffragiis à crimine absolvatur, pari iu-
re absolutoria executioni mandari, & liber abire in res suas ab-
solutus debet. Ad restitutionem verò impenſarum, & damni fa-
cti quod attinet, absolutus, qui iam actoris partes sustinet, civili
actione apud eundem iudicem agere potest, & ab actore suo, qui
in probandi onere defecit, suum c consequetur.

CAP. C. *Captiosas, inutiles, & minùs necessarias interrogatio-
nes in iudicio fieri non debere.*

Est & hoc abusus ad nos delatum, nonnullis in iudiciis capta-
torias partim, partim ociosas superfluasque, neq; ad indaga-
tionem veritatis facientes interrogationes reis quandoq; propo-
ni: quibus cùm supersederi possit, hoc etiam maximum inest in-
commodum, ut intricatos magis reddant animos d iudicum, &
cognitionem maturam impedian. Has igitur & consimiles
quæstiuncularum labyrinthos, quibus non solùm nihil iuuatur,
sed etiā differtur causæ notio, & quibus falli simplices possint;
hac consultissima lege sublatas volumus; vsq; adeò, ut si quas à iu-
dicibus in posterum propositas magistratus superior cognouerit,
de culpa admissa eos, qui sic peccarint, puniat, quoties id fieri

conti-

contigerit: & ne quid in posterum hac in parte peccetur, seuerè inhibebit.

*CAP. CI. De pœnis corporalibus, quæ vitam tamen non adi-
munt, neq; ad perpetuos carceres damnant, quando
ex officio infliguntur.*

Quemadmodum autem (quod in ordine sequitur) pœnæ a corporales, hoc est, corporibus, vt membri amputatione illatæ, quæ morti, aut perennibus vinculis non mancipant, ex officio decernantur & infligantur, id reseruabimus in commodiorem locum, & cap. 196. explicabimus.

*CAP. CII. Vt ad mortem se comparare debeat
puniendus.*

Precipimus, vt puniendus conscientiam suam seriâ criminum perpetratorum deploratione atque detestatione exponeret; cuius rei gratiâ, ei ad supplicium prodeunti, vnum duosve Ecclesiæ presbyteros adiungi volumus, à quibus de immensa & exhausta Dei clementia *b* & misericordia erudiatur & confirmetur: ad veram item in DEVM, omnium patrem, fidem & fiduciam, plenamque spem vnice, non in aliâ vllâ re collocandam admoneatur, eique CHRISTI IESV SOSPITATORIS NOSTRI, in æterno & sanguineum sudorem, vulnera, crucem, meritum cruentum, quibus salutem solus cunctis credentibus peperit, sedulò inculcent: Exempla subinde, quorum vis maxima est in consolandis miseris & vitâ ablegandis ex locupletissimo sacrorum Bibliorum penu depromant, *c* Dauidis, *d* Magdalænæ, *e* Telonæ, *f* Petri, *g* Latronis CHRISTO appensi: Non enim vllum contra desperationem præsentius antidotum inuenire est.

3. Ambros. Mediola. Episcopus fusè Comment. in Psal. 118. serm. 8. ad vers. Misericordia tua plena est terra DOMINE. pag. 477. c. Dauidi Nathan renunciat ablatum esse peccatum. 2. Reg. 12. versu 13. d. Magdalæna exemplum est Luc. 7. vers. 48. e. Telonæ, Luc. 18. vers. 14. f. Petri à negatione resipiscens, Luc. 22. vers. 62. g. Latronis, Luc. 23. vers. 43. Cui perquam simile recitat Eusebius lib. 3. histor. ecclesiast. cap. 20. De consolandis puniendis scripsit anonymus quidam Theologus ante aliquot annos.

a Pœna capitalis, & corporalis pœna quæ dicitur, explicantur in Esembeo. Comment. Dig. tit. de pœn. n. 2. & Capolla Caut. 2. num. 11. addo Clar. quest. 67.

b Exod. 20. & 34. Deuter. 5. Hieronym. Non irascitur, inquit, Deus hominibus, sed vitis: & quam obrem. de Pœnit. Distinct. 1. & Ambros. Prima, inquit, consolatio est, quia non obliuiscitur miseri DEVS. cap. 1. de pœnit. Dist.

d Magdalæna exemplum est Luc. 7. vers. 48. e. Telonæ, Luc. 18. vers. 14. f. Petri à negatione resipiscens, Luc. 22. vers. 62. g. Latronis, Luc. 23. vers. 43. Cui perquam simile recitat Eusebius lib. 3. histor. ecclesiast. cap. 20. De consolandis puniendis scripsit anonymus quidam Theologus ante aliquot annos.

CAP. CIII. Ne, qui damnatis à confessionibus sunt, eos ad temerariam delictorum confessorum reuocationem instigent.

a Idem supra cap. 31. §. culpandus.

*b Neminem nec ex suo, neq; alieno dolo vel calliditate re-
leuari debere, l. rerum. §. tempus. D. pro socio. cap. ex insinuatione. in fine, ext. de appell. cum similibus.*

c Leum qui. in princ. D. de iniur.

d De poenarum fine & utilitate, disserit Cunnrad. Rittershusius J.C. Iuris Iustinian. parte XIII. cap. 1. & 2. Alia vero est ratio poenarum Ecclesiasticarum, quibus de idem Rittershusius d. par. 13. cap. ult. agit.

e Etsi verum est, facti qui-

dem questionem in arbitrio iudicis esse, poena vero executionem Legis auctoritati reservari, l. 1. §. 1. vers. nam ut Papinianus. D. ad SC. Turpillian. nec impunè liceat iudici à poena lege praescripta recedere, l. seruos. 8. in fin. C. ad L. Iul. de vi public. l. ultim. C. ne sacr. baptis. itere. l. 1. C. de commer. & mercim. l. 1. C. de deserto. 12. si tamen lex, vel SCtum, aut constitutio alibi ex causa iudicis arbitrio permittat, in uniuersum aut aliqua parte poena modum, nihil contra legem fecisse dicetur, siue mitiorem, siue grauiorem poenam infligat, dummodo limites à iure praescriptos non excedat: Siquidem cum hoc arbitrium ex lege habeat, adhuc verum manet illud, poena persecutionem legis auctoritati reservari. Quò spectat l. hodie. de poen. l. respiciendum. eod. l. 1. de furib. balnea. l. 1. de effraeto. l. 1. l. 5. tot. tit. de extraord. crim. Menoch. de arbitrar. lib. 1. quest. 14. & 77. Disputatio gloss. & interp. ad §. in summa. Inst. de iniur. Maranta part. 4. distinct. 1. à num. 59. ad num. 74. & disput. 6. post specul.

Confessionarii, sic dicti, patres *a*, puniendos ad reuocanda ea, quæ vel de se vel aliis, verè constanterq; dixere, ne edoceant *b* vel incitent, vetamus: quod nulli contra utilitatem publicam (quæ suas quemq; vult pendere poenas sine procrastinatione frustraneâ) maleficos in tegendis criminibus confessis, vel pernegandis consilio, multoque minùs ope iuuare liceat. Ita enim peccata nocentium & nota *c* esse, & commertis plecti poenis expedit societati hominum: è quâ ablegari maleficos, & resecari putrida membra, summa exigit ratio.

CAP. CIV. De poenis d; & quemadmodum veteri iure proditas poenas secundum nostras Constitutiones & temporum regionumq; usum interpretari oporteat.

Si quis maleficium, crimēve, quod iura olim scripta capite luendum præscripsere, admiserit: in id, eo potissimum poenæ genere, quod ratione longoque tempore subnixa consuetudo inuexit, vel ex arbitrio suo cordatus legumque peritus iudex, qui naturam eius criminis, & quàm atrox, & quàm magno futurum sit scandalo in vulgus, bene appendere nouit, decernet, vindicabitur *e*. Quibus autem casibus veteres Leges Imperatorumq; Constitutiones capitis poenam infligi nolunt, iisdem neq; nostris hisce sanctionibus nouissimis vltimum supplicium infligimus.

Sed & cum poenas corporales, quibus tamen vitæ parcitur, iura, ad punienda quædam delicta, admittant, eas itidem poenas non

aliter

auve. Muscorn. de iurisd. om. iud. num. 90. & sequentib. Menoch. lib. 1. de arbitr. quæst. 86. Clar. §. ult. lib. 5. quæst. 83. Andr. Fachinaus J.C. methodicus & practicus in signis lib. 9. controu. jur. ca. 1.

aliter decerni volumus, quàm cotidianus vsus *a*, & cuiusque re- *a* Euerhard. lo-
gionis mores rationabiles ferunt, vel etiam prudens iudex ex ar- *co à contract.*
bitrio statuet. Atque idem esto iudicium, quoties vetera, velut *ad delicta, nu.*
Digestorum iura, quædam exoleta pœnarum genera statuunt, *1. ex Gandino,*
quæ nostris sæculis prouinciisquæ non conueniunt, & partim ex *lib. de malefic.*
vi verborum frequentari *b* non possunt, partim etiam modum *ut. de pœn.*
executionis non definiunt, sed iudicis prudentiæ, quid ipse fieri *b l. si diutino.*
velit, committunt, & integrum relinquunt. *D. de pœn. ut*
subiectio bestia-
rum, in metal-

lum damnatio, addictio seruitutis pœna: & vetustissima illa è saxo Tarpeio precipitatio, plumbatura, depor-
tatio, in insulam relegatio. Agellius 20. cap. 1. Noct. Attic. Item illa Leg. Pomp. de parricid. pœna, qua de vide
Ioseph. Scaligerum in Castigationib. ad Festum, voce, Collus. Adde Philipp. Camerarium cent. 1. Subseciu. ca. 87.
ubi de supplicio scapharum: confer & Vidum Pauciroll. lib. 1. Rer. deperditar. cap. de damnatis in metall. pa. 705.
& Covarruv. lib. Resolut. cap. Ceterum horrenda supplicia qui legere volet, adeat Theodoret. lib. 5. Histor.
Eccles. cap. 39.

§. 1. Obseruandum *c* autem iudicibus, & ne latum quidem *c* Text. in l. a-
vnguem à nostro hoc præcepto discedere eis fas erit, quod ita *liud est. §. &*
se habet: Ne, quibus delictis leges vetustæ, vel nostræ Constitu- *multa. & l. si*
tiones supplicium capitis vel membri amputationem, aut infir- *qua fraus. §.*
miam non irrogant, legibus contrauenientes, sanguinis, aut mu- *ult. D. de v. sig.*
tilationis membri ignominiaæve pœnam ex suo ingenio decer- *cap. licet. Extr.*
nendo statuere audeant. Quæ nos potissimum causa permouit, *de pœn. Clar.*
cur hoc capitalium Legum Enchiridio pœnas (ne quid à quo- *quæst. 85. &*
quam Iudicum, Senatorum, Scabinorum hac in parte per im- *quæst. 93. §. fin.*
prudentiam peccaretur) quibus casibus, permittentibus legi-
bus, & consuetudinibus hætenus receptis, essent irrogandæ, con-
notauerimus, atq; inseruerimus.

CAP. CV. De maleficiis, quorum pœnæ non sunt ex-
presse: & rariùs eueniunt.

A Nimaduertendum & istud est, ut, quorum delictorum ma-
leficiorumq; sequentibus capitibus pœnæ nominatim ex-
presse, constitutæ, aut declaratæ non sunt, de iis iudices consule-
re debere viros *d* consultissimos, aut superiores: quid factis eius- *d* Hoc laboris
modi dubiis, obscuris & raris, quod à Legum præscripto, & ha- *præstitit Iacob.*
Menoch. I. C.
Cisalpinorum coryphaeus, lib. duob. Arbitra. quæstionum: quo opere optimè meritus est de omnib. Iudicib. &
nominis ἀειμνηστὴν μνήσαν, καὶ ἀθανάσιον sibi conciliauit.

rum sanctionum tenore quam proximè absit, decerni quàm tutissimè possit. Fieri enim non posse (id quod immensi voluminis fuerit) ut singulorum maleficiorum species singulæ recitentur, & adnotatis pœnis declarentur, sæpiùs dictum est, quod ab ipsa rerum natura conditum sit, ut plura sint negotia a quàm vocabula.

a Ita ait Vlpia. l. natura. D. de præscript. verb. Sunt autem varia pœna, velut remorum, siue additio ad navium remos, &c. quæ antiquis cognita est, uti docet Annaus Robertus lib. 4. Rer. indicat. cap. x v l. ubi disputat, utrum mors civilis eundem sortiatur effectum, quem naturalis.

CAP. CVI. Pœna blasphemie.

PRincipiò, ut D O M I N O D E O, qui nos condidit, sanctissimum nomen illibatum, & honor sartus tectus permaneat, qui *b* honorantes se honorat: ob blasphemias verò fames, terræ-motus & pestilentia oboriantur: Constituimus, ut si quis (quòd conuicia hominibus ingesta inulta non relinquuntur) blasphemio *c* ore D E V M O P T. M A X. impietatis, impotentia ve in simularit; qui quod D E O *d* dandum est, detraxerit, vel negarit: quod non dandum aut imputandum, adscripserit: denique qui D E O maledixerit: Item, qui *THN e ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΝ* *f* aut quos sanctos Dei homines sacra prædicat pagina, iniuriosè prosciderit, scommatis, conuiciis incesserit: is à loci iudice, castri vel oppidi præfecto, ex officio in vincula coniici, & ob blasphemiam dictam, prout atrocior leuior que fuerit, in corpore, membri, velut linguæ resectione aut evulsione; vel etiam multâ, coerceri poterit. Quod ita tamen accipi debet, ut iudices prius ad magistratum referant, qui cognitis circumstantiis secundum leges sacratissimas *g*, præsertim nouissimam Constitutionem Augustanam Anno M. D. X X X. editam, quid facto opus sit, & quî plecti blasphemus debeat, respondebunt.

c Dicta autem est à Patribus 318. hæresis Arii, blasphemia. Socr. lib. 1. cap. 6. Histor. & idè Imper. scripta illius, quòd blasphemias continebant, exuri voluit. d Clar. §. blasphemia in pr. Lancelotus in Instit. tit. de Sortileg. §. diuersa. Plato lib. 10. de Legibus. paulò post princ. capite plecti blasphemos debere. pag. 907. e Ita beata virgo mater, ἡ κεχαρισμένη, Luc. 1. vers. 28. in Græcis Legib. quæ sub tit. de SS. Trin. & fid. Cath. sunt, vocatur: non autem pro dea habenda, quantumvis ἡ κεχαρισμένη καὶ τὸ θεῖον ἔχουσα fuerit. Vide Dandum ad Ench. Augustini, cap. 36. num. ult. f Sine mare quæ conceperit, scripta Ethnica nullam sciunt, neque memorant. Plinius lib. 7. cap. 3. Hoc magnum verò mysterium nobis reuelatum est ex sinu patris, ab eo qui sic conceptus est, Iohan. 1. vers. 13. Ideo detestanda hæreses duæ, Nestorii, de qua Socrat. lib. 7. cap. 32. Enag. lib. 1. cap. 2. & altera Antidicomarianitarum, contra quos Augustin. lib. de hæres. & Hieronymus aduersus Heludianos: & Epiphanius in Panario. Huc verò non pertinet propriè, quod habet Augustinus Tract. 27. in Iohan. qui, Rari, in-

quit, inueniuntur, qui linguâ blasphemant CHRISTVM; sed multi, qui vitâ. pag. 160. g Videantur Reichs Abschied de Anno 1495. 1512. 1530. & 1548. & c. Ioh. Fichard. Consil. 67. nu. 8. & 9. To. I. pag. 143.

CAP. CVII. Pœna periurii a.

Qui in iudicio, vel à iudice sacramento delato, conceptis verbis sciens falsum deierat, si quidem in ciuili causa; pecuniæ nomine, reive, quæ pretio æstimanda est, gratiâ, vt ea suum in commodum cedat, peieret: periurus primùm ad restitutionem pecuniæ rei que, cuius possessionem periurio interueniente adeptus est, si possideat, dolo malo possidere desierit, cum fructib. & quæcunq; alia perceperit ex eo contractu, reddere cogend' est: & præter hæc sententiâ iudicis ignominiâ notatus, honoribus, dignitatibus b, beneficiis, prærogativis omnibus priuabitur. Et, quæ in ueterata vsuq; comprobata toto Imperio consuetudo est, vt periuris digiti c, quib. sacros. Euangelis tactis falsum iurarunt, amputentur, quin vigorem obtineat suum, nihil vetamus, neque immutamus.

§ 1. Si quis verò falsum iuret, vnde quem capitis damnari contigerit, eadem periurus pœna multabitur; quam periurio alteri intentauit.

§ 2. Pari item pœnâ afficiendus est, qui vt falsum iuretur, sciens dolo malo alios conducit & subornat d.

latis. Ergo periuriis via non est aperienda, l. 1. C. si aduers. vend. c. 1. ext. de his qua vi met. caus. & similib. quod sit strictâ periuriorum punitione. Cunrad. Heresbach. in Explicat. Edicti perpetui, Edicto tertio. & Wolf. Musculus in Locis com. expositione Decalogi. b Infamia periurum sequitur, facti non iuris, quod pluribus explicat Clarus d. §. periurium. vers. sed quaro. & Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 192. præcipue cas. 319. & Prosper Farinacius novissimè part. 6. operum criminal. lib. 5. tit. de falsit. quæst. 160. ubi pleno calamo post omnes hac de re tractat. c Interdum est fustigatio. l. fustibus. 16. C. ex quib. causis inf. irr. Ioh. Sichard. ad l. iurisiurandi. C. de reb. cred. d Dan. Müller. lib. 2. Semestr. cap. duodequadragesimo.

CAP. CVIII. Pœna eorum, qui e cautionibus iuratis, (urpandas vocant) contraveniunt.

Si quis eiusmodi crimine f, ob quod per Leges & has nostras Publicorum Iudiciorum Constitutiones, capitis pœnâ affici potuerat, cautionem iurata de non vlciscendo scil. carceris iniuriam, ruperit, fregerit, nec se prius absolui fecerit, pœnæ capitali illi maleficio competenti prorsus subiaceat. Si verò quis aliud quiduis, quod ultimo plecti supplicio non solet, sciens licet &

a Periurium est mendacium iurando firmatum, ut ait Clarus in §. periurium. in princ. Fit autem, cum vel per alium, quàm DEVM iuratur, ut illud inhibetur nominatim Exodus. 23. vers. 13. vel etiam per vinum videntem Deum peieratur, de quo hic potissimum: Et non pauca Wesembec. in Comment. Digest. tit. de iurand. aliorum auctoritat. al-

e Vulgò, iuramenta exultionis, vocitant: quo quis promittit, se nolle ulcisci carcerē, & quæ alias dare soluere coactus fuit, repetere & c.

feru. 22. Schurff. consil. 87. cent. 3. f Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 335. & Ordin. Camer. par. 2. tit. 24.

prudens contra eiusmodi cautionem postea admiserit, is solum tanquam periurus, (de quorum poena iam iam dictum est) digitorum quos iurans sustulit amputatione, vel poena consimili affici debet. Quem si nec ita quidem cautioni pariturum appareat, de eo id suscipi debet, quod paulò post suo loco explicandum nobis reseruamus a.

a Infrà cap. 176.
Euerh. Top. Le-
gal. loco penult.
num. 61.

CAP. CIX. Pœna magiæ b.

b Prohibetur
magia Exod.
22. vers. 18. Le-
uit. cap. 19. &
Deuter. cap. 18.
vers. 10. Pœna
etiam constitu-
ta fuit Lege 12.
Tab. ut testa-
tur Augustin.
lib. 8. de ciuit.
Dei, ca. 19. An-
ton. Augustin.
in explicat. ea

Qui aruspex, magus, humani generis inimicus, maleficus, a-
riolus, augur, incantationibus, sortilegiis, malis carminibus,
nodis, illicio, Platoni ἐπωδαί, καὶ ἀδείσεις, καὶ ἐπαγωγαί dictis, infelicibus
artibus vni pluribusve nocuerit, damnum intulerit, fruges incan-
târit, ex Lege Constantini c concremabitur. Qui verò magiam
exercet, aut arte diuinandi vtitur; nemini tamen nocuerit: quia
rei illicitæ d, & Deo abominandæ operam dat, meritò extra
ordinem puniendus erit, pro nefandi studii tractatione: & iudex
Togatos e, quid statui debeat, consulet. Ea consultatio quomo-
do fiat, in calce libri exponetur.

rundem Legum. Lege Lipsium ad lib. 2. Annalium Taciti. Lex autem Constantini postrema habetur in l. nul-
lus aruspex. C. de malef. & mathemat. Quod autem quidam pragmaticorum hoc crimen cum hæresi, à qua to-
to genere distat, confundunt, malè sentiunt. Qui de poena huius criminis plura cognoscere volet, legat Dialog.
Lamb. Danaei, & quatuor lib. de Dæmonomania Ioh. Bodini; qui eo suo labore iudices instruit: quibus addo
Thom. Erastum & Binsfeldium; Hieronym. Schu. ff. cons. 30. cent. secundâ. num. 2. item Nicolaum Remigium
lib. 3. cap. XII. & Antonium Debrio, lib. 5. Disquisitionum, sect. 16. quos scriptores maiore iudicio in re tanti pon-
deris supra alios uti, cuius non planè caco, demptis paucis, videre est. c quæ Lex fundatur in Lege diuinâ,
quæ vult deleri de terrâ, qui præstigias exercuerint, τὰς φαρμακείας καὶ φαρμακείδεις. Varia autem sunt no-
mina, quia & varia species magia, ὅτι καὶ μυστήρια καὶ δαίμων ὁ σατανᾶς. Consuetudo autem exurendi sa-
gas, & magos cuiuscunq; generis, apostatas, pestes humani generis, ex lege Constantini Imper. per uniuersum
orbem Christianum in viridi obseruantia est. d. Censetur esse in dolo, qui rei illicita operam dat. l. si non con-
uicii. C. de iniuriis. & l. si ex plagis. §. tabernarius. D. ad L. Aquil. & l. 2. §. doli mali. D. vi bon. rapt. e Qui
non immeritò attendunt, an effectrice, seu incantatrice, vel diuinatrice magiâ instructus pactum cum Diabolo
expressum vel tacitum habeat; apostasiam fecerit, vel Sodomiam cum impuro spiritu exercuerit, aut vene-
na tractauerit, iuxta artic. 106. & 130. l. 3. l. fin. C. de malef. & math. Paul. lib. 5. sentent. tit. 25. Exod. 22.
vers. 8. Leuit. 10. Deuter. 18.

f Ex l. unica.
C. de famos. lib.
definitur libel-
lus famosus ita:
Est compositio

CAP. CX. Pœna famosi f libelli, vulgò pasquilli, pictura, &c.

Qui conuicium alteri in scriptis fecerit, hoc est, libellum fa-
mosum, titulum, epigramma, carmen, picturam, alicuius fa-
mosi in scriptis facta ad infamiam alicuius, eius quod auctor probare non vult, in publico loco, occulto nomine
adfixa, ex l. Lex Cornelia. §. si quis librum. l. quod Senatuscons. l. constitutionibus. D. de iniuriis. Occultatum
mam

nomen oportet, l. item apud Lab. §. prator ait. 2. D. eod. Marqu. Freher. lib. 2. de Existimatione, c. 9. nu. 15. Adde Francisc. Balduin. Comment. ad d. l. unic. C. de fam. lib. Damhoud. prax. crimin. cap. 138. Petr. Binsfeldius Comment. ad tit. extr. de iniur. & damn. dato. quest. 13. cap. 1. Lud. Gilhausen tract. de iniur. quest. XI. circa finem. Petrus Heigius par. 2. quest. XXXI. per totum.

mam lædens, scripserit, & ediderit, proposuerit, decantârit, sparserit; neque nomen, quod in sacro fonte impositum sibi habet, & cognomen, quod à familia usurpat, subscripserit. (Potest autem quisque per leges inuentis & scriptis suis nomen integrum præfigere, & addere: imò verò *a* debet.) Atque is eo libello aut carmine iniuste innocentis famam suggillet, atq; laceret, eundemq; oneret reumq; dicat eorum criminum, ob quæ, si probari possent, læsus sanguinis pœnæ subiiceretur: Si deprehendatur auctor, eâ pœnâ, secundum æquissimum talionis ius, quam famoso mendaciq; libello irrogari *b* conuitium passio voluit, plecti scriptorem ius & fas est: Neq; obstat, vera quem probra alteri obiecisse & ingessisse: quod puniri debeat is, qui quemcunque alio, quàm debuerat modo, diffamare attentârit: capitali quandoq; *c* pœnâ: interdum mitius. Adire enim ad tribunal potuisset, ubi, cum suis adsertionibus veri fides fuisset opitulata, laudem maximam & præmium consecutus esset.

a Ne nomen mutet, præsertim si alii obfit. l. vn. C. de Nomin. mutat. Menoch. 2. Arbitrar. cas. 318. Plato generalem legem statuens: ait, Μηδὲνα κακὸν ἢ πῶν πεῖται μὲνδεῖς. lib. 11. de Legib. pag. 934. &c. Thaletis dictum est, Vnumquodq; inuen-

tum sub auctoris sui nomine emanare debere. b Infamiam ficti criminis repellimus ex L. diffamari. Cod. de ingen. manum. quam explicuere complures, & inter alios Didacus lib. 1. resolut. cap. 18. Quibus autem de causis ex ea lege agatur, vide par. 2. Ordin. Cam. tit. 25. De obiectione veri criminis videre licet eundem Did. Covar. lib. 1. Resolut. cap. 11. & Gail. libr. 2. Observ. & Mynsing. cent. 4. observat. 4. c De pœna, vide Oldendorp. in Class. pag. 1118. Repetit Gratianus d. l. vn. C. de fam. lib. in caus. 5. quest. 1. cap. ult. Clarus §. ult. quest. 68. vers. libelli.

CAP. CXI. Pœna falsæ vel adulteratæ monetæ: & si quis sine priuilegio monetam cudat.

TRibus ut plurimum modis *d* moneta publica adulterari sollet: Primum, si dolo malo alienum signum monetæ imponatur: Deinde *e*, si aliud metallum auro vel argento admisceatur: Tum, si iustum monetæ pondus tundendo, radendo, mutilando, excoquendo, adimatur. Et in eiusmodi monetæ adulteratores, (paracharactas dictos,) eo, quo dicemus modo, ex rigore animaduertendū erit: Nempe, ut qui nummos falsâ fusione formant,

d Ita Vlp. in l. quicunq; & l. seq. in princip. & Paul. in l. qui falsam. D. ad L. Cornel. de fals. Constantinus in l. 1. C. de fals. mon. Münzord,

nung de anno 1559. pag. 220. & seq. Daniel Mollerus semestrium lib. 2. cap. 35. Regner. Sixtin. de Regal. c. nono. num. 33. & 96. & 115. & passim. de falsificator. e Consilium Altorph. Acad. n. 76.

CAP. CXV. *Pæna præuagationis.*

a l. i. in prin. D.
ad SC. Turpill.
l. i. de præuari-
cat. l. athletas.
§. ult. v. præua-
ricator. De his
qui not. l. præ-
uaticatores. D.
de verb. signif.
ubi Alciat. &
Joh. Goeddaus
cateriq; inter-
pretes.

b Menoch. lib.
2. Arb. cas. 323.
c Numella,
Varro 2. de re

rust. cap. 9. Eadem voce utitur Plautus in *Asinaria*: Vinculum est, quo colla canum religantur. Tralatione dici potest de hoc genere pœna, ignominiam in se continente. Cuiacius obseru. 22. libr. 9.

d Et drauci &
pathici tenen-
tur, per ea, qua
deducit Euer-
hard. loco A
Correlatiuis.

num. 2. & 3. 8.
& 10.

e Primus casus
exprimitur Le-
uit. c. 20. v. 15.

& in fabulis
memoratur

Pasiphaë, Mi-
nois Creta Re-
gis coniunx.

Plato lib. 1. de Legib. pag. 636. C. hac de re agit.

f Secundus est Genes. cap. 19. v. 24. Deut. 29. v. 23. Job 36. v. 14.

Apostolus τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις vocat, c. 1. ad Rom. v. 27. Lege olim Scantinia in Paderastas vindicatum fuit, ut

memorat Anton. Augustin. in illius Legis explicatione. Talem Iouem fecere Ethnici, Laet. lib. 1. cap. 11. qui Ga-

nymedem catamitum pocillatorem suum fecit: atq; ea spurcitiæ plenissimi sunt poetarum veterum libri, & libellus

Magistri nequitiarum Neronianarum. g Lata autem lex acrior est, qua extat in Cod. l. cum vir nubit. C. ad

L. Iul. de adult. h Nouell. 77. in princip. & Nou. 141. adde 22. qua. 1. totam. Igneo veniente imbri tota regio

impia ciuitatis in cinerem conuersa est. Augustin. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 30. Plura vide apud Menoch. lib. 2. Ar-

bitr. cas. 286. & alios. Damhoud. cap. 96. Mascard. volum. 3. conclus. 1313. de probatio. Joach. à Beust. tract. de

Qui procurator in & ad litem datus, aut conductus, vel roga-
tus dolo malo proditâ a causâ clientis sui, seu ciuilibis seu ca-
pitalis fuerit, diuersam partem adiuuârit, proprias probationes
dissimulârit, falsas excusationes, exceptiones, probationes, &
consimilia, per collusionem admiserit: qui causam aduersariis
donârit, eos in lite vincere, quibus superior esse poterat, passus sit;
sponte lite concesserit; ex actoris parte in rei, vel contrâ, ierit:
Hic, primùm, clienti suo iacturam omnem, quam inde fecerit, &
omne commodum, quod nî causa prodicta fuisset, percipere po-
tuisset, quantû eius intererit, restituere & resarcire damnas erit;
Deinde b etiam publicè in c numellis (quod ignominia nota-
tionis signum nostris moribus habetur) exhibebitur: virgis cæde-
tur, in exilium mittetur: aut his pari quâ pœnâ afficietur.

CAP. CXVI. *Pæna eorum d, qui contra naturam luxuriantur.*

Si quis brutum e inierit, conscenderit, si vir in virum f Sodo-
mitarum nefandissimos imitatus furores nupserit; si femina
in feminam egerit, morte crimen piabunt, in quod insurgere le-
ges & armari iura gladio ultore Constantius g & Constans Impp.
iubebant. Nos verò duplicem Iustiniani optimi Principis con-
stitutionem h νεῦραν adprobantes, atque diuinitus præscriptam
pœnam sequentes, κινώσας, ἀνδρομανεῖς, qui cum masculis nefan-
dam libidinem exercere audent, ut & eos, qui huic sceleri adfi-
nes sunt, viuos exuri, inque pulueres redigi volumus.

Plato lib. 1. de Legib. pag. 636. C. hac de re agit. f Secundus est Genes. cap. 19. v. 24. Deut. 29. v. 23. Job 36. v. 14. Apostolus τὴν πᾶσιν ἀνθρώποις vocat, c. 1. ad Rom. v. 27. Lege olim Scantinia in Paderastas vindicatum fuit, ut memorat Anton. Augustin. in illius Legis explicatione. Talem Iouem fecere Ethnici, Laet. lib. 1. cap. 11. qui Ganymedem catamitum pocillatorem suum fecit: atq; ea spurcitiæ plenissimi sunt poetarum veterum libri, & libellus Magistri nequitiarum Neronianarum. g Lata autem lex acrior est, qua extat in Cod. l. cum vir nubit. C. ad L. Iul. de adult. h Nouell. 77. in princip. & Nou. 141. adde 22. qua. 1. totam. Igneo veniente imbri tota regio impia ciuitatis in cinerem conuersa est. Augustin. lib. 16. de ciuit. Dei, cap. 30. Plura vide apud Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 286. & alios. Damhoud. cap. 96. Mascard. volum. 3. conclus. 1313. de probatio. Joach. à Beust. tract. de matrim. n. 6. & 7. pag. mihi 107. Nouissimè Rittershusius iuris Iustinian. par. 12. cap. 9.

CAP. XVII.

CAP. CXVII. *Pæna a incestus.*

SI quis *b* cū priuignâ, nuru, nouercâ, materterâ, amitâ, sorore
 vxoris, eiusq; filia, vel etiam propriâ filiâ aut nepte: aut cum
 matre ac filiâ eius, aliisve adfinitate, cognatione, adgnatione
 propiore iunctis commisceatur, incestum *c* committit: is, quia
 legib. prohibitas adamat nuptias, & tam semina cōfundit, (quod
 etiam bruta quædam *d* auersantur) quàm familiam suam iniuriâ
 afficit, meritò iis pœnarū generibus, quæ legibus & constitutio-
 nibus expressæ & declaratæ sunt, subiacebit. Præcedere autem
 Prudentum consultationem volumus.

*nupt. optimè verò Theod. Beza tractatu de diuortiis. Iacob. Thomingius Decis. Lips. 42. Incestus Lothi descri-
 bitur Genes. 19. Damhouder. cap. 94. & Iul. Clar. §. incestus. vers. sed quaro. Leuit. 18. & 20. capp. Confer consil.
 65. Job. Fichard. Tom. 1. ubi de pœna adulterii cum incestu coniuncti agit, & consil. 112. vol. 2. latè. & Rittershus.
 Iur. Iustin. part. 12. cap. 10. Dan. Moller. lib. 3. semestr. c. 7. Althusius Dicaol. lib. 1. c. 126. n. 4. c* *Heu quantum
 scelus est, in viscera viscera condi!* *d* *De elephantis & equis refert Aristot. Hist. An.*

*a Fichardus
 Consilio 68. To-
 mo 2 Nicolau
 Lodetius inter
 cons. matrim.
 Tom. 2. Brent.
 in Tract. casu
 matrim. cas. 2.
 b l. si quis in-
 cesti. & auth.
 incestas nuptias
 (qua est §. 1.
 Nouell. 12.)
 C. de incest.*

CAP. CXVIII. *Pæna raptus virginum aut nuptarum.*

RAptus multis olim bellis *e* ansam occasionemq; dederunt,
 præsertim Troiano illi decennali, quod certatim à vetustis
 historicis descriptum, & poëtis decantatum est: & disensionum
 maximarum varias inter nationes scaturigo fuerunt. Ideo bene
 constituit prædecessor retrò noster Iustinianus, vt parentibus &
 maritis *f* raptores calente facinore deprehensos liceat occidere,
 quam in Codice suo legem descripsit: Nos autem raptorem, nu-
 ptæ mulieris, matronæ, aut honestè cuiuscunque virginis contra
 patris maritæ voluntatem illegitimè abductæ, (vt nihil penitus
 eo releuetur aut iuuetur raptas *g* consensisse) à patre coniugève
 ad capitale supplicium posci posse constituimus. Et qua ratione
 pro modo admissi puniendus sit raptor, à Prudentibus consultis
 Iudices discere iubemus.

*Dio Chrysostomus cū τρωϊκῶν negare ausit, Ilium nunquam euersum esse, quod παρτέρας adspargo τῶν ἑλλήνων hi-
 storicum. f l. vn. in princ. C. de rapt. virg. faciunt l. si quis non dicam. & l. raptores virginum. C. de episcop. &
 cler. Nouell. 123. §. si quis ascetiam. Menoch. lib. 2. Arbit. cas. 360. num. 30 & seq. Clar. §. raptus. v. sed quero.
 Lancelotus tit. de adulter. §. maior legum. g Mascard. tom. 3. de probat. conclus. 1253. num. 27. Damhoud. præf.
 crim. cap. 95. n. 2. & 3. Ioach. à Beust. IC. nobiliss. tract. de iure Connubior. quæst. 39. parte primâ. & Daniel Moll.
 semestrium lib. 3. cap. septimo. & Rittershus. par. 12. Iur. Iustin. cap. 11.*

*e Herodotus
 libr. 1. à variis
 raptibus ordi-
 tur. Helena au-
 tem raptus ce-
 lebratissimus:
 unde bellū &
 excidiū Troiæ,
 quod canunt
 Homer. in
 Iliad. Virg.
 lib. 2. & 3.
 Æneid. descri-
 psere verò Da-
 res Phrygius, &
 Dictys Cretens.
 atq; Tryphio-
 dorus: quamuis*

a l. 2. C. de fals. mon.

b d. l. r. v. domus verò. C. de fals. mon.

c d. l. 2. C. d. tit. Ne quis priuatus monetam faceret, L. Cornel. Nummaria prohibitum fuerat, ut ostendit Anton. Augustin. in veter. Legib. Adnumerandum igitur hoc regale Constitutioni Friderici Imp. in Feudis, quae incipit, Regalia sunt Armania:

Cuiacius in explicat. lib. 5. sentent. Pauli, tit. 12. §. ult. d Arbitraria poena est, quam exponit Menochius lib. 2. Arbitr. cas. 316. De poena eorum qui aureos rodunt, vide Cuiac. 19. observ. cap. 25. Didac. lib. de veter. numism. coll. cap. ult. n. ult. Clarus, §. falsum. vers. dixi, & sequentibus. e Priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi potestate abutitur: cap. priuilegium. c. ipse, & c. plerumq. 11. quest. 3. c. 2. extr. de postul. pralat. Copiosè Dynus in cap. priuilegium. de Reg. in 6.

f Quod si radantur, non minus falsificantur. Vide Mascard. vol. 3. de probat. conclus. 1254.

g L. falsi. §. ordine. D. ad L.

Corn. de fals. l. maiorem, & l. si falsos. C. eod.

Clarus §. falsum. vers. fabricans, & sequ. Adde Iacob. Philipp. Portii consilium septimum per totum. & Thom. Grammatic. decis. 27. item Afflict. decisio. 21. h Mandel. consil. 99. incip. dubitationes.

falsam monetam feriendo, flando cudunt, aliis palam ostendunt, aut permutant, aliis persuadent, ut eam fraudulenter doloque malo, alios damno afficiendi & fallendi animo, exponant: & ipso facto exponunt, & expendunt, ii per Legem Constantini consuetudine ad nostra usque tempora confirmata, omni dilatione semotam, flammaram a exustionibus mancipantur: Et domus b eorum, quas ad ministeria huius criminis scientes domini elocarent, fisco vindicantur. Qui verò iusti valoris & ponderis nominati, circumcidendo & radendo, aut noua arte aliquid detraxerit, ademerit: Aut, (quia suis tantummodo c studiis, ut idem Imp. rescripsit, & quibus clementia Imperatoria potestatem diplomatibus fecerit, cudendae pecuniae, regale frequentari vult) sine priuilegio à Maiestate nostrâ Cæsareâ impetrato monetam quis percusserit, is in vincula coniici, & pro commissi grauitate corporis poenâ, vel si leuius peccarit, mulctâ d coherceri debet. Sin verò probatam quis grandiore monetam reflauerit, & in fornacem coniectam resolverit, ut minorem efficiat, itidem corporis poenâ vel mulctâ pro ratione delicti, puniri potest. Et, si sciente coniuente magistratu tale quid fiat, tunc ipso iure cudendae monetæ ius & priuilegium e magistratus ille, seu Princeps, amisit, & regali tam amplo excidit non iniuriâ.

CAP. CXII. Poena eorum, qui falsa f instrumenta, sigilla, literas, libros reddituum, rationes, publicas accepti & expensi tabulas, indices falsos, falsa inventaria, chirographa, conficiunt.

Q Vi falsa sigilla g, falsas literas, instrumenta h, libros rationum, vel reddituum annuorum, & censuum, tabulas publicas accepti & expensi, falsos indices confecerit, conscripserit: is, si falsum cum irreparabili damno decepti, coniunctum sit, &

manifeste

manifesto dolo in ea re falsarius versatus sit, capitali supplicio: interdum *a* membri amputatione, ex consilio prudentum, pro circumstantiarum ponderibus puniri potest.

a De qua re vide Ia. Meno. lib. 2. Arbitr.

cas. 315. & Damhoud. cap. 122. novissimè Pr. Farinacius peculiari quodam tractatu inter criminales materias.

CAP. CXIII. Pœna eorum, qui pondere, mensurâ vel adulteratis fucosâq; mercibus falsum commiserint.

Q Vi fallendi animo (dolus enim malus est, ex quo delicta æstimantur *b*) pondera *c*, mensuras, aridorum, liquidorum, vel ipsas merces, aromata, & quicquid venumdari solet, adulterat, ac pro bonis iustisq; diuendit *d*, ad corporalem pœnam deposci potest: vel ut in exilium mittatur, vel virgis cædatur: aut consimili quâ pœnâ, quam magnitudo delicti, & frequentia maiore exigit, vel minorem, (si in re minimâ sit) reddit, affici debeat. Nam si diu fatis, & in magni pretii mercimoniis falsum dolo malo commiserit, non iniustum, neque legibus contrarium erit, talem falsarium capitis damnari: ut tamen nihil nisi disertissimis *e* Iurisconsultis in consilium adhibitis decernatur.

b l. qui iniuria 53. de furt. l. fugitiuus 225. de verb. sign. l. respiciendum. §. delinquitur. l. aut facta. de pœn. §. 1. Inst. de obligat. quæ ex delict. l. 1. l. in lege. l. si quis. l. infans. l. pen. ad L. Corn. de sica. l. 1. & l. 32. hodie, ubi Iac. Lessius Iurisconsult. ad L. Corn. de fals. cum similib. l. Diuus 14. ad L. Corn. de sica. c Præceptum est D. Hadriani in l. pen. D. ad L. Corn. de fals. & l. arbitrio. §. de eo. D. de dolo. Mensura æquitas esse debet. Leu. cap. 19. v. pen. Deut. c. 25. v. 13. d Diuersum longè delictum est eius, qui falsum modum renunciauerit. c Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 317. vide cap. 2. x. de empt. & vend. Damhoud. c. 123.

die, ubi Iac. Lessius Iurisconsult. ad L. Corn. de fals. cum similib. l. Diuus 14. ad L. Corn. de sica. c Præceptum est D. Hadriani in l. pen. D. ad L. Corn. de fals. & l. arbitrio. §. de eo. D. de dolo. Mensura æquitas esse debet. Leu. cap. 19. v. pen. Deut. c. 25. v. 13. d Diuersum longè delictum est eius, qui falsum modum renunciauerit. c Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 317. vide cap. 2. x. de empt. & vend. Damhoud. c. 123.

CAP. CXIV. Pœna termini moti.

Q Vi dolo malo terminum *f* lapidem, fines, sepes, fossas, arbores, columnas, vel quicquid distinguendorum *g* dominiorum causâ fit, collocatur, ponitur, statuitur (seu ut fines agri sui extendat, seu ut negotium cui faceßat, seu ut fines obscurentur) mutauerit, loco mouerit, effoderit, transposuerit, alueum *h* fluminis termini aliò direxerit, is pro atrocitate criminis, præsertim cum publicos amouerit terminos, & secundum ea *i* quæ circumstabunt, vel capitali supplicio, vel mitius plecti aut castigari poterit.

f Lex Agraria duplex est, cuius meminit Callistrat. in l. ult. D. term. mot. & Anton. August. de vet. Legib. Reß præcipit Phocylides: ἀγρὸν ἀποτρέφει & ἀνέγει. Solent

autem carbones substernere lapidi termino, qui limites figunt, quia carbones in terra conditi non putrescunt, quod obseruauit Aur. l. Augustin. lib. 21. de ciuit. Dei, c. 4. Adhibe Hieronymum de Monte, tract. de finib. regund. cap. 34. & seqq. Damhoud. c. 127. prax. crim. g Virg. Limes erat posuit, litem ut discerneret omnem. 12. Æn. h Huic consimile crimen perpetrant, qui chommatâ, id est, aggeres fluminum percurrunt, l. vn. C. de Nili agg. Menoch. lib. 2. Arb. cas. 386. n. 5. i Huius criminis extraordinaria animaduersione est, l. 1. C. de accusat. Menoch. lib. 2. cas. 393. de arbitrar. Clarus ante Menochium §. ult. quæst. 83. v. terminos.

CAP. CXIX. Pœna stupri per vim illati.

a *Linus lib. 1.*
Ouid. 2. Fast.
Augustin. lib. 1.
de ciuit. Dei,
c. 19. lege Moſis
qui citra vim
virgini ſuprũ
infert, eam du-
cit: Exod. 22.
Deut. 22. v. 27.
Thom. Gram-
mat. Decif. 22.
b Punitur lege
Iulia. de vi

SI quis matronæ, (vt conſceleratiſſimus quondam Tarquinius ſa Lucretiæ) nuptæ, viduæ aut virgini repugnanti, & clamore auxilium poſcenti, ſuprũ per vim intulerit, capitis reus eſt, comuni omnium legum calculo: & protinus ad accusationẽ à ſupratis perfectam & probatam, pari cum homicida pœnâ, nempe ferro puniri debet. Si quis verò, cùm nuptæ, viduæ aut virgini ſuprum vi intentaffet, repulſus ſit, quòd auxilium oppreſſæ latũ ſit: hic ad accuſatricis vim paſſæ delationem, pro cõditione, & ipſius vis b atrocitate, & pro ratione eorum quæ in facinore attentato incurrerunt, ex Togatorum c conſilio, quod omnino iudicantes adhibere decernendo non negligent, punietur.

publ. qui puerum & feminam per vim ſuprauerit, l. 1. in eadem. §. 1. v. præterea. D. ad L. Iul. de vi publ. Conſer
Iſidor. Peluſ. lib. 2. Epist. 215. c *Menoch. lib. 2. Arbitrar. caſ. 291. in fine. & caſ. 360. num. 33. & caſ. 288. tot. &*
Iohan. Fichardi conſilium 64. Tom. 1. pag. 137. colum. 4. in cauſa attentati ſupri cum puellâ nondum viripo-
tente.

CAP. CXX. Pœna adulterii.

d *Mofes Exod.*
20. Leuit. c. 18.
verſ. 20. & cap.
20. verſu 10.
Deut. 22. v. 22.
Augustinus
Serm. 96. de
Tempore, circa
medium. No-
tus eſt locus
Cornelii Tac.
lib. de morib.
German. nota-
tus à Menoch.

QUæ ſeueriſſima cælitũs tradita Lex eſt, & *μοιχδσας d*, præterquam quòd vagas inhihet ſcortationes, adulterium, abominandum & execrabile coram DOMINO malum, SVMMS LEGISLATOR per Moſen repetitâ voluntate, mortis pœnâ plectendum teſtatò præcepit. Et fortasſe vel Auguſtus Cæſar e Lege Iuliâ mitiorem, quàm tantum mereatur crimen, pœnam ſanxit, vel mores à ſeueritate legis f & conſtitutionum, prauitate hominum, deuiantes, molliciem ſecuti ſunt g: meritò hanc præpoſteram lenitatem indignam ſuis moribus & temporibus iudicans pientiſſimus Imperat. Conſtantine M. qui ſe diuinis iuſſio-

lib. 2. Arbit. caſ. 419. Adde Iul. Clarum in §. adulterium. verſ. ſed quero, qua ſit pœna. & Lancelot. tit. de adult.
 §. eadem. Damhoud. cap. 89. Bucerum lib. 2. de regno Chriſti, cap. 33. quem ſequitur Henricus Bulling. lib. de
 coniug. c. 14. Cunrad. Heresbachius in explicatione Præcepti VII. c Vt exponit Anton. Auguſtinus Hiſp. do-
 tiſſimus in lib. de veterib. Legib. ubi de Lege Iulia de adult. agit in princip. Cuiac. obſer. 11. lib. 6. obſ. 49. lib. 19.
 obſ. 18. & 19. lib. 20. Iuſtus Lipſius ad Corn. Tacit. lib. 4. fol. 133. f Vt voluit Andr. Tir. quell. leg. 13. connubiali.
 n. 20. Rapha. Fulgoſ. ad l. quæmuis 30. C. ad L. Iul. de adult. Menoch. lib. 2. arbitr. queſt. caſ. 290. nu. 3. 4. 5. Ioh. Co-
 raf. 2. Miſcella. c. 1. Polydor. Virgil. lib. 3. de inuentio. rer. c. 17. per l. transigere. C. de tranſact. §. item lex Iulia de ad-
 ulterii. Inſtit. de publ. iudic. l. caſtitati. C. ad L. Iul. de adult. g Vt viſum eſt Martin. Del-Rio ad l. transigere.
 num. 105. 106. 107. & c. C. de tranſactio. per d. l. caſtitati. & ex Apuleio de aſino aureo, lib. 9. Arnob. lib. 4. aduerſ.
 gentes, &c.

nibus

nibus parere debere agnouit, emendauit, & cælesti voluntati
correspondens supplicium in alienarum *a* nuptiarum sacrilegos
æternâ lege *b* sanxit, quæ in Codice Iustiniano inter alias fulget.
Nos itaque eandem in vsum reuocantes, vtriusque Decalogi ta-
bulæ vindices nos agnoscentes, constituimus, vt si maritus quem
de adulterio, reum capitis peregerit, is adulter eaque adultera se-
cundum dictam saluberrimam & consultissimam Constitutio-
nem morti debitæ addicantur.

a D. Maiorian.
Imp. tit. 9. de
Adult. pag. 593.
additus. Cod.
Th.
b l. quamuis.
§. ult. C. ad L.
Iul. de adult.
§. item lex Iu-
lia. Instit. de

publ. iudic. Petrus Heigius par. 2. quest. undetricesimâ. & Iohan. Althusius libr. 1. Decalog. cap. 126. Sozomen.
lib. 1. historiar. Ecclesiast. cap. 8. in fin. Cuiacius transalpinorum doctissimus lib. 20. observ. c. 18. Sed Antichri-
stianismus, nutritor scelerum, non tam punit, quam ridet, vel punire saltem videri vult. Hodie in Palatinatu,
Saxoniâ, & Allobrogum metropoli adulterium capitale est. Sleidanus libr. 15. Ordonnanc. del' Eglise de Geneue,
à la fin. Ordinat. Malefic. Palatinatus tit. XXX. Beustius de matrim. par. 2. cap. 18. & seq. Albericus Gen-
tilis Comment. de nuptiis lib. 6. cap. & sequentib. Daniel Mollerus semestrium cap. 36. lib. 2. & cap. 13. lib. 3. E-
meritus à Rosbach. de different. iuris ciuil. & canon. par. 3. tit. 26. num. 17. Rittershusius d. opere iuris Iustinian.
par. 12. cap. quinto. Ioh. Coras in Arresto Tholosano: adnotat. 83. prolixè.

§. 1. Vicissim *c* pari iure pari in causâ vtetur contra mati-
tum adulterum femina: quem cum ea alterius mariti vxore, qua
cum adulteratus sit, ad pœnam deposcere per iudicis notionem
potest. Diuina *d* enim lex ita duos in vnum matrimonium,
quod est in vnum corpus, pari iugo coniungit, VT ADULTER
habeatur, qui compagem corporis in diuersa distraxerit, & pere-
grino partu contaminare nifus sit. Quibus neminem Christia-
num iure reluctari facile animum inducimus.

c Quæ inter
adulterum &
adulteram dif-
ferentia sint,
exponit Cui-
acius libr. 20.
Observat. c. 15.
d Hac Lactan-
tii, lactea elo-
quentia scri-
ptoris verba

sunt libr. 6. Instit. cap. 23. Consentit his Augustinus in cap. puto. & Isidor. in cap. preced. 32. quest. 5. faciunt quæ
Christus Matth. 5. & Marci 10. disferit. Vide insignem tractatum Basilii Monerii IC. de matrim. ubi de
adulterio disputat, quod maritum cum solutâ personâ coeuntem admittere, fortissimis rationibus euincit, ex ipsis
legib. petitis, Hostiens. in summ. titulo de adult. x. maritum & uxorem ad paria teneri, ait. Augustin. d. serm. 96.
Excitanda est è somno lex Iulia, quam dormire Satyrus queritur & querit.

CAP. CXXI. Pœna digamie, & consequenter poly- gamie e.

CVm ex instituto CONDITORIS DEI, sua, & vna vnum-
quemque vxore *f* contentum esse deceat, idq; omnia iura

e πολύγαμος,
qui multis ab-
utitur vxorib.
multinubum
dixit Hiero-

nymus in epist. quadam ad Gerontiam. Rectissime autem exploditur delirium perniciosum Platonis, hac in re
nihil minus, quam Platonizantis, quod defendit lib. 5. de Republ. pag. 462. & in princip. Timæi. nempe refellitur à

Lactantio lib. 3. Instit. diuin. c. 21. b L. 2. C. de incest. nupt. Neq. Legem diuinam inuiolabilem potuit tollere. Valentinianus Imp. cuius constitutionem memorat Socr. lib. 4. cap. 26. Non enim ex libidine sua metiri Principes decet Leges. Euagr. lib. 3. cap. 1. Qui verò plura de hac materia pernoscere volet, huic exhibeo Theod. Bez. a libellum de Polygamia, & Menochii casum 420. lib. 2. Arbitrar.

constituerint, præsertim ciuilia, quæ nemini, qui sub ditione sit Romani nominis, binas vxores habere permittunt: Hanc legem promulgamus, vt, si quis maritus, vel vxor, ligata persona, conforte & socio vitæ superstite, aliam vxorem, vel alium maritum superinduxerit (quod admissum adulterio grauius est) cum quidem competens iudex inultum esse non pati debeat, & satis seueram vel certa pœna veteribus legibus *a* non præscribatur: in eos qui quæue matrimonium contraxerint cum aliis, vivâ coniuge vel vivo marito, & debito reddito perfecerint, non minùs, quàm in adulteros capitis supplicio seueriùs etiam vindicetur.

a Nisi quod in l. eum qui 18.

C. ad L. Iul. de adult. Valerianus & Gallienus Imp. in

eum, qui dolo malo duas simul habet vxores, vel quæ duos simul maritos, infamiae & stupri pœnam sanxerunt. Vide Boërii Decis. Burdig. 296. in fin. Ioh. Fichard. consil. 115. n. 4. vol. 2. deniq. Dionys. Gothofred. ad l. nemo. C. de Iud. & calicol.

CAP. CXXII. Pœna mariti & parentum, qui vxorem liberòsque suo lenocinio b alienæ prostituunt libidini.

b Lev. 19. v. 29.

& Deut. c. 23.

Deut. cap. 23.

Non erit meretrix de filiabus

Israël, neque

scortator de filiis

Israël. Fornicationem terrena ciuitas li-

citam turpitudinem facit, ait August. lib. 14. de ciuit. Dei, cap. 17. & id. Clarus de Hispania testatur, §. fornicatio. in princ. Eò

magis peccant parentes, qui liberos suos pudoris spoliunt bono; quin magis de honesta prospiciant conditione, & non &

χαλεπὸν ἐστὶν ἡγοῦναι τὸ βίβειν & πίνειν: ut ait Leo Const. 91. in fine: quod pro liberis; at pro parentibus faciunt verba Papiniani: Pietas paterni nominis consilium pro liberis capere potest. optimè: l. nec in ea. in fin. D. ad L. Iul. de adult.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

Quod remedium & priuilegium parentum contra clandestinas nuptias facit. Confer l. 2. §. lenocinii. D. ad L. Iul. de adult. Clarum quest. 68. vers. lenones. Damhoud. prax. criminal. cap. 91. n. 6.

QVia quemque castitatem cōlere; præsertim parentes & maritos, & ex se natos ad morum puritatem vitæque innocentiam educare & edocere deceat; constituimus, vt qui vxorem liberòsve suos scelerati cuiuscunque lucricausâ, aliorum libidinibus prostituerit, infamiâ notatus, iure constitutam subeat pœnam.

CAP. CXXIII. Pœna lenocinii, & quorum ope, auxilio consilioq. adulteria conciliantur.

QVoniam sæpè sæpiùs puellæ miseræ & simpliciore per lubricum ætatis, consiliiq. inopiam, & aliæ muliebris sexus personæ,

personæ, honestè eductæ atq; educatæ a, perniciosorum hominum & publicæ castitatis corruptorum, nempe lenonum lenarumq; blanditiis infidiisq; expositæ & deceptæ in malas atq; infelices prolabuntur libidines, vnde pudicitia irreparabilis b irrecuperabile damnum faciunt, quod admissum perennis conscientia morsus subsequitur. Huius auerruncandi sceleris causâ, mandamus, vt lenones lenæve, quorum ope, operâ, stupra c, adulteria conciliantur, committuntur, nec non ii, qui scientes domus d suas præbent, in id elocant: aut patiuntur & conniunt, quòd inde quæstum faciant, pro delicti qualitate, prudentum e consilio, mulctentur: & vel exilio, pro numellis exhibitione, aurium mutilatione, cauterii inustione, virgarum castigatione, aliave quâ poenâ non dissimili coerceantur.

a Ita vocantur à Iustin. Nou. 14. ὁλέθριοι καὶ κακοὶ λυμεῶνες τῆς σωφροσύνης. Rittershus. par. 12. Iur. Iust. cap. 7. Ita poena constituitur in eam, quæ puellam ab hostibus redemptam prostituit, l. foedissimus. C. de postliminio. Pudicitia fauor maximus est.

Nou. 18. §. con-

sideremus. l. ult. C. de spectac. & scen. lib. 11. Hinc etiam constitutum, ne à muliere quæ se prostituit, fideiussor exigatur. Nouell. 51. facit causa 22. quæst. 4. tota. Capta Roma, quod memorabile est, Gothorum Rex omnes prostitute libidinis feminas nubere coëgit, auctor Saluianus, de prouid. Dei, lib. 7. b Lasa pudicitia deperit illa semel. c Facit Nouell. 134. §. si quando. d l. libellorum. §. sed etsi. D. de accusat. e De lenonum poena vide Clar. §. ultim. d. quæst. 68. vers. Lenones. Menochium lib. 1. arbitrar. quæst. 88. num. 16. Damhoud. cap. 91.

CAP. CXXIV. Pæna proditiōis.

Qui proditiōem f machinatur, molitur, tractat, is, vt hactenus obseruatum est, ferè in quatuor partes dissecatur. Si femina fuerit, in profluentem proiecta suffocabitur. Quòd si eiusmodi proditiōe de capite & salute suâ periclitetur Princeps g, magistratus, feudi h dominus, coniux aut cognati, vel etiam ciuitas aut prouincia tota in periculum adducatur, augeri poena potest: vt trahæ impositus proditor forcipibus candentibus aduratur: & hinc in partes findatur: vel, quadrigis, vt solebat i, in diuersum actis dilaceratus distrahatur: Atq; hoc summum sustineat supplicium. Mitiùs si plecti debeat, caput proditori priùs

f Proditores pro hoste habentur, & ideo plerumque capite plectuntur. l. proditores. D. de re militar. Ziphai in sacris litteris & suspensiosus Iscariotes hoc nomine infames sunt, 1. Regum cap. 23. in fine. & Matth. 26. vers. 15.

Insigne exemplum proditiōis memorat Linius lib. 2. cum pater consul de liberis proditiōem patriæ molientib. supplicium sumpsit, & Vindex seruus libertate donatus est, cuius & Theophil. mentionem facit. §. ult. Inst. de libertinis. Altera proditiō frustrata, quæ præceptor scholæ Faliscorum filios in castra dictatoris Rom. deduxit; qui tunc Camillus erat. Linius lib. 5. Frontin. lib. 4. stratag. cap. 4. Plutarch. in Camillo. Et aliud Nicia seu Timocharis exemplum proditiōis refert Agel. 3. Noct. cap. 8. Cicero lib. 3. Offic. Cornel. Tacit. lib. de morib. Germ. Proditores, inquit, arborib. suspendiunt. Valens Imper. proditores ferris dissectos è medio sustulit. Socrat. lib. 4. hist. ecclesiast. cap. 5. Alberic. Gentil. de iure Belli. lib. 2. cap. 9. fusè. g Proditio autem ferè & propriè contra principem vel Remp. fieri dicitur. l. omne. §. exploratores. D. de re milit. Blanc. de Indic. n. 193. h Recitatur in-

ter feloniam species, in vñibus Feud. tit. Quib. mod. feu. amit. Eadem causa est legitima, legitimis heredibus hereditatem adimendi. i Tarq. Superb. Liu. lib. 1. sed ut tyrannicum poena genus displicuit arg. l. 8. §. 1. 3. l. 25. de poen. Clar. §. fi. lib. 5. q. 67. num. 4. 5. Cuiac. lib. 14. Obs. 34. Decian. Tract. crim. lib. 7. cap. 29. & 31.

amputabitur, & truncus quatuor in partes discindetur. Quod in cordatorum Iudicum arbitrio relinquimus, qui, quoties de iure dubitabunt, consultationem instituent.

§. 1. Proditorum verò significatione non veniunt, quorum utili alicubi operâ & sagacitate magistratus in requirendis reis, quos iustis dedi poenis Reip. interest, utitur: ideoq; in eos hæc poena minimè quadrat.

CAP. CXXV. Poena incendiariorum.

a Incendiarius dolosus ex L.

Corn. de sic. pu-

nitur. Bartol. ad L. apud. num. 4. ff. de offic. præf. vigil. & l. data opera. C. de his qui acc. l. capitalium. §. incen-

diarii. D. de poenis. ut qui igni peccasset, igni lueret. l. qui ades. D. de incend. ruina. Damhoud. pr. crim. ca. 103. n. 10.

& Capoll. Tract. de servit. rustic. præd. cap. ult. nu. 9. & ult. ibid. in Addition. Dan. Mollerus lib. 4. Semestr. ca. 31.

Prosp. Farin. par. 3. var. crim. qu. 110. nu. 1. Clar. §. ult. qu. 68. vers. incendiarii. D. Gail. 2. Obs. 22. nu. 6. Menoch.

lib. 2. cas. 390. Afflictus decis. 57. Thom. Gram. decis. 3. Myns. Cent. 6. Obs. 88. n. 6. Refertur & Constitutio Friderici

à Cuiac. lib. 5. Feudor. qua capitis amputatione plectuntur. Idem Cuiac. ad sentent. Pauli, lib. 5. tit. 3. in fine.

Incendiarii a qui deliberato animo, propter inimicitias, vel prædæ causâ incenderint, si notorium sit, viui exuruntur.

CAP. CXXVI. Poena grassationis.

b l. capitalium.

§. grassatores.

D. de poenis. ubi

Bartol. Hodie,

Srenbeuter.

c Quib. etiam

pirata pares cē-

sentur, & pari

poena plectendi, l. 3. §. Labeo scribit. D. de incend. ruin. naufrag. nec non agrorum nocturni depopulatores, l. 1. l. 2. C.

quando lice. unicuiq; sine iudic. se vind. Damhoud. cap. 102.

Graffatores b, latronibus proximi, qui ex proposito homines in publicis viis cum ferro aggredi, & pecuniis, vestibus &c. exspoliare solent c, si de crimine conuicti sint, ut à pientissimis retrò Principibus constitutum, & Legibus vetustissimis cautum est, capite puniuntur: aut si qua alia magis recepta sit poena, eâ plectuntur: ut tamen omnino ultimo afficiantur supplicio.

CAP. CXXVII. Poena seditiosorum.

d Paulus in l. si quis §. actores.

D. de poen. l. ult.

C. de seditios. Alii sunt seditiosi à rebellibus, de quibus Bartoli tractatus, ad Constitut. Henr. 7. Imp. incip. Quo-

niam nuper. Seditiosos Roma referant, Apuleium Saturninum, Seruiliu Glauciam, & Liuium Drusum. Augu-

stin. lib. 3. de ciuit. Dei, ca. 24. & 26. & Cic. pro Milon. Pacatâ autem seditione, inquit Liuius, multitudini parci-

tur: & unde orta culpa est, ibi poena consistit, lib. 28. Sedandarum porro seditionum rationem exponit Agell. ex

Lege Solonis lib. 2. Noctium, cap. 12. Superiore memoria vigeant seditiosa Gibellinorum ac Guelphorum nomina,

maximè in Italia, de quibus Io. Neuizan. in Silva Nuptiali, lib. 4. num. 160. & seq. & Francisc. Guicciard. Italica

historia plurimis locis. Pari modo olim internecina propè in Angliâ factiones alba & rubra rosa erant. Seditio item

Rusticorum à Nobilitate Germanica oppressa est anno 1525. Sleid. in Comment. vide Damhoud. cap. 63.

Qui in prouincia d, territorio, vrbe, castro aliquo, consulto animo, ad seditionem, tumultum, armatorum concur-

sum, con-

sum, contra quietem & disciplinam publicam, mobile vulgus *a* excitârit, commôrit: & crimen contra eundem probatum fuerit: is quandoq; gladio puniri, pro grauitate criminis: nonnunquam si leuius sit delictum, virgis, fustibus cædi, & in perpetuum exilium ex eo castro, vrbe, territorio, prouinciâ, in qua seditionis tempestatem concitârit, expelli debet. Et si qua inter scabinos, adseffores, senatores, disceptatio cooriatur, iudex, ex Prudentum *b* consilio, partes suas interponens, quod æquissimum erit, statuet.

CAP. CXXVIII. Pœna eorum, qui animo alios offendendi, à domo suâ profugiunt c.

CVM non rarò accidat, vt facinorosi homines (cùm priùs eadem & atrocita quæque aliis quietè degentibus minati sunt) domicilio suo deserto profugiant, & ad loca suspecta atque infamia se conferant, & iis se associent, à quibus receptati ope auxilio adiuuentur, quò eos quos volunt eo loci, quâ iter facere sciunt, in turbâ manu potentiore aggrediantur, & ad iniustas *d* conditiones, & pacta iniqua ineunda adigant, vel insigni alio afficiant damno; quibus, si quod ius esset, illud apud iudicem potius exequi *e* deberent: Hi pro aggressoribus & Pacis publicæ violatoribus habendi sunt. Et quoties in eiusmodi latibula, & receptacula, desertis laribus solitis, abire, eaque frequentare cognoscuntur: simul & publicâ viâ vtentes; vel ruri habitantes minis atrocibus terrere, bonis exspoliare, & excutere deferuntur; ii, cuiuscunque in magistratus potestatem capti peruenerint, gladio ultore, quæ pœna & antè constituta est, puniendi sunt: quantumuis eadem non commisissent; quòd itinera quàm tutissima esse, & quietis publicæ turbatores è medio tolli oporteat: atque hîc voluntas *f*, non exitus, affectus non effectus spectandus. Idem æquè supplicium de iis sumendum est, qui ipso facto & talia attentârunt, & ad effectum deduxerunt.

§. I. Si quis autem, non quidem quo se aduersæ parti difficilior rem conuentu reddat, sed iusto inductus metu è domo suâ, in asylum fortè, vel quem alium locum tutum, in quo sui copiam,

a Quo casu multitudini parcitur. 2. Reg. 18. vers. 16. ubi *Note.*

b Menoch. lib. 2. Arbitr. cas. 266. num. 4. & cas. 394. & cas. 437. Ioan. Fich. conf. 70. nu. 19. & seq. vol. 1. Bodin. lib. 4. de Rep. cap. ult. *c* Reichs 26. schied de Anno 1555. ubi totidem verbis. *d* Vt, qui per vim sibi aliquè obligauerit, l. qui cætum. in princ. D. ad L. Iul. de vi publ. c. l. creditores. D. eod. tit. celebris est casus pharmacopœi Wittembergici.

f l. Diuus Hadrianus. D. ad L. Corn. de siccar. & l. ult. D. de re militari. Confer Gail. 1. de pac. publ. cap. 1. num. 7.

quatenus iure tenetur, exhibeat, profugerit, hanc in pœnam non incidit. Vt verò quidquam iudices subdubitare contigerit, Prudentum consilio vtentur: vel ad eos, quos debent, hac de re referent.

CAP. CXXIX. *Pœna concussionis a.*

Qui contra Leges, Æquitatem, & Pacem publicam, alterum vi, dolo concutit, aut ab eo quomodo libet turpiter *b* quidquam extorquet, gladio plecti solet. Si quis tamen in alios inquirendi, vel etiam excutiendi iure magistratus (vti fieri posse declaramus) potestatem habuerit, nempe illud iuris ab Imperatoria maiestate nostrâ nominatim acceperit; vel qui hostem publicum, qui cuiq; etiam priuatus hostis intelligitur, contra quem dolus *c* & virtus adhiberi potest, concusserit; aut aliâ quauis iustâ ex causâ id fecerit, (faciunt enim variæ circumstantiæ, vt quandoque, quod prohibitum est, liceat) quàm primùm facti sui veram rationem reddiderit, eâ pœnâ, quæ expressa est, non afficietur. Talia cum vsu venerint, iudices, à Prudentibus erudiri se patientur: quorum ad vocem, non secus atque oraculum confugient.

CAP. CXXX. *De homicidiis: quorum alia atrocitatem in se habent; nonnulla leuiora sunt: ob quædam etiam pœna nulla irrogatur. Ac primùm de venenariis, eorumq; pœna.*

Rescripsit Imp. Antoninus Aug. Plus esse hominem veneno extinguere, quàm gladio occidere *d*. Quod ita se habere, omnibus persuasissimum credimus. vnde & nos talem rogamus legem, vt qui malo veneno *e* hominem enecârit, hominisve corpori nocuerit, si vir sit venenarius, latroni professo æquiparatus, viuus rotâ contundatur. Sin fœmina *f* venefica fuerit, aquis submergatur, aliôve quo violento mortis genere, quæ violentiâ fraudulentâ & blandâ vsa sit, interimatur. Verùm, si ita opus sit, cum crimen crescit ac inualescit usu, ut alii deterreantur *g*, exem-

a Vulgò Diffidatio, & Re-pressalia, quæ tamẽ duo verba aliquo pacto distingui solent. *b* cap. i. De homicid. Extr. in 6. & l. i. D. de concuss. lohan. Fichard. consil. 69. nu. i. vol. i. pag. 146. Damhouder. cap. 83. *c* *περὶ ἑσως* criminal. Tiber. Decian. pract. criminal. lib. 9. ca. 36. Pet. Mind. lib. i. de process. cap. 25. noviss. Rittershu. oper. Iur. Iustin. par. xii. cap. 4. P. Heig. p. 2. qu. 32.

c Verba Æneæ, 2. Æneid.

d l. i. C. de Mathematic. & malef.

e l. i. §. i. D. ad L. Cor. de Sica.

f eiusdem. in prin. eod. Prosp.

Farinat. part. 5. criminal. quæst.

119. latissimè.

g Venefica mentionem facit Agellius, quam Areopagita centesimo anno adesse iusserunt. lib. 12. cap. 7. Noct. venefica verò esse possunt, licet saga non sint: ferè coniunctim deprehenduntur.

h l. bona fides. in princ. vers. ult. D. de pos. l. omne. §. qui in acie. D. de re milit. l. si quis. §. qui abortionis. vers. mali. De pœn. tres rationes puniendis delictis à Philo-

pli sta-

*Sophis attribuuntur. Agell. lib. 6. Not. cap. 14. Plato lib. 9. ἐπὶ νόμων: pag. 854. D. ὃ γὰρ ἐπὶ κακῇ δίκῃ γίνεται ἔδρα, μηχανομένη καὶ νόμον. δύοιν δὲ θάτερον ἀπεργάζεται χεδόν. ἢ γὰρ βελτίονα, ἢ μυχθηρότερον ἢ τιον ἐξεργά-
σατο τὸν τὴν δίκην παραχόλῃ. Iac. Lectius ad Modestum. de pœnis, in ἐθελουμένοις, & Ioh. Bodin. lib. 4. Da-
mon. cap. 6. copiosè satis; quis iunge Annaum Robertum lib. primo Rer. iudicat. in Parlam. Parisiens. cap. 4.
in fine.*

pli statuendi causâ, exasperatâ pœnâ puniri potest venenorum
artifex, si, dum ad supplicium deducitur, trahæ imponatur, & for-
cipibus candentibus aduratur, plures vel pauciores per vices;
quod maleficii dictabit atrocitas: quemadmodum & in latronis
supplicio adsignabimus.

CAP. CXXXI. Pœna matris, quæ infantem suum occidit.

Feminæ, quæ infantes *a* viuos, membris distinctis præditos, *a* Species hac
clâm enecant, viuæ in terram defodi, perque medias stipes *b* parricidii sola
præacutus adigi debet. Cui quidem supplicii generi, quia ob cru- *b* ponitur: ne for-
ciatus moram desperationis subest periculum: si per eum locum *c* san magis doce-
profluens præterlabatur, submergi tales expediet. Si quæ verò id *c* re filios, quàm
teterrimi maleficii frequentius *b* occurrat, defossionis stipitisq; *b* vetare videat-
adactionis pœnam præscriptam, ad terrorem aliarum seruari at- *b* tur Kar. V. par-
que obseruari præcipimus. Neque displicet quasi media *c* via, vt *c* ricia.
quæ suffocandæ aquis erunt, candentibus prius forcipibus adu- *b* l. i. in prin. D.
rantur. Et hîc quidem iudices *d* consilium Togatorum sequi, *c* de Abigeis, l.
non inutile fuerit. *c* aut facta. in fi.
c D. de pœnis.
c Mediam viâ
in periculosis
& perplexis

*reb. sequimur. l. antiqui. Si pars hered. l. si paterfam. de hered. instit. Farinacius lib. 1. tit. 3. quest. 18. num. 1. de
Delict. & pœn. & ante eum Andr. Tiraquell. quest. 10. de Temp. LL. pœn. d Absit vox Neroniana: Sic feri,
ut sentiat. apud Sueton.*

§. 1. Si quæ femina, vt modò dictum est, foetum viuum, & for- *D E E A, Q V A*
mâ naturæ congruente *e* præditum, clam pepererit, atq; abscon- *c* clandestinum
derit, qui postea exanimis inueniatur; mater autem necis insi- *c* partum enixa
mulata, sese, quod ita fieri sæpe ad nos relatum est, hoc excuset *e* Nam si cōtra
colore, quòd foetum viuum in lucem edidisse neget: hoc vrgen- *c* formam huma-
dum erit, vt omnibus circumstantiis enumeratis, probatione le- *c* ni generis con-
gitimâ innocentiam suam tueatur, fidemque de naturali foetus *c* uerso more pro-
morte ludicibus faciat. Hoc si potuerit, sequentur iudices ea, *c* creentur, liberi
quæ cap. 74. præscripsimus: ita tamen vt inquisitio exactissima *c* non sunt. Pau-
fiat. Non enim nudæ assertioni, nullisq; argumentorum ponde- *c* lus in l. nō sunt.
ribus munitæ temerè credi oportet. Etenim, quam tandem adeò *c* De stat. hom. l.
c ostentum. vers.
c duo. de verb. si-
c gnific. Alciat.

ibi. Fornerius
& Gæddaus
post omnes.

excordem reperire erit, quæ commenticio vel hoc, vel alio præ-
textu, effugioq; inani, uti non nōrit? Porro, si foetum vitalem, &
humana membra distinctè habentem femina, partui proxima,
clām in vtero gestārit, eundemq; studio, sola enixa sit, ne aliarum
mulierum interventures patefiat partum, quia sine obstetrican-
tium auxilio editus est, iam tum suspicio vrget, enecatū esse: Et
magna est ratio, nihil aliud captatæ solitudinis consilio sibi ma-
trem voluisse, quā ut nefariam foetus dirā nece interempti cæ-
dem, cuius antē & in partu & post partum rea est, hoc quasi velo
obtegeret. Cū igitur malefica femina, ementito eiusmodi o-
mnisq; probationis vel fūco destituto defensionis generi, præfra-
cta insisteret, contra quam infanticidii (criminis omnem *soyhn* ex-
cedentis) indicia, velut si quæ signa necis in infantis corpusculo
appareant, habeantur, ex eculeo interrogari potest, ut crimen
eruat. Quod si fatebitur, ei supplicio, quod iam constitutum
est, mancipabitur. Si quæ tamen de iure ista incidat dubitatio *a*,
consulendi sunt ii, quos adire in calce harum sanctionum præci-
pimus.

CAP. CXXXII. Pœna matrum, quæ infantes exponunt.

CRimen non solum *b* à sensu humano, sed & ferarum bestia-
rum naturā alienum est, ex se natos exponere, neq; sobolem
c suam nutrire velle: ideo constitutionem eiusmodi promulga-
mus, ut si quæ femina infantem suum, ne apud se habere & alere
cogatur, exponat, & is infans reperiatur, atq; in brebotrophæo *d*
alatur, (ut bene innocentissimis infantibus prospexere leges)
ne matris impietas eis obesset quicquam, quod propè tam nefa-
rium sit exponere, quā necare *e*; ei matri, si de facto indubitatis
conuincatur probationibus, pro malefici ratione, ex consilio
Togatorum, pœna exemplaris irrogabitur. Si vero infans per in-
consultam matris expositionem moriatur, ea quæ exposuit quia
mortis causam dedit, capitali supplicio percellatur.

a Infligenda sem-
per est in dubio
mitior pœna.

*Phil. Cam. era-
rius Cent. i.*

Horar. cap. 100.

b Verba hæc da-
prompta sunt

*ex princip. No-
uill. 133. ubi*

Caiacius. Et

*Rittershus. cap.
14. par. 12. Op.*

Iuris Iustinian.

c l. 2. C. de in-
fant. expos. cap.

*on. ext. de in-
fant. & lang.*

exp. Exeunt

*autem expositi
liberi è potesta-*

te: & langui-

*dui seruus expositus ad libertatem peruenit, l. 2. D. qui sine manum. l. vlt. §. o. d. a. e. s. on. r. C. de bon. lib. Sueton.
in Claudio Cesare, cap. 25. Lancelot. tit. de homicid. §. quod si filius. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 396. nu. 4. & seq. Le-
ge Philostratum lib. 2. de vita Apollon. cap. 7. & Ambros. lib. 6. Hexaëmer. c. 4. Gab. Palaot. Card. de spirito,
cap. 63. d. De quib. sub tit. Cod. de episc. & cler. e. Lactant. Firmian. lib. 6. Institut. c. 20. Tertullian. apolog.
c. 2. & 9. videantur.*

CAP. CXXXIII.

CAP. CXXXIII. *Pœna eorum, qui abortionis causam dant.*

Qui grauidæ a poculum præbiberit, seu, quo vescatur, exhibeat, cuius vi foetus vitalis abigatur: Prætereà, qui virum hy-menæo ineptum reddiderit, sterilemve feminam effecerit: si id deliberatò & dolo malo fiat, siquidem vir sit, homicidæ comparatur, & ferro ferietur: si femina, in profluentem deturbata suffocabitur. Si verò foetus, quia dies quadragintaquinque à conceptione nondum cesserint b, vitalis non sit, & pello dato abortiat mulier, ne hoc quidem impunè feret quisquam, sed iudices eam pœnam, quæ æquissima Prudentibus superioribusve videbitur, in rem tam mali exempli statuent.

a Vide Concilium Constant.

v. i. canone 91.

c M. Tullium pro Cluentio,

qui affertur à

Tryph. IC. in l.

Cicero. & Pau-

lo in l. si quis. §.

qui abortionis.

D. de pœn. Cla-

rus §. ult. quæst.

68. v. abortum.

Manoch. lib. 2.

arbitr. cap. 357. Lancelotus tit. de homicid. §. is quoq. Damhoud. Pr. cr. cap. 74. b Discrepant auctores, Aristoteles lib. 7. de histor. animal. cap. 3. Plinius lib. 7. histor. nat. cap. 6. Augustinus in quæst. Exod. cuius verba afferuntur in ca. quod verò 32. quæst. 2. Idem in Enchirid. cap. 86. Cuius lib. 19. Obser. cap. 9. Pess. & πικρὸς, voce cæcorum usus est Hippocrates doctissimus, ut laudatur in l. qui septimo mense. D. stat. hom. & à Plinio, princeps Medicina, lib. 7. cap. 51. & lib. 26. cap. 2. & lib. 29. cap. 1.

CAP. CXXXIV. *Pœna medici c, qui medicamentis occidit.*

His subiungemus conueniente rerum serie medicos, qui quòd negligentius in cura versati sunt d, aut non satis eruditi in arte sua medicando occiderint. Quorum quem, si Medicinæ peritissimi viri, archiatri e, qui in collegio sunt, desultoriè & non sine periculo, ad fortunæ velut aleam, medicinam fecisse; eàve propinasse pharmaca ægrotis, aut secuisse, cum minimè oportuerit; atq; hinc morti ansam præbuisse, pronunciârint: inciuile hoc medici factum f pro damni dati ratione iudices punient: prudentumque consilium exposcent. Prohibendi igitur ii sunt, qui profiteti vel facere medicinam, qui non per statuta tempora Medicinæ eruditioni inhæsisse nolcantur, ne medicorum confortio locientur. Si quis verò medicus g sciens prudens, necandi hominis causâ, medicinam propinarit, dederit; is latroni pro-fello æquiparatus h rotæ supplicio adiudicandus erit.

c Apuleius lib.

10. Medico non

conuenit causas

vlli præbere,

mortis: nam sa-

luti hominum

quæstis medi-

cina.

d Aut. dereli-

querint curati-

onem, §. præ-

tereà. Inst. de

L. Aquil.

e De Medicis

extat Cod. ti-

tulus. Medicis

salaria consti-

tuit Const. in l.

Medicos. C. de

profess. & med.

lib. 10. quæ me-

dico ob sanationem dantur, omnia ea, quæ iactantia dicuntur. Alciat. l. inter. nu. 3. de verb. sign. Medicorum autem appellatione seplasiarii non continentur, Paulus in l. ult. D. de ext. crim. f l si medicus. D. de extra. cognit. Ratio explicatur in l. illicitas. §. sicuti. de offic. presid. Prohibita sunt & olim femina medicinam facere, ut ostendit Cuias. lib. 17. Obs. 27. Clar. §. homicidium. v. item medicus. arg. l. petitiones. C. de aduoc. diu. iudic. g Vt ille Pyrrhi Regis medicus, cuius scelus recitat Agell. lib. 3. Noct. ca. 8. contrâ, Maximini factum sceleratissimum recitat Euseb. lib. 7. hist. eccles. cap. penult. Gail. lib. 2. Obs. III. nu. pen. h Sic anno 1593. exustus est lentis ignib. Pseudiatet quidam Sigebergi, qui XXI. homines dolo malo per venenum sub specie medicine interemerat.

^a Ioseph. apud
Egesipp. de ex-
cid. Hieros. lib.

3. ca. 17. Adi. &
Ioseph. Scaliger.
Castigat. in
Fest. voce, Car-
nificis.

^b Axioma tra-
ditur à Mar-
ciano I.C. in l. 2.
D. de bon. eor.

qui ant. sent. ē.

Bona, inquit,

eius, qui manus

sibi intulit, fisco

vindicantur, si

eo crimine ne-

xus fuit, ut, si

conuinceretur,

bonis careat.

Damhoud. cap.

88. Iul. Clar. §.

fin. quest. 68. Plato lib. 9. de Legib. pag. 873. d. videndus.

^c Lege sis Theatr. vita. hum. pag. 2058.

^d Lib. 5.

Feud. de iure fisci. Rittershus. opere de iure Iustiniano. par. 13. cap. 4. fuse. ubi c. v. d. i. o. p. a. n. e. s. d. i. s. s. o. l. v. i. t. u. r. adde

Petr Heigium par. 2. quest. 36. Cuiac.

^e l. 1. & 2. C. de bonis eorum qui mort. sibi consc.

^f Apertum est re-

scriptum, Non nocere eum successoribus, qui sine criminis conscientia se precipitarit. l. factum. C. de accusat. Me-

morantur autem apud veteres, qui sponte occubere, ut Lucretia, Cato, Cleombrotus, Isocrates Rhetor. Augu-

stin. lib. 1. de ciuit. Dei, cap. 19. 22. & seq. Lactant. lib. 3. Institut. cap. 18. Enseb. lib. 8. histor. ecclesiast. cap. 12. Me-

noch. lib. 2. arbitr. cas. 284. & cas. seq. Didac. Couar. lib. 1. Resol. cap. 2. num. 8. & 9.

^g Aliud, si quis morte na-

turali in reatu obeat diem. Mandell. cons. 90. incipit, Ego sum.

^h l. 1. D. si qua-

dr. paup. fec.

dic. Est, ubi

actio ex hoc

edicto cesset,

quod explicat.

Oldend. Class.

6. Vide & le-

gem diuinam

Exod. 21. vers.

28. & seq.

i Hinc etiam

plectendi Cir-

culatores, qui

serpentes circumferunt. Paulus in l. ult. D. de extraord. crim. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 366.

CAP. CXXXV. Pœna eius qui sibi a ipse mortem
consciscit.

SI quis deferatur, capiaturq; ob crimen, de quo admissio con-
uictus vitam & bona ^b sua amittat; futuræ sententiæ metu
^c conscientiaque sibi violentas manus intulerit: in huius bona
hæredes non succedunt: sed fisco, cui omnia bona vacantia con-
cedunt, ut Constitutione ^d Friderici Aenobarbæ, quam de iure
fisci fecit enumerantur, addicuntur. Si verò quis, hunc extra ca-
sum, ob delictum ^e, de quo conuinci potest, sed bona in fiscum
redigi non soleant, quòd vitæ tantum amissione luat; sibi vel do-
lore corporis, furore, infaniâ, aliave ex causâ mortem inferat; e-
ius heredes ^f a bonis damnati non excluduntur: neque vlla
quamuis longissima consuetudine, aut statuto municipali (qui-
bus hac consultissimâ constitutione vires derogamus) impediri
debent: quia hæc nostri animi voluntas est, eiusmodi casibus &
paribus in causis iura Imperialia salua & inuiolabilia custodiri ^g.

CAP. CXXXVI. Si quadrupes h pauperiem fecerit.

Qui feram, bestiam, quadrupedem habet, alit, cui genitalis
insit feritas, ut periculum sit, ne iter eâ facientibus noceat,
vel quem occidat; ea fera in vrbe, oppido, castro ferenda non est,
sed dominus eam feram remouere teneatur. Si enim ea fera i da-
mnum dederit, pauperiem fecerit, noxam nocuerit, hominem
occiderit, pœna domino feræ imponetur, qui pro damni dati
qualitate, arbitrio iudicantium mulctabitur: eoq; grauius, si an-
tè à iudice aut magistratu loci feram custodire, vel dimittere ius-
sus fuerit.

CAP. CXXXVII.

*CAP. CXXXVII. Pœna latronum, sicariorum, assassinorum a,
qui nullam excusationem facti allegare
possunt.*

a Euerhard.
preses, Loco à
correlatiuis,
num. 12. adde
Iul. Clar. §. assa-
sinium. Press.
Farinac. par. 5.

Latro b, sicarius, homicida, qui se iure occidisse probare non
potest, summo supplicio afficitur.

criminal. quæst. 123. b l. 1. D. ad L. Corn. de sicar. cap. significasti. 2. extr. de homicid. Menochius lib. 2. arbitrar.
cas. 295. extat & constit. Frider. lib. 5. Feud. quam de pace tenenda inscripsit. §. publici. Vtile verò consilium ex-
ponit Cuiac. qua ratione latrones inhibendi sint. 19. Obseruat. cap. 11. Gail. lib. 2. Obseruat. 110. Lege Moschen in
Exod. 21. v. 35. & Deut. 19. in princip.

§. 1. Quæ verò consuetudo est nonnullarum prouincia-
rum, vt promiscue latrones, sicarii & quiuis homicidæ rotâ c ple-
ctantur, id in melius reducentes, aliquid hac in re discriminis ad-
hibendum præcipimus, vt latrones quidem, & sicarii rotâ, vt di-
ctum est, puniantur: ii verò qui hominem inconsulto calore d, &
iræ feruore occiderint, (quòd minus latronibus professis peccâ-
rint, reatui tamen eximi planè nequeant) gladio feriantur e. Au-
geri autē homicidiorum deliberatorum supplicium debet, cùm
ex circumstantiis accedentibus aggrauatur crimen: velut, si oc-
ciscus sit, qui in dignitate versatur, aut honesto natus loco: si domi-
num suum, patronum, parentem, coniugem, adgnatum, cognat-
um vel adfinē quis interemerit (quo casu pœnæ Legis Pompeiæ
locus est) vt forcipibus candentibus aduratur, & trahæ iniectus
reus ad supplicium rapiatur.

c Hoc genus
supplicii veteri-
bus familiare
Crucifragium
& Lumbifra-
gium dictum,
vt ostendit Joh.
Durantius Ca-
selius lib. 2. va-
riar. c. 15. quem
consules.

d Est insigne
discrimen inter
homicidia, cul-
posum, casuale,
simplex, volun-
tarium, dolo-
sum, & prodi-

torium, quis de speciebus peculiari libello Gribaldus pertractauit: qui omnium in manibus. Adde L. Danæum
libro 2. Ethic. Christian. cap. 13. & Wolfgang. Muscul. ad 6. præcept. in locis comm. e Clarus §. homicidium. &
Damhouder. pr. crimin. c. 67. Nam qui sanguinem fuderit, fundatur eius sanguis: Quæ Lex æternam auctori-
tatem obtinet: neq. pecuniariam pœnam admittit, quidquid statutorum conditores dicant. Farinac. l. quæst. 14.
num. 7.

*CAP. CXXXVIII. De homicidiis manifestis, quæ iure facta,
pœnâ eximunt reum.*

In omnibus maleficiis f non tam quid fiat, quàm quo animo,
I quibusque de causis fiat, spectandum est. Vnde euenire vide-
mus, vt homicidia quoque committantur, propter quæ, quia ex
iustis, & legibus adprobatis causis fiunt, nullo reatu auctor tenea-

f αἰτιολογία est:
Animum &
intentionem di-
stinguere male-
ficia. l. qui in-
iuria. D. de

furtis. & l. verum. in fine. eod. l. item apud Labeonem. §. interdum. De iniur. l. penult. D. ad L. Iul. de adult. Paul. 5.
sent. tit. 23. §. qui hominem. Ioh. Eichard. consil. 122. n. 3. vol. 2.

a Quia illum
in manus occi-
soris dedit Do-
minus, Exod.

21. v. 13. cui
quidem occisori

asyla patent, Dent. 19. v. 2. *Que enim hoc modo sunt, occulto quidem, sed non iniusto Dei iudicio accidunt. Au-
gustin. lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 18. Idem lib. primo, de liber. arbitr. c. 5. Wesenb. in parat. de iustit. & iure. num. 15.
vers. effectus.*

tur: sed ab omni poenâ tam ciuili, quàm capitali, atque etiam ab
Ecclesiasticâ a censurâ immunis sit. Quas quidem causas & ca-
sus, quia omnium interest cognoscere, ne quis per ignorantiam
iudicantium ad immeritas deposcatur poenas, totum negotium
sequentibus declarare visum est consultum.

CAP. CXXXIX. Quos moderata seu inculcata sui tutela
excuset.

b Materia so-
lenniter tracta-
tur à Dd. in l.
vi vim. D. de

iustit. & iur. l. 1. §. ut vim. D. de vi & vi arm. l. itaq. l. scientiam. §. qui cum aliter. D. ad L. Aquil. l. 2. & l. 3. C.
ad L. Cornel. de sicar. l. 1. C. unde vi. Cuiac. s. obseru. cap. 18. cap. 2. ext. de homicid. volunt. Gail. lib. 2. obseruat.
c. 110. n. 9. & seq. Et ab Oldendorpio fusiùs in Enchirid. except. pag. 147. Iul. Clar. lib. 5. §. homicidium. num. 24. &
multis seqq. Lamb. Danaus lib. 2. Ethic. Christia. cap. 13.

Q Vi, cum iustam vitæ corporisque sui defensionem b suscep-
pisset, eum, qui vim iniustam intulit, occiderit, omni culpâ
caret: quòd defensor propriæ salutis in nullo peccasse videatur.

CAP. CXL. Inculcata tutelæ moderatio quæ dicatur?

c Telum est o-
mne id quo no-
cere alteri pos-
sumus, l. arma-
tos, & l. penult.
D. ad L. Iul. de
vi publ. Al-
ciat. in l. si cal-
uitur. §. telum.
ubi & ceteri
scribentes, de
verbor. signif.
armorum ap-
pellatio expli-
catur in Lar-
morum. D. eod.
Præceptum est

Q Vi armis, telo c lethali, ferro, lapide mortem alteri per vim
intentat (si aggressus sine vitæ corporisque periculo, hono-
ris & famæ suæ iacturâ d, vlla ratione effugere, abire, euitare peri-
culum nequeat:) iste aggressor, omni iure permittente, vi con-
trariâ repelli, & ab aggresso in dubio vitæ discrimine constituto
necessariam sui defensionem suscipiente vulnerari, imò & oc-
cidi potest, neque vim vi repellens poenis vllis subiacebit.
Nemo autem donec feriat aut vulneretur, & licitam sui de-
fendendi occasionem è manibus dilapsam amittat, sibi expe-
ctandum e putet: quod adeò verum est, vt nulla f consuetudo,
neq; lex vlla municipalis in contrarium veniens obstare debeat,
possitve.

Phocylida: Τὸ ἐξ ὧν ἀμφοτέρω, μὴ πρὸς φόβον, ἀλλ' ἐς ἀμυνν. d Andr. Tiraq. tract. de Nobil. cap. 20. nu. 68.
c Lmelius. C. Quando liceat vnicuiq; Vulgus iactat, Melius est prauenire, quàm praueniri. Iohan. Fichardus
consil. 122. vol. 2. per totum. f Nulla consuetudo, ea quæ iuris naturalis sunt, tollere potest. §. vlt. Inst. de iure
nat. gen. Hippol. §. Quoniam. num. 79.

C A P. C X L I. *Eiusdem probatio.*

Tris est axioma; vnumquemque *a* de facto suo teneri: & id defendere, vel luere: Ita iure meritò ei, qui à commisso homicidio, quod non inficiatur, inculpatæ tutelæ moderamen præstenderit, & iure factum contenderit, contra quem accusator insurgens id negat, incumbit tutelæ moderatæ probatio omni iure *b*. In qua si occubuerit, homicida punitur *c*.

a Vsq; adeò ut seuncta persona intelligantur pater & filius, maritus & coniux, cap. peccatum. ubi Dyn. de Reg. iur. 6. cap. decreuit.

de heret. eod. Deut. cap. 24. versu. 16. Ezechiel. cap. 18. vers. 20. l. crimen. D. de pœn. Clarus in §. ult. quæst. 86. b Ioseph. Mascard. de probat. conclus. 864. num. 31. vol. 2. *c* Sed cum quodam temperamento, ut Ioseph. Mascard. deducit in tract. de probat. volum. 2. conclus. 867. Hippolyt. de Marsil. in præct. criminal. §. postquam. n. 24. & laudat Matthæus Wesenb. consil. 19. parte 1.

C A P. C X L I I. *Quando & quomodo accusatori inculpatam tutelam neganti, probatio cedis iniustæ incumbat.*

Quoties actor ab occiso primùm *d* vim illatam (quæ inculpatæ tutelæ basis est) & offensum alterum fatetur, aut constanter & verè negare nō potest, his tamen verbis replicat: Reum hac inculpatæ tutelæ exceptione ideo se tueri non posse: quòd aggressor occisus vim inferendi, & mortem intentandi, causam legibus probatam pro se habuerit: verbi gratiā: Quòd in adultério comperto *e* cum vxore aut filiā suā, vel noctu furtum facientem *f*, aliudve graue delinquentem domi suæ, occisus deprehensum, letho afficere potuerit, eamque ob causam lege permitte vim iustam intulerit, captumve detinere potuerit: Aut, quòd occisus ex officio *g*, armatā vi reum ad deditionem cogere, quia à magistratu hoc iussus fuerit, minari & offendere, licuerit; quod nemo, quin iure fecerit, inficiari possit: Aut hoc obiciat: Homicidium illud, de quo quæritur, ideo inculpatæ tutelæ nomine non venire, quòd tum temporis, cum aggressor occisus esset, aggressus superior pugnā *h* fuerit: ideoque

d Grammatic. Decis. Neap. 5. per totum. & Mascard. vol. 3. probat. conclus. 1126. Ceterum, ut quod res est, profitear, non solum hoc argumentum pertractauit Valentin. Volcius Ictius præclarus Comment. ad Legem Corn. de sicar. cap. 7. quem Commentarium beneficio Cl. V. Georg. Adalb. Burckardi

Icti & Consilarii Reip. Norimb. collega & amici mei, habemus: absq; quo esset, blattas pasceret, ac tineas tam insigne scriptum, non sine Reip. Iuridicæ detrimento magno, grauiq; iacturā. *e* l. nihil interest. in princ. ad L. Iul. de adult. *f* l. furem 9. ad L. Iul. de sicar. l. 4. §. 1. ad L. Aquil. *g* Clar. §. ult. quæst. 29. Gail. lib. 2. observ. 110. num. 38. *h* Non enim ad ultionem seu vindictam progredi debet defensio, l. scientiam. ad L. Aquil. & ut facta sit repulsio in continenti. l. si plagis. §. tabernarius. D. eod. Hippol. §. quoniam. n. 65. Gail. 2. obs. 101. nu. 5. Isidor. Petus. lib. 3. epist. 327. Cum quispiam, inquit, maiores delictis cruciatib. infert, rursus iniuria auspex est, & quæ sequuntur præclara.

a Non tam magni negotii est victoriâ potiri, quam bene uti. Id quod Hannibalem ignorasse refert Livius.

b Qualis illa defensio Lucii, apud Apuleium libr. 3. de asino aureo, non procul à prim. ip. lectu digna ob iucunditatem.

c Zas. ad l. ut vim. nu. 14. 15. 16. de iust. & iur. quod ve-

rum est, si simul dolus manifestus arguatur; secus si de eo liquidissime non appareat: nam et si non erit defensio inculcata, est tamen aliquâ excusatione digna: tum quod L. Cornelia ordinaria poena locum non habet, nisi in homicidio doloso, l. 1. l. 4. §. 1. l. 7. l. 14. l. pen. ad L. Corn. de sicar. Exod. 21. vers. 12. 13. 14. Num. 35. vers. 15. 20. & seqq. Deut. 19. v. 5. 6. 7. & 11. tum quod in autographo Karuli V. hic ita legitur: So tan sich solcher todschläger keiner rechten oder gänzlichen entschuldigten notwehr behelffen. Ergo aliquâ & imperfectâ uti poterit: tum denique quibusdam supra enumeratis casibus defensio, utpote naturalis, non prohibetur. Clarus lib. 5. quest. 29. n. 2. Bald. ad l. 3. v. sed hic quaritur. v. 7. quaritur. de iust. & iur.

d l. 1. C. unde vi. Cuiac. d. lib. 5. obs. cap. 18.

repulsa vi extra periculum constitutus recedere, & nihil tale perpetrare debuerit. Seu hoc asserat: Quod occisus, quamprimùm vi contrariâ repulsus sit, statim abierit *a*, discesserit, quem reus sponte, non coactus, ponè infectatus sit, & in fugâ, abituve occiderit. Vel denique hoc urgeat actor: Quod reus sine villo capitis periculo, famæque iacturâ, cedere loco, & effugere, seq; recipere tutum in locum potuerit: & ideo homicidam esse, & hac tutelæ exceptione abutentem, eaq; eludere iudicium & iudices fallere conantem, damnari iure posse, contendit. Istas à nobis commemoratas (& quæcunque aliæ in eam sententiam *b* replicationes afferri ab accusatoribus possunt) is actor, si contra reum vim illatam falsò allegantem obtinere in iudicio velit, ante omnia se eam qualitatem, quam hoc modo intendit, probare debere meminert. Qui si hoc debito suo se exsoluerit, probationemque legitimè deduxerit, præstiterit, perfecerit, seu ex earum numero ea obiectio, quas recitauimus, seu non multùm dispar, parisque momenti alia sit, eiusmodi tamen quæ admitti possit, si actor plenè probauerit, reo hæc exceptio denegabitur: & frustra, sibi vim primò illatam esse, iactabit *c*. Quamobrem eum, qui occasionem scelere suo dedit, de vi iustâ querentem, iudices reiciant.

§. I. Contrà, si actor vim primùm iustâ ex causâ, & ideo iustè illatam, ostendere non possit: aduersus quem reus de inculpatæ defensionis moderamine liquidò iudices doceat, & sibi lethali telo vim factam, neq; aliud, quod consultius esset, potuisse, quàm sicarium se aggredientem occidendo, iam iam imminentis fati mortisq; *d* metu præfenti animo caput & salutem suam liberare, demonstret: hoc casu exceptio admittenda est, ita tamen vt ab utraq; parte producti testes si qui haberi possunt oculati, audiantur: & in factum ipsum diligens habeatur inquisitio.

§. 2. Hoc porrò loci animaduertendum esse duximus, quod singulare habetur. Si quis vim primùm illatam, sui defendendi, & vim vi propulsandi iustam causam habuerit: interea verò dum se defendit, non omnia ea, quæ in moderata tutela requiruntur, strictè obseruârit, & septa quidem finesq; iure nostro præscriptos a egressus fuerit, hoc opus, hic labor erit, ad numeratis ad pensisq; singulis facti totius circumstantiis perpendere, quâ in re limites illos excesserit; quâ prætergressus b modum: quâ occurrere agrediendi aliter atq; aliter (si modò furor sanum admittit conflictum, & quisquam primos animi motus in manu suâ habet) debuerit: quibus ad æquitatis examen reuocatis, & iustè ad pensis, pœna multâve mitior modò, modò grauior irrogâda erit, quid quid ex consilio Prudentum iudices statuendum existimârint, verum enim est de iuris c apicibus hîc agi: in quibus enodandis religiosissimos esse iudices oportet, quòd, vt præclarè Diuus Traianus rescripsit, satiùs interdum sit d, impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnare. Atque hæc cum vulgi captum superare non ignoremus, parciùs attingere placuit.

CAP. CXLIII. De homicidio, remotis, vt aiunt, arbitris, nullis præsentibus testibus commisso, cui inculcata tutela moderamen prætextitur.

SI quis nemine e præsentem, & vidente alterum, solus solum, Sexta aliorum conspectum, hominem occiderit, & cædis auctor tutelæ moderamen prætendat, cui contrà accusator fortiter reclamet: perspicienda sunt iudicanti vtriusque personæ, tam occisi, quàm eius qui cædem patrauit, conditio atq; vitæ status: locus f, vbi cædes facta dicatur: quo quisque armorum genere usus sit: quæ & quot quisque vulnera acceperit: quo se modo ante & post factum homicidium gesserint, & affecti inuicem fuerint:

dum, quem Numen ipsum iustitia sua declaranda gratiâ seruasse videatur: vt Milonē rheda vectum, & penula irretitum contra Clodium cum seruis robustis, in equo, expeditum, obtinuisse pugnam audimus. Alciat. tract. præsumpt. reg. 3. præf. 39. Facit autem illud, quod dicitur; In rebus dubiis, quod minimū est & benignius, sequimur, l. merito. D. pro soc. l. semper in dubiis. D. de reg. iuris. Mynsing. consil. 59. n. 14. & 53. & Fachin. lib. 1. controu. c. 27. f. l. aut facta. §. locus. D. de pœnis. Blanc. n. 200.

a Quis verò staterā in manu habeat, vt ad mensuram omnia agat? Gail. d. lib. 2. c. 110. n. 17. Hip. pol. d. §. quoniā. n. 83.

b Pœna est eius, qui defensionis modum excedit. Meno. 2. arbitr. cas. 278. & cas. præced. Fachinaus controu. c. 32. lib. 1.

c Marc. Matius lib. 7. obs. 66. d. l. absentem. D. de pœn.

e Aggressorem præsumi eū, qui casus sit, aliquot interpretū auctoritate probat Menoch. libr. 2. arbitr. cas. 363. num. 15. Ideoq; in re dubia superstitem absoluen-

a Prou. 7. v. 9.
Iohan. 3. v. 20.
Nox cadibus
perpetrandis
aptior die. No-
ctem & tene-
bras quarit, qui
odit lucem, &
recte agere non
cogitat. Blanc.
de Indic. n. 198.

b Plura sunt
facta, quam ut
legibus compre-
hendi queant.
Vide supra c. 53.

c Vir fortis mu-
liebres inimici-
tias sibi nun-
quam gerendas
putat, Tullius
pro Calio. Dan.
Moll. 3. semestr.
c. 29.
d Heenba, pro-
cax scortu, mi-
liti secutum.
e Virgil. 2.
Æneid.

quis eorum ex vitâ antè actâ maiorem fidem & innocentia opin-
ionem mereatur: quid causæ fuerit, quid spei reum commouere
potuerit: id est vetus illud, C V I B O N O, hominem eo loci, quo
occisus est, tali tempore a, interfici, aut vim illatam esse. Hinc,
nî fallimur, pronum erit iudici, illud peruidere, reone inculpata
defensionis clypeo se munienti credendum sit, necne. Namq;
ut eiusmodi tutelæ præsumptio, cum cædes manifesta est neque
negatur, locum habeat, causas esse magnas & graues, quæ contra
occisum faciant (velut disertissimus Tullius P. Clodium homi-
nem consceleratissimum, vel infidiarum nomine iure sublatum,
copiosâ oratione Annium clientem suum defendens affirmat)
necessum est: quas si liquidò probatas reus contra interemptum,
sux causæ patrocinandî causâ, afferat, quin absoluator, nihil ve-
tabit. Eæ causæ quales sint, his sanctionibus enucleari nihil opus
est b. Atque hîc denuò mente tenendum est, Reo, qui ait, si
modò præsumptiones tales sint, quas attendere operæpretium
sit, onus probandi iniici debere: quod tamen hac cum salis micâ
accipiendum, ut & actorē, qui aduersus reum opponere, & pro-
bare obiecta possit, audiri, neq; excludi, aut à iudicio repelli o-
porteat. Sin verò in vtramq; partem, verisimilibus argumentis
& actore & reo instructis, res intricata propendeat, ut ea rectè di-
iudicetur, Prudentibus omnia, quæ incidisse memorantur, expli-
canda erunt: quò rectius respondere possint.

CAP. CXLIV. Si aduersus feminam inculpata tutela
prætendatur.

S I, qui feminam c occidisset, moderatę defensionis exceptione
vtatur, inspiciendæ sunt atque inter se conferendæ viri illius,
& mulieris occisæ qualitates: quibus armis vsa sit illa, quîs hic, qui
pugnæ modus fuerit, & quæ vulnera inflicta: ut his in considera-
tionem deductis, apertius consilio Prudentes adesse possint. Li-
cet enim improbabilius, virum ad sui defensionem à muliere
cogi posse dicatur, & credatur: fieri tamen, ut virago d quæpiam
mollem, meticulosum & effeminatum virum, verbis prouocet, à
quibus ad verbera, & rursus ab his ad arma (quæ furor e mi-
nistrat)

nistrat) deueniatur, & ita vir incensam insaniam feminam vi repellere cogatur, negandum non est. Fidem autem suae exceptioni conciliabit reus, si feminam telum lethale strinxisse, eoq; necem intentasse: se, minus noxium telum habuisse *a*, ostenderit.

a Ex contrario sensu. & femi-

na contra virum occisum, a quo sibi vim illatam defendit, hac exceptione se tueri potest. Theophylact. Comment. in epist. 2. ad Timoth. cap. 4. Feminarum genus, inquit, non est inferius virili. Vide Tiraguell. de mitig. poenis. caus. 9.

CAP. CXLV. Si non percussor, sed alius, prater voluntatem vim vi repellentis, occidatur.

SI quis Tertium *b*, illac fortè iter facientem aut forte fortunâ superuenientem, dum se iusto moderamine defendit, punctum cæsum, cominus contra aggressorem pugnans occiderit, si modò fraus nulla intercesserit, & vim facientem eâ ratione repellere aut impedire voluerit, coactusve necessitate fuerit, à poena excusatur, fatoque singulari potius, quàm noxæ, eiuscemodi factum imputatur.

b Menoch. lib. 2. cas. 277. n. 3. ex Platone. Idem cas. 324. num. 9.

CAP. CXLVI. De homicidiis c casu, nec occidendi animo, factis, extra moderatam tutelam.

SI, qui rei licitæ, loco ei rei exercendæ destinato, operam dederit, casu, citra culpam & dolum, hominē occiderit, hic multis nominibus & causis, quibus enumerandis supersedemus, absoluitur, & excusatur. Quod ut dilucidius percipiatur, subiectâ hypothese manifestius declarabimus. Cum Titius in tonitrinâ suâ (qui locus ei negotio commodus est) Sempronio barbam raderet, inopinato casu in manus tonsoris iactatum quid est, aut tonsor percussus, unde gula eius, quem radebat, cultello præcidi-
tur. Exemplum dari & hoc potest: Si balearis quis funditor, aut miles in campo *e* Martio iaculationibus atq; militaribus exercitationibus destinato, iaculis ludens, palum iaciens, dum telum emittit, bombardam ad metam exonerat, transeuntem transcurrentemve læserit, traiecerit: vel si, cum nondum collimasset, telum inuito manu fugerit, atq; hominem occiderit, quia impro-
uiso casu factum est, nulla horum culpa intelligitur.

c De hoc homicidii genere loquitur Moses Exod. 21. v. 13. Num. 35. v. 11. Deu. 19. in prin. nam asyla constituta sunt, qua patere debent fortuito casu occidentib. Nouell. 17. §. sed neq. De hac materia differunt ex interpretib. Menoch. lib. 2. arbit. cas. 324. Socin. conf. 16. vol. 1. Lancelot. tit. de homicid. §. idem etiam. Nemini casus, sed culpa imputatur. l. si

ex plagis. §. ult. ad L. Aq. l. non utiq; la. 2. §. si eo, de admin. rer. ad ciuit. pertin. adde Ioh. Fichard. conf. 105. vol. 2. Damhoud. pr. crim. c. 83. Gribaldū de homicidiis, c. 4. & recentissime Alibussium lib. 1. Dicaol. c. 129. d Species facti desumpta est ex litem Mela. in princ. D. ad L. Aq. Vide Leges Nouell. Valentiniani Imp. tit. 3. De homicid. casu an vol. facto: incipit: Criminosos. c §. 1. Inst. de L. Aquil. ubi interpp.

a *Hic culpa ad
casum ordinata
est. Gail. d. lib.*

2. cap. 110. n. 25.

b *Schneid. ad*

§. 1. *Inst. de Lege*

Aquil. Dam-

hond. c. 85. n. 3.

c *Menoch. d.*

cas. 324.

d *Obiter; vul-*

nerati assertio

constituti in

articulo mortis

facit indicium

ad torturam,

Roland. à Valle

consil. 37. incip.

prima consid.

n. 1. & n. 9. 10.

& n. 20. fallit

ut n. 28. vol. 3.

adde Ios. Mascard. Tom. 2. conclus. 1077.

§. 1. Si verò tonfor in viâ a publicâ, aut vbi homines ex consuetudine tonderi non solent, quem radat: aut miles sagittarius b, sclopetarius siue bombardarius in alio loco, quàm qui ad exercitandum datus est, vt quâ vulgò iter fit, ei aculatus fuerit: aut si imprudentiùs arcum, tormentumve in loco ipso destinato tractârit & versarit: si quis ab eo tonfore vel milite occidatur, quòd in latâ culpâ sint, puniri possunt. Humaniores tamen in homicidiis per lasciuiam imprudentiamve & inuito auctore admissis: seueriores in plectendis, studio & deliberatò factis iudices esse præcipimus: Et si quæ cædes eiusmodi facta deferetur, Togatos c consulant, qui, quæ cuique facto appositè respondeat pœna, ex iure eiusque arte, pro suâ peritiâ, statuent. His & paribus aliis exemplis non obscure ostenditur, quæ homicidia casu fiant, & quomodo rei excusentur. Vnde factum est, vt cùm homicidiorum casu factorum multi casus cotidie incidant, & in iis diuersi diuersa, & tantum non contraria statuunt: istæc à nobis materia, non planè sicco pede, transmittitur, sed hac mediocri plana que explicatione enodatâ, vt quid sequendum, quid iudicando fugiendum sit, omnes intelligant: neque rem scitu tam necessariam ignorent. Neq; tamen multa pro circumstantiarum varietate, subtiliùs (quàm quæ ad oculum demonstrari possint, ratione percipienda) excogitata esse discrimina diffitemur: quare vt monuimus, quò tutiùs sententias suas ferant iudices, neq; in ancipiti tot factorum discrepantia labantur, Prudentum, quoties opus fuerit, consilio vtantur, neque illud temerè aspernandum nôrint.

CAP. CXLVII. *Vulneratus d si moriatur ex intervallo, & utrùm
vulnus morti causam dederit, necne, questio
exsurgit.*

SI quis vulneratus e non è vestigio, sed post temporis, hoc est, aliquot dierum interstitium moriatur, quæstio agitari solet: Ex vulnere mortuus sit, necne. Ergo quid attendendum sit, audiamus. Poterunt ab ytraque parte (vt antè de probationibus

c *Clar. §. homicidium. v. caterum. & copiosè D. Gail. lib. 1. obs. 111. Mynsing. cent. 6. obs. 34. His*

dictum

dictum est) testes in iudicium produci: potissimum verò chirurgi *a*, vel medici, quibus utpote peritis in suâ arte credendum sit; deinde & domestici ac vicini: quorum illi de vulnere, lethale fuerit, num secus: at hi, quàm se bene æger ad medici præscriptum in cura gesserit, num cibis potuq; interdictis usus sit: Num ob intemperantiam aliquo nouo symptomate correptus fuerit: itemque & hoc, an si ipse sibi deesse noluiſſet, conualeſcere potuerit, necne: denique quamdiu *b* à vulnere superuixerit, iurati deponent: & consultum erit, iudices à iurisconsultissimis viris responsum exposcere.

a Relatio dicitur, cum facta à iurisperitis consignatur circumstantia, quæ inspectione cadaveris deprehensa sunt, & ad Acta registrantur: ut index de veritate cadis atq;

etiam de instrumentis quib. vulnera facta, certificetur, ipsaq; cades magis iustificetur. per l. semel. C. de re milit. l. in sacris. C. de prox. sacr. scrib. l. si ex plagis. in princ. & l. qui occidit. ff. ad L. Aquill. *b* Dies νεκρωσις attendi solent vel maximè. Vocantur autem dies decretorii; Leonhart. Fuchsius Medic. Instit. lib. 4. §. 2. cap. 10.

CAP. CXLVIII. Pœna eorum, qui, cum homicidium in rixâ, vel digladiatione fieret, sibi inuicem auxilium tulerunt.

QVi conspiratione factâ, destinatâ voluntate, deliberatoque animo, hominis occidendi causâ, sibi mutuam opem auxilium ferunt singuli, quòd occidendi *c* animum habuerint, capitali supplicio afficiendi sunt. Si verò alii pugna ex rixâ casu exortâ incalſcentibus animis in impetu iunctis viribus hominem occidant: si quidem is, qui manu suâ cædem perpetravit, deprehendi possit, ut homicida *d* punietur; reliqui tantum de vulnerato *e* tenebuntur: Sin, qui occisus à pluribus, quorum nomina certa sint, vulneratus & percussus fuerit: & is qui peremerit, & cuius manu interfectus occubuerit, ignoretur: ex his omnes, qui lethale vulnus occiso inflixerint, pœnæ homicidii subiacebunt. Ceterum de pœnâ eorum, qui cum aliis suppetias ferrent, lethali vulnere occisum non percussere: Item, quid agendum sit, si quis per tumultum, aut digladiationes occidatur, neque eorum quisquam, qui occiderint, certò sciri possit: id consilii superest, ut consilium à Prudentibus, quibus iudices quidquid circumstantiarum inuestigare poterunt, exponant, & consilium, ut suo loco dicetur, expetent: quòd nostri instituti non sit, ad viuum occidâ quod alteri fecit, expectet vicissim, l. nemo. C. de Episc. audient. *e* litem Mela. §. sed et si seruum. vers. & si quidem. l. ita vulneratus. §. idq; vers. si non. D. ad L. Aquil. l. si in rixa. D. ad L. Corn. de sicar. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 362. per totum. quib. coniungendus Gail. lib. 2. Obs. 109. Thom. Grammat. decis. 17. nu. ult. & decis. 25. num. 6.

c l. adeo. & l. preced. D. de iuris d. l. ult. D. ad L. Corn. de sicar. Blancus de iudiciis. nu. 225. & seq. & à Platone, τὸν διακονήσαντα καὶ νεκρὸν ἔκαστον ἐλέειν, pronunciatur, lib. 9. de Legib. pag. 876. & Gail. Obser. 109. lib. 2. Pross. Farinac. de pœnis temp. quæst. 96. nu. 72. Tiraque. de pœnis temp. cas. 62. *d* Hicq; homicidâ quod alteri

omnia refecantes, singulos casus recitare: quòd alia atq; alia facta pro diuersitate varia requirant iudicia.

CAP. CXLIX. De cadauere occisi ante sepulturam inspiciendo.

a Cap. 147. §. mota.

b l. diui fratres. D. de Relig. & sumpt. fun. D. ahouder. pract. cap. 75.

c Vel mittit officialem, aut ipse iudex visum abit. Blac. de Indiciis. nu. 19. & seq.

d Quid iurent, vide Ordin. Cam. par. 1. tit. penult. D. Gail. lib. 2. Obseru. cap. 117. *e* Relatio dicitur ut §. art. 147. adnotatum, & vim probationis habet: quia creditur peritis atq; iisdem iuratis personis in arte sua. Socinus Fallent. Reg. 294.

ITaque vt nihil eorum, quæ tam ad probationem quàm diuinationem *a* quæstionis, (eòne ex vulnere exspirârit occisus; potueritve diligentia curæ superuiuere) desideretur, & ne postquam iustæ sepulturæ traditum, hoc est, terrâ *b* conditum corpus inquietari opus sit: Iudex vnaque duo ex adfessoribus (quos & Scabinos dici, dictum est) actuarium *c* & chirurgum vnum seu plures, si haberi possint, iuratos *d* ad domum defuncti mittent, qui ante cadauer, quàm funus ducatur, diligenter inspiciant: & omnium vulnerum, ictuum, & quæcunque symptomata accesserint, quid viderint, animaduenterint, consignationem *e* accuratam instituant.

CAP. CL. Alia homicidiorum genera, in quibus nulla culpa admissa & pœna cessare intelligitur, si modus quidem non excedatur.

f l. nihil interest. in princ. D. ad L. Iul. de adult. Atque

huc commodè referri potest, quòd iure XII. Tab. ut & Lege Moschis Exod. 22. v. 2. furem nocturnum impunè occidere licet, (Quòd IACOB. GOTHOFREDVS I.C. OL. Curia Parisiens. advocatus commentariis selectissimis ad LL. XII. Tab. editis, ex variis auctorib. confirmat fusiùs) & quidem QUOQUOMODO: notans eleganter Tribonianismum.

g Iacob. Mandell. consil. 94. incip. quia deducta. num. 3. latius alias ne-

mo de iure alterum defendere cogitur. Bar. in l. 1. §. sed in eos. D. ad Syll. Blanc. num. 305. h l. ut vim. D. de iustit. de iure. *i* l. ult. C. Quando liceat unicuique. Facit Gail. lib. 2. Obs. 110. nu. 19. *k* adde. publicorum viarum obsessores, latrones, item Ginganos, ex consuet. Imperii de Anno 1548. licere impunè occidere.

PORRò, enumerari & alia homicidiorum genera possunt, quæ ex causis minimè prohibitis fiunt: si modò modus adhibeatur: vt qui in adulterio cum vxore *f*, domi suæ, aut filiâ in stupro *g* deprehensum occidit, quod enuncleatiùs cap. 121. exposuimus.

§. 1. Par est ratio eius, qui alterius *g* defendendi causâ, vim iniustam ab amico depellens, aggressorem interfecerit. A deo fauorabilis est à natura nobis insita *h* defensio; & percussorum audacia legibus *i* exosa, atq; ipsi humanitati contraria *k*.

§. 2. Eodem

§. 2. Eodem habendus loco *a* furiosus, quem fati infelicitas excusat, qui pro absente, *b* ignorante, & adeo pro mortuo, in omnibus habetur: itemq; *c* infantem, si hominem occiderit, innocentia consilii tuetur.

a Modestini. in l. infans. D. ad L. Corn. de Sicar. De furiosi poena disputat

Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 325. Furoris probatio in quo consistat, vide Alciat. de presumption. reg. prima, praef. 38. Decius consil. 448. Gail. d. lib. 2. Obseru. cap. 110. num. 20. & sequenti. b Si quis per ebrietatem occidat hominem, non excusatur mentis absentia: quia sua culpa ebrius. *Clar. §. ult. quest. 60. vers. prater ea. Soarez, comm. opinion. litt. E. nu. 1. Damhoud. Prax. crim. cap. 61. num. 23. & Tiraquellus de mitigandis ac temper. LL. poenis, causâ sextâ, cui iunge Prosp. Farinacium. par. 3. var. crim. questione 93. num. 1. Valent. Volcium ad L. Corn. de Sicar. cap. 5. num. 56. c* Modestini. in d. l. infans. D. ad L. Corn. de sicar. Infans est qui minor septem annis, l. 3. C. qui admitti. Cuiacius in pragmateia, cap. 25. cap. 1. x. de delict. puer.

§. 3. Præterea lictores *d*, officia, ministri prætoriani, viatores, quorum muneris est reos requirere & in vincula deducere, temerario periculosoque conatu resistentes, & in officio se impediētes, impunè occidunt.

d Clarus prolixè. §. ultim. quest. 29. Soc. in Fallent. Reg. 443.

§. 4. His addimus, si quis domi suæ, quem noctu rem illicitam tentantem, aut facientem deprehenderit, cui sine periculo parcere non possit, occidat.

§. 5. Et, quem casum superius *e* retulimus; si quis à fera (in quâ dominus feritatem tantam antè nunquam animaduverterit) enecetur, dominum feræ non videri occidisse, extra tamen culpam non esse. Item si quis hastiludiis *f* concurrentem, aut in palæstra se exercentem, sine tamen dolo, occiderit.

e §. cap. 136. f Cap. 1. & tit. x. de Torneament.

g Paulus IC. in l. si putator. D. ad L. Aquil.

unde mutatus est Imp. §. item si putator. Inst. ad tit. de L. Aquil.

h Tiraquellus de po. leg. caus. 33. nu. 1. refert.

Menoch. lib. 2. arb. cas. 324. num. 2.

i Omnis igitur actus ab agentis intentione iudicandus. l. 1. C. ad L. Corn. de sicar. §. cap. 138.

§. 6. Item, si arborum putator *g* ramum deiiciens prætereuntem (ubi tamen, proclamarit, necne, attenditur) obtriuērit: Vel, qui venationi operam dans, & in feram *h* telum mittens, hominem percusserit. Hi casus multum reapse inter se differunt *i*, cum fiat, ut excusationem quandoque mereantur, aliquando secus: quæ quidem ad amissim reuocare, locus hic non patitur: tum maximè, quia paucis efferri, (quandoquidem vulgus iudicum in harum rerum cognitione defatigari & impingere soleat) non possint. Quare tutissimam viam monstrantes, præcipimus iudicibus, ut si tale quid incidat, Iurisconsultos, vel eos, quos debent, adeant, neque ex iure Lesbiam faciant suo ingenio præfidentes regulam: aut vllas sine probabili ratione consuetudines, & legibus nostris è diametro pugnantes, quas iudicando

a Ne aut seueritatis aut clementie gloriam affectent, l. perspicendum. in princ. D. de poen. Virtutis est iter medium tenere: & Iustitia bilancæ æquissima, ut depingitur à Chrysippo, apud Agell. lib. 14. cap. 4.

sequi velint, nouè introducant: neque priùs, quàm iusto examine vnamquamq; causam perpenderint, decernant. Illud enim si locum habere debebit, nihil certè fieri à religione iudicantium alienius, dici potest. Eiusmodi namq; iudices primùm in manifestos incidere errores; deinde apertam multis facere iniuriam: tum inconsultò hac ratione immerenti fuso sanguine manus conscientiamq; suam commaculare necessum est. Et ista consequi, nemo non sanus videt. Neq; verò desunt iudices a, qui reos iam conuictos intempestiuo complectantur favore, quorum causæ cognitionem ideò protrahere consueuerunt, vt temporis longinquitate, delicti interea atrocitate exolescente, vel mitius puniantur, vel etiam elabantur; & pœnis vltimis eximantur. Hos nunc discere & cognoscere volumus, quàm grauer peccent: eoq; nomine, & diuina & humana vindicta exposcente accusatoribus sedulis, qui publicam vtilitatem præmiis remunerandam quærunt, ad satisfactionem elusione omni exclusâ teneri: Vnumquemq; enim iudicem (nisi se turpissimo pollueret per iurio, cuius certissimus vindex I E H O V A est, animæ salutem in periculum vocare, & caput suum diris omnibus obiicere velit) ex legibus æquo & iusto, sepositis affectibus, quantum ex certa allatorum probatorum scientiâ sibi constabit, statuere & decernere in omnibus causis oportet. Si quid exuperare captum animaduertet, ad Prudentes velut anchoram confugiat; vel ad eos, quos superiores agnoscit, referat; eò maximè, quòd ad causas, ad publicam tranquillitatem commodumq;, & sanguinem humanum effundendum pertinentes rectè diiudicandas, *νεῖσις ἀνέγκας*, iudicium acutum & perpolitum, summaq; prudentia desideretur.

CAP. CLI. *Qui exceptionem suam reus probare teneatur.*

b Reo quocunq; tempore defensionem postulanti, negari non oportet. l. vnius. §. vltim. vers. quamuis. D. de

SI, qui de maleficio fatetur, eas afferat sui facti causas b, quibus iure factum defendat, iisque probatis pœnâ capitali liberetur, (declarati autem à nobis sunt ii casus & causæ, quæ ab vltimo supplicio reos absoluunt) iudex ante quàm quidquam agere pergat, interpellans reum interrogabit; Possitne exceptionem

onem suam, quæ nihil aliud est, nisi à pœna excusatio, liquidò probare? Quòd si se facturum citra comperendinationem elusionem offerat: exceptionis (exceptionumve suarum, quòd pluribus vti *a* non prohibeatur) capita, & quæ alia pro se suiq; facti defensione allegans in medium afferre poterit, ab actuario consignari curet. Igitur iudex habito Prudentum consilio, (si capita illa, seu defensionales articuli, quibus probatis reus reatui exsolui possit, pro idoneis & concludentibus habeantur & probentur) cum reum ad probationem admittere & audire debet: neque tamen actorem, si quid replicare habeat, à iudicio repellat. Id quòd meliore ordine administratur, à magistratu loci audiendis testimoniis, quæ partes producent, commissarii constitui debent, & iis omnibus prospicere, quæ eam ad rem requirentur: non aliter quàm cap. 62. & sequentibus præscripsimus, & hæc quidem pro normâ servabuntur. In his autem si quid controuersi incidat, iudex Prudentes consulat.

quest. Defensio enim cum sit iuris naturalis, etiam bannito concedi debet, per iura vulg. Adhibe Hippolyt. de Marfil. §. postquam. nu. 23. Andr. Gail. 2. de pac. p. cap. 12. n. 13. Et seq. a Cap. nullus. x. de Reg. in 6.

CAP. CLII. Articuli defensionales si non concludant.

SI verò communicato cum Prudentibus consilio, capita exceptionis, licet facta reo probandi facultate satis & plenè probarentur, ea iudex ad perimendam maleficii pœnam non releuare viderit: ea probandi *b* (quia frustra susciperetur negocium) copia reo deneganda. Quin potius ad sententiæ dictionem & publicationem, quòd in manifestis maleficiis moram interponi nihil opus sit, iudices maturè festinabunt.

b Tristissima est regula, adeoque canibus palatii nota, Quòd ad probandum nō admittatur, quod probatum nil relevat. text. in l. ad probationem. C. de probat.

CAP. CLIII. Reo se ad exceptionis probationem offerente de sumptibus in litem faciendis, quomodo caueatur.

SI, qui hominem occiderit, in vinculis factum fateatur: idem Stamen sese exceptionum supra enumeratarum quacunque defendat, vnde vel absolui mereatur: aut multam, pœnamve aliam leuem, leuissimamque subiturus sit: hoc casu adgnati rei ex arbitrio iudicis & quatuor adfessorum, quorum erit *c* impensas æstimare, actori idoneè cauebunt, nî exceptionem suam reus in iure probârit, sumptus omnes accusanti, saluo iudiciali mode-

c Canon est ordinarius, ut victus victori in impensas re-

gulariter con-
demnetur, pra-
sertim si nulla
litigandi causa
iusta subsuerit.
vide Socin. Fal-
lent. Reg. 139.

Et Gail. 2. ob-
serv. 152.

famine, restitui iri; quos, si planè commenticia, vel non satis ido-
nea exceptio foret, facere cogeretur. Non enim commodiore
via indemnis actor seruabitur: nec reus ipse e mentitis prætenti-
bus elabi vlllo modo poterit. Ceterum & in impensarum aestima-
tione iuris peritorum consilio iudices vtentur.

*CAP. CLIV. De paupertate rei, qui exceptionem
probare vult.*

a Gail. lib. 1. Ob-
cap. 1. num. 40.
Idem 2. Obs. 99.
num. 1. Et 2.
Mynsing. 4.
Cent. 97. Obs.
Et 6. Cent. Ob-
serv. 216.

Cum autem nemini paupertas sua fraudi damnove esse de-
beat, atque pauperes in iure miserabilium & personarum
loco, ideoque fauorabiles sint: fieri potest, vt homicidii sine do-
lo, sed casu vel inculpatâ tutelâ commissi reus adeò pauper sit,
pauperesque adgnatos, à quibus cautio, litis impensas restitui iri,
præstari non possit, habeat: Quo tamen casu exceptionem suffi-
cienter esset probaturus necne, meritò dubitari possit: ne igitur
innocens propter inopiam capitis luat pœnas, iudicis partium
erit, in singulas cædis circumstantias, quantum potest, inquirere,
quas magistratui descriptas transmittet, rescriptumq; expecta-
bit: & sumptus inquisitionis, ceteraq; omnia, quæ in eam causam
expendet, ex publico faciet.

*CAP. CLV. Absentem damnatum, si in carcerem ex post-
facto deueniat, audiendum esse.*

b Nempe à D.
Seuero & An-
tonino fratrib.
in l. 1. in princ.
D. de requiren-
tis. Et Vlpian.
in l. absentem.
in princ. D. de
pœn. l. pen. §. 1.
de publ. ind.
Paul. lib. 5. sen-
tent. tit. 5. §.
pen. l. absentem.

Absens ne quis puniatur b, neve damnetur, rescriptum est:
quòd inauditâ causâ quemquam damnari æquitatis ratio
non patiatur. Diuerso tamen iure nonnullæ prouinciæ ex con-
suetudine vtuntur, quod in medio relinquentes, constituimus,
vt si is, qui ob homicidium proscriptus fuit, capitur, è vinculis &
causam dicere velit, hoc est, ad exceptionis suæ probationem se
idoneè offerat: ei reo hoc non tam beneficium quàm debitum
legitimum ex iudicis arbitrio indulgendum, neque denegan-
dum esse.

C. de accusat. c. accusatores. in fin. 3. quæst. 8. Absentes autem in Gallia moris est pender en figure. Contra in
causis ciuilibus prouentare licet, l. 1. C. Quomod. & quand. iud. sentent. profer. deb. præsent. Mynsing. obseru. 88.
cent. 2. obs. 13. cent. 5. Hubert. Giphani. Comment. ad lib. 9. Cod. ad l. 3. de his qui accus. c. Alciat. ad l. verum.
210. num. 2. De verb. signif.

CAP. CLVI. *Quomodo reus in iudicium exceptionem antè deducat, quàm in carcerem coniiciatur.*

Qui prius, quàm in vincula a mittatur, delictum suum iure defendere volet, se quantocyus ad capitalis iudicii tribunal sponte b sua sistet, quemadmodum in eiusmodi casibus, ex legibus municipalibus, aut moribus observari consuevit: Hinc in vtramque partem diligens inquisitio habenda iudici: & testimonia, tum etiam virorum integræ atque illæse opinionis dicta, quæ ab vtraque parte proferentur, audienda: Neutri deniq; partium, id, quod per ciuilia iura, æquitatem, & consuetudinum receptarum observationem facere licet, sine causâ adimendum: contrâ quàm in aliquot iudiciis fieri inaudimus. Qui enim causæ suæ bonitate fretus vtrò iudicem adit, seque in iudicio stiterit, præterquam quòd conscientiam se intus absoluentem habere præsumitur, cui iudicis c vocem suffragari desiderat, si iudicio manifestâ sententiâ innocens pronuncietur, nulla ei neq; calamnia postea fieri, nulla priuata neq; publica vis inferri, sed libero prodire publicitus pede, liberâ aurâ frui, & vti foro debet.

a l. 2. C. de exhib. reus.

b Sunt qui se offerant iudici innocentia freti: Sunt & qui conscientia stimulo adacti, seipsos puniendos exhibeant. Tanta est vis conscientie in vtramq; partem, ut neq; timeant, qui nihil commiserint: & poenam semper ob oculos versari putent, qui peccarint. Cic. pro Milone.

Hinc & Eumenidum non inane commentum à poetis effectum, ait idem pro Rosc. Amer. & in Pison. Animus impurus, diis hominibusq; infestus neq; vigilis neq; quietibus sedari potest. Sallust. in Catil. c Innocens, tribunal & iudicis vultum non exhorrescit. Iusto enim neq; lex neq; iudex positus: 1. ad Timoth. 1. v. 9. Plato lib. 9. de Legibus: Νομὸς ζῆνους τοῦ τῆς παιδείας διαπορευτοῦ ἐνός. pag. 880. c.

CAP. CLVII. *De furtis: quàm varia eorum genera & poenæ sint d, consuetudinem est ut dispiciamus.*

Rem non nouam introduximus, cum furta, quæ xii. primùm tabulis e capitali poenâ plectebantur, grauius punire nostrâ ætate solemus. Sed antequam ad atrociorum furtorum poenam descendamus, varias eorum species recensebimus: & omnium primùm de leuissimo eoque nec manifesto furto videbimus. Si quis igitur prima vice humanâ f infirmitate, vt videtur,

d Non certè infamat furtum ob necessitatem factum. text.

Prov. 6. ver. 30.

vbi Franc. Iu-nius.

e Draco primus furem cuius-cunque modi

capitis supplicio puniendum esse statuit. Eam poenam emolliit Solon; Aristotel. Problem. sect. 29. quæst. 10. Decemviri autem Romæ seruos in furto prehensos è saxo precipitari sancierunt. Agell. lib. 11. Noct. cap. 18. Anton. Contius in subf. lib. 1. cap. 2. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 295. 1090. Macrob. lib. 1. Satur. cap. 6. Cuiac. lib. 19. Obseruat. cap. 12. Oldendorp. in Classe 7. pag. 1090. & sequente. Et lex Dei furum nocturnum permittit impune occidere, Exod. 22. versu 2. f Remissionem veniæ crimina semel commissâ habent, l. nemo in fin. C. de Episcop. aud.

a l. nec mani-
festum. D. de
furt. Capolla ad
Authent. sed
novo iure, C. de
ser. fug. nu. 66.
Adhibe de
hac materiâ
trâctantes
Prosp. Farinac.
parte septimâ
Operum crim.
quæst. 165. per
tot. & Iohan.
Althusium lib.
1. Dicaolog. cap.
135. atq; Wil-
helm. Zepperû
de legibus Mo-
schis lib. 1. cap.
10. pag. 79. de-
nique Thomam
Morum lib. 1.
Utopia, post
princip.
b Ioh. Michaël
Beutherus de
iure pralat. par.
2. cap. 3. & cap.
15. cum seq.

circumuentus infra quinque solidos, aut rem tanti non æstimari dignam furatus sit, & cum furto, antè, quàm quò deferre vel deponere a destinârat, peruenerit, non deprehendatur, neq; quisquam post furem proclamari, eumve diffamari: quò & illud accedat oportet, ne fores, arcâmve, aut quo res pecuniâve conclusa continebatur, effregerit, ruperit: neque scalis admotis aliòve in eum locum compendio ascenderit: hoc furti, vt dictum est, nec manifesti, & minimi genus est. Istud furtum, si postea compertum, & fur cum re furtiua aut sine eâ capiatur, iudex furem, ante omnia furtum b restituere, ei, cuius rem fraudulenter contrectauit, & duplum dare, si in ære tantum habeat, damnabit. Sin furis inopia hoc non patiatur, in corpore c luet: hoc est, ad tempus carcere detentus punietur: & si tantum in bonis non habeat, vt duplum soluat, rem ad minimum furtiuam, vel quod ex ea supererit, reddet, restituet; vel etiam, simplum soluet: aut quo potest pacto cum læso transiget: In qua transactione prima ipsius simpli, hinc mûltæ à magistratu dictæ, demùm alterius simpli domino restituendi, si tantum possit fur, ratio habebitur. Et alimmentorum quoq; nomine, quæ in carcerem, carcerisq; causam impendit, vt sunt sportulæ officiis exoluendæ, tenebitur, si modò tantum in facultatibus furis d superfuturum sit. Tandem cum dimitti volet, meliori modo & forma cautionem de non vliscendo conceptam, (quæ & turbarum emplastrum, & publicæ quietis singulare vinculum est) præstabit.

c Ex vulgi ore collecta vox est: Qui non habet in ære, luat in corpore. l. 1. in fin. D. de pœnis. l. ult. de in ius voc. j. cap. 216. Quin etiam lex diuina vanire eum iubet, qui soluendo non est: Exod. 22. vers. 3. ne fiducia paupertatis impunitatem delicti speret, legesq; ludibrio habeat. d Odio furum plures prodita sunt actiones. Vlpian. l. si pro. 7. D. de cond. furt.

CAP. CLVIII. De furto manifesto.

e l. fur est ma-
nifestus. in fin.
D. de furt.
f Fugatus cum
clamore à loco
mal. sicii habet
indiciu con-

SI quis in primo furto, quod quinque solidorum valorem non attingit, prius quàm rem eo loci quo destinârat e pertulerit, èπ' ἀποφώσῃ deprehendatur: aut, cum quis ad comprehendendum furem procurrerit, vel f proclamari, is tamen fur nihil fregerit, ruperit, nec in locum editiorem ascenderit; furtum manifestum commississe dicitur. Atque hic quidem hac proclamatione &

tione & concursu factō ita diffamatur, & oneratur, vt iure pro numellis publicè exponi, virgis cædi, & relegari possit. Inprimis autem læso furtum, aut æstimationem, si soluendo sit, fur ante omnia restituere debet: & eum in modum quo capite præcedenti dictum est, cauebit. Si verò fur, quia honesto loco a natus, iisq; moribus sit, de quo melioris spes frugis habeatur, eum iudex, ad magistratum relatione factâ, ciuili aliquâ pœnâ mulctabit: vt quadruplum ei, cuius interest, qui actionem furti habet, restituat: Tum, cætera superius dicta, obseruentur.

tra se. Blancus de Indiciis. nu. 289.

*a Honesti natales quandoq; delictum augent, quandoq; minuunt, vt adnotat D. Gail. libr. 2. **

* *obs. c. 110. num. 41. Tiraquell. de pœnis mitigand. caus. 31.*

CAP. CLIX. De furto violento b quod per effractionem, aut in locum superiorem adscensu sit.

b Sup. cap. 43.

SI quis vt furtum faciat, fores arcâmve ruperit c, effregerit: aut Sin ædes scalis admotis, vel aliâ quauis ratione adscenderit: aut cum telo d (quo eos, à quibus se impediri, aut comprehendi metuit, repellat, & lædat) eo scil. animo, vt furetur, domum alterius ingressus sit: seu hoc primum, sæpiusve admiserit, seu magnum exiguumve furtum sit: & fur in comperto furto deprehensus sit, seu post de eo crimine sit diffamatus: hic furtum deliberatum & destinatâ voluntate nec sine violentiâ fecisse dicitur. Ideo, quia vis à tali fure cum telo accedente metuenda est; si vir fuerit, suspendio; si femina, submersione, puniendi sunt; aut alia quauis extra ordinem pœna, pro personarum qualitate ex arbitrio iudicis, velut oculorum effossione, manûsve amputatione coerceri possunt.

c l. si quid fur. D. de furt.

d l. si pignore. §. furem. D. eod. l. furem. D. ad L. Corn. de sicar.

CAP. CLX. De furto quinq; solidorum, vel maioris pretii.

SI primum furtum magnum sit, quo quis quinq; solidos e vel amplius contrectârit, nulla tamen earum adsit circumstantiarum, quibus furta atrociora fiunt & aggrauantur, vt sunt effractio, ruptio, adscensus in ædes, teli gestatio: tale furtum (etsi simplex & nec manifestum sit) tamen magnitudinis pretii contemplatione maiori pœnâ plecti oportere, quàm quo res minoris valoris contrectatur, nemo nō animaduertit. Inspici enim omnino

e De solidi æstimatione variè disputant, Wes. Inst. de Donation. & Cuiac. libr. 6. obs. c. 18. & Hotom. singul. libro.

æstimatio rei furto ablata debet: (non quidem quasi rei magnitudo sola delictum augeat, sed argumentum sit certissimum dolosi consilii, & exquisitæ fraudis.) Et illud quoque considerari oportet, deprehensusne cum re fuerit, & de furto cum ipsa re difamatus, necne; (hoc est, sitne ex hoc accidenti, quia visus & ei fuerit acclamatum, furtum factum manifestum vel etiam violentum, & per effractionem perpetratum:) præterea, & conditio personæ furtum committentis attendi debet, & quantum intersit eius cui res subrepta est, furtum factum non esse: ut poena vel capitalis reo infligatur: vel pro modulo admissi attemperetur. Quæ sanè cum non nisi ab iis, qui diu multumque in forensibus negotiis & legum tractatione versati, iudicium exacuerint, & experientiam consecuti sint, rectè dinosci & decerni possint; mandamus ut iudices ab his consilium petentes totum factum iis aperiant & exponant, qui cum singulas inspexerint circumstantias, de iure respondebunt. Verum enimvero, si eum, qui quinque solidos, aut valorem, vel amplius, furatus fuerit, ut pacem publicam violasse videatur, ex Friderici Imper. Constitutione suspendi laqueo debere, iuris b est: non iniquum est, hunc, qui quid effregerit, ruperit, scalas admorit c, aut cum telo accesserit, factum suum morte expiaturum: idque adeò certum, ut nullius Legum periti schola eo nomine amplius adeunda sit.

a Ex Constitut. Frider. de pace tenenda. §. si quis quinque solidos. Et sanè quis pro uno furto rei magna suspendi potest. Clar. §. furtum. v. sed an pro uno. quod verum erit. si idem alia sua deant circumstantia. vis. effractio. insidia. Prosp. Farinac. libr. 6. variar. quest. criminal. quest. 167. n. 1.

Et seqq. Rittershusius part. 13. Iur. Justin. cap. 3. b Et si sunt, qui hanc constitutionem absolute accipiunt, ex quorum opinione ius fortasse consuetudinarium & Saxonicum, de quo Schneidevv. ad §. fin. num. 2. Institut. de obligat. quæ ex delict. ortum habere potuit: veritati tamen magis consentaneum est, agere eam constitutionem tantum de furto violento, & crimen violata pacis publicæ habente, Zas. & Ias. ad §. ex maleficiis. Inst. de actionib. Interpp. & Schneidevv. nu. 6. in d. §. fin. Capolla. d. Auth. num. 10. c Ad adulterium, eadem perpetranda, si quis per scalas adscenderit, longè gravius punietur, quam si circumstantia ista abesset.

CAP. CLXI. Si furtum iteretur.

d Duo furta ut quis dicatur commisisse, ea distincta esse debent re & tempore. Clar.

§. furtum. v. unum. Menoch. lib. 2. arbit. cas. 295. n. 18. & §. q. Thomas Grammat. Decis. Neap. 16. n. 5. Everhard. Top. Loco à diuersitate temp. e Peccare seme, minus malum, quam bis &c. Dd. in l. cum scimus. C. de Agricol. & cens. Geminatio actus facit ut venialia fiant peccata mortalia: Gribald. tract. de homicid. c. 4. n. 6. adde, quod Geminatio etiam voluntatem importet. rum æsti-

SI quis secundum d, quo nihil effregerit, ruperit, neque scalas admorit, furatus sit, & de utroque furto ex inquisitione habitâ (quæ quomodo instituatur, explicatum est) iudex reum conuictum teneat: neque coniunctim illa duo e furta quinque solido-

rum estimationem excedant: hoc casu, quia fur, furti repetitione habitum siue adfectionem furandi habere, & in posterum eodem in delicti genere malus, præsumi potest, primum admissum exaggerat alterum. Ideo fur iste pro numellis exhibebitur, & hoc pacto punietur, ut relegatus territorium eiuret: vel etiã territorii fines egredi prohibeatur, ab eoq; cautio solita exigatur. Neque furi secundum furanti, deprehensum, vel ad se proclamatum non esse quidquam prodest. Sin quinq; solidos duobus furtis excesserit, Prudentum consilio standum erit.

CAP. CLXII. Si quis tertium furatus sit.

Qui tria admisit furta, si in vincula deueniat, & a post inquisitionem veritatis de tot b furtis cõuinci possit, is pro famoso c fure, qui furandi habitum acquisierit, habebitur: & latroni æquiparabitur, qui homines furti causâ occidere audeat. Atq; hic pro tot admissis, si vir sit, laqueo, si femina, aquis suffocabitur; aut alio supplicii genere, quod in quaque frequentiùs erit prouinciâ, afficietur.

iteratione capitale efficitur. Academ. Altorphin. consil. 103. incip. Unsere freundliche pag. 684. in fine. d. §. furtum. v. scias tamen.

CAP. CLXIII. Circumstantia quando furtum d exaggerent.

Si in vno eodemque furto plures circumstantiæ (quas supra e nucleatè expositas, onerare fures, & atrociora reddere furta diximus) concurrerint, pœna iudicando decerni debet, quæ condigna audaciæ e delicto accedenti videbitur.

Lnunquam plura. de priuat. del. l. si is cui. in pr. D. de furt. e Aggravare furtum & hoc potest, cum ex incendio, ruinâ, naufragio fit, l. in eum. qui. C. de furt. l. 1. §. ult. & l. 2. D. de incend. ruin. naufr. l. falsas. §. si iactum. D. de furt. Gail. lib. 1. observ. 18. n. 3. Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 297.

CAP. CLXIV. De furibus f impuberibus.

In infantem, quia doli capax non est, furtum non cadit. Si quis autem g puer, seu quæ puella, annis quatuordecim minor

duodecim annis estimari, l. 2. C. quando tut. vel cur. esse. l. a qua astate. D. qui testam. fac. §. 1. Instit. quibus modis tut. fin. l. 2. D. de vulg. subst. Nouell. 119. Impuberum deinde alii proximiores pubertati, alii infantia. Illos capaces esse & furandi & iniuria faciendæ, ait Caius, in l. pupillum. in princip. de regulis iur. Hos capaces negat. Klpianus, Iuliani auctoritate, in l. apud Celsum. §. quæ in iure. Digest. de doli exception. l. impuberem.

a Idem Capoll alleg. auth. n. 70. Prosp. Farinac. septimâ parte oper. crimin. quast. 167. n. 48. & seqq. b Delictum etiam per se non capitale, ex re- c Clar.

d Eadem ratione & plura delicta concurrentia pœnam exasperant, l. qui seruum. D. de oblig. & act.

f Notum est, masculorum pubertatem quatuordecim, feminarum,

D. de furt. Non tamen omnia crimina in impuberem proximum pubertati cadere possunt, ut adulterium, l. si minor. D. de adulteriis. cap. 1. ext. de delict. impub. Cuiac. lib. 6. observ. cap. 22. de periurio, res anceps est: quod non desint, qui de iniquitate auth. Sacramenta impuberum. C. si adu. vend. conquerantur. Coniunge Nicolai Remigii, de Damonolatria cap. 2. libr. 2. ubi λόγος ἀντιπαλοί. & Tiber. Decian. consil. 24. num. 4. g Aetatis miseratione mouere iudicem debet ad poenam mitiorem. Bart. & DD. in l. r. & tot. tit. C. si aduers. delictum. Tiraquell. de temper. poen. cas. 7.

a In hanc rem furtum commiserit, capitali supplicio, nisi grauissimis de causis *a*,
Wiguleus nunquam affici: sed aliâ quâ poenâ, vt cōmemorauimus, exactâ
Hund parte de non vlciscendo cautione, emendari debet. Et si vsuueniat, vt
secundâ Descri- fur, qui iamiam decimum quartum ætatis annum completurus
ptionis Nobili- sit, furtum rei magnæ admiserit: aut ex circumstantiâ, quibus ag-
tatis Bauarica, grauari hoc delictum diximus, incurrant, ita, vt manifestò mali-
p. 156. in familia tia ætatem *b* suppleat & adeò exsuperet: quid statuendum sit à
Maichselrain. *insignem refert*
casum. *b Cap. de illis. c* Prudentibus iudices edoceri volumus: qui, quid conuenientis-
ext. de despons. simum *d* sit, respondebunt.
impuber.

c Menoch. lib. 2. arbitr. c. 329. num. 2. & Thom. Gram. decis. 23. num. 11. & seq. d Tiraquellus de poenis tem-
peran. caus. 7. Menoch. de Arbit. cas. 329.

CAP. CLXV. Expilata hereditatis, & rerum e amota- rum, poena.

e Rerum amo-
tarum, hone-
stioris & mitio-
re actione pro-
pter matrimo-
ni memoriam
agitur. l. 1. &
seq. D. rerum
amot. l. pen. D.
exp. hered. l.
ult. §. ult. C. de
furt. quia vxor
socia rei huma-
na atq; diuina
domus, sacro-
rum larium

SI quis animi leuitate, incogitantia, consiliue inopia, clam ex
 hereditate *f* iacente, ad quam vocatur, quid subtraxerit: aut
 si vxor maritusve res dotales, aut ex donatione propter nuptias
 amorit: & eam ob rem coniunx, coheresve contra coniugem,
 coheredemve iure experiatur: de eo iudices, ad Prudentes, expli-
 catis facti circumstantiis, referent, à quibus quid statui oporteat
 cum edidicerint, id iudicando sequentur. Atque hac vtraque
 actione iudex *g* vel magistratus ex officio neque accuset,
 neque damnat: vt sufficiat, mercenarium eius officium inter-
 uenire.

f suscepta fuerat. l. aduersus. C. de crim. exp. her. f Hereditatis iacentis furtum non fit, quia non possidetur. l. he-
reditaria. D. de furt. l. 1. §. Scæuola. D. si is qui testam. lib. l. ult. D. exp. hered. Cuiac. ad l. si homo. D. de usurp. &
usuc. Hoc inter scyphos disputauit Tullius, neq; sibi à Trebatio Iurisconsul. illud passus est, lib. 7. epist. ad Famil.
22. Io. Mercerus lib. 2. Opinionum, cap. 5. Alciat. lib. 1. par. 7. cap. 46. Menoch. 2. arb. cas. 300. num. 4. Farinac.
d. par. 7. oper. criminal. quest. 74. nu. 118. & seqq. Damhoud. cap. 110. n. 44. & seq. g Tum scil. cum coheredes,
vel filii actione experiuntur, l. quamuis. C. de furtis.

CAP. CLXVI. Qui fame vel frigore coactus, cibum, vestes & similia furto abstulerit.

Cum quouis modo a se salutemq; suam non minùs conser-
uare, quàm defendere & redimere liceat: fames autē (quam, ^{a Sanguinem suum qualiter qualiter redimere quisq; potest, l. i. in fin. D. de Bon. eor. qui ante sent. Hostis natura, fames: contra hostē quemuis præsidia parare licet, Dd. in l. ut vim. D. de iust. & iur. Virgil. 2. Æneid. Dolus an virtus, quis in hoste requirat? Casus autem capitis huius extat in cap. si quis propter.} quod Rom. historię parens asserit, vnam natura vinci non finit, & Iosephus belli Iudaici scriptor, τὸν λιμὸν πάντων παθῶν ὑπερβαίνειν pro-
didit ^b) ineuitabilem inducat necessitatem, quæ omnes soluit le-
ges, & culpam omnem inculpabilem facit: meritò etiam sapien-
tissimæ antiquitati visum est, parcere ei, qui esurientem replere
velit animam. Igitur, si quis per diram famem, aut frigus diutur-
num & insolens, quæ maxima vitæ incommoda cum vxore & so-
bole vincere aliter non possit, cibaria, obsonia, vestes, surripiat; si
quidem furtum rei magnæ & manifestum sit, de pœnâ Iudices,
quos opus est, consulent. Sed, quod tentant pragmatici; eius-
modi furem, licet ad pinguiorem fortunam peruenerit, de æsti-
mationis restitutione non teneri ^c, quàm bellè asserant, ipsi vide-
rint. Sanè, quantumuis furtum tale non puniatur, calumniæ ta-
men actione furi escario vestiariòve accusator non tenebitur.

^{ext. de furtis. Liuius, Rom. hist. conditor lib. 5. ab V. C. ubi de obsessis Rom. in Capitolio, à Gallis Senonibus. Iosephi testimonium extat lib. 6. de bell. Iudaic. cap. 7. quæ verba refert Euseb. lib. 3. histor. ecclesiast. cap. 6. Erasmus in Chiliad. Saguntina fames. Saluian. Massil. Episc. lib. 4. de prouid. Dei. ubi Solomonis sententiam adducit Proverb. cap. 6. Quod autem Comicus ait, Omnes sibi meliùs esse malle, quàm alteri; Et Augustinus: Eleemosynam siue Charitatem ordinatam à se incipere debere, in Enchir. cap. 76. id sic locum habet, cum nullū Dei præceptum leditur: Mori enim mauelle debemus, quàm peccare, cap. sacris. ext. de his quæ vi metùsue. ubi Abbas. l. palam. §. non est ignoscendum. D. de ritu nupt. Quid enim si fur, alii alimoniam suffurando, eum enecet, & se furto seruet? Adde his Bart. in l. ult. D. de condiçt. ob turp. & in l. nulli. C. de condiçt. in publ. hor. lib. 10. Fame autem laborantem potius est ut alamus. cap. caterum. distinet. 86. Vide & Policeyordnung de Anno 1548. Von starcken Betlern. b Idemq; sentit Basil. M. Homil. de Fame & siccit. ubi ait, Miserrimum mortis genus esse fame perire. c Clarus §. furtum. v. propter. Lancelotus tit. de furtis. §. pen. Monoch. lib. 2. arbit. cas. 182. Tiraquell. de mitig. pœn. cas. 33 & precedentibus 26. atq; 32.}

CAP. CLXVII. De glande, frugibus d, fructibus, & quicquid ex agris percipitur, furto ablati.

Eum, qui noctu e alterius glandē sublegerit, messem, fruges,
fructus, stantes, pendentes, pomumve decerpserit, de-
messuerit, interceperit, prata detonderit, aut pecus suum de-
^{d Paulus in l. frugem 77. de verb. signif. e Tempus delictum aggrauat, l. aut facta. §. tempore. D. *}

* de pœn. l. si ut allegas. C. ad L. Corn. de sicar. l. furem. D. eod.

a l. ult. C. unde
vi. l. un. C. de
colon. Illyr.

b Deut. cap. 23.
v. 24.

c Decian. tr.
crim. libr. 2.

c. 19. num. 14.

Covarr. ad
cap. peccatum.
de reg. iur. in

vl. §. 1. secunda
partis. n. 3.

d l. silua. D. de
verb. sign.

e l. 2. D. arb.

furt. cas. Frideric. in Constitution. de Incendiariis. §. statumus. Farinacius variarum criminal. x. x. quest. num. 113.

g Penam eorum
qui incidunt
vites, exponit

Clar. §. ult.

quest. 68. v. va-
statores. querunt

autem, Arboris ne appellatione vitis veniat? Vlpian. in l. vitem. in prin. D. de tit. g Plinius lib. 16. hist. nat. c. 39.

h De furibus
capituli idem
iudicium.

i Pet. Gregorius
in syntag. iur.

lib. 37. c. 1. n. 14.

Bart. Capol. de
servitut. tit. de
piscatione. nu. 3.

Statut. Norica

tit. 24. lege secunda.

Alleman. Petr. Heigius par. 2. quest. 30.

pascendi gratiâ immiserit, aut quæcunq; alia ex agris percipi so-
lent, lucrandi animo, ex alieno agro, quem ad alium a omnibus
modis pertinere nouerat, contrectârit, abduxerit, auxerit, abstu-
lerit: furtum verè cômisisse dicimus, ordinariaq; pœna plecten-
dum. Cui consequens est, vt, si quis interdiu alterius fruges fru-
ctusve, vt eorum dominum magno afficeret damno b, vnde rei
familiaris iacturam non faciliè resarciendam patiatur, sciens dolo
malo auexerit, subriperit; hoc factû pro furto puniatur. Si quis
item interdiu c rem esculentâ, vt ex arbore pomû, è vineâvnam,
præteriens fortè, auferat, decerpat, quòd damnum nō magnum
afferat, is pro personæ conditione & rei qualitate ciuilitè tan-
tùm punietur, idq; prout locorum consuetudines ferunt.

CAP. CLXVIII. Furum lignariorum; & arborum furtim cæ-
sarum, pœna.

Qui ligna iam cæsa, secta, furto auferit, furtum dubio procul
committit: & pœnâ dignus est. Qui verò in alterius siluam
d ingressus, lucrandi animo arbores clam succiderit e, ex mori-
bus cuiusque regionis & loci puniri potest.

§. I. Grauius f autem in eum, qui vel, cum cædenda ma-
teriæ tempus annum menstruumve non esset, ex obseruatione
Lunæ g, vel edicto prohibitum, vt noctu, diebus feriatis, vel alias:
alterius arbores furtim succiderit, animaduerti sana suadet ratio.

Arboris ne appellatione vitis veniat? Vlpian. in l. vitem. in prin. D. de tit. g Plinius lib. 16. hist. nat. c. 39.

CAP. CLXIX. Fures piscarii h vt puniantur.

Qui è stagno, viuario, arcâ piscariâ, pisces afferuatos furto au-
fert, furti pœnæ subiacerit i: Si verò è præterfluente, privati
dominio subiecto, pisces furtim capiat, is pro qualitate personæ,
ratione piscandi, & damni illati quantitate, ex k Prudentum con-
silio, quod consulentibus iudicibus suggerent, in corpore, aut pe-
cuniæ summâ mulcabitur.

Ita in furtis apium, vomerum, quæ furta pro grauius habentur in veteribus Legibus

CAP. CLXX.

CAP. CLXX. Si quis depositi vel commodati furtum committat.

Commodatarium *a*, si re ad vsum non destinata abutatur & potius, quam vtatur: item, qui alienas res penes se depositas & custodiendas datas, sciens dolo malo, inuito creditore, vnde deteriorationem res sentiat, contrectarit, vtrumq; pœnali furti actione teneri & puniri posse, nemo est legum cognitione vel le-

a Text. est in l. si is cui. in prin. D. de furtis. l. si sacculum. in pr. D. de pos. l. inficiando. in prin. D. de furt. ita & pignoris furtum fit. l. si pi-

gnore. D. d. tit. l. qui furtu. D. de condi. furt. Valer. Max. lib. 8. Memor. c. 2. in fin. Couar. lib. 3. Var. res. c. 15. n. ult. Menoch. lib. 2. arb. cas. 298. Pross. Farin. lib. 6. variar. quæst. crim. oper. par. 6. q. 109. per totum.

CAP. CLXXI. Sacrilegium quod b dicatur.

Quod semel Deo dicatum est *c*, non sine scelere profanari, & in vsus humanos conuerti potest. Ideo qui sacrilegium commiserit, hoc est, res sacras, vel quascunq; in locis sacris constitutas compilarit, extra controuersia aleam se grauissimo obstringit crimine: quod trifariam fieri traditur: Primum *d*, si quis rem sacram, aut Deo, hoc est, diuino cultui dicatam in loco sacro: deinde si rem sacram in profano: tum si rem non sacram in loco sacro, furtim auferat vel intercipiat.

b Lancelotus cum Canonistarum turba, quibus Scholastici accedunt, duplex faciunt sacrilegium, ut vel in persona presbyteri aut monialis fiat, vel in re sacra, lib. 4. Inst. Can. tit. de sortileg.

in fine. Plato triplex sacrilegium statuit lib. 10. de Leg. in princ. *c* Regula illa desumpta est ex l. in tantum. §. sacra. D. de rer. diuis. l. ad sacra. D. de contrab. empti. §. sacra. Inst. de rer. diuis. & cap. semel. de Reg. iur. in 6. Vbi Dym. *d* Ita distinguit Concil. Triburiense in cap. si quis contumax 17. q. 4. Iul. Clar. in §. sacrilegium in princ. & Pross. Farin. part. 7. oper. crimin. quæst. 172.

CAP. CLXXII. Poena sacrilegii.

Qui hierothecam sive ædiculam, in qua *a* $\zeta\mu\theta$ hoc est, consecratus panis repositus habetur, compilauerit, viuus vret. Si verò *e* alia sacra vasa aurea argenteave, calices, patinas, thuribula, anathemata seu donaria furto quis auferat, seu locis sacris profanisve id fiat, singula sunt sacrilegia: Item, si quis furandi animo, ædem sacram, sacrarium, cui illa ædícula *f* inclusa est: vel adytum effregerit, seu instrumentis aliis referarit, recluserit: pro qualitate facti, mortis poenâ plectetur.

e Faciunt pro cõtextu & sicut. c. qui rapit. c. si quis contumax. v. sacrilegium 17. q. 4. & Coras. in Arr. s. Tho. los. adnotat. 85.

Menoch. 2. arbit. cas. 398. Damh. pract. crim. c. 121. adde Bertach. verbo sacrileg. *f* Occursus pulcherrimus iam dudum esset multis sacrilegiis si ca. aurum 12. q. 2. & l. sancimus 21. C. de SS. Eccles. observarentur; atq; attendetur, quod Bonifacius martyr dixisse fertur: Olim sacerdotes aureos, calices ligneos fuisse. Polydor. Virg. lib. 6. de rerum inuentio. cap. 12.

CAP. CLXXIII. Eleemosynarum sacrilegium.

a Gazophylacium, in quod vidua duo as-
piat coniecit in-
estimabiles ele-
emosynas.

IS, qui sacrarum eleemosynarum arcam sive capsam, gazophylacium a, effregerit, ruperit, reserârit, aut aliis artibus inde pecunias pauperibus alendis elargitas piorum liberalitate extraxerit, seu in ipso opere dum suffurari conatus sit, deprehensus fuerit: capitis supplicio, vel quidquid Prudentes statuerint, afficietur.

Marci c. 12. v. 42. Luc. 21. v. 1. Digna vox est Imperatoribus; Humanitatis nostra, inquiunt, est, egenis prospicere; l. privilegia. C. de sacros. Eccles. Eleemosynarum appellatione, pecunia in pias causas collata, dubio procul veniunt: ut sacrilegus sit, qui Xenodochii, nosodochii, leprosarum, Lazareti pecuniis aut rebus aliquid subtraxerit. Ita & pro sacrilego ad vestim. senem quendam damnari videtur Patavii, anno 1585. mense Julio; qui pecunias Monti Pietatis donatas suffuratus erat. Confer Damhouder caput. num. 5.

CAP. CLXXIV. Quod sit sacrilegium minimum.

SI quis interdum res sacras minoris pretii (extra eas, quas diximus maioris esse & haberi momenti) ex æde sacrâ abstulerit, velut cereos, candelabra, altarium vela: quæ fur neq; in templum illicito loco atq; tempore ingrediendo, aut effringendo quidquid auferat, aut si quis res priuatorum in ædem sacram depositas, subriperit, si tamen ille fur templum vel sacrarium, vi non effregerit, aut clam reserârit: Hæc sacrilegia ex circumstantiis differentiis rectè distinctis & expensis, eâ plecti poenâ, quam in furtis rerum purè profanarum infligi ostendimus, debebunt.

§. 1. Appendicem his omnib. adiicimus: seuerius sacrilegia, quæ contemptum religionis habent, quæq; admissa ad sacrilegiorum naturam accedunt: mitius atq; moderatius furta alia puni-
enda esse b.

b Conf. Dam-
houd. c. 111. l. 1.

Clar. lib. 5. §. sacrilegium. Iacob. Menoch. de arbit. lib. 2. cas. 389. Cunradus Heresbach. ad Edictum VII.

CAP. CLXXV. Personarum conditionis rationem in fur-
tis habendam.

c Confer c. 179.

paulo infra.

d Ita & ma-

gnus dolus, ut

in facto. l. hac

lege. §. 1. D. ad

L. l. l. peculat.

e Paulus in l.

Arrianus. D. de

oblig. & act.

Dyn. in c. odia.

ext. de Reg. in o.

TAm in furtis c, quàm sacrilegiis, quæ in locis rebûsve sacris: committi declaratum est, ut & aliis quibuscunq; delictis, famis necessitas, impubertas, cõsiliu d inopia, & alia, quæ his similia sunt, in furib. & delinquentibus, inspicere debent. Non enim minùs in capitalibus, ad absoluendum quàm condemnandum; quàm in ciuilibus causis ad negandum & liberandum, SI HABEAMVS E OCCASIONEM, propensiores esse debemus, ut odia constringen-
tes, fauores ampliemus.

CAP.

CAP. CLXXVI. *Pœna eorum, à quibus vis damnumve
metuitur, & de eorum custodia.*

SI quis a contra cautionem, non ultum iri, vel, de non offen-
dendo à se præstitam, facto aliquo, cuius poena capitalis non
fit, venerit & egerit: Item, si quis (ultra vim antè factam, aut spo-
lium simplex, de quo satisfecerit, vel transegerit, vel punitus sit)
de armis siue vi denuò inferenda, nudis quidem verbis vel epi-
stolâ, sine tamen circumstantiis factum aggrauantibus, commi-
nari pergat; atque etiam si quid conatus sit, (quod tamen ultimo
plecti supplicio non mereatur, qui casus est cap. 178. ad quod pro-
ximè accedemus:) Verum tamen si iustus his minis & conatibus
subesset metus, qui in virum fortem cadat, & ex causis, quæ affe-
rendæ & deducendæ sunt, talis describatur, cui temere fiden-
dum non sit, qui non iactationis causâ ista dicat faciatve; denique
ea sit persona, quæ minas suas executioni b mandare soleat, & a-
nimum inquietum dissimulare vilo modo nequeat: Hoc, ubi in
iudicio à parte probatur, iudicibusq; adprobatur, nec tantæ fa-
cultates accusato sint, quibus de damno infecto, quod iure time-
tur, cauere possit: Constituimus merito, vt metus iste à ceruici-
bus bonorum & officio fungentium ciuium, competenti reme-
dio efficaciter depellatur: quod omni iure prohibitum sit, ne al-
ter alterum vi armata, dolo malo, ex proposito & insidiis lædat, &
hoc pacto pax publica perturbetur: Serio itaque mandamus, vt
is, qui tam effrenato in alios animo, indomitâque mente fuerit,
in carcere tam diu detineatur, quousque personæ iustum metum
alleganti & probanti, idoneè, non offendi, cauerit: Quod iudicis
ordinarii officio fieri volumus: eam tamen cautionem leuissi-
mis de causis (quod ex præsentibus esse placeat: vt desperatis
tantum morbis extrema, ignem ferrumque, remedia adhi-
bent medici) nisi præsens & ob oculos versans, inque sensum
cadens periculum suaserit, Prudentum consilio accedente, exigi
non debere canemus: Igitur qui de eiusmodi factis dictisque in
iudicio accusatur & conuincitur, in eiusdem iudicii vinculis de-
tineatur. Et captus reus si ex suo, unde se alat, heredio, siue patri-

a Confer. cap.
108. supra. & c.
195. infra. Vide
Andr. Gail. lib.
1. Obs. cap. 4.
num. 1.

b Per text. l.
metum. verbo,
iactationibus.
ubi gloss. & Dd.
communiter. C.
de his qua met.
caus. Gail. 1.
Obs. 4. in princ.
Clar. §. fin. qu.
47. vers. sed
quaro. Petr.
Frider. Mind.
cap. 35. lib. 2. de
Mand.

a Citat Marc. Mantua in obseru. 96. lib. 10. l. vltim. C. de erog. milit. ann. lib. 10. & l. iudices. C. de episc. & cler.

b Carcerato ferè bonorum administratio permittitur. l. 2.

D. de bon. dam. l. auferitur. §. in reatu. de iure fisc.

c Hec aut pro disiunctis vel coniunctis habenda, explicatur in l. sepè 53. circa fin. de verb. sign. ubi Ale. & Gædd. §. interdum. Institut. de obligat. qua ex delict.

d Ita distinguit cum Cyno, Baldo & Angelo in l. unica. C. de

Nili agg. & aliis, Jac. Menoch. lib. 2. arbit. casu 349. toto. Blanc. de Ind. nu. 201. c. l. i. C. de rapt. virg. verbo, qui eis auxil. iuuas. temp. f. soil. ut euadat manus Magistratus & poenam. g. Damhouder. Pr. crim. cap. 133. num. 2.

h Post Felinum, & complures alios copiosè hac de re disputat, prætermissorum spicilegium instituens, Meno. lib. 2. arbit. cas. 360. n. 20. Tho. Gram. decis. 2.

nu. 5. 6. 7. 20. & seq. Cuias. 15. obseru. lib. cap. 25. Text. in l. diuus. D. ad L. Corn. de Sicar. & l. is qui cum telo. Coll. eod. tit. Wesemo. παρ. D. J. d. tit. Damhouder. cap. 83. pr. crim. Decian. lib. 1. x. prax. crim. ca. 30. i. iustodis μγοι. Clar. §. vlt. quæst. 60. & quæst. 92.

monio non habeat, tantum actor lictori, quantum iudex, qui & alimentis & sportulis modum dicet *a*, arbitrio suo decreuerit, sumptus dabit, & de iis subministrandis cauebit. Ut verò neq; actori, unde has faciat impensas, supererit, ex publico reus aletur. Sin captus tantum in bonis *b*, sub eius magistratus, sub quo domicilium habet, districtu, vel principis alterius iurisdictione territoriove possideat bonorum reddituumq; unde custodia alimentorumq; sumptus commodè desumi possint, eos sumtus, illo magistratu minimè vetante aut impediante, ex iis prædiis bonisve, fieri omnino æquum pronunciamus.

CAP. CLXXVII. *Pœna eorum, qui ope consilio maleficos iuuere.*

Ope, auxilium *c* ferri tribus *d* temporibus, vel ante delictum, vel in ipso *e* delicti actu: vel *f* post delictum commissum, ita pragmaticis distinguuntibus, intelligitur: qui hoc amplius; Eadem poenâ eum, qui auxilium secundo tempore, quod sit proximum delicto, tulerit, cum auctore criminis plectendum esse, tradunt: nempe istud in genere dictum sustineri posse non ambigimus. Et sanè *χρὶ τὸν ὀρθὸν λόγον* verum est, eum qui maleficum ope, auxilio iuuerit, suppetias tulerit, poenam non leuem mereri. Quod pro varietate factorum, aliarumq; circumstantiarum occursum perpendent *g* Prudentes atq; magistratus, qui referentibus Iudicibus consilio tam præerunt, quam aderunt.

CAP. CLXXVIII. *Pœna conatus ad delictum h.*

Si quis non extrinsecis tantum & remotis factis, ut apparatu telorum, veneni mali præparatione, &c. sed proximis, quæ ad perfectionem criminis pertingunt, maleficium designare conetur, in quo tamen diuinitus quasi immixtis i. obstaculis contra voluntatem deliberatam, opere complendam impeditus fuerit: hic animus malus, hæc mens mala & ad malum proiecta, hæc malefa-

ciendi

ciendi libido, è quâ, quid intus fuerit, pro manârit, si manifesta facta deprehendatur, extremo supplicio quibusdam atrocioribus casibus percellenda est *a*: Aliquando tamen grauius: interdum, obseruato delicti genere lenius punitur conatus, quo in negotio iudicum prudentia elucebit, qui vt tutius decernant, Togatorum clarissimorum consilio vtentur.

a Velut in assassinio, lesa Maiestatis, in prodicione, veneficio: alioquin ordinariè conatus pœna à foro recessere, Emanuel Soarez in thesaur. commun. opin. vers. voluntatem. num. 70. & seqq. Iul. Clar. lib. 5. §. ult. quest. 92.

CAP. CLXXIX. De iis, qui per ætatem, furorem, aut aliis ex causis delinquant.

SI quis per ætatem *b* doli fraudisque incapacem, furorem non simulatum, aut aliud mentis non sanæ vitium; vel quia præcipientis imperio parere necessum habuit: Item, per vinum, somnium, iram, amorem insanum, deliquerit *c*: de eo facto, obseruatis & consignatis circumstantiis, ad eos, quos opus est, & optimum videbitur, referent iudices.

b De mitiganda pœna ob teneram ætatem, vide Menoch. lib. 2. cas. 329. ob furorem. lib. 2. cas. 325. Clarus. §. ultim. qua. 60. vers. quæro, numquid ætas. & vers. item quæro. & tota. per ebrietatem. Menoch. cas. 326. per somnium. cas. 327. per amorem. 328. De ira, vide Dec. in l. quicquid calore. D. de reg. iur. adde Andr. Fachineum, IC. insignem lib. 9. controvers. cap. 3. Tiracquell. tractatu de mitig. & temper. Legum pœnis, causa 2. & caus. 7. & post eum Prosp. Farinac. par. 3. crimin. quest. 93. & sequentib. Valent. deniq. Volcium comment. ad L. Corn. de Sic. cap. 5. num. 23. & num. 150. Gail. lib. 2. obseru. 110. c Mandatarius verò delinquens, propter mandatum alterius non excusatur. Bartol. in l. non ideo. C. de accusat. l. 1. §. quotiens. D. de vi & vi ar. l. liber homo. in princ. D. ad L. Aquil. l. si remunerandi, §. rei. & l. si mandauero. §. qui eum. D. mandati. Clarus d. quest. 60.

CAP. CLXXX. Pœna commentariensis d, qui reos clam dimittit.

Commentariensis *e*, qui diarium custodiarum conficit, ita veteribus dictus, idem cum carceris custode est: hominum genus quod fere omnia *f* violenter & acerbè facit. Quo in officio minimè ii constitui debent, qui corrumpi se de facili patiantur, aut quibus, quod contra publicam vtilitatem est, persuaderi possit: neque etiam ii, qui moribus immanes sint. Atque si horum cui carcerum cura demandata est, qui capitalis reum criminis sciens effugere sinet, ei pœnæ generi, quod reus *g* si non effugisset, sustineret, se subiacere nôtit. Si verò per negligentiam

d Carcerarius etiam vocatur: & ergastulus, Non. Marcello. ex Lucilio. e Clarus §. ult. quest. 46. vers. scias etiam. l. ult. C. de custod. reor. vide 3. Reg. 20. v. 39. & lib. 4. Reg. ca. 10. vers. 24. f Verba hæc sunt Philonis, in vita Iosephi. g Hoc desumptum est ex L. ad commentariensem. C. de custod. reorum. Porrigitur autem lex, in adiutorem eius seu vicarium. Plura si libet discere, adi Menoch. lib. 2. arbitr. cas. 302. & sequ. Iohan Fichard. consil. 110. vol. 2. Item Gomez. lib. 3. cap. X. var. resolut. num. 11. Damhouder. cap. 17. Prosp. Farinac. novissimè de

a Velut in assassinio, lesa Maiestatis, in prodicione, veneficio: alioquin ordi-

b De mitiganda pœna ob teneram ætatem, vide Menoch. lib. 2. cas. 329. ob furorem. lib. 2. cas. 325. Clarus. §. ultim.

d Carcerarius etiam vocatur: & ergastulus, Non. Marcello. ex Lucilio.

e Clarus §. ult. quest. 46. vers. scias etiam. l. ult. C. de custod. reor. vide

3. Reg. 20. v. 39. & lib. 4. Reg. ca. 10. vers. 24. f Verba hæc sunt Philonis,

carc. & carcer. Quest. 31. num. 6. & sequ. Ita & punitur is, qui furiosum custodia sua commissum euadere sinit, l. Diuus. D. de offie. prasid. Iac. Lectius ad Modestin. lib. 4. de pœnis, in l. non est facile. D. de custod. reor. Est verò casus quo custos carceris non tenetur de fuga incarcerati. vide per Hippol. de Marsil. in §. diligenter. num. 52.

custodis, fontium quisquam effugerit: ea negligentia pro ratione delicti & Prudentum consilio in commentariensi cohercebitur.

*CAP. CLXXXI. De officio actuarii seu scribe, aut
Notarii iudicii.*

a supra cap. 5.

b Delatio est accusatio, ad vindictam publicam. per l. qui crimen. 3. ad quam Hubert. Giphani. præclare. C. de his qui accus. l. rescriptum. §. si quis. D. de mun. & honor.

c Nouell. 88.

VLtimæ non sunt actuarii partes, neque contemnendæ in capitali iudicio operæ, sed ad primè necessariæ. Is igitur eâ fide atque diligentia, qua se iureiurando *a* iudici adstrinxit, eoq; ordine, quo singula fiunt, accusationum & defensionum capita, recessus, omnia denique acta, distinctè & singillatim consignabit. Et ut prima tempore, ita & prima ordine, delatio *b* (antè quàm de persequenda accusatione vadibus actor caueat, vel se custodiendum vnà cum reo sistat, atque etiam quæstiones suscipiantur, vel de vilo supplicio incidat deliberatio) adnotari debet; quæ quidem delationis siue denunciationis consignatio, præsentibus iudice, eiusve vicario, & duobus ad minimum iudicii adsefforibus, ab actuario nullo addito, dempto nullo, bono ordine, & fide bonâ fiet: Deinde ut accusator ad cœptæ accusationis principium, vades in iudicium produxerit: & quos dederit: aut (quia non omnibus in promptu & *c* facile est vades dare) si dare prædes nequeat: an & quibus persequendæ accusationis conditionibus custodia dari se permiserit: quæ singula ex cap. 14 colligi possunt.

CAP. CLXXXII. Ut nomen suum, & qui præsentis cuiq; actui adfuerint, diem, annumq; actis adscribat actarius.

Posthæc, quæ contrà asseret atque asseret accusatus, cùm primum extra tormenta de facto suo interrogatur, conscribi debent: & hoc amplius: annum, diem, horam qua quisque actus susceptus & peractus fuerit, & qui interfuerint, adnotabit scriba: subiiciet etiam nomen & cognomen suum: & quòd eorum quæ scripserit, auritus testis fuerit, subscribet.

CAP. CLXXXIII.

CAP. CLXXXIII. Vt, quæ indicia & probationes actor habet, & deducet, conscribat.

QUod plurimum consueuere rei, vt accusationes nudè negando repellant, sciendum est, non satis esse vel accusasse solum, vel negasse *a*. Ergo accusatori *b* probationis onus, quod indubitatè indicis perficitur, incumbet; & ea indicia, præsumptiones, suspensiones quæcunq; in iudicium vel apud adfessores eius causæ notioni datos, proferet, quæque iis indicis probabuntur, diligentissimè actuarius adnotabit.

a Vulgatum illud Iuliani Imperat. apud Amm. Marcellinum lib. 18. in pr. facit.

b Vulg. text. in l. qui accusar. C. de edend. supr. art. 18. & seqq.

CAP. CLXXXIV. Vt vicissim rei allegationes chartis mandet actuarius.

Postquam indicia, vt iam in *c* principio harum nostrarum Constitutionum docuimus, & suspensiones criminis probatae fuerint, & pro probatis recipiuntur: de suo delicto citra torturam reus seriò interpellabitur. quod nî sponte fateatur, aut se legitimè purget, de quæstionibus habendis mentio iniicietur: atque hoc quoque loci actuarius tam quæ interrogando, quàm respondendo proferentur, & quæ interea ex inquisitione cognoscuntur, conscribet.

c art. 46. & sequente.

CAP. CLXXXV. Vt idem confessiones rei adnotet.

SI ad quæstiones deuentum fuerit, ea quæ tortus fatebitur, quæque de crimine confesso nominatim, vt unumquodque ad inuestigandam facti veritatem faciet, & quæ de hinc vera confessioni que congruentia deprehendentur, scriba suo officio functurus consignabit.

d Nominatim ei obiectum certo titulo, siue nomine, quo cognito, cognoscetur lex: cognita autem lege, cognoscetur etiam poena. Bald. consil. 443. lib. 3. per text. in l. 2. §. vbi cunq; D. de crim. stel. lio. l. quid sit falsum. D. ad L. Corn. de fal. l. sanctio legum. D. de pœn.

CAP. CLXXXVI. Vt, quæ in conuincendo reo geruntur, perscribat.

QUod si accusatus crimen *d* nudè inficiabitur; contra quem aduersarius probationem vrgeat, vt solemnibus accusationis impletis confundat reum, nec ea omittet actuarius. Sin magistratus ordinarius certos eius rei notioni homines delegarit, quid & iis cognoscentibus peragetur perscribet.

CAP. CLXXXVII. Vt idem rei defensiones adnotet.

FAtente verò delictum reo, qui defensionis suæ causâ, ea excipiat, quibus reatui eximatur, ea nempe, & quas probationes, instrumenta, testimonia adducet, & quæ ex inquisitione cognoscentur, deniq; omnia, quæ ad commodiorem iudicum informationem seruiant, consignabit.

CAP. CLXXXVIII. Vt adnotet, quomodo ad officium delata sit accusatio.

POrrò nec id diligentiam actuarii effugiet, cùm Ex officio accusatio instituetur, neque priuatus existat accusator: nempe, quomodo ad iudicem deuenit diffamatio, quæq; accusatus responderit, & cetera, quæ peragentur, singula consignabit.

CAP. CLXXXIX. Vt scripta afferuet, in libellos redigat, & secreta ne pandat actuarius.

IGitur acta, vt accusationes, seu à priuatis aut Ex officio magistratus instituantur, ita & defensiones, confessiones, singula, vti dictum, diligenter scriba capitalis, suo quodque loco & ordine adnotabit; atque vt in ciuilibus causis per libellos agitur, ita & hoc progressu iudiciario in libellos quauis redigat, & cuius actui annum, diem, horam, qui præsentibus adfuerint, adscribet: Nomen suum, vt explicatum est, addet: vt hac ratione in scripta redactis & dispositis omnibus, tutò & liberè secundùm Legum præscriptum sententia ferri, aut, si opus sit, ad Prudentes, vel Superiores referri de negotio possit. Quo in munere suo ita versabitur, vt fidem, quam iudici dedit, exsoluens muneri suo omni studio satisfaciatur: nihil arcani foràs effutiat: quod & sui officii esse intelliget. Denique eos libellos, in quos acta rediguntur, statim vt è iudicio discedetur, tuto in loco clausos afferuabit.

CAP. CXC. Actuarius vti sententias concipiat.

ITaque cùm delictum, maleficium, crimen, instituto ex nostris sacriq; Rom. Imperii Constitutionibus progressu, certum est, de quo reus conuictus, & sententia publicanda sit: Eam
actuarius.

actuarius iis verbis concipiet & concinnabit, vt die executionis ad mandatum iudicis publicè ex breviculo *a* recitari possit.

a l. 2. & ult. C. de sentent. ex brevic. recit.

CAP. CXCI. *Admonitio.*

IN sequentibus capitibus, quà Caii nomen erit actuarius, qui præscribet sententiam, rei nomen & cognomen, atq; patriam adnotabit, & delicti generis voce, illud qualequale sit, ob quod vel plura, condemnatio facta est, explanabit.

CAP. CXCII. *Forma sententiae quæ morti b vel perennibus vinculis mancipat.*

b Supplicia mortis varia. Paul. sent. lib. 5. c. 17. Confer si lubido est, lib. 3. vol. 28. Theatr. vita humana Th. Zwing. pag. 4312. & seq. *c* Executio nulla facienda est, iuris ordine prætermisso, l. si cum nulla. D. de re iudic. l. 1. D. de exec. rei iudic. Vantius de Nullitat. tit. de nullit. ex defect. proc. num. 94. Iudex ante omnia ve-

AD *c* accusationem, exceptionem, & alia in iudicio acta, perlecta & discussa, ad informationem & diligentem de crimine habitam inquisitionem, quæ omnia secundum tenorem sanctionum capitalium, à K A R V L. V. Imper. Aug. & sacratissimi Imp. Rom. Ordinibus latarum & confirmatarum facta & peracta sunt, istæc nominatim sententia à I V D I C E & adfessoribus, pro tribunali iusto numero præsentibus & legitimè procedentibus, contra Caium lata est ob delictum, quod occidendo, incendendo, &c. commisit.

Sententiarum clausule.

Vt (qui exurendus *d* damnatur) viuus *e* flammis vlttricibus *f* exuratur, & in cineres redigatur.

Vt (qui *g* ferro, securi, &c. percutiendus est) gladio ad mortem feriatur.

ritatem inquirere debet. l. singuli. de accusat. d Coras. Aresto Tholos. adnot. 94. *e* Sauiissimo mortis genere affecit 80. homines, Valens Imp. cum impositos naui & in medium profundum prouectos, nauim à nautis fugientibus incendi iussit: & ita combusti ac submersi perièrè. Socrates lib. 4. hist. eccles. cap. 13. Suidas in voce & ἀλλης. *f* Tertullian. ad Martyr. cap. 4. summam ignium poenam vocat. *g* gladio. Videatur Calius Rhodigin. Antiqu. Lection. lib. 3. cap. 23. & idem lib. 10. cap. quinto.

Vt (qui in partes quatuor secandus est) quatuor in partes dissecetur, atq; ad mortem mulctetur: partes cadaveris singulæ singulis in viis publicis suspendantur & defigantur.

Vt (qui ad *h* rotam damnatur) rotâ suffractis cruribus & bra- *h* Meminit Aristophanes in Pluto, sed tanquam tormenti: ἐπὶ τοῦ τροχῶν γὰρ δὲ σ' ἐκεῖ σεβλάμνον εἰπὺν, ὃ πεπαισγ- *ynus*. Rotâ torqueri te oportebit, vt exculpatur à te, quæ mala patraſti.

chiis viuis letho demittatur: & sumpto supplicio eidem rotæ imponatur.

a Coras. dicto
Arrest. adnot.
93. vetus for-
mula erat, In-
felici arbori re-
ste suspendito.
Agell. lib. 12.
Noël. cap. 3. Le-

Vt (qui furcæ adiudicatur) è furcâ publicâ laqueo *a* aut catenâ suspendatur, & morte plectatur.

Vt (quæ aquis suffocanda est) *b* aquis submersa vitam in profluente finiat.

Vt (quæ defodietur) viva in terram defodiatur, & stipite per mediam adaucta transfigatur.

ge Antonium Contium lib. 1. Subsec. cap. 13. pag. 96. Tiraquell. de Nobilit. cap. 20. Dicitur autem hoc supplicium, indecentissimum & famosissimum. Plin. lib. 2. cap. 25. Histor. Natur. *b* Calius d. ca. 5. & lib. 16. ca. 21.

CAP. CXCVIII. *Qui trahæ imponendus est.*

Accumulantur etiam supplicia, cùm reus ob plura maleficia, vel insignem vnus atrocitatem puniendus venit. Fit enim, vt quis & vltimo supplicio afficiatur, & alio velut præparatorio affici possit, vt condemnatus ad ignominiam trahæ illigatus ad locum supplicii pertrahatur: quod si decernatur, sententiæ publicandæ sequentia verba actuarius adiiciet: Et ad supplicii locum *c* vsq; Caius trahæ impositus à quadrupedibus trahatur.

c Adscalas Ge-
monias: ad Cal-
uariam.

CAP. CXCV. *Qui candentibus adurendus est forcipibus, vel vncis trahendus.*

Si sententia hoc habeat, vt damnatus forcipibus candentibus vstulandus sit, hæc sententiæ adpendix adnectetur: Et ante vltimum supplicium vehiculo impositus, trahæve illigatus, vsq; ad destinatum executioni peragendæ locum ducatur trahatur, Caiique corpus forcipibus candentibus aduratur, ternis quaternis vicibus.

CAP. CXCV. *Sententia vt concipiatur, cùm is vinculis addicitur, à quo vis metuitur.*

Cvm legitimè habita inquisitio, & indicia super vi inferendâ adprobata sint, quæ debent; Ne à Caio vis vlli fiat, damnûmve inferatur, sententia iudicum decernitur & declaratur; Caium qui præsens est, in carcere detineri tam diu debere, quousque, deferuescentibus animis, idoneè prædibus & prædiis *d* cauerit, neminem hominum à se offensum, neq; res, pecunias, bona, prædia vllius turbatum iri.

d Iuratoria
cautio in cri-
minalib. nus-
quam sortitur
locum.

CAP. CXCVI.

CAP. CXCVI. De pœnis, quæ citra mortem, & perpetuos carceres infliguntur.

SI quis ob delictum ritè probatum, de quo conuictus fuerit, in corpore puniendus sit, citra mortem: Iudex non priùs, quàm ad Superiorem suum, Prudentesve eâ de re retulerit, sententiam feret: atq; eam in rem adsumptis quatuor adfessoribus, quos circa hoc negotium bene versatos viderit, quos etiam parere iudici ius est, eandem sententiam Ex officio suo confirmabit, atque ab actuario publicari curabit. Idem deinde iudex à se latam sententiam executioni mandari a omnimodo efficiet.

CAP. CXCVII. Sententiæ pœnales corpori citra mortem infligenda quemadmodum concipiantur.

IN causâ vertente inter N. & N. iudiciario ordine, qui à K A-
R V L O V. & Rom. Imper. Ordinibus introductus ac confir-
matus est, rectè riteque obseruato, iudices decreuere, Caium ob
delictum admissum puniendum esse.

CAP. CXCVIII. Amputatione linguae.

VT in numellis b publicè exhibeatur, eiq; lingua exerta am-
putetur, & relegetur, donec concessâ à magistratu licentiâ
reuocetur.

Mutilatione digitorum.

Vt in numellis proponatur, eidemq; digiti duo c, quibus
sublatis periurium DEO inuocato commisit, refecentur: hinc in
exilium abeat, donec ei gratia à magistratu fiat.

Aurium resectione.

Vt in numellis publicè exhibeatur, aures d Caio amputen-
tur, & solum vertere iubeatur, donec magistratus permisso ciui-
tati restituatur. Ita fit, vt & cauteriis e alii insigniantur.

mâ lege sancit, nullius faciem maculandam. l. si quis in metallum: in fine. C. de pœnis. Mynsing. centur. 2. obser-
uat. 46.

Fustigatione f seu virgarum castigatione.

Vt pro numellis sistatur, & fustuario emendetur, vel (quod

P 3.

a Præcluso o-
mnino appella-
tionis beneficio
in Germaniâ,
ad Camer. Imp.
consequenter,
decendium nul-
lum vindicat
sibi locum in
criminal. sed in
civilibus causis
tantum obti-
net.

b Alc. in l. ve-
rum 216. nu. 8.
D. de verb. sign.
vide supr. c. 115.

c Theatr. vit.
hum. parte 1.
pag. 357.

d Ibid. pag. 349.

e Constantinus
Imp. vetustissi-

f Græci ζυλο-
ποιον vocant.

^a l. generalis 7. nunc magis vsus adprobat) virgis cædatur, è territorio exulet a,
 & l. ult. §. ult.
 C. de sent. pass.
 & rest. l. quod
 si 24. §. restitu-
 tio. D. de Mino-
 rib. adde Calii
 Rhodig. d. libr.
 10. cap. 5.

§. I. Meminisse & hoc actuarios volumus: vt, si quis ob de-
 lictum corporis poenâ afficiatur, simul autē læso ex ea causa quid
 debere sententia declaretur, vt raptam furtōve subtractam rem
 reddat, vel etiam ex suo multam dare, aut damnum alteri factum
 certâ quantitate compensare iudicetur, quod capitibus aliquot,
 præsertim 107. & 120. cum sequenti, nec nō eo ^b quo de leuissimi
 furti poenâ agebatur, ostensum est; tunc eius pecunię restituendæ
 in sententiâ verbis disertis inseratur necessitas.

CAP. CXCIX. *Sententiæ absolutoriæ forma.*

SI eum, qui de crimine delatus, & in carcere custodiâve deten-
 tus, accusatus fuit, ordine iudiciario secundum nostras & Im-
 per. Rom. Statuū Leges capitales obseruato, sententiâ iudicum
 absolui contigerit: ea sententia eum in modum concipi debet,
 quem iam exponemus, itidemque ab actuario recitari publicè
 debet.

CAP. CC. *Cautio siue admonitio.*

IN sequenti capite, ad formandam sententiam & rectè intelli-
 gendam facit, vt sub nomine Titii actorem; Caii reum: Delicti
 appellatione, quidquid puniendum erit, accipiatur.

^c vide §. c. 99.

CAP. CCI. *Verba sententiæ c absolutoriæ.*

IN causa criminali, vertente inter Titium & Caium: visis & pon-
 deratis actis actitatisque; ad accusationem delicti, cuius Caius
 qui in iudicio præstò est, à Titio infimulatus fuit, & accusati exce-
 ptiones: & quæ alia in iudicum notionem deducta fuere, tum
 etiam diligentem habitam inquisitionem: prout ad præscriptum
 KAROLI QUINTI, sacriq; Rom. Imp. Ordinum Constitutio-
 num capitalium cuncta acta & peracta sunt: Caius iudicum sen-
 tentiâ & suffragiis ab omni corporis sanguinisq; poenâ absolui-
 tur, & pro absoluto pronuntiatur, declaratur atq; habetur. In
 quo, si accusator legitimâ probabilemve ^d accusandi causam ha-
 buisse certis documentis ostenderit, Iudex litis impensas com-
 pensa-

^d Text. in l. qui
 solidum. §. 1. D.
 de legat. primo.
 §. oportet. auth.
 de indicib. Rit-
 tershus. par. 9.
 Iuris Iustinian.
 cap. 31.

penlatione mutuâ tolli iubebit. Si quid verò litigantes damni passi & litis sumptuum resarciendorum nomine mutuis petitionibus se consequi posse existimant, id apud eosdem iudices civili institutâ persecutione obtinebunt. At si Ex officio facta accusatio est: eâ de re *a* apud magistratum principemve superiorem experiantur.

a artic. 12. &
14. *supr.*

CAP. CCII. Ut acta iudiciaria diligenter adseruentur.

ACTA, & ipsas sententias, in causis capitalib. latas, (quemadmodum omnia consignari debere diximus, cum de actuarii officio præcepimus) penes iudicium, & in archivo *b* eiusq; potestate asseruari, atq; loco tuto custodiri debere mandamus: quò, si ea edendi, aut secundum res olim iudicatas simili in casu pronuntiandi necessitas inciderit, depromi sine morâ possint.

b In ade Saturni ararium & archivum habebant Romani. Vide plura lib. 2. vol. 20. Theatri vita hum. pag. 3670.

CAP. CCIII. Ne quis error ab actuario committatur.

SI quis actuarius hîc ex nostris præceptionib. de iis rebus, quas ad munus suum pertinere viderit, præsertim si de concipiendâ sententiâ dubitârit, se non satis instructû agnouerit: iudices suos, ut errorem omnem euitet, consulat: quòd si nec à iudicibus satis planè res explicari possit, Prudentes ipsi iudices addeant.

CAP. CCIV. Sportularum & custodibus deuitarum modus qui sit.

NE sumptus & sportulæ hisce in causis in immensum excrescant (quorû magnitudine multi ab accusationibus deterrerentur: unde paucos tantum, pluribus liberè pro libitu delinquentib. puniri contingeret: id quod non sine Reip. palpabili detrimento, iustitiæq; neglectu fieri non ignoramus) iis magistratus modum, qui singulis locis conveniat, dare debere, placet: ut nemo ultra nummulos cruciatos septem in singulos dies lictori, cum ad alendum, tum custodiendum reum expendat: Et, si quibusdam in locis minus dari consuetudine receptum sit, nihil immutantes, illud servari volumus. Quæ autem salaria iudicibus, & adfessoribus, item & actuariis, carcerum custodib. suppliciorum executoribus debentur, eorum nihil ab accusatoribus, quib. quia utilem Reip. operam navant, officium suum damnosum *d* esse non debet, exigetur, sed ex publico ærario exsolvetur.

c Grauiß. est quæst. an magistratus subditorumve impensis executiones capitalium iudiciorum fieri debeant. adi. si lubet, Petr. Heigium par. 2. quæstion. cap. XXIII. Nota: VII. cruciati nummulis sunt diurnum reorum. *d* l. si feris. §. quod verò. de furtis. l. ult. C. ut nem. liceat in coempt. lib. 20.

CAP. CCV. *Ne iudex, ut iudicet, quidquam accipiat.*

a Iudex vix
imago Iustitia
est, quæ ut ha-
beat, Chrysip-
pus graphicè
depingit, cuius
verba refert
Agell. 14. Noct.
cap. 4.

b Venales sen-
tentia, nullâ
etiam interpo-
sitâ appellatio-
ne, nullæ sunt,
l. venales. C.
quand. prou.
non est nec.

Idcirco, lata est
lex Iulia Repe-
tundarû, cuius
verba, quæ huc
faciunt, refe-
runtur in l. lex
Iulia. D. de L.
Iul. R. petund.
c s. cap. 3. ex-
pressum.

d l. 1. §. 1. & l. 2. D. de calumniat. l. 2. C. de pœn. iud. qui mal. iud. e Suprema lex, Populi salus esto, ut in 12.
Tab fertur scriptum. Facit, quod Erasmi Roter. in paraphrasi ad cap. 7. Matthæi, in principio ait. f Nouell. 9.
g Ut de se Moses, Num. 16. v. 15. & Samuel, apud Sirac. 46. in fine attestantur. Est C. Memmii Trib. pleb. oratio
apud Sallust. in corruptos Iudices, & Stobai sermo.

Malo exemplo pessimæ rei morem aliquot locis inoleuisse nobis suggestum est: Iudices a, quoties reum capitali addi-
cunt supplicio, non solum munera b accipere, sed etiam, quod
intolerabile est, petere nil erubescere audere. Quod, nisi iis in
prouinciis fiat, vbi officia publicâ sub hastâ venundantur, quò
qui emit, vicissim vendat, necessum, ferendû minimè ducimus.
Nihil enim magis contrarium iuriiurando iudicis, quod in auspi-
ciis officii c sui præstat; neque repugnans magis quidquam BONI
& INCORRUPTI IUDICIS MVNERI, quales iudices sub
nostro Imperio militare & honoribus fulgere volumus: cæteros
ignominiâ d notatos dimitti. Præterea & hoc totum, nempe
lucris spe, homines damnare, ad quos conseruandos e omnia
iura scripta sunt, totum planè omnibus legibus & æquitati è dia-
metro obstat. Quid enim ab ipsius carnificis contemptissimâ
professione, cui in singula capita merces soluitur, hæ iudicum
harpyiarum rapinæ distent, facile apparet. Itaque constitutis ex
publico salariis & annonis f iudices contenti, nihil tam ob da-
mnandum, quàm absoluendum paciscentes, in posterum nullibi
locorum ne quidquam accipiant g; tantum, ut petant, absit.
Quod seuerissimè inhibendum omnes omnino nouerint.

CAP. CCVI. *De bonis reorum adnotandis, qui in fuga*

h degunt.

h Non omnem
fugam iniustâ
esse, præsertim
eam, quæ con-
seruanda vitæ
causa fit, cum
iniqua sit per-
secutio, ostendi

poteest ex Apologetico Athanasii, cuius verba refert Socr. lib. 3. hist. cap. 6. in princ. i Iul. Clar. §. fin. quest. 21. &
quest. 44. Alia ab hac questio est, de fuga suspecti debitoris, de qua gloss. D. in l. ult. C. de feriis. And. Gail. lib. 2.
Præf. obseru. c. 44. & alii tam recentiores, quàm veteres.

præsen-

præsentibus, debet: ad quam quidem descriptionem duos vel tres rei profugi cognatos, iudex conuocabit: ne quid ex iis bonis reo alienare permittatur, & per hoc illius fuga ^a instruatur. Ea autem quæ facilè subripi vel auferri possunt; itemq; ea, quæ morâ deteriora fiunt, & seruando seruari nequeunt, aut quouis alio modo intereunt: hæc iisdem personis, cognatis & adfessoribus adhibitis, estimata iudex diuendi atq; distrahi curabit: & pretium inde redactum vnâ cum inuentario apud iudicium in deposito erit, vbi tutissima in custodia, vxoris, liberum, heredumque comodo asseruentur. Quòd si verò fugitiui cognati, bona in inuentarium relata, antequâ apud iudicem deponantur, aut postquam deposita sunt, apud se esse elegerint, id sanè concedendum est sanguinis ^b affectui: ita tamen, si prius cautionem, nihil alienari, neque reo fugienti quidquam ex iis subministrari, donec vel redierit & se purgauerit, aut in fugâ constituti causa lisque pendens iure iudicio finiatur, idoneè præstiterint. Tum verò, si cognati bonis fugitiui curatores dentur, necessaria vxori liberisque alimenta ex iis bonis, à iudice decreta, præstabunt. Cæterum, ex reliquis bonis, sine decreto magistratus, cuius etiam cauere est ^c, ne quid ei qui profugit medio tempore à debitoribus soluator, cognati nihil immutabunt.

^a Hæc verba desumpta sunt ex l. ult. D. de requir. reis.

^b De sanguinis affectione vide Mar. Mantuâ lib. 7. obs. 69.

^c d. l. ult. in fin. de requir. reis.

CAP. CCVII. Si res furtiua aut vi raptæ possessæ in iudicium veniant.

SI quæ res ^d furtiua aut vi possessæ in iudicium venerit, quæcum fur aut raptor non deprehendatur; eius rei custodiam in se iudex capitalis suscipiet, vt ei, cui rapta aut furto sublata erat, si hoc ^e dominus rei vel bonæ fidei possessor iudicem docere possit, sine morâ restituatur. Neq; obstat, diuersam loci consuetudinē esse; quæ abusus ^f potius dicenda. Si rem restituendam Primo non esse, quòd non plenam, sed qualemqualem probationem dominii seu possessionis suæ produxerit, visum sit iudici; ne lites augeat, & in præiudicium aliorum quid faciat; cum post Secundus non exstet, qui eandem rem petat, vt de ea cognoscatur ea consuetudo, quæ iuri diuino, naturali vel gentium contraria est. Hippol. §. quoniam. num. 102. Cotta, verb. consuetudo. pag. 174.

^d J. cap. pen. §. huic casui. Reichsabschied de anno 1559. pag. 200. b. ^e Iac. Mandell. consil. 84. incip. casus iste. Ioh. Schneidevv. ad §. vlt. Inst. de oblig. qua ex delict. num. 1. ^f Vsurpatio, vulgò dicitur

Q

& quamprimùm definiatur apud ciuilem magistratum, iudex curabit, litigantes eò remittens. Hoc tū potissimùm ibi locorum obseruandum, quā de causis ciuilibus & criminalib. diuersa fora constituta sunt; & vbi adseffores nō absq; difficultate atq; sumptu in vnum coguntur & conuocantur: quòd ipsa ratio, vt impensis superuacuis parcatur; suadeat. Igitur partes ad forum causarum ciuiliū iudex amandabit, vbi Primus fideiussor lib. datis cauebit, aut si fideiussores habere nō possit, iuratoriā præstabit. Secundo, si causā cadat, iudicatum solui, cum impensis, iudicis arbitrio æstimandis: Vicissim Secundus, qui in iure respondet, eundem in modum cauebit.

§.1. Cū autem Primus rem sibi furto vel rapinā ablatam euidentissimis probationibus ostenderit, ei res litigiosa iudicis ciuilis sententiā adiudicabitur & restituetur. Quòd si verò Secundus rem in iudicio sibi vindicare velit, de quæ restituendis, eo quo diximus modo, litis impensis caueat: si post rem primo adiudicatam, iurare non possit, se vitii in re inhærentis inscium, legitimo titulo & causā legib. non prohibitā rem eā adquisisse: aut, si rem à Secundo, malo titulo adquisitam Primus probet: Secundus tam in id, quod in rem petitam alimentorum nomine, vel, quòd res in custodiā detenta fuerit, expensum est, quàm in hoc, quod Primus in litem sumptuum faciens damni passus fuerit, arbitrio iudicis æstimandum, damnabitur. Quòd si Secundus titulum bonum a se habuisse, & rei vitium ignorasse, iurare possit, vterq; hoc casu impensas in litem factas sibi ex æquo imputabit. Atque hoc vltèrius, si de re animatā velut quadrupede lis sit, cuius alendæ causā necessariò sumptus facti sint, certū est, Primum, cui res adiudicata est, arbitrio iudicantis eos sumptus in rem detentā lite pendente factos, refundere debere: verū & eum in casum, Primum, cui ea restituitur, licet non superuenisset Secundus, alimentorum impensas in quadrupedem factas, restituere oportere, æquum est.

CAP. CCVIII. *Vt res litigiosa b domino restituatur.*

Q Vòd si verò Primus eadem, quæ iam exposita est, hypothesi constitutā rei litigiosæ dominiū rectè probauerit; probare autem

a j. art. 214. per
text. in l. sin au-
tem 27. §. in re-
pet. & l. sum-
ptus 48. vers.
verum. D. de
rei vindic. l. si
quis. in fin. C.
eod. tit.

b Ioh. Michaël
Beuthens de
pralat. credit.
par. 1. c. 44. &
par. 2. c. 4. c. 9.
& cap. 15.

autem rem sibi furto raptóve ablatam non possit: contrà, Secun-
 dus, & (si qui sit) Tertius, qui duo in necem a primi litem inter se
 iungunt, rem de qua litigatur, à primo antè alienatã esse, & legiti-
 mo, iusto, legibusq; concessio titulo adquisitã sese possedisse in iu-
 dicio p̄bare non possint: Ea via tenēda est, vt Primo iusiurandũ
 deferatur, quo rem sibi furto aut rapinã ademptã iuret: & iurantis
 fidem iudicantis relligio tunc tutò sequetur; Quo p̄stito res, re-
 fusis in rem sumptibus necessariis factis, Primo addicenda & re-
 stituenda erit.

a l. i. v. quod
 fieri potest. D.
 de litigiosis.

b Mascardus
 vol. 2. de prob.
 conclus. 832. &
 conclus. preced.
 829.

CAP. CCIX. *Rei furtivæ, aut vi possessæ nullam usucapionem esse.*

N Vlla a. (quæ certi & liquidi iuris regula c longè certissima in
 Iurisconsultorũ scholis decantata, foro ipso traditur & ser-
 uatur) rei furtivæ aut vi possessæ, nec si longo tempore bonã fide
 possessæ sint: quòd vetustissima etiã XII. Lege, atq; Attinia d rerũ
 furtivarum, Iulia & Plautia lege, vi possessorũ inhibita sit, usucapio
 esse dicive potest. Si verò Prim⁹ (vt ad p̄positæ materiæ examen
 reuertamur) dominii probationẽ implere nō possit: Secundus &
 Tertius, tanquã rei, absoluẽtur: quib. illa res litigiosa (quòd primo
 velut actore in onere probandi destituto, rei quantumvis nihil
 p̄stent, absoluantur, & causam obtineant) adiudicabitur: & Pri-
 mus, qui plenè probare non poterat, in impensas à iudice mode-
 randas, duobus illis absolutis, & rem auferentibus, resarciendas
 condemnabitur.

c Paul. in l. se-
 quitur. §. quod
 autem. D. de
 usurpat. §. fur-
 tiva. Instit. de
 usucap. l. i. &
 l. sciens. C. de
 usucap. l. sequi-
 tur. §. quod au-
 tem. D. de usuc.
 & usurp.

d Hanc & se-
 quentẽ Iuliam
 & Plautiam
 exponit Ant.
 Augustin. lib.
 de veter. LL.

CAP. CCX. *Quæ & quomodo super re litigiosa exigatur cautio,
 quæ alterutri partium committitur.*

S I res eiusmodi à iudice petita, alimentorũ nomine, aut quavis
 Saliã graui ex causã, vsque dum lis sententiã definiatur, ab eo-
 dem iudice aut iudicio seruari nequeat: hoc seruabitur, vt quæ
 partium, fideiussoribus datisve pignorib. satis obtulerit, primum
 eam rem, quoties opus fuerit exhibere; iudicio fisti: deinde, im-
 pensas litis, si ita sententia ferat, vt in eas se damnari contigerit,
 refundi: tum, si ante litem finitam, deterior fiat, aut quouis casu
 interierit res, deteriorationem vel interitum eius p̄stari, o-
 mnia ex iudicis iudicii que arbitrio: Ei sanè partium, vt damnum
 p̄ueniatur, sumptusque vitentur, rem, de cuius dominio

controuertitur, præstitâ cautione tradi, commodissimum fuerit. Quod si vtraq; pars satis obtulerit, ei potius committenda res est, quæ in iure respõdet; quòd rei causæ semper faueatur *a*. Sin quidquam, in quo meritò hæreant animi iudicantium, incidat; Prudentes, vel eos, quos ex more recepto debent, iudices consulent, sicut in calce harum Sanctionum, ad quam plenis velis festinamus, indicabimus.

CAP. CCXI. Si res furtiua, apud furem: rapta, apud raptorem concipiatur.

SI fur, raptor cum re, furto, viue possessâ, deprehendatur, carceribusque impingatur: & petitor contra furem raptoremve criminali *b* experiri actione velit: aut, quod perinde est, iudex ex officio, persecutionẽ suscipere aduersus delinquentem velit: eo casu nõ aliud agi aut institui debet: & is omnino seruandus ordo, quem his Constitutionib. haud longè ab exordio tractauimus.

CAP. CCXII. Rei furtivæ raptæve indicia.

COnueniet autem, vt actor indicia contra reum delatum proferat, quibus deductis & probatis, quando & quomodo rei ad eculeum deposcantur, dictum est capitibus duobus suprâ, nempe 38. & sequenti, quo Lectorem, ne cramben reponere velle videamur, remittimus.

CAP. CCXIII. Impense in rem furtivam, vel raptam, recuperandam factæ, mediocres tantum refundende.

IGitur cum eiusmodi furtivæ aut vi possessæ res mobiles (furtũ enim rerum immobilium per naturam nullum est *c*) in iudicis manum ac potestatem deuenerint, eæ, quales tandem sint, ei, cui ablata fuerint, vt is modò vel è bonis, vel in bonis suis se habuisse eas ostenderit, vbi alimenta simul necessariosq; sumptus in, verbi gratiâ, quadrupedis &c. nutritionẽ, vel rei conseruationẽ factos, nec superfluos, sed mediocres tantum refuderit, restituentur *d*. Quibus denuò addimus, si quis rem, vt sumptibus parcatur, ante finitam litem, quæ in longum extrahenda sit, suæ committi fidei, & apud se suo custodiri periculo voluerit, illud, quod cap. 210. expositum est, obseruabitur.

CAP.

*a Text. in l. fa-
norabil. ubi*

*Decius. & Dd.
communiter.*

D. de reg.

*b Proff. Farin.
de inquisit. q. 1.
n. 64.*

c §. quod autẽ.

In st. de usucap.

d Textus ex-

pressus in l. 2. C.

de furtis. ubi

in terpp. comu-

ni ter consonant.

te xt. in l. 3. in

pr in l. si manci-

pi ù 23. C. de rei

v indic. Clar. §.

furtũ. Masc. de

probat. conclus.

331. deniq; Me-

noch. v. pres. 29.

CAP. CCXIV. *Neminem a ut accuset, cogendum.*

DOminus, vel bonæ fidei possessor, cuiusve interest rem saluam esse, qui rem furto aut rapinâ subtractam à fure vel raptore, sine vi aut clam recipit, recuperat, (quod unicuique de rebus suis disponere *b*, quarum moderator *c* sit & arbiter, nisi lege impediatur, possit) nemini quidquam ob eam causam debet: aut in culpam incidit: Neque etiam vel hoc vel alio in casu ad delationem atque accusationem rei cogendus *d* erit. Verum, cessante læso, iudici ex officio reum in vincula conicere, accusare, & pro delicti qualitate punire ius & fas est, integrumque.

transigere potest, per text. in Litransigere. C. de transact. l. post decisionem. C. de furtis. C. mandat. l. ob res. §. 1. D. de pact. dotal. d. Vnde fit, ut suspectus de crimine reddatur in aliis maleficiis, qui se ad accusandum intrudit. Blanc. tract. de Indic. num. 275.

a Punitur qui fratrem accusat, nisi enorme crimen sit. l. si magnum. C. de his qui accus. l. si sororem. C. eod. Facit. tit. Cod. Vt nemo inuitus. Hippolyt. de Marsiliis pract. crimin. §. diligenter, nm. 150. b Et ideo

c l. in re mandata.

CAP. CCXV. *De erigendis e, vel reparandis furcis.*

Furcæ supplicium, ut exteris nationibus, ita hodie & in Imperio Rom. frequentatur, quod introductum demum est, cum crucis supplicium ex usu publicorum iudiciorum sustulisse Constantinus *f* memoratur. Ut tamen vñtatissimum sit, ius illud & priuilegium erectam habendi furcam, si conciderit, vel non usus fuerit, præscriptione longissimi *g* temporis nemo amittet, si facinorosos puniendi nullus interea casus se obtulerit. Quæ quidem & alia pragmatici disputando latius persequuntur. Nobis verò intra metas consistere placet, & corrigere abusus, qui irrepsere, animo sedet. Quando enim in quibusdam prouinciis hoc moris esse nobis suggestum est, ut, si furca noua, nouo priuilegio iure gladii indulto; aut alia loco veteris collapsæ erigenda, vetusve reparanda sit, omnes fabri qui in territorio domicilium laremque constitutum habent, conuocati communi operâ illud operis perficiant. Nos modum statuere rei, vani nimique sumptus, hanc absurditatem, & alteram (cum absurditas nulla sola sit) istius comitem tollere cordi habentes, quæ est, ut sumptus in fabros & furcæ fabricam facti, ab iis, qui reos accusant, exigantur: hæc auersantes, sancimus, ut quoties noua furca erigenda sit, fiat, & curetur eum in modum. Nempe, ut per apparitorem omnes

e Furcarum erectio est meri imperii actus.

Hinc furcas (tropæa iustitiæ, & symbola Imperii vocantur ab Oldr. consilio 161.) quibusdam placet sanctas esse. Bald. in l. à procuratore. in fin. C. de mandat. Didac.

4. Resol. cap. 5. f Sozomen. lib. 1. Eccl. hist. c. 8. in fin. & Petr. Faber lib. 2. Semestr. cap. 8.

g l. unus ex sociis. §. ult. cum l. seq. D. de seruit. rust. prad. l. hac autem iura. de seruit. urb. prad. Gail. lib. 2. obseruat. cap. 60. num. 6.

Q 3

¶ seqq. Fich.
tom. 2. conf. XX.
num. 3.
a Sapient. 14.
vers. 7.

b Alciat. in l.
apud Labeonē.
num. 3. ¶ seqq.
de verb. signif.
¶ l. absentem.
eod. duplex est
præsentia, vel,
ut quis præsens
sit, intra urbis
continentia: vel
in eadē provin-
cia. l. ult. C. de
prescript. long.
temp.

c Pertinere hos
sumptus ad si-
scum, ostendit
Clar. §. ultim.
quest. gen. vers.
quarto.

d Auri marca
æstimatio vari-
antibus tempo-
ribus variavit
¶ ipsa. Cuiac.
ad Constitut.
Frederici, qua
incipit: Hac e-
dictali. ¶ re-

fert lib. 5. Feud. Didacus vero, quoniam modo in iure æstimetur, lib. de veter. numis. collat. cap. 4. nu. 2. ¶ seq. de-
cet. Vulgò auri marca 72. aureis Rhenanis, marca argenti 8. Ioachimicu æstimatur.

fabri, qui artem tractant fabrilem, mercede, eum in locum, oppi-
dum, pagum, castrum, vbi extruenda vel reficienda erit arbor in-
felix (lignum benedictum *a*, per quod fit iustitia) condictum ad
diem compareant. Et illud quidem antè, dies non minus qua-
tuordecim, eis denunciari, quàm adesse debeant, oportebit: Qui-
bus ad domum præsentib. (præsentibus *b* autem hîc intelliguntur,
qui vel domi, vel intra tertium ab eo loco lapidem Germanicum,
hoc est, intra quindecim millia passuum erunt, artemq; tractant)
hoc denunciabitur, eo in loco à viatore constituto comparere, nî
decem solidis mulctari malint, festinabunt: vbi excusationem ab-
sentia nullam, nisi valetudinis causam, quam, qui se non stiterit,
iureiurando probare debebit, admitti volumus. E fabris ita con-
gregatis eum numerum iudex loci deliget, qui operi faciundo
sufficere videbitur: atque ex iis fabris sorte demum iacta consti-
tuentur, quos fors à iudice iacta tetigerit, ut his ipsis opus furcæ
erigendæ reparandæve iusta & consueta mercede sub pœna flo-
renorum decem nî paruerint, (citra quàm quidquam ab accu-
satoribus *c* præstari debeat) iudex capitalis elocet. Quod sine vl-
la existimationis suæ iactura fabros opus Reip. necessarium sus-
cipere & perficere volumus: adeò, ut qui aliquem è fabrorum
sorte delectorum numero, velut infamem, & furcæ architectum
scommatibus incesserit, suggillârit, factum exprobrârit, in auri
marcam *d*, quoties id fecerit, condemnandus sit: & illius auri se-
missis magistratui, cuius iurisdictioni delinquens paruerit; alter
semis læso & iniuriâ incesso cedet: quamobrem magistratus de
iniuriâ querenti executionem pœnæ non denegabit. Neq; post
auri semissem perceptum læso iniuria à mulctato facta dictæve
nocebit: sed opificium ut antè absque ullius obstaculo aut inter-
pellatione exercebit.

CAP. CCXVI. Ut, qui non sufficit mulctæ exsoluen-
da, luat carcere *e*.

c Suprà ca. 157.

SI qui alteri furcam ædificanti aut reparanti factum expro-
brârit, marcæ auri soluendo non sit, in vinculis tamdiu deti-
nebitur,

nebitur, donec læso de iniuria, quam pro more qui fecit revocabit, satisfaciat: & hoc protestetur, nolle se verba sua factæve in ignominiam eius qui ædificârit, vlllo modo cedere: & de iniuriâ in posterum eo nomine non inferendâ cuiquam caueat. Nemo etiam sit, qui iniuriæ auctorem defendat, in instituto confirmet, vel laudet: adeo vt eiusmodi suasor, hortator, instigator itidem marcæ auri mulctâ coercendus sit.

CAP. CCXVII. Extendendam superiorem consuetudinem

& pœnam ad cæmentarios.

Idem a, & in consuetudine cæmentarios fabros conuocandi, & pœna iniuriantium, qui in territorio iudici capitali subiecto domicilium habent, cum muro substructo furca in ædificata imponitur: aut catasta in qua plecti capite fontes solent, è saxo laterëve extruitur: idem scilicet, quod in fabris lignariis diximus, obtinebit.

CAP. CCXVIII. Consuetudines, seu corruptelas potius, ex usu forensi multas & malas, tolli oportere.

Maximum vitium, quod consuetudines aliquot locis introduxere, quibus plerunque vel calamitas calamitosa, afflictio b afflicto hætenus addebatur augebaturque, vel innocentibus immerita irrogabatur mulctæ, (vnde fiscus in rebus luctuosiss compendium sectabatur) e medio tollere atque corrigere cupientes, primùm Friderici c Ahenobarbæ Imper. constitutionem nouo robore confirmamus, quæ Codici Iustiniano inserta, vult, vt nauigia, quocunque locorum peruenerint, si quo casu naufragio facto rupta scopulisve illisa fuerint, tam ipsa nauigia quàm nauigantium bona nautis, naucleris & mercium dominis, ad quos antequam nauigia huiusmodi periculum incurrissent spectabant, integra omnia reseruentur: neque domino fluminis addicantur, vel in commissum cadant: sublata peni-

a Cic. in Top. Valeat, inquit, equitas, quæ paribus in causis paria iura desiderat. Idem in princ. orat. pro M. Marc. & pro Cæcin. facit l. illud. in princ. D. ad L. Aquil. Euerhard. in Top. iur. loco 91.

b Quo nihil magis rationi contrariū. l. diuus. D. de offic. pref. Consuetudines autem ratione nisi debet. c. 2. §. ult. & c. mala. Distinct. 8. l. quod non ratione. D. de Legib.

c Auth. Nauigia. C. de furt. l. 1. C. de naufrag.

lib. 11. vbi Bartol. quod prolixè explicat D. Gail. lib. 1 Obs. 18. tota. Reichsabschied de anno 1559. pag. 200. & 219. Petr. Frider. lib. 2. de mandat. iud. cap. 37. nu. 1. Noë Meurer in loc. comm. Recess. Imper. tit. Von peinlichen Gerichtssachen. §. Und nachdem an etlichen orten. Veteres Germani vocant ein Grundruhr. Husq. adiunge Iacobi Billii, viri doctissimi, cap. sextum lib. 1. Obs. sacrar. qui ex Paulino antiquissimo scriptore innuit morem hunc pessimum illo ævi quorū fuisse.

a Vide quam Nicet. Choniatas in Andronico, Imper. refert eius constitutionem singularem.

b Vide c. 207. supra.

c Non enim sine facto nostro, quod nostrum est, ex nostro dominio exire potest. l. traditionibus. C. de pact. l. alienum. C. de furtis. l. si captivus. D. de capt. & postl. reuers.

d Supra, cap. ix. huic potest addi preceptum l. quoniam. C. de custod. reor. ne una in carceris cauea mares & femina includantur.

e Carcer (vti vulgò notum) dicitur mala mansio in l. i.

tem apud Labeonem. §. Questionem. vers. questionis. & ibi gloss. D. de iniuriis. Et carcer est poena omnium miserrima atque molestissima: utpote qua nobis rem auferit omnium gratissimam atque pretiosissimam, libertatem scilicet rem inestimabilem: & quam, teste Sallustio in Catil. nemo bonus nisi cum animam simul amittit. Tiraquell. tract. de poenis legum temper. caus. 41. num. 2. *f* Ambros. ad ca. 23. Luca: Iudex, ait, nec inuidia cedere debet, nec timori, ut sanguinem innocentem morti addicat. *g* Carcer noxiis hominibus destinatus. l. 2. C. de exact. tribut. lib. 10. ubi Bart. *h* Tullii verba sunt 2. Catilin. Nemo tamen quod in carcere fuerit, ignominiosus est. l. 1. C. ex quib. caus. inf. irrog. Cuiac. 15. Obseru. c. 7. Honor autem lucro, imò etiam vita preferendus, l. isti quidem. D. Quod metus caus. *i* Nam in poenis imponendis semper declaratione iudicis est opus. Wesemb. consil. 61. num. 18.

k Regula traditur in l. 2. D. de bon. dam. L. 1. a

item maiest. reus siue rebellis qui dicatur, vide Ioh. Fichard. cons. 121. n. 4. vol. secund. in German. Iulius Clar. §. l. 1. a maiest. l. 1. quisquis in princ. v. ult. C. de leg. Iul. maiest. Mulieri autem damnata quinq; Legib. dos publicatur. l. quinq; D. de bon. damn.

tus omnium locorum consuetudine, a quæ huic aduersatur sanctioni.

§. 1. Huic casui, eiusdem farinæ corruptelas alias subiungimus, quas eodem remedio è medio sublatas volumus: videlicet, cum res furtiua aut vi ablata, si apud furem raptoremve *b* concipiantur, quibus cum in carcerem coniicitur, domino eive ad quem *c* pertinent, auferentur, neque ei, cui sublatae erant, redduntur & restituantur, sed ærario applicantur.

§. 2. Alius item neque levis abusus est, vt aurigæ, qui plauastro rhedave mercibus onerata casu incuriave euersâ hominem occiderit, equi, plaustrum, & quas vehit merces, publicentur.

§. 3. Est etiam hæc consuetudo pessima, cuius & supra mentionem fecimus, vt carceres non tam *d* custodiendorum quàm puniendorum atque excruciantorum reorum *e* causâ fiant, in quibus vel ob sordes squaloremque, vel frigore perire cogantur.

§. 4. Huic consimilis culpa est *f*, vt ad quamvis leuissimam sinistramque opinionem, maleuolorum detractio, honestæ auctoritateque graues *g* personæ sine legitimâ & vel summariam cognitione ex inconsulto iudicum calore in carcerem impingantur, quem vindicem nefariorum ac manifestorum scelerum maiores nostri, quod Marcus *h* Cicero ait, esse voluerunt: vnde illi se, famamque suam non parum lædi conqueruntur.

§. 5. Alia item in re peccatur: sententias non à iudice, vel aetuario, iudice præsentem, sed lictore, aut etiam vltimi supplicii administro recitari ac publicari *i*.

§. 6. Denique iudices grauissimè delinquunt: cum (extra *k* læsæ maiestatis crimen, quod tam *l* perfectum, quàm affectatum

perpetuò

perpetuò sanguinis pœnam, bonis omnibus rei fisco principis addictis irrogat) ob delicta alia capitali supplicio, non autem bonorum confiscatione plectenda, fontes puniunt, damnatorumque bona in ærarium redigunt. Vnde eorum vxores & liberos, illâ dote, his patrimonio exspoliatis (contrà a quàm ratio naturalis, quasi lex quædam tacita, liberis parentum hereditatem addicens velut ad debitam successionem vocat) ad summam miseramque paupertatem recidere oportet. Hi omnes abusus, corruptelæ, & consuetudines vtpote irrationabiles, absurditates, & scandala b fouentes publica, & contra omne ius & æquum introductæ, ex nostris iussionibus æternâ sepeliantur obliuione, & aboleantur ab vniuersis magistratibus, quibus istud ipsum iure Imperii & auctoritatis nostræ, qua diuinitus ornati pollemus, seriò mandamus: & vt posthac in his sibi sedulò caueant, ac prospiciant, ne eiusmodi rebus ansa in posterum vel occasio præbeatur, quo vnquam in vsum redeant.

a l. cum ratio.
D. de bon. damnat. Noisell.
17. §. oportet.

b Euerhard. loco ab Absurdo nu. 2. Idem Io. han. Fichard. consil. 118. num. 11. & seq. vol. 2. German.

Ε Π Ι Σ Τ Α Γ Μ Α, S I V E

A D D I T I O P A R A P H R A S T Æ.

NOTA. Huic capiti addere libet:

I. Quod Iudeos inuersos è pedum digitis immanes quidam iudices suspendunt, consuetudine nudâ, sed valdè irrationabili, nixi: Lex enim nō distinguit inter fures Iudeos & Christianos. Videatur Fichard. alicubi in consil. vbi de blasphemis Iudeorum. Immane supplicium facit, vt merito oderint nos Iudei. Neq; rationis est, istâ ratione cogi Iudeos, vt ad fidem Christianam accedant. Cogi enim religio non debet, vt suprâ in præfatione ostensum. Huic addam suppliciorum aliorum seu pœnar. genera legib. interdicta, quæ de Iac. Cuiac. XIV. Obs. cap. 34. velut in mediâ necare, illegitima pœna est, & si quis pœna loco tormentis subiiciatur, inciuilis est pœna.

II. Quod in loco quodam, cuius nomini parco, omnes seu homicida, seu fures, seu magi magæve, sint, aut quouis delicto mortem meriti, defodiantur viui; quasi omnia maleficia vno genere mortis sint vindicanda, quasi omnia delicta sint paria, quod Stoicis placuit, τὴν ἰσὴν εἶναι τὴν ἀπὸ τοῦ ἡμῶν, apud Cic. in Parad. Diog. Laërt. lib. 7. in Zenone. Horat. lib. 1. Satyr. 3. Gail. 2. Obs. 99. n. 6.

III. Abusus est turpissimus auarissimorum iudicum, qui ex quouis delicto capitaliter punitorum bona statim confiscant; Harpias dixeris, non Iustitia sacerdotes: nescientes, vel nescire se pretendentes, pauca esse, eaq; vix tria, crimina, ob quæ fisco adiudicentur bona punitorum. Non hic loquor de caducis. De confiscatione videri potest Iul. Clar. §. ult. quæst. 78. & 79. & Nemesis hac, cap. 135. & Ioh. Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 3. Damhoud. in prax. Crim. cap. 66. Et scitum Rescriptum Iuliani Imp. inter Epist. legitur pag. 319. ex editione Parisiensi. Item facit tit. Ced. Ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare. Adde his Andr. Fachineum, lib. 9. controuers. capp. 34. 35. 36. 37. & cap. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. & 54. Conrad. Lancelot. de offic. prætoris in causis crim. rubr. de public. bon. pag. 738.

CAP. CCXIX. *Quomodo prudentes, togati, aduocati disertissimi, consuli, vel ad superiores de rebus dubiis atq; obscuris referri debeat.*

DEcurrente feliciter ad metā nostro hoc labore, nobis quidem promissis satisfacere omnibus modis laborantibus, agite, iudices, & hoc accipite animis. Quandoquidē in his nostris Constitutionibus de consultationibus, à facundissimis Prudentibus exquirendis, nec non relationibus ad principes, magistratusque superiores faciendis, crebrius vobis mandato iniunximus: Conuenit, vt qua ratione vtræq; institui debeant, coronidis vice explicemus. Igitur si quidquam ambigui, obscuri, ac quod mentes vestras exerceat suspensosq; teneat, fortē incidat; primum ii, qui sub principum ditionib. & diocesesibus iudicandi munus sustinent, ad aularum principalium iuridicos, nomophylaces, praefectos, aut quidquid nominū ii habuerint, vt à longissima annorum serie vsu seruatum cognōrint, de reb. dubiis referre debent. Vt verò ciuitatum liberarum, imperialiū & municipiorum conditio fert, iudices magistratus suos, à quib. capitalibus causis cognoscendis dati & delegati sunt, exponentes factum, & quid fieri debeat exposcentes, adibunt. Vbi animo aduertendum est, quoties magistratus ipse Ex officio apud iudices à se datos accusat, & magna dubitatio incidat, eo casu non magistratum, qui accusatoris partes agit, sed collegia Doctorū in Academiis, quæ sunt velut oracula prouinciarum, constituta, vel alios aliarum ciuitatum Prudentes, aut aliorum locorum iudices de illo scrupulo dissol- uendo consulendos esse: vbi tamen, ne in huiusmodi consultationes superflui sumptus fiant, bene cauendum.

§. I. Obseruandum autem est, non capitales solum iudices, sed & ipsos magistratus, quoties nodus, qui nō nisi consilio à Prudentibus expetito, dissolui possit, inciderit, eos consulere, idque citra partium impensas, de iure obligatos intelligi. Nisi fortē à iudice accusator nominatim petat, vt Togatos consulat: quod accusatoris eiusdem sumptibus fieri nemo indignum putabit. Verū tamen, ne peiorem accusati conditionem facere videamur, idem adgnatis, aut aliis, qui pro reo in iudicio interueniunt, si consulta-

tionem.

2 text. expressus
est in l. custodi-
as. 12. D. de
publ. iud. ubi
Jacob. Lessius,
1 C. doctiss.

tionem haberi desiderent, eorundem impensis iudex eam fieri non impediet. Quin eò usq; rei fauorem extendendū duximus, ut adgnatis, intercessoribusve paupertatem allegantibus, qui rem à Prudentibus discuti petent, ex publico sumptus iudex suppetet. Nisi tamen, ut causa mala trahatur, & actio morâ interiectâ, per hoc diuerticulum retardetur ac refrigescat, vel etiam ut superflui sumptus fiant, tales expeti consultationes Iudex cordatus subodoretur: quare adgnati, aut intercessores id à se non agi nec quæri, & dolum abesse prius iurabunt.

§ 2. Quod ultimo superest loco, ut in circulum nostra redeat oratio, præcipimus, constituimus & mandamus, ut omnem operam, studium, excitatâ atq; exercitatam diligentiam & iudicium exactum ad tantum negotium tantiq; ponderis onus omnes iudices, sculteti, adseffores, consiliarii, senatores, scabini afferant, adhibeant, & impendant: & cuncti sciant, nullius iudicis adsefforisve negligentiam & imperitiam ullo excusationis colore regi posse, sed poenę, si secus quàm oportuit iudicent, subiacere. Quare nunc quod faustum fortunatumq; sit, attingentes operis extremum, omnem magistratibus tam per imprudentiam, quàm dolo malo, malè iudicandi prætextum adimimus & præcidimus, quos supremi omnium Iudicis, & magnæ diei memores, simul & nostræ indignationi subiacentes, totam rectè iudicandi facultatem duabus rebus contineri, intelligere volumus, ut & Numen ad tribunal accessuri implorent diuinum; & Leges assiduè meditentur, quibus admoneantur, ne quid plus deteriusve de aliis statuunt, quàm ipsi de se iudicari & statui velint. Hanc itaq; à clementia nostra profectam admonitionem & obtestationem omnes lubentibus accipiant animis, ut tam ciuilibus quàm capitalibus causis laudabiliter præsent, ut salua & incolumis perennis in annos RESP. obduret.

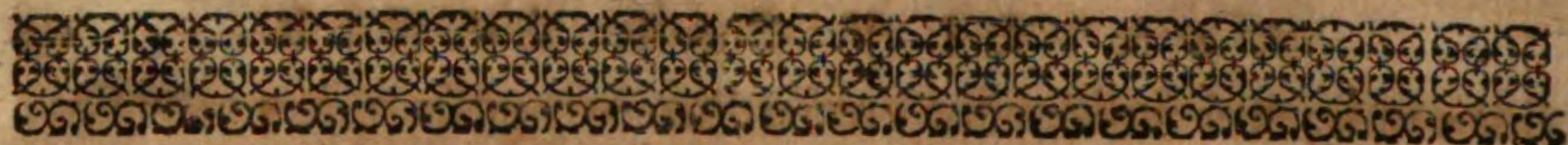
a Adhibe Hub. Giphani. comm. ad lib. VII. Cod. l. i. & 2. C. de poen. iud. qui malè iud. Gail. 2. Obseru. 9.

b Iosaphatus rex Iuda, 2. Paralip. c. 19. v. 6. Videte, inquit, quid faciatis: nō enim hominis exercetis iudicium, sed DEI: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor DOMINI vobiscum. &c. verba sunt libratissima.

c legant Augustini serm. 67. d. Tempore. d. Doce me, DOMINE, iudicia tua: statuta tua

e Leges esse decet diu tñs avpaw πίνης φίσσεως αιδένδων. Ita Plato lib. 9. de Legib. αρετα νόμος αὐτῶν τοῖς ἀναγκάσιον τῆς πόλεως, καὶ ζῆν καὶ νόμος. pag. 874. Philipp. Camerari. insignis IC. & collega atq; amicus colendus, Censur. primæ Horarum subseciu. cap. 98.

Πάντοτε δόξα θεῷ.

I N D E X
R E R V M, C V I V S N V M E R I C A.
P V T I N D I C A N T, N O N P A G I N A M.

A Bortionis poena.	Cap. 133	Casu facta homicidia.	146
Absentes damnari non oportere.	155	Cautiones de Non offendendo, & Non ultum	
Absolutoria sententia conceptio.	199	iri.	157. in fine.
& quod executioni mandanda sit.	99	Cautio iuratarum fidem frangentium poe-	
Accusator in calumnia deprehensus.	12	na.	108. & 176
Accusator rei qui se exceptione tuetur.	13	Cautio accusare volentis.	12
Actuarii seu Scriba iusiurandum.	5	Cautio, cum reus probationi exceptionis se of-	
eiusdem officium. 181. & per octo capita seq.		fert.	153
Ad accusandum neminem cogi.	215	Cautio de re litigiosa alterutri partium com-	
Adfessorum iusiurandum. cap. 4. quales esse de-		missa.	211
beant. cap. 1. in princ.		Cautè quaestionum interrogationes proponen-	
Adulterii poena.	120	das.	36
in Adulterio deprehensus occidi iure potest.		Chirurgi vulneratorum corpora inspiciunt.	147
150. §. 1.		Circumstantia quibus furtum aggrauatur.	163
Affectus animi seponendi in iudicando.	1. & 3	Codicem harum legum iudices iudicando sibi	
Afflicto afflictionem non addendam.	219	proponant.	83
Amputatio lingua.	198	Commentariensis, reum effugere qui finit, poe-	
Amore insano captus, si delinquat.	179	na.	180
Animus maleficia distinguit.	138. & 150. §. 6	Commissarii testimoniis audiendis dati.	72
Arbitrio ludicis quando relictum sit punire.	105	Commodati furtum.	170
Arborum putator si quem occidat.	150. §. 6	Conatus ad delictum.	178
Arborum furtim casarum.	168	Concussionis poena.	129
Articuli exceptionales si non concludant.	152	Conclusionem facta in causa quid agendum.	92
Assassinii poena.	137	Confessionarii.	31. & 103
Aurelius Augustinus tormenta inhumanita-		Confessionem mendacem edens.	55
tis atq; adeo immanitatis arguit.	58	Confiscatio bonorum ubi locum habere debeat.	
B Acilli fractio siue elisio, condemnationis si-		135. & 219. §. ult.	
gnum.	96	Conscientia vis maxima.	156
Blasphemia poena.	106	Confessus iudicum solemniter.	82
C Adauer occisi inspiciendum.	149	Consolandi sunt puniendi.	79. & 102
Camentarii conuocantur ad furcam repa-		Consuetudines malas tollendas.	219
randam.	218	Consultatio iudicum.	81
Clementia DEI OPT. MAX.	79. & 102	Consulendi Aduocati, Togati, Prudentes.	7.
Clementia iudicis petenda.	90	& 220.	
Captiosas vitandas interrogationes.	100	Conuocatio iudicum.	80
Captura reorum, quibus est accusator.	11	Cruciatus morituris non prolongandi.	131
Captura reorum Ex. Officio.	6	Culpa ad casum ordinata.	146. §. 1
Carceres ad continendos, non puniendos homi-		D Efensio sui iusta sine ultione.	142
nes haberi.	11. & 119	Defensor reo dandus.	88. in princ.
Carcerum receptacula plura esse debere.	11. in fin.	Delictorum rariorum poena.	105
Carnifici ne vis fiat.	97	Depositi furtum.	170
Carnifex ne sententiam recitet.	219. §. 4.	Dies constituta cognitioni causa.	78
		Diet.	

I N D E X R E R V M.

<i>Diei capitalis denunciatio.</i>	79	<i>159. quinq; solidorum. 160. secundum. 161.</i>	
<i>Diffamatio rei.</i>	87	<i>tertium. 162. commodati, depositi.</i>	170
<i>Digamia pœna.</i>	121	<i>Furti indicia.</i>	43
<i>Dilationes in processu non interponendas.</i>	77	<i>Fures impuberes. 164. frugum. 167. piscium.</i>	
<i>Dominium probanti res restituenda.</i>	209	<i>169. lignorum.</i>	168
<i>Domus, ubi falsa moneta cuditur.</i>	111	<i>Fur nocturnus quoquo modo impunè occiditur.</i>	
<i>in qua sit adulterium.</i>	123	<i>150. in gloss.</i>	
<i>Dire in iniustos iudices. procem. §. 9.</i>		G <i>Rassationis pœna.</i>	126
<i>Dona ne petant aut accipiant iudices.</i>	205	<i>Glande, frugibus ablati.</i>	167
E <i>Brietas in delictis an accuset vel excuset.</i>		H <i>Astiludio occisus.</i>	150. §. 5.
<i>cap. 150. §. 2. & cap. 179.</i>		<i>Hierotheca.</i>	172
<i>Eleemosynarum furtum sacrilegii species.</i>	173	<i>Homicidium atrox, quod veneno fit. 130. deli-</i>	
<i>Error actuarii.</i>	203	<i>berato animo factum. 137. casu factum. 146.</i>	
<i>Esculentorum furtum.</i>	146	<i>in rixa factum. 148. iure factum. 138. nemine</i>	
<i>Eucharistia exhibenda puniendo pœnitenti, si</i>		<i>vidente commissum.</i>	143
<i>petat.</i>	79	<i>Homicidii indicia.</i>	33. & seq.
<i>Euocati testes, in quos sumptus fit.</i>	75	<i>Homicidia licita.</i>	150
<i>Examinatio testium.</i>	70	I <i>Actatio criminis.</i>	32
<i>Exceptionem reus ut probet.</i>	151	<i>Illustres persona quomodo accusent.</i>	14
<i>Executio supplicii carnifici ut mandetur.</i>	96	<i>Impensa in rem litigiosam facta.</i>	214
<i>Executio sententia comprobanda.</i>	98	<i>Improbiorum conversatio, indicium.</i>	25
<i>Exhibendus reus in numellis.</i>	85	<i>Impuberes fures.</i>	164
<i>Expilata hereditatis pœna.</i>	165	<i>Incendiariorum pœna.</i>	125
<i>Exponens liberos suos mater.</i>	132	<i>Incendiarius quid quarendus.</i>	51
<i>Extendi consuetudines bonas.</i>	218	<i>Incestus pœna.</i>	117
F <i>Abri lignarii, ut furcam reparent, conuo-</i>		<i>Inculcata tutela moderamen. 140. eiusdem</i>	
<i>cantur.</i>	216	<i>probatio. 141. quod qui negat quid probet.</i>	
<i>Falsa moneta pœna.</i>	111	<i>142. in princ.</i>	
<i>Falsi testes.</i>	68	<i>Indicium quid significet.</i>	19
<i>Fama communis.</i>	ca. 25	<i>Indicia alia remota, alia proxima. 27. unde</i>	
<i>Fame coactus qui furtum committit.</i>	166	<i>petantur. 18. ad qua quis torqueri possit. 29.</i>	
<i>Familiaritas nimia.</i>	25. §. 4	<i>probata valent ad torturam. 20. à magis</i>	
<i>Famosi libelli pœna.</i>	110	<i>prolata. 21. cuiq; delicto propria. 25. in pr.</i>	
<i>Feminam immoderatâ tutelâ casam, quomodo</i>		<i>Infans delinquens.</i>	179. & 150. §. 2.
<i>probetur.</i>	144	<i>Infans, qui secundum naturam formatus est.</i>	
<i>Fera bestia si cui nocuit.</i>	136. & 150	<i>131. §. 1.</i>	
<i>Forcipibus candentibus adurendi.</i>	194	<i>Infantis occisi à matre pœna.</i>	eod.
<i>Forma sententia condemnatoria.</i>	192	<i>Infantis expositi pœna.</i>	132
<i>absolutoria.</i>	199. & 201	<i>Innocentia per testes probatio.</i>	74
<i>Frequentibus delictis atrocior pœna medetur.</i>		<i>Innocentia probatio ante questiones.</i>	46
<i>131.</i>		<i>Innocens non metuit iudicem.</i>	156
<i>Fuga, an indicium faciat.</i>	25. §. 7	<i>Inimicitia indicium dant.</i>	25. §. 5.
<i>Fugiente reo, quid de bonis eius agatur.</i>	206	<i>Inquisitio.</i>	54
<i>Furiosus delinquens.</i>	150. §. 2. & 179	<i>Inspectio corporis falsò virginis habita.</i>	35
<i>Furca erigenda vel reparanda ratio.</i>	215	<i>Interrogationes questionum.</i>	53
<i>Furor in delictis excusat.</i>	179	<i>Interrogat iudex adseffores.</i>	84
<i>Furtum. 157. capitale, ibid. effractione factum.</i>		<i>Instrumenti falsi pœna.</i>	112

INDEX RERUM.

<i>Incendii indicia.</i>	41	<i>Naufragio facto res manent domini, neq. confiscande.</i>	ibid. in pr.
<i>Iudai non sunt e pedibus suspendendi. cap. penultimo, in Addit.</i>		<i>Necessitas inenitabilis causa inculcata tutela.</i>	142. §. 2.
<i>Iudex a Religione, moribus, doctrina, rerum experientia commendatus.</i>	1	<i>Neminem facile in carcerem coniiciendum.</i>	218. §. 3.
<i>Iudex a sanguinariis consiliis alienus esse debet.</i>	Procem. §. 8.	<i>Nobiles iudices esse debent ubicunq. fuerint.</i>	1. §. 1.
<i>Iudex, dum sententia fertur, gladium seu sceptrum erectum gerit.</i>	82	<i>in Notoriis delictis poenam maturandam.</i>	16
<i>Iudices qui esse nequeant.</i>	2	<i>Nuptiis ineptos reddens maleficus gladio puniendus.</i>	133
<i>Iudicum conuocatio.</i>	80	<i>O</i> bstetricum opere ubi locus.	35. & 131. §. 1.
<i>Iudicis iusiurandum.</i>	3	<i>Occasio & origo quid presumendi.</i>	28
<i>Iusiurandum adfessorum.</i>	4	<i>Occasio sui defendendi non admittenda.</i>	140
<i>Iusiurandum actuarii.</i>	5	<i>Odium debitoris contra creditorem.</i>	26. in gloss.
K ARVLVS V. quando ad Imperium venerit. Procem. §. 3. eiusdemq. bella. §. 4.		<i>Offerre se iudici debet, qui usus est moderata tutela beneficio.</i>	156
L Ac e papillis profluens, indicium partus.	36	<i>Ope consilio alios in delictis iuuantur puniuntur.</i>	177
<i>Latro ut quarendus.</i>	48	P Acis commendatio. Procem. §. 1.	
<i>Latronum poena.</i>	137	<i>Paracharacta.</i>	111
<i>Lenocinii poena, in parentibus.</i>	122	<i>Partus enecti indicium.</i>	35. poena. 131
<i>in extranea persona.</i>	123	<i>Pasquilli poena.</i>	110
<i>Leges capitales docenda & discenda. procem. §. 6. quando conscripta & edita. procem. §. 5. & 6.</i>		<i>Paupertas rei.</i>	154
<i>Lictores resistentem occidere possunt.</i>	150. §. 3.	<i>e Periculo sententias recitandas.</i>	94
<i>Lignorum fures.</i>	168	<i>Periurii poena.</i>	107
<i>Lis de maxima bonorum parte.</i>	26	<i>Personarum atas, conditio, animi morbi in puniendo attendendi.</i>	175. & 179
<i>Litteras falsas fingens.</i>	112	<i>Pessus.</i>	134
<i>Locus suspectus indicium facit.</i>	25. §. 2.	<i>Pentio, ut detur procurator. 89. ut detur defensor.</i>	90
M Agia indicia.	44	<i>Piscium fures.</i>	169
<i>Magus, sortilegus, ariolus.</i>	109	<i>Plaustro euerso hominem occidens.</i>	219. §. 1.
<i>Magi in eculeo quid interrogandi.</i>	52	<i>Plauti locus insignis.</i>	47
<i>Magia poena.</i>	109	<i>Plures unum occidentes.</i>	148
<i>Maiestatis rei, perduellionis.</i>	218. §. 6.	<i>Poena eius, qui modum inculcata tutela excedit.</i>	142. §. 3.
<i>Manifestum furtum.</i>	158	<i>Poena, ut alii deterreantur, vel ut punitus melior fiat, infligenda.</i>	130
<i>Medici medicamenti occidentis poena, qua latronis.</i>	134	<i>Poena delictorum exsoleta.</i>	104
<i>Mensura falsa poena.</i>	113	<i>Poena corporales & capitales.</i>	101
<i>Merces falsa.</i>	ibid.	<i>Poena eadem non debet imponi omnibus delictis, sed pro diuersitate.</i>	218
<i>Modus questionum habendus.</i>	58	<i>Poligamia poena.</i>	121
<i>Moneta falsa poena.</i>	111	<i>Ponderis falsi poena.</i>	113
<i>Mortem sibi consciscens.</i>	135	<i>cum Pradiis iudicandi munus coheret.</i>	2
<i>Moribundo an credendum.</i>	25. §. 6.	<i>Pragnans non torquetur.</i>	59
<i>Mores cuiusq. boni aut mali.</i>	25. §. 1.	<i>Prauaricationis poena.</i>	115
<i>Mulctam qui non soluere habet.</i>	217		
N atura liberi ad successionem parentum vocantur.	218. §. ult.		

INDEX RERVM

<i>Privilegiū Ordinū nihil derogari. procem. §. ult.</i>	<i>Sculieti.</i>	1
<i>Privilegio abutens, illud amittit. 111. in fine.</i>	<i>Seditiosorum pœna.</i>	127
<i>Probandi onus aienti incumbit.</i>	<i>Semel furtum qui commisit, ut puniendus.</i>	158
<i>Procurator accusatori dandus.</i>	<i>Sententia ab actuario concipienda. 190. recitanda. 219. §. 4.</i>	38. in pr.
<i>Proditionis indicia. 42. pœna.</i>	<i>Sententia comprobatio ab adfessoribus interponenda.</i>	124
<i>Proditor, quomodo torquendo interrogandus.</i>	<i>Semiplena probatio.</i>	49. non est qui reos indicat. 124. §. ult.
<i>Productio testium.</i>	<i>Sicariorum pœna.</i>	70
<i>Profugiens ut aliis noceat.</i>	<i>Sigilli falsi pœna.</i>	128
<i>Publicatio rotuli depositorum testimoniorum.</i>	<i>à Simili ad simile argumentum.</i>	73. sententia ultima. 94
Q <i>uadrupes si pauperiem fecerit.</i>	<i>Socius criminis contra socium.</i>	136
<i>Quæstionum modus & gradus.</i>	<i>Sodomie tres species. 116. pœna.</i>	58
<i>Quæstiones quando habeantur.</i>	<i>per Somnium delinquens.</i>	45. & seq.
<i>à Quæstionibus quid agendum.</i>	<i>Sortilegium, vide Magia.</i>	60
<i>Querela Ordinum, occasio harum Legum scribendarum.</i>	<i>Sportularum modus.</i>	procem. in princ. 204
R <i>aptores qui ferè sint.</i>	<i>Steriles feminas reddens quomodo puniatur.</i>	39
<i>Raptus virginum pœna.</i>		133.
<i>Ratificatio confessionis habenda est à reo citra vim faciendā.</i>	<i>Stupri per vim illati pœna.</i>	118
<i>Receptionis indicia.</i>	<i>Suggestio confessionum prohibita.</i>	56. §. 1.
<i>Referendum ad Prudentes, vel Magistratus, si dubitatio oriatur; unde Relationes dictæ. 7. & 220.</i>	<i>Suspiciōe, nō solum crimine vacare debemus.</i>	40
<i>Relatio medicor. cheirurgorum.</i>	<i>in Syndicatu teneri.</i>	147
<i>Religionē cogi nec posse, nec debere. procem. §. 7.</i>	T <i>ermimi moti pœna.</i>	20. & 61. & 219. §. 2.
<i>Renocante reo confessionem ratificatam, quid agendum.</i>	<i>Territorium accusatione durante egredi accusator qui possit.</i>	91. 31. in fine. 57
<i>Res furtiva in iudicium veniens.</i>	<i>Tertius repellente Secundo vim iniustam à Primo illatam, si occidatur.</i>	207
<i>Res furto ablata, vi possessa, domino restituenda.</i>	<i>Testes idonei. 66. ignoti. 63. corrupti. 64. iurati ut deponant. 65. qui extra territorium audiuntur.</i>	207. & 219. §. 2.
<i>Res furtiva nulla usucapio ex L. XII. Tab. 210</i>	<i>Testimoniis audiendis dati Commissarii.</i>	165
<i>Rerum amotarum.</i>	<i>Telum lethale.</i>	86
<i>Reum presentem condemnandum in iudicio sisti oportere.</i>	<i>Togati consulendi.</i>	86
<i>Reum convictum, qui confiteri recusat, condemnari posse.</i>	<i>Torneamenta licita.</i>	69
<i>Rota supplicium latronibus infligitur. 134. in fine. & 137.</i>	<i>Traha imponendus, illigandus.</i>	134. in fine. & 137.
S <i>abbatha strigarum.</i>	<i>Turca fortiter repulsus per Karuli copias. Procem. §. 4.</i>	44
<i>Sacrilegium, quid dicatur. 171. pœna. 172. quod minimum sit.</i>	<i>Tutela moderamen.</i>	174
<i>Saluo conductu contra vim opus, non contra Iudices.</i>	V <i>alidi mendici.</i>	76
<i>Scabini, vox Saxonici iuris.</i>	<i>Venena vendere non licet.</i>	1
<i>Scelera puniendā.</i>	<i>Veneficus in tortura quomodo interrogandus.</i>	procem. §. 9.
	<i>Veneficii indicia. 37. pœna.</i>	
	<i>Vestis, arma, equus &c. indicium quomodo prabeant.</i>	
	<i>Vestes suffurantes frigoris causā.</i>	
	<i>Via media in periculosis sequenda.</i>	
	<i>per Vinum delinquens. cap. 150. §. 2. & c. 179</i>	

INDEX RERVM.

<i>Vi omnibus interdictum.</i>	20	<i>Vsucapi res furtiua nequit.</i>	210
<i>Vis si à quoquam metuitur.</i>	176	<i>Utilitas seu commodum apparens, indicium</i>	
<i>Vi bonorum raptorum indicia.</i>	38.213	<i>dat.</i>	25. §. 5.
<i>Vnus testis indicium facit.</i>	30	<i>Vulnerati ut torqueantur.</i>	59
<i>Vrpheda, cautionis genus Germani vocant.</i>		<i>Vulneratus si moriatur.</i>	147
20.		<i>Vulnus lethale.</i>	ibid.

Sit sanctum DOMINI benedictum in sæcula nomen.

GEORGIVS REMVS,
Iurisconsultus.

ΑΝΑΓΡΑΜΜΑ.

Tu consilio vsurus rem suggeris.

ELABORATIO:

Consilio vsurus recto, Tu suggeris omni
Tempore rem lautam, quam Themis alma dedit.

MART. VOGELIVS, Vinshem - Francus.

F I N I S.

Remus, Georg, 1561-1625 / Remus, Georg, / Karl

Nemesis Karulina divi Karuli V. Imp. Caes. PP. Augusti invictiss. et
gloriosiss. principis Sacrique Rom. Imperii ordinum leges rerum capitalium,
annis Christi MDXXX et MDXXXII sanctiae

Francofurti ad Moenum 1618

Augsburg, Staats- und Stadtbibliothek -- 4 Rw 382
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11221771-6